

Partium

Irodalmi, művészeti és közéleti folyóirat

XXXV. évfolyam, 1. szám, 2026. tavasz

SZERZŐINK

Babosi László (Nyíregyháza)	Mórotz Krisztina (Dénesfa)
Bakonyi István (Székesfehérvár)	Oláh András (Mátészalka)
Balajthy Ferenc (Székesfehérvár)	Orosz Margit (Bánhorváti)
Balázs F. Attila (Felsőnyárad)	Petrusák János (Nyíregyháza)
Bíró József (Budapest)	Pintye László (Szatmárnémeti)
Bogár Gábor (Mártély)	P. Maklári Éva (Székesfehérvár)
Csák Gyöngyi (Budapest)	Polacsek Eszter (Szatmárnémeti)
Csontos Márta (Szeged)	Pósa Zoltán (Budapest)
Debreczeny György (Budapest)	Predák Anna (Délegyháza)
Dusa Lajos (Debrecen)	Rideg István (Karcag)
Fellinger Károly (Jóka)	Sajtos Orsi (Budapest)
Finta Éva (Sárospatak)	Simek Valéria (Bakonycsernye)
Fodor Fiona Rebeka (Szatmárnémeti)	Stancsics Erzsébet (Budapest)
G. Katona József (Gencs)	Szabolcs G. Alex (Nyíregyháza)
Halmosi Sándor (Budapest)	Szemák Rózsa-Mária
Ircsik Vilmos (Veszprém)	(Szatmárnémeti – Kökényesd)
Jahoda Sándor (Budapest)	Szente B. Levente (Csekefalva)
Juhász Zsuzsanna (Budapest)	Szöllősy Tibor (Nyírmada)
Karádi Zsolt (Nyíregyháza)	Torma István (Kazincbarcika)
Kaszás István (Székesfehérvár)	Tóthárpád Ferenc (Kőszeg)
Kuti József (Pécs)	Törő István (Diósd)
Lukács András (Budapest)	Ványai Fehér József (Gyomaendrőd)
Mátay Melinda Mária (Budapest)	Vántus Ildikó (Nyíregyháza)
Medvigy Endre (Budapest)	Varjú Zoltán (Paks)
M. Fehérvári Judit (Debrecen)	Vasas Tamás (Debrecen)
Mihályi Molnár László (Szepsi)	Zámboriné Laskai Ildikó (Nyíregyháza)
Molnár József (Vác)	

Nemzeti
Kulturális
Alap

A kiadvány a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával jött létre

A borítón **Karádi Zsolt**: „Párizsi infra (Eiffel-torony)” című alkotása látható.
A lapbelsőn **Karádi Zsolt** „Párizsi infra” című fotósorozatának darabjai díszítik

Főszerkesztő: **Oláh András** (Mátészalka)

Szerkesztők:

- **Szabó Krisztina** (Nyíregyháza)
- **Drohle Zsolt – weboldal** (Budapest)

Kiadja az **UART** (Unitárius Alkotók Társasága) Vásárosnamény

Lapigazgató: **Dr. Felhős Dávid** (Budapest)

WEB: <https://partiumonline.hu/>

E-mail: olah.andras59@gmail.com

A kiadvány a Summa Pont Bt. gondozásában jelent meg.
Nyomdai előkészítés: Szabó Tamás

ISSN 1216-7525

Tartalom

SZÉPÍRÁS

Bíró József: Egykor (<i>vers</i>)	5
Finta Éva: Atlantisz, Írott kövek, Csillagtemető (<i>versek</i>)	6
Babosi László: Nincsenek véletlenek... (<i>Beszélgetés Karádi Zsolt irodalomtörténésszel, főiskolai tanárral</i>)	8
Karádi Zsolt: Bartók hallgatása közben, Hármass oltár, Szendrey Júlia: Augusztus végén, Látod, barátom (<i>versek</i>)	19
Fellinger Károly: Elégia fenntartásokkal, Leheletfinom, Cukott szeme, avagy a képzelet lőrései (<i>versek</i>)	23
Debreczeny György: a szentnek mondom, balettcipőben lódenkabátban (<i>versek</i>)	25
Pósa Zoltán: Önreflexiók – 3. (<i>regényrészlet</i>)	27
Rainer Maria Rilke: Istenes versek Ircsik Vilmos fordításában [Az életem kört körre róva élem, Addig tartottam, Mihez fogsz, Istenem, ha meghalok?, Mária-szobor a mezőn, Hullik a messi lomb] (<i>versek</i>)	36
Halmosi Sándor: Kali-juga-tangó II, Szép üzenet, Hétköznapi történet (<i>versek</i>)	38
Balázs F. Attila: Ballada a csillogó óról és a nőről (<i>vers</i>)	40
Szente B. Levente: Ki fogad minket, Vihar előtti csönd (<i>versek</i>)	42
Juhász Zsuzsanna: Megmondta, Csak harminc napra (<i>novellák</i>)	43
M. Fehérvári Judit: Ha egy másik világban találkozunk (<i>vers</i>)	46
Mihályi Molnár László: Örök karácsony, Boldog békeidők (<i>versek</i>)	48
Balajthy Ferenc: Mesterséges kintelligencia, Ahol a föld, Visszaváró szép üzenet (<i>versek</i>)	50
Szabolcs G. Alex: Aludj jól!, Szia (<i>novellák</i>)	52
Csontos Márta: Két szelet, Titkos kert, Magánügy (<i>versek</i>)	58
Mórotz Krisztina: Őrizd meg a fényt bennem, Fölrebben a madár, Bölcsődal három hangra (<i>versek</i>)	61
Csák Gyöngyi: Kalandozások (<i>versciklus</i>)	64
Sajtos Orsi: Ugyanúgy, Világok küszöbén (<i>versek</i>)	66
Lukács András: A fiú, akinek csak múltja volt (<i>regényrészlet</i>)	67
Dusa Lajos: Zengő, Visszatekintő (<i>versek</i>)	70
Molnár József: A kapu zárva, Halkan tedd be az ajtót!, Gyógyító kéz, Nincs más (<i>versek</i>)	73
Jahoda Sándor: Egysorosok (<i>versek</i>)	78
Kaszás István: Gerzson (<i>novella</i>)	80
Tóthárpád Ferenc: hieroglif ima a harmadik évezred legelejéről (<i>vers</i>)	86
Predák Anna: Valami a buszmegállóból (<i>vers</i>)	88
Torma István: Becsukott ajtók, Várni (<i>versek</i>)	89
Simek Valéria: Már nem sietek, Lépkedek utánad, Nagymama (<i>versek</i>)	90

Petrusák János: Objektív elemeket nyomokban tartalmazó szubjektív pandémia (<i>regényrészlet</i>)	92
G. Katona József: nincs-vers, akár a tenger vize (<i>versek</i>)	100
Bakonyi István: Ötvenöt, Bodajk, Fúj a szél, Itt vagyok (<i>versek</i>)	102
Vasas Tamás: péter és pál, tanulságok alex pope révén, elmúlás, az erkölcsökről (<i>versek</i>)	103
Kuti József: Így nem lehet, Csak szelíden, Aztán mégis (<i>versek</i>)	105
Ványai Fehér József: A szél meghozza a nyárpelyheket (<i>novella</i>)	106
Varjú Zoltán: Minden egyes nap jelenkatedrális épül (<i>vers</i>)	109
Pintye László: Hetedik művészet (<i>vers</i>)	110
Törő István: Kavicsok, Új évben, Felöltözködés (<i>versek</i>)	111
Bogár Gábor: Percepció (<i>novella</i>).....	113
Orosz Margit: Tél-maradásban, Hétszer születni (<i>versek</i>)	120
P. Maklári Éva: A fecskék majd visszatérnek, A gólya (<i>versek</i>)	121
Mátay Melinda Mária: Anyám emlékére (<i>vers</i>)	122

TANULMÁNY

Medvigy Endre: Kései tanúságtétel -2.	123
Orosz Margit: „Kinek két hazát adott végzete: Zemplént és Bánfalvát” (Kazinczy Gábor életútja, irodalmi öröksége)	135
Rideg István: Fazekas Mihály emlékezete egy Gulyás Imre-versben	138

SZILÁNKOK

M. Fehérvári Judit: „Hic locus est ubi mors”	145
Szöllősy Tibor: Már nem érzem a must illatát	147
Stancsics Erzsébet: Egy név két sorsban: Stancsics Márkó és Tánicsics Mihály nyomában	152

GYERMEKHANGON

Vántus Ildikó: Álommanó és a zsák (<i>mese</i>).....	157
Zámboriné Laskai Ildikó: Pannika virágos kertje (<i>mese</i>)	159

SZEMLE

Pósa Zoltán: Egy korán elhunyt barát posztumusz könyvbemutatója.....	163
Oláh András: „Kiválasztott vagy”	168

KOPOGTATÓ

Polacsek Eszter: Halálsoron (<i>vers</i>)	171
Szemák Rózsa-Mária: E föld ölen (<i>vers</i>)	172
Fodor Fiona Rebeka: Mátyás álarcosbálja (<i>novella</i>)	173

EMLÉKEZÉS

Öt évvel ezelőtt hunyt el Felhős Szabolcs és Dinnyés József	178
Búcsúzunk Bágyoni Szabó Istvántól.....	180

SZÉPÍRÁS

BÍRÓ JÓZSEF

EGYKOR

(- emlékezés Somogyvári Rudolf színművészre -)

⋮
'73 – '74 – '75 időként az 5ös autóbuszon
a pasaréti tértől zömében együtt a kalefig
⋮
néha – néha megmutattam neki a verseimet
ő pedig (általában) csak ennyit mormolt
⋮
„ ... haj rá
jó lesz ... ”

Karádi Zsolt felvétele

ATLANTISZ

Mélyen a víz fenekén
Atlantisz moraja ébred
emlékeznek a vének
miféle mágia járta
Nyugatot, Keletet, Délnek
mit üzent dalban az élet
szárazföldek peremén.

Mélyen a Szahara-éjben
eltűnt időben, távol
az ismert és látott világtól
homokpadok sűrűjében
alszik egy temetett város
temetett ország, talányos
kultúrák csöndje, sötétén.

Tizenkét bölcsek leültek
szakálluk térdükre omlott
lesték őket a gondok
világtanácsra várva
nézték a sok ősz bolondot.
Minden tökélyt lebontott
a végromlás, amíg túrtek.

Ma már az emlékük fátyol-
selymein átszüremednek
mélyből, a zöld vizek tükrén
titkaik, s az, hogy lehettek
győztesek szíven és elmén
– mesékben harmadik gyermek –
szellemük mélye világol.

ÍROTT KÖVEK

A kék eget szürt, távoli fény meleg,
tört füstje még nem lengi be, vár a táj,
a hegy közel van, látni: zöld lomb
s barna rög útjai domborodnak.

Ha tévedünk, úgy üssön a szánkra szó,
s ne törje át azt, mert negatívba ég,
s kőtábla küld majd róla képet,
mily töredék a jel s nagy a törvény.

Tálcán az eszmét nem adagolhatom,
úgy ostobán vén titkokat árulnék,
nem ér a lét tét nélkül úgysem,
korhatag élvezi sorsa súlyát.

Vándorutak vén völgyeiben pihen
kőpárna-ágyban minden igaz igénk,
múltján mereng, vár, meg se írták
volna, a zöld moha úgy betölti.

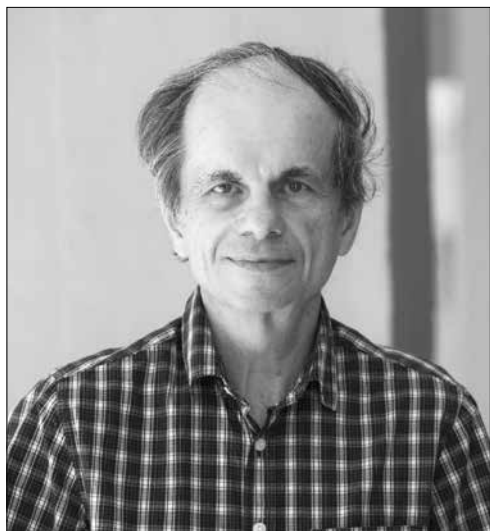
Történelem így válik a semmiből,
porban kúszik, felrétegeződik, új
és új időkön hívza éled,
nem hiszi kezdete, vége éjét.

CSILLAGTEMETŐ

Mi átfolyik az égen
A Tejút fényes ága
Akár ha köd vagy fátyol
Lebegne át az éjen.
Pedig tüzes robajjal
Megannyi nap robogta
Által az égi képet
Egy oly régi időben
Ami már nincs és nem lesz.
Az egész csak varázslat
Égi fotó vagy tárlat.
Múzeum. Régi roncsok
Hologramja felettünk –
Elnyútt kastélyi kárpit –
Értéke ismeretlen.
És minden tejbe mártott
Felfénylő kis galaxis
Míg múltját dekorálja
Körötte mély sötétben
Halott világok állnak –
Az égi temetőnek
Szétbomlott fényű teste.
És rákerül a lencse
Beláthatlan terére
Megannyi holt világ is
Ami már nem világít.

Nincsenek véletlenek...

Beszélgetés Karádi Zsolt irodalomtörténésszel, főiskolai tanárral

Reneszánsz típusú ember: sok minden érdeklí, sok mindennel szenvedélyesen foglalkozik. Tanítás, irodalom és irodalomtudomány, színház, fotózás, írás, szerkesztés. Évtizedek óta dolgozik a Nyíregyházi Egyetemen és elődöntményeiben, valamint különböző középiskolákban. Több ezer diákot tanított, vizsgáztatott. Tizenegy önálló könyve jelent meg. A vármegyeszékhely kulturális életének közismert szereplője: előad, ünnepi- és irodalmi műsorokat rendez, kitüntetettek laudál, könyveket, folyóiratokat mutat be, kiállításokat nyit meg vagy maga is kiállít. Tizenöt éve dolgozunk együtt a *Szabolcs-szatmár-beregi Szemle* szerkesztőségében, ahol az aktuális közlendők és teendők mellett számos alkalommal cseréltünk eszmét írókról, költőkről, zenéről, művészetről és sok egyéb „más ily fontos emberi lomról”. Most bekapcsolt mikrofon előtt ültünk le beszélgetni Karádi Zsolt tanár úrral életútjáról a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtárban, annak apropójából, hogy 2026 januárjában töltötte be hetvenedik életévét.

– *Mesélj a családi körülményeidről!*

– Szegény családban nőttem fel. Édesapám eredetileg esztergályos volt, később vasutas lett. Édesanyám sok éven keresztül mozipénztárosként dolgozott. Miskolci nagyok; a MÁV által épített vasutas kolónia szélén laktunk. Kicsike házikó volt a város peremén, kút az utcán, mellékhelyiség az udvaron. Falusias, „nomád” körülmények között éltünk.

Édesapám vasutast akart belőlem nevelni, édesanyám viszont szerette volna, ha továbbtanulok. Ő alapvetően nagyon érzékeny, olvasó ember volt. Nagyszüleim tizenötödik gyermekeként a nyomorküszöbön élt, de válogatás nélkül mindent elolvasott, ami a keze ügyébe került. Nyolc osztályt végzett, ám novellákat írt.

– *Akkor egyértelmű, hogy kitől örökölted az irodalom, a művészetek iránti vonzódást, tehetséget...*

– Igen. Édesanyámat az motiválta, hogy egyetlen fia ne legyen vasutas. Úgy gondolta, a szegénységből csakis tanulással lehet kiemelkedni. Nem tudom, honnan vette az ötletet, de zenei-, meg balettóvodába járatott. Innen vezetett az út a zenei tagozatos általános iskolába, majd a gimnáziumba.

– *Volt olyan tanárod akire felnéztél, aki hatott rád?*

– Természetesen, de sajnos már mindegyiküket elszólította az Úr. Osztályfőnökömnek, a magyar-történelem szakos Kovács Miklósné Nelli néninek is sok köze volt a későbbi életutamhoz. Tízévesen kellett hangszert választanom: csellista lettem. Nem bizonyultam tehetségesnek. Edit néni, a gondokatanárom sem biztatott eléggé. Bonyolultabb darabokhoz nem jutottam el: Poppert már nem játszottam. Ettől függetlenül az iskola a heti hat-nyolc óra ének-zene oktatása mellett elérte, hogy mire nyolcadikosok lettünk, négy kereszt-négy bé-ig kellett tudni szolmizálni. Természetesen rengeteg Kodály-művet énekeltünk. A zene iránti fogékonyságom innen származik. Örökre hálás vagyok anyukámnak, mert ebbe az iskolába íratott. Ezért gondoltam később arra, hogyha utódom lesz, akkor mindenképpen zenére fogom taníttatni. Kodály azt mondja, a gyermek zenei nevelését születése előtt kilenc hónappal kell elkezdni... És milyen igaza van. Édesanyámnak – zenei műveltség nélkül – ifjú házasságában volt zongorája. Nem tudom, egyáltalán játszott-e rajta, mert idővel a pénztelenség miatt el kellett adniuk. A miskolci iskolában töltött évek eredménye az, hogy még ma is, ha bármilyen komoly zenét hallok, mondjuk, Debussyig, akkor is *szolmizálva* hallok... Vivaldi, Bach, Händel, Beethoven, Mozart, Schumann, Liszt, Verdi, Mahler, Saint-Saëns, Elgar, Kodály és Bartók a kedvenceim. Utóbbtól például *A csodálatos mandarin*, *A kékszakállú herceg vára*, az *Allegro barbaro*. A zene máig életem minden napos része.

– *Az általános iskola után hol folytattad a tanulást?*

– Szülővárosomban, a Herman Ottó Gimnáziumban, francia tagozaton. Azért választottam ezt, mert már akkor mindenki angolra akart menni. Ez egyik barátom nővére is ide járt, és szerette az intézményt. A családi legendárium szerint édesapám pedig valamikor tanult franciául...

– *Jó iskola volt a Herman?*

– Nagyon jó volt. Számos idegennyelvi tagozattal rendelkezett. A kötelező orosz mellé lehetett választani angolt, franciát, németet, spanyolt vagy latint.

– *Ritkaságnak számított, hogy egy vidéki iskolában ennyi nyugati nyelvet lehetett tanulni. Volt itt tanári példaképed?*

– Marosvári Gyuláné Magdi nénitől félttem, de rajongtam érte. Ő keményen követelt. Gáspár Lászlóné Gabi néni nem volt annyira szigorú; gyönyörű kiejtéssel beszélt franciául. Mann Viktorné Rózsika néni, az osztályfőnököm, magyart és történelmet tanított. Ők hárman hatottak rám igazán.

– *A nyelvtanulás mellett elmélyültél a francia kultúrában is?*

– Akkor még a tankönyvekben elég sok kulturális szöveg volt. Például Louis Aragon, vagy Vercors. Saint-Exupérytől olvastuk *A kis herceget*, és egyéb szerzők műveit is. És persze jöttek a francia filmek, a francia zene, a francia autók...

– *Mely filmekre emlékszel?*

– A Jean Marais- és Louis de Funès-művek (a Fantomas-sorozat, majd a *A királyasszony lovagja*, *A púpos*, *A szép és a szörnyeteg*, az *Örök visszatérés*) után Truffaut (*Négy száz csapás*, a *Jules és Jim*, a *451 Fahrenheit*), utóbb pedig Godard (*Kifulladásig*, *Éli az életét*, *Bolond Pierrot*).

– *Kedvelted a francia sanzonokat?*

– Edit Piaf, Yves Montand, Maurice Chevalier, Gilbert Bécaud dalainak szövegét fordítottuk órán és szakköri foglalkozásokon is...

– *Kik ma a kedvenc francia íróid, költőid?*

– Villon, Baudelaire, Rimbaud, Verlaine, Proust, Sartre, Camus, Cocteau, Artaud, Marguerite Duras, Yann Andréa és a magyar kapcsolatokkal rendelkező François Gachot. De igazából csak olvasni tudok jól franciául, beszélni kevésbé...

– *Régebben valamelyik nyíregyházi tv-csatornán láttam egy veled készített interjút; ebben azt fejtegetted, hogy diákkorodban „színészkedtél”. Úgy vélem, a színház iránti rajongásod innen is eredeztethető.*

– Ötödikes voltam, amikor a Miskolci Nemzeti Színház főrendezője, Orosz György kijött az iskolánkba, mert zenei tagozatos gyerekeket keresett. Meghallgatott bennünket: engem választott, illetve a barátomat. Így kaptam gyermekszerepet Karel Čapek–Pavel Kohut *Harc a szalamandrakkal* című darabjában. Akkor még nem tudtam, hogy Orosz az előadást a brechti színház elvei alapján rendezte meg, ezért a mű természetesen megbukott. Az alcím (*Helyszíni közvetítés a világ pusztulásáról két részben*) elég riasztó lehetett a korabeli nézők számára, akik egyébként sem viselték el az epikus színház dramaturgiáját. Mindössze tizennyolcszor ment Miskolcon, tízszer Egerben. A színház varázslatos világa persze megfertőzött. Később évekig tagja voltam a Lengyel Pál vezette Manézs Színháznak, ahol többek között pantomimezni tanultunk és Grotowski szellemében fogant darabokat adtunk elő.

– *1973 júniusában azt nyilatkoztad az Észak-Magyarország újságírójának, hogy pénzkereső nyári munkád mellett a szünetben hazánk szép tájait fogod bejárni, „még-hozzá fényképezőgéppel felszerelve”. A fotózással mikor kezdted el foglalkozni?*

– Tizenkét éves koromban, s ez folytatódott a középiskolában is. A fényképezés drága hobbi, családoknak ellenben soha nem volt pénze. Mindig a legolcsóbb, használt gépeket vásároltam. A legegyszerűbben oldottuk meg az előhívási problémákat. Például apukám csinált egy nagyítógépet. Öt literes uborkás üvegekben mosogattam a papírképeket. Az általános iskolában szerencsére működött fotószakkör. Pesten, 1972-ben, a műszaki bizományiban vettem az első komolyabb fényképezőgépet, az Exa I-et, 900 Ft-ért, amikor kb. 1400 Ft volt a havi átlagbér. Édesanyámtól kaptam a ma is rendkívül jól rajzoló 4/135-ös Sonnar teleobjektívet. Közben reménytelenül vágyakoztam az Exakta Varex-re, a Pentacon Six-re, s a hozzájuk való 4/300-as Sonnar optikákra. A kelet-európai márkákon túl akkoriban csak az Asahi Pentax meg a Yashica jutott el hozzánk. Ilyenekről azonban álmodni sem mertem...

– *Miket fényképeztél?*

– Elsősorban táj- és természetfotókat csináltam. A fekete-fehér technikát otthon is lehetett gyakorolni. Amikor azonban megpróbálkoztam színes diákat készíteni, teljesen új világ tárult elém...

– *Kiállításokon szerepeltél?*

– Egy képet kiállították Pécsen valamikor 1973–74-ben az országos középiskolai fotóversenyen. Több felvételem megjelent a miskolci *Déli Hírlapban*, illetve részt vettem számos iskolai tárlaton. Időközben a miskolci Gárdonyi Géza Művelődési

Házban találkoztam Juhász Miklós fotóművésszel, aki diaporámával foglalkozott. Az 1970-es, 1980-as években aztán magam is készítettem efféle áttűnéses produkciókat. Olyan tervem is volt, hogyha nem vesznek föl az egyetemre, akkor fotóriporter leszek...

– *Mikor kezdted el az írást?*

– A gimnáziumi években. Körülbelül hatszáz verset írtam. Nagyon megérintett a *Nyugat* korszaka, illetve amikor tizenhat évesen Miskolcon, véletlenül (bár meggyőződésem, hogy nincsenek véletlenek), a Kazinczy könyvesboltban levettem a polcról az akkortájt megjelent vaskos Áprily-kötetet, a *Megnőtt a csendet*, meghatározó élményben lett részem. Beleolvastam, és azonnal éreztem, hogy a költő rólam szól, nekem beszél. Még semmit sem tudtam Trianonról, s arról sem, hogy családjával együtt el kellett jönnie Erdélyből. Az említett Rózsika néni közben erősen ajánlotta Németh Lászlót.

– *A fiatalabb kortársak közül kiket szerettél akkor?*

– Olvastam Váci Mihály, Ratkó József, Ladányi Mihály, Garai Gábor verseit, Illyés Gyula, Juhász Ferenc, Nagy Lászlót költeményeit, de Simon István is népszerű volt akkoriban.

– *Miskolcon találkoztál valamelyikükkel?*

– Élénken emlékszem arra, hogy a Kossuth téren, a II. Rákóczi Ferenc Megyei Könyvtár nagytermében rengeteg ember gyűlt össze 1973 nyarán azért, hogy láthassa Nagy Lászlót. Mindig kértem a tanítványaimat, ma vajon melyik költőt kellene meghívni, hogy ennyien eljöjjenek...

– *Tehát a gimnáziumi évek alatt sok minden érdekelt, sok mindennel foglalkoztál, fotózás, írás, színház, francia nyelv. Hogy lett ebből végül magyar-népművelés szak a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen?*

– Eredetileg az volt az egyik tervem, hogy francia-orosz szakra jelentkezem, de Rózsika néni, akinek a nővére magyar-népművelésen végzett a debreceni egyetemen, azt mondta nekem: te annyi mindent csinálsz, gondolkozz el rajta, hogy nem lenne-e jobb neked ez a szak? Megfogadtam a tanácsát, s ide adtam be a jelentkezésemet. A francia megmaradt örök reménytelen szerelemnek, bár később, felnőttként, elvégeztem a francia nyelvtanári szakot.

1974 májusában felvételiztem. Akkor még írásban és szóban is kellett vizsgázni. Fülöp László volt a szóbeli kérdező, és amikor úgy köszönt el: „Viszontlátásra!”, arra gondoltam, lehet, hogy ősszel találkozunk...

– *Milyen volt akkor a debreceni egyetem, kik tanítottak?*

– Nagyon szerettem oda járni. Első generációs értelmiségiként minden napot úgy éltem meg: ma több vagyok, mint aki tegnap voltam. Zseniális professzoroktól tanultam. Két meghatározó személyt tudok megemlíteni: előbb Szuromi Lajost, a magyar verstan kiváló tudósát, később Görömbei Andrást. Ő volt a példaképem. Úgy mitizáltam, ahogy a fiatal Szabó Lőrinc Babitsot: „Mit láttam benned? Hóst, szentet királyt.” De nagy szeretettel emlékezem Fülöp Lászlóra is, akivel személyes kontaktusba kevésbé kerültem. És Imre Lászlóra, aki később mesterem és mentorom lett. (S aki szerencsére most is él és dolgozik.) Kellemes emlék köt Juhász Bélához, és hálával gondolok

mindenek felett Julow Viktorra, aki mindössze kettőnknek tartott órát szerdánként este hattól nyolcig...

– *Folytattad a versírást egyetemista korodban is?*

– Igen. Fónagy Iván *A költői nyelv hangtanából* című könyve nagy hatással volt rám. Abban, hogy mennyire lehet egy verset formailag megcsinálni. A nyugatos poetikán felnőve persze voltak műveimben Juhász Gyula-, Babits Mihály-, Kosztolányi-hatások. Azzal vigasztaltam magam, hogy fiatalon József Attila is egészen csinos Ady-verseket írt, s a pályakezdő Radnóti sem találta meg igazi hangját a korai avantgard műveiben. A költészet később sem hagyott cserben, de elapadni látszott, és átadta a helyét az irodalomtudománynak. Gimnazistaként olvastam valahol, hogy a szonettnek több, mint ezer variációja lehet. Magam akkortájt eljutottam háromezréig... Prózát keveset írtam, regénnyel nem kísérleteztem, novellával is ritkán. Később papírra vettem néhány egyfelvonásost.

– *Ezeket publikáltad?*

– Versekből néhány jelent meg imitt-amott. Idővel a magam legszigorúbb kritikusává váltam: nem tettem közzé azt, ami nem annyira jó. Ha az ember nem tud remekműveket alkotni, gondoltam, akkor inkább más műfajokkal kell kísérletezni.

– *Tanulmányokat az egyetemen kezdted el írni?*

– Ott először Szuromi Lajosnak írtam Kölcsey Ferenc *Csolnakon* című verséről egy 42 oldalas dolgozatot. Vele is sokat beszélgettem Áprilyról. A bennem patakzó színészi, előadói és fotós vér miatt nem volt egyértelmű, hogy csak irodalomnak akarok élni.

– *Arra jutottál Debrecenben, hogy középiskolai tanár leszel?*

– Nem akartam népművelő lenni. Akkor ez a szak affelé irányította az embert, hogy művelődési házba menjen dolgozni. Mindenképpen tanár szerettem volna lenni. 1980-ban ott maradhadtam volna az egyetemen, a közművelődési titkárságon, de inkább eljöttem Nyíregyházára, a Krúdy gimnáziumba tanítani. Megboldogult nyelvész professzorom, Sebestyén Árpád azt mondta: „Nézd, menj oda, a saját életét mindenki ott rontja el, ahol tudja.” Később többször járt és oktatott is a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán, ahol megbeszéltük: nem biztos, hogy elrontottam az életemet. Előbb-utóbb kiküzdöttem azt, hogy mégiscsak irodalomtudománnyal foglalkozzam...

– *Hogyan sikerült állást szerezned a megyeszékhelyen? Volt a várossal korábban kapcsolatod?*

– Nem, csak átutazóban jártam itt. Mindig a szegedi gyorsal mentem Miskolcra Debrecenbe; a szerelvény Nyíregyházán is megállt. 1980. május 16-án jöttem először ide, a Krúdy Gyula Gimnáziumba. Banner László igazgató úr azt emlegette: neki magyar szakos férfi tanárra lenne szüksége. Ezt a lehetőséget úgy tudtam meg, hogy az egyik német-orsz szakos évfolyamtársam mondta az egyetemen: szeptembertől a Krúdyban kezd dolgozni. A bemutatkozó találkozón az igazgató kérdezte tőle, nincs-e magyar szakos, végzős férfi kollégája, mert Kovách Imre tanár úr (aki azóta a szociológia professzora Budapesten) elmegy, és az állása megüresedett. Másnap föl hívtam Banner Lászlót, a harmadik nap idejöttem. Ennek, ha jól számolom, 46. éve.

– *Mikor kezdte tanulmány- és kritikáírásával foglalkozni?*

– Isteni jelként egyszer csak 1985-ben, néhai Merkovszky Pál fölhívott telefonon. Ő a Bessenyei György Tanárképző Főiskola könyvtárának volt a vezetője, valamint a *Szabolcs-Szatmári Szemle* egyik szerkesztője. A szerkesztőség nevében fölkért arra, hogy Gogol *Kártyások* című darabjáról, ami akkor ment a Móricz Zsigmond Színházban, írjak színi kritikát a *Szemlébe*. „De miért én?” – kérdeztem. „Meg tudod te azt csinálni” – válaszolta. Innentől kezdve több felkérést kaptam, hogy publikáljak színházi és könyvkritikát, vagy cikkeket a *Kelet-Magyarországba*.

– *Néhány év múltán átigazoltál a Kelet-Magyarország szerkesztőségébe.*

– Nagyon szerettem tanítani. Akkor még csak 18 óra volt a kötelező óraszám, ma 24. Munkám során ellenben azzal kellett szembesülnöm, hogy heti 21–22 óra mellett, (mert persze több túlórára is volt,) nincs időm magamnak olvasni. Esténként dolgozatjavítás, meg órára készülés. Előbb-utóbb meg kellett fogalmaznom, hogy időhiány miatt nem vagyok képes semmilyen saját tanulmányt, kritikát megírni. Nem tudok önálló szellemi munkát végezni. A pedagóguspálya sajátossága, hogy benne szétforgácsolódik az ember. Osztályfőnökség, iskolaújság, irodalmi színpad... Azt tudni kell, hogy valaki vagy irodalomtörténész, vagy nem. Vagy rááldoz egy életet, vagy nem. A középiskolai tanárság késleltette, hogy irodalomtudománnyal komolyabban foglalkozzak.

1988 nyarán Angyal Sándorral, a *Kelet-Magyarország* főszerkesztőjével véletlenül találkoztam a nagyposta előtt. Megemlítette, hogy a három évvel azelőtt meghalt kollégájukat, Mester Attilát még nem sikerült pótolniuk, kellene a *Kelet-Magyarországnak* egy színkritikus. Tudja, hogy szoktam publikálni, lennék-e újságíró? Két napig gondolkodtam, majd elfogadtam az ajánlatot, viszont óradóként megmaradtam a középiskolában. Eközben már a Bessenyei György Tanárképző Főiskola irodalom tanszékén is adtam órákat. Azt mondtam Angyal Sándornak, hogyha lehetőségem lesz rá, elmegyek a főiskolára főállásba. Ő erre rábólintott. A *Kelet-Magyarországnál* a színkritikák mellett persze sok mást is kellett írnom.

– *Az Irodalom Tanszékre hogyan kerültél be? Kik voltak ott a kollégáid?*

– Pál György volt a tanszékvezető, aki 1982-ben megkérdezte tőlem: nem vállalnék-e néhány órát az Irodalom Tanszéken? Tehát millió véletlen van az ember életében. A kollégák szeretettel fogadtak. Margócsy József akkor már nyugdíjas volt, csak néhány előadást tartott. Katona Béla Krúdyra, Csorba Sándor Kölcseyre hívta fel a figyelmemet. 1989 augusztusában lehetőség adódott arra, hogy bekerüljek a tanszékre, de a *Kelet-Magyarországban* továbbra is publikáltam.

– *Mindez történelmi időkben, a rendszerváltás hajnalán...*

– Igen, de én ebből igen keveset észleltem, mert akkor édesanyám két évig ágyban fekvő, magatehetetlen beteg volt, akit etetni, itatni, mosdatni kellett. Édesapám 1989 júliusában, édesanyám 1989 novemberében hunyt el. A következő év januárjában anyósom követte őket.

– *Főiskolai oktatóként a középiskolás korosztállyal nem vesztetted el a kapcsolatod.*

– 1992-ben Nagykállóban a Korányi Frigyes Gimnáziumban voltam érettségi elnök, amikor Lipták Lajos igazgató úr megkérdezte, nem lennék-e majd óraadó az

induló drámatagozaton. Így aztán színháztörténetet, drámaelméletet, később a drámatörténet tantárgyat adtam elő mintegy két és fél évtizedig. De több nyíregyházi középiskolában is dolgoztam: két évig baráti felkérésre a Széchenyi István Közgazdasági Szakközépiskolában tanítottam magyar nyelv- és irodalmat, majd az Evangélikus Kossuth Lajos Gimnáziumban voltam – szintén két esztendeig – médiatanár. 2008 óta a Művészeti Szakközépiskolában igyekszem bevezetni a színésznövendékeket a dráma-, a színház- és filmtörténet rejtelseibe...

– *Hogyan szereztél meg a doktorátusodat?*

– Akkor az volt a rendszer a főiskolán, hogy ha valaki bekerült ide oktatónak, 7 év alatt meg kellett írnia a disszertációját. Én 1993-ban doktoráltam, 1996-ban szereztem meg a PhD-t. (Nem mellékesen jegyzem meg, hogy közben 1992-ben megszületett a kislányom, Nórika...)

– *Mi volt az értekezésed témája?*

– Nem véletlenül: Áprily Lajos lírája. Az előbb felsorolt egyetemi oktatók közül, mint említettem, Szuromi Lajos mellett Görömbei Andrásához kerültem a legközelebb. Görömbei Nagy László kutatásai mellett foglalkozott Áprilyval és az erdélyi irodalommal is. Megkerestem azzal, hogy *A halál motívuma Áprily Lajos költészetében* címmel nála szeretnék doktorálni, vállalná-e a témavezetést. Visszakérdezett, jó lesz-e neked, ha az elmúlással foglalkozol? Szüleim halála után nekem erre terápiás szempontból szükségem volt.

– *Ezt később elfogadták PhD-dolgozatnak is?*

– Akkor az volt a szabály, hogy akinek elég sok minőségi publikációja van és rendelkezik középfokú nyelvvizsgával, továbbá újabb opponensek méltónak tartják a fozkozatra, annak a munkáját a Kossuth Lajos Tudományegyetem „átminősíti”. Ez persze később is arra ösztönözött, hogy folyamatosan publikáljak. Arra törekedtem, hogy már ne csak Áprily Lajosról adjak közre tanulmányokat, hanem szellemi környezetéről is: fiáról, Jékely Zoltánról, valamint Reményik Sándorról, Dsida Jenőről, s az Erdélyi Helikonról.

– *Kik a legfontosabb magyar és világirodalmi alkotók számodra Áprily mellett?*

– Ugyanolyan hévvel, mint Áprilyt, nem lehet szeretni másokat, de nagy kedvencem Reményik Sándor, Dsida Jenő, Tamási Áron, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály, Juhász Gyula, Tóth Árpád, Karinthy Frigyes, Móricz Zsigmond, Nagy Endre, Schöpflin Aladár, Kárpáti Aurél, Márai Sándor, Radnóti Miklós, Németh László, Gyergyai Albert, Pilinszky János, Nádas Péter, Grecsó Krisztián, Szabó T. Anna, Kiss Judit Ágnes, illetve Dosztojevszkij, Csehov, Jeszenyin, Thomas Mann, Beckett, Ionesco, Márquez, Hrabal.

– *Hogy választottad ki a többi írásod témáját, illetve az ismertető könyveket?*

– Úgy gondoltam, hogy Móriczról, Váci Mihályról keveset fogok írni. Nyíregyházán a legtöbb irodalmár velük foglalkozott. Aztán nem így lett: magam is sokat publikáltam Móriczról, s összeállítottam – feleségemmel közösen – egy kötetet Váci kiadatlan verseiből. Nemrég megnéztem, mely kortárs szerzőkkel foglalkoztam: Nagy Gáspár, Baka István, Vathy Zsuzsa, Szöllősi Zoltán, Ratkó József, Buda Ferenc, Serfőző Simon, Pintér Lajos, Bella István, Pilinszky, Zalán Tibor, Szervác József, Potoczky László, Jenei Gyula, Fecske Csaba, Fejes Endre, Tózsér Árpád, Rákos Sándor, Forgách

András, Szilágyi István, Dienes Eszter, Parancs János, Utassy József, Kiss Judit Ágnes, Szabó T. Anna, Markó Béla, Grendel Lajos, Spiró György, Csender Levente, Tornai József, Fekete Vince, Méhes Károly, Juhász Ferenc, Nagy László, Oláh András könyveiről tettem közzé elemzéseket.

– *Impozáns névsor. Mi a munkamódszered?*

– Olvasok, olvasok és olvasok, valamint jegyzetek. Megvárom, míg a mű, a művek hatni kezdenek rám. Amelyik nem hat, azt nem tudom megírni. Igyekszem elolvasni az adott szerző/mű kortárs recepcióját is, hátha a korábbi írások impulzusokat adnak az értelmezéshez. És megnézem a kiválasztott alkotó szellemi környezetét, filozófiai hatásait, naplóját-levelezését, ha hozzáférhető. Továbbá más írók/költők életművének rokon vonásait is keresem.

– *Munkáidat olvasva kiviláglík, hogy tanáraid irodalomfelfogása, hermeneutikai módszerei erősen hatottak rád.*

– A debreceni Barta János-féle irodalomértelmező iskolához tartozónak vélem magam. A posztmodern szakirodalmat elolvastam, de azt a nyelvet nem beszélem, bár Gadamertól, Isertől és Foucault könyveiből sokat tanultam. Meghatározó az, hogy az ember huszonéves korában kikkel találkozik. A debreceni iskola esztétikája elkísér. Czine Mihály és Görömbei András könyvei olvasmányosak. Néhány posztmodern irodalomtörténész művét viszont aligha tudom befogadni.

– *Nemrég habilitáltál a Debreceni Egyetemen.*

– Szuromi Lajos 1982-ben, mikor aggályoskodtam: egyáltalán érdemes-e irodalomtudománnyal kísérletezmem, azt válaszolta: „No, menjél és dolgozzál!” Bár nem lettem verstanos, ahogy ő szerette volna, inkább lírai, prózai és drámai életműveket analizálok. A főiskolán, illetve az egyetemen elvárták: előbb-utóbb arra fusson ki egy-egy oktatói pálya, hogy az illető habilitáljon. A hajdani PhD-dolgozat kötelezett arra, hogy megmutassam: méltó lettem az átminősítésre... A könyveim sora is a habilitáció felé lendített. Ha nem foglalkoztam volna színjátszással, színikritika-írással, fotózással, akkor ezt minimum tíz-tizenöt évvel hamarabb meg tudtam volna csinálni...

– *A habilitációhoz munkásságodról nagyon részletes bibliográfiát kellett összeállítani. Megszámoltad hány tanulmányod, kritikád, kisebb-nagyobb cikked jelent meg az utóbbi évtizedekben?*

– Az MTMT-ben akkor, 2023-ban 386 írásom szerepelt, a Hirsch-indexem 5-ös, a független hivatkozások száma 270 volt. Ekkor jelent meg a *Portrék – albuma simulva. Költők, írók, kritikusok a Nyugat környékén* című könyvem. Ez idő tájt fedeztem fel Schöpflin Aladárt mint kritikust. Ma már az MTMT-ben 420 rekordom van...

– *Mikor látott napvilágot az első önálló könyved?*

– 2000-ben adtam ki François Gachot válogatott írásait. A szövegek elé rövidebb bevezetőt fogalmaztam. Gachot fiatal francia íróként – kalandvagyból – az 1920-as években eljött Magyarországra. Párizsban az avantgard fiatalok közé, többek közt Jean Cocteau körébe tartozott. Egy Klebelsberg Kuno által jegyzett felhívásra ellátogatott Magyarországra; 24 évig maradt hazánkban. Magyar nőt vett feleségül, kiválóan megtanulta nyelvünket, és Krúdyt fordított franciára. Rengeteget írt a *Nyugatban* a francia kultúráról. Kutattam a hagyatékát, megkerestem magyarországi örököseit, és együtt

választottuk ki a közölt írásokat. Gachot Gyergyai Albertnek volt kebelbarátja, így az ő életművével is megismerkedtem, valamint a fordításelmélettel, mivel rengeteget fordított franciából.

– *Külföldön folytattál kutatásokat?*

– 1998 és 2001 között egy OTKA-pályázat segítségével többször tartózkodtam Párizsban. Hosszabb-rövidebb ideig ültem a Pompidou Központ olvasótermében, a Bibliothèque Sainte-Geneviève-ben, a Bibliothèque François Mitterrand-ban, illetve tartottam előadásokat a francia-magyar irodalmi kapcsolatok történetéről a Centre Interuniversitaire d’Etudes Hongroises-ban, a Sorbonne-on.

– *Hogyan születtek meg a könyveid?*

– Az évtizedek során imitt-amott megjelent dolgozatokat tematikusan csoportosítottam. Így jöttek létre a francia tematikájú, a szabolcsi, a színházi, az erdélyi témájú tanulmányok, kritikákat, esszéket tartalmazó kötetek.

– *A kortárs irodalommal milyen kapcsolatban vagy?*

– A kritikus és az irodalomtörténész közötti különbség az, hogy az utóbbi lezárt pályákkal foglalkozik, a kritikus a még alakuló életműveket vizsgálja. Előbb Görömbei András, a *Hitel* fõmunkatársaként, majd Jenei Gyula, az *Esõ* fõszerkesztõjeként kért fel rendszeresen kritikák írására.

– *Színházi bírálatokat továbbra is közöltél?*

– Igen, 35 éven keresztül. A „Ványa bácsi én vagyok”, s „Az ég nem emberséges” című könyveim fejezeteit ezekből válogattam. Nemrég „fedeztem” fel, hogy a miskolci *Holnapban* 1991 és 1993 körül sok kritikát írtam a nyíregyházi színházról. Akkor az volt a megállapodásunk az itteni sajtóval, hogy kétszer nem közlöm le ugyanazt a bírálatot. Így azokban az években csak a miskolci folyóiratban publikáltam színházi cikkeket, melyek nincsenek benne a köteteimben sem. Ezekbe főleg a *Nyíregyházi Naplóban*, a *Kelet-Magyarországban* és a *Szabolcs-szatmár-beregi Szemlében* írott kritikáimból válogattam.

– *A színház iránti szenvedélyed nem csak beszámolóik írásában mutatkozott meg: a főiskolán irodalmi színpadot vezettél, darabokat rendeztél, sőt írtál is.*

– A főiskolán az 1990-es években hivatásos színészek próbálkoztak diákszínpad vezetésével, majd Belinszky József vette át a stafétát. A 2010-es évek elején engem kért fel Ferencziné Ács Ildikó, az akkori rektorhelyettes, a színpad vezetésére. Kezdetben jól működött a dolog, volt néhány produkciónk a Móricz Zsigmond Színházzal közösen, és felléptünk a Váci Mihály Művelődési Házban is. De néhány év múlva rá kellett jönnünk, hogy lehetetlen működtetni a csoportot, mert a hallgatóknak reggel 8-tól este 8-ig van elfoglaltságuk. Így képtelenség volt próbálni. Délelőtt a gyakorló iskolákba jártak, délután szakórákra. A diákokat egy idő után már nem lehetett elkérni a szemináriumokról. A fiatalok is megváltoztak, érdeklődésük megcsappant a színjátszás iránt. Az Internet, a Facebook, a TikTok szétzilálja az agyakat. Most már nagyon nehéz élő közösséget létrehozni. Érdekes, hogy nem föltétlenül csak a bölcsészek akartak szerepelni. Kiváló biológia, fizika és más természettudományi szakos főiskolások-egyetemisták jöttek hozzánk. De színházat csinálni: sok idő és energia. Megszűnt a diákszínpad, pedig voltak szép élmények. Puskás Gergő hallgatónk, aki

testnevelő szakos volt, egy év után itt hagyta Nyíregyházát: színész lett, Kárpátalján és Vidnyánszky Attila színházaiban játszik ma is. Egyik biológus hallgatónk hazament tanítani Borsod-Abaúj-Zemplén vármegyébe, de azóta is színjátzó csoportot vezet. (Nagykállóban tanítottam a dráma tagozaton Hegymegi Mátét, aki a Katona József Színház rendezője és koreográfusa, Fehér Tibort, aki a Nemzeti Színházban dolgozott sokáig. Említhetném Törő Gergely Zsoltot is, aki jelenleg a Móricz Zsigmond Színház tagja...)

– *Mi a tapasztalatod, az évtizedek alatt hogyan változott meg az ifjúság hozzáállása az irodalomhoz, az olvasáshoz?*

– Az olvasás iránti érdeklődés erősen visszaszorult, hosszabb műveket nem lehet elolvasatni a gyerekekkel. De a Művészeti Szakgimnáziumban gyakran érnek olyan élmények, amiért úgy gondolom, érdemes élni. Az egyetemen is mindig van néhány hallgató, aki komolyan veszi a tanulást. Évfolyamonként akad egy-két olyan diák, akiből irodalomtörténész vagy nyelvész lehetne, s olykor lesz is. Több egykori tanítványom ma már költő, prózaíró, kritikus, egyetemi oktató.

– *A diákszínpad mellett rendszeresen szervezed és rendezed nyaranként a Vidor Fesztivál igen sikeres paródiaestjeit. Magad is írsz mindenféle metrumban versparódiákat...*

– Korábban ezek az estek a Szabolcs-szatmár-beregi Szemle és A Vörös Postakocsi szerkesztőségeinek közös produkciói voltak. Mostanában kedves barátaimmal, Béres Tamással, Gerliczki Andrással, Csabai Lászlóval, Oláh Andrással lépünk fel. Amolyan posztmodern gesztusok keretében megírjuk a magyar irodalom jeles alkotóinak *nem-létező* műveit...

– *1990-től a Szabolcs-szatmár-beregi Szemle impresszumában is olvashatjuk a nevedet mint szerkesztőt.*

– Mező András tanár úr, nyelvész kollégám megkérdezte, hogy nem lenne-e kedvem a Szemle szerkesztésében részt venni művészeti rovatvezetőként. Azóta benne vagyok a szerkesztőségben, 2012-től mint főszerkesztő.

– *A Szemle mellett a Pedagógia Műhelyben is dolgoztál...*

– Szabó Antal hívott oda. Egy idő után főszerkesztő lettem. Dizájnban is próbáltuk megújítani a lapot, nem csak tartalmában. A finanszírozás megszűnte miatt azonban abba kellett hagynunk a munkát.

– *Ratkó József gyakran beszélt arról, hogy Szabolcs-Szatmárból sok értelmiségi elköltözik, más, anyagilag, kulturálisan kedvezőbb lehetőségű vidékre vagy a fővárosba. Te nem akartál máshol boldogulni?*

– Fiatalabb koromban szerettem volna Budapestre kerülni, mert ott csak felül az ember a buszra, és húsz-harminc percen belül megérkezik az OSZK-ba, vagy a PIM-be. De itt Nyíregyházán is egyre tágultak a köreim, egyre több országosan fontos embert ismertem meg, és ide született a kislányom. A nyíregyházi színészek szokták mondani, hogy itt azért jó játszani, mert minden nagyobb szerepet megkaphatnak, Pesten viszont rengeteg színház van és nagyon sok színész. Egy idő után úgy éreztem, igaza van Mező tanár úrnak; nem biztos, hogy el kell innen menni, mert ha nagyon

akarok, megjelenhetek országos fórumokon, folyóiratokban, tanulmánykötetekben, konferenciákon is.

– *Szakmai és magánéletedben mire, kire, kikre vagy a legbüszkébb?*

– Irodalomtörténészként a Gachot-könyvre, illetve a legutóbbi kötetre („*a mélyben él az ember-fájdalom*”), ítésként „*Az ég nem emberséges*” című színikritika-gyűjteményre, fotográfusként a megszámlálhatatlan színházi előadásképre, illetve az *Infra Párizs* sorozatra vagyok a legbüszkébb. Oktatóként arra, hogy későn bár, de habilitáltam; és azokra a fiatalokra, akiknek adhattam valamit az irodalomból, a színházból. Magánéletemben a feleségem, hitvesem: írásaim első olvasója, kritikusom, segítőtársam, barátom, valamint a leányom a legfontosabb. Nóri csellózott (mint én), francia szakot végzett (mint én), fotózik (mint én). És szép (mint az édesanyja)...

– *Mi lennél, hogyha nem tanár és irodalomtörténész lennél?*

– Színházi rendező. Vagy dramaturg. Vagy színikritikus. Vagy fotográfus. Vagy filmoperatőr. Vagy csellista. Vagy költő. Vagy francia műfordító...

– *Befejezésül: milyen terveid vannak?*

– Életem során írtam jó néhány tanulmányt Áprily Lajosról, ezekből most állítok össze egy kötetet, amelyet a Magyar Napló ad ki. Áprily sokat fordított franciából, Francis Jammes tolmácsolásai költészetére is hatottak. Ezeket a műveket is szeretném elemezni.

Össze fogom gyűjteni paródiáimat, kisprózáimat. Van néhány egyfelvonásosom, amiket felkérésekre írtam. Újra kellene gondolni őket. És van néhány könyvtervem még ezeken kívül is. Madáchot idézve *Az ember tragédiájából*: „Végtelen a tér, mely munkára hív”...

Névjegy

KARÁDI ZSOLT (Miskolc, 1956. január 11.) **Tanulmányok:** általános- és középiskolai tanulmányait Miskolcon végezte. **Diplomák:** Kossuth Lajos Tudományegyetem, Debrecen, magyar-népművelés szak, 1980; Bessenyei György Tanárképző Főiskola, francia nyelvtanár, 1996; **Doktorátusok:** Dr. univ: 1993; PhD: 1996; habilitált doktor: 2023; **Munkahelyek:** Krúdy Gyula Gimnázium 1980–1988; Megyei Pedagógiai Intézet 1986–1988; *Kelet-Magyarország* szerkesztősége 1988–1989; Bessenyei György Tanárképző Főiskola, majd Nyíregyházi Főiskola, később Nyíregyházi Egyetem 1989–máig. **Elismerések:** A Nyíregyházi Főiskola kiváló oktatója, 2009; Kölcsey Ferenc kitüntető díj, 2013; Megyei Príma-díj, 2014; „A Himnusz Földje” emlékérem, 2024; Móricz Emlékelem, 2025. **Könyvek:** *François Gachot válogatott művei* (2000); „*Ványa bácsi én vagyok*” (2006); „*Az ég nem emberséges*” (2016); *Sorsok és századok* (2017); *Hangnemek és árnyalatok* (2017); *Az Erdélyi Helikon vonzásában* (2017); *Franciák és magyarok* (2018); *Művek és gesztusok* (2019); *Portrék albumba simulva – Költők, írók, kritikusok a Nyugat környékén* (2021); *Arcok, képek, arcképek* (2022); „*a mélyben él az ember-fájdalom*” (2024). **Család:** felesége Kövesdi Ágnes könyvtáros. Lányuk Nóra, francia alapszakos bölcsész.

Bartók hallgatása közben

A kékszakállú és a mandarin
bakelitjeit cserélem, s a hin-
taágyban fekve némán élvezem,
a hangokat a régi lemezen,
a hangokat, a zord akkordokat:
látom, hogy Béla meg-meglátogat,
jön vele Ditta, arca száz titok,
s azt hiszem, testem gerjedezni fog,
hisz karja ifjú, húsa friss, meleg,
illatfelhőt von vén fejem felett,
s mikor az ócska zongorámhoz ül,
megmozdul valami itt legbelül,
s érzem, forróság önt el ennyi szép-
ség láttán: ujjá fürgén, futva lép
billentyűkről billentyűkre, s nekem
ágaskodik öreg szervezetem,
hogy lássam őt, ki ifjú, húsa friss,
ki harmónia, mámor: múzsa is!
Szeretnék én is játszani vele
vad négykezeset, hogy sikoltson bele...
Allegro, rajta! Rettentő zene:
lűktessen teste örült üteme,
de nem lehet! Tudom, mert Béla már
siet haza, szép hófehér madár,
ki felröptette Dittát, óh, pedig
én tudnék vele szállni reggelig,
én, én, a felhők fölé, magasan,
ahol a napnak sugárzása van,
s vakító fénye: forró láva, tűz,
ami megremegő öléhez üz,

vibráló vágyam vérző kankalin,
sikolt a lélek, mint a mandarin,
csodálatos, ahogy a hangszeren
száguld keze. Megfognám. Nem me-
rem,
mert Béla indul, szállongó ezüst
haja lebeg után, mint a füst,
magával húzza őt. Jaj, ég veled,
te szikrázó, forrongó képzelet!
S míg révedek a múltba, ifjú álmú,
nők sikolyáért élő kékszakállú
rémes alakja rémlik fel nekem,
s üz dideregve torz tréfát velem...
Lejárt a lemez. Béla messze már,
és engem meg ólombörtöne vár
a vénségnek. Ám sejtjeimbe itta
magát Bartókné, szép Pásztori Ditta.

Hármas oltár

I.

Anyám szemében összetört a fény.
Ezer darabra hullott szét a múlt.
Kopott foteljében csak üldögélt.
Reggel volt, s folytonosan alkonyult.

Rám nézett; pupillája szétszakadt.
Alázuhant a hajdan büszke váll.
Már nyelni sem volt képes. Néma váz.
Sejtjei közt matatott a halál.

II.

Köszönöm, lásd, az éveket,
a csúnyákat, s a szépeket,
a boldogot, s boldogtalant,
a számosat, s a számtalant.

Köszönöm, hogy itt vagy velem,
s hogy itt van még a szerelem:
egy érintésnyi régi-régi
láng újra izzik, és az égi

fények lobognak föl szemedben.
Sohase szebben. Sose szebben!

III.

Mit tőle kaptam, te viszed tovább.
Arcod ívében őt is egyre látom.
Térdig érő, színes selyemruhában
egy ifjú nő lépked ott fenn a gáton:

a rojtos szegélyű fotó megőrzi.
Még én sem élek ekkor. Hetven éve.
Ha tudná, hogy tebenned folytatódik...
Átöleli sugárzó fényü kéve.

Szendrey Júlia: Augusztus végén

Még nyílnak a völgyben a kerti virágok,
Még zöldel a nyárfa az ablak előtt,
De látom amottan a téli világot.
Már hó takará el a bérci tetőt.
Még ifju szivemben a láng heve éget,
Még benne merész ajakad szava száll;
De íme, az egykori szép feleséged
Lassan megemészti a szörnyü halál.

Elhull a virág, ahogy írtad, a versben.
Lehullok a földre, kicsinyke madár.
A rák lyukacsosra kirágja a testem –
Rám már csak a jéghideg éjszaka vár.
Óh, mondd, tetemed hova tűnt el a harcban?
Hol nyelt el a szent anyaföld? Hol a sír?
Látod, csupa jég, csupa hó ma az arcom.
A lelkem erőtlenül, egymaga sír.

Eldobtam, igen, el, az özvegyi fátvolt.
Lásd, büntet is érte keményen az ég.
Hisz hittem az álnok ígéknek. Elég volt!
Szememben a szégyen alázata ég.
Óh, Sándorom! Óh, hova tűnt, hova, Koltó
Emléke, a drága, a szép, hova lett?
Számomra maradsz te a férj, meg a költő,
Kit Júlia, hidd el, örökre szeret!

1868

Karádi Zsolt felvétele

Látod, barátom

A hatvanéves Jánosi Zoltánnak

Látod, barátom, pusztulunk, veszünk,
nem túr ritkult hajunkba már a szél.
Naponta roskatagabbak leszünk,
s egyre lassabban csordogál a vér

az ereinkben. Hány hét a világ?
Hány hónap? Év? Esetleg évtized?
Meddig várnak rád a sóstói fák?
Meddig zihál még zaklatott szíved?

De nem veszünk el, arcunk bárha földben,
pohárnyi vízben vagy fűszálnyi zöldben,
vad hegytetőkön, zúgó tengerekben:

hangunk elhal a hívó végtelenben,
s hiába hullnak értünk égi könnyek –
nem marad más belőlünk, csak a könnyvek.

Karádi Zsolt felvétele

ELÉGIA FENNTARTÁSOKKAL

Turczi Istvánnak

A valóság aranyhal kívánsága,
földbe gyökerezik lába a szélnek,
ha cipője volna, csak le kellene
vetnie magáról, teleszórhatná
porral, földdel, ami a kabátjára
szállt pihenni, majd ültethetne bele
kinemesített vadvirágmagokat.
A csillagok fénye rátekeredik
a rendre, befogja száját a csöndnek,
befogja, ahogy a lovakat, a domb
elé, menjenek fel a tetejére,
beállhatnak a játékllovak közé,
megcsodálhatják a trójai faló
belsejéből áradó békességet,
tisztá beszarás, láthatóan meleg,
gőzölgő szag csapja meg az orrukat.

(Ami szétesik, annak előre meg
van írva a sorsa, a szárnyas kövek
beleesnek a szél feneketlen, szűk
kútjába, az időnek kétszer kell be-
leugrania, elsőre a fájós
fenekére esne az ámulattól,
a csönd alá rakjuk féltett szavaink,
mint kotló alá anyánk a tojást, hadd
üljön rá, költse ki a szabadság a
rend őszinte, csipogó kiscsibéit,
mit szólna ehhez a vén József Attila,
a földi labirintus fölé tévedt
angyalok mind elveszítik a szárnyuk.)

Az önámítás felér a csodával,
a látszat az égisz erő világfa
tudatos nedvkeringéséért felel.
Eldől a hozzá állított falétra
sorsa, mindegy, a jámbor ács, Szent József,
vagy angyal faragta-e Jákobnak, a
lét szeméből kilógó gerendából.

¹ Az alkotó a Magyar Nemzeti Múzeum Közgyűjteményi Központ Petőfi Irodalmi Múzeum Térey János-ösztöndíjasa.

LEHELETFINOM

A hallgatás
szó szerint vesz mindent,
míg a szeretet megoldja
az igazság
szoros béklyóit.

A kozmikus magány
a legtökéletesebb,
a legkifinomultabb konzervnyitó.
A felbonthatatlané,
amiben élő halak
és halászok
vannak
összezárva.

CSUKOTT SZEMEK, AVAGY A KÉPZELET LŐRÉSEI

Száraz Lajos tanárom emlékére

János szeretett, imádott sorban állni,
hiszen az érdekes, jutalom jár érte,
az utolsókból lesznek az elsők, úgy ám,
kimondani is végzetes, magyar álom.

Az útszéli akácfasor végére állt,
kibáméskodott egy nagy rúddal a sorból,
de mit lát meglepetten: amíg ő horkolt,
néhány fa eltűnt, kivágták, elpárologott.

A legközelebbi facsonk helyére állt,
aztán egyre előrébb, a szabad helyre,
végül észrevette, a legelső fa lett,
fordult hát, s az ismétlést megtekintette.

Rájött végül János, hiába aludt el,
hogy az utolsóból, csellel, igazsággal,
lehet még utolsó tízszer, huszonötyszer,
vagyis lesz majd belőle örökös bajnok.

a szentnek mondom

Köves Istvánnak ajánlva

ez a görbe itt már a célegyenes
ó köpeny alá gombolt őszi fák
az általános alanyt széthordták
és szertesztét fújta a szél
bokájukat csattogtatják a bokacsattogtatók
a lehegesztett csatornafedelek
pajkos gyermekkacagásra vágnak
mert itt mindenki vágyakozik
az aládúcolt körfolyosókon
didereg a holnapban a tegnap
a lányokból is csak kurva lett
valami mindig csurranva cseppen
az undornak körme nő haja szakálla
álmodozva elsuhan a kacér öregasszony
ez itt már a célegyenes ez a görbe
ha görbe úton jársz az az egyenes
őrült kocsisunk habosra hajszolja
a habostortát glutén- és laktózmentesen
a vonat kisiklott
pótlóbusz érkezik és lerobban
a vasútállomás felújított vécéjében
fitymájukat csattogtatják a fitymacsattogtatók
kúratlan kurátor anyjához készül
mekkora faszág hogy nem lehet
rénszarvasra írni versemet
mert azt legalább lelőné a szép vadász
és helikopterrel elszállítaná
az általános alanyt lepuffantották
holnap lesz fácán háromezer
szertesztét fújja őket a szél
mert hát nehéz vinni a táskát
a kövér ember táskáját
vadász kastélyba vinni nehéz
bizony nagyon nehéz István úr
mondom a szentnek
de ez a görbe itt már végre a célegyenes

balettcipőben lódenkabátban

Beney Zsuzsa nyomán

lelked lelkem nélkül rózsatövis
tűzföldi tájban húzd el a függönyt
lángol a tűz és kiserked a vér
szivárogni kezd a szenvedés

az állatöv minden jövendője: csillag
engem büntess mindenki helyett
elrongyolódott részletekkel
szétesett cserepekkel a tükörben

a világ vakult meg vagy a szem?
talán csak a szavakat fércelték össze?
a csipkebokor kigyulladt
tűzföldi tájban oltsd el a függönyt

vagyunk ha nem látszunk?
ha épp nem lángolunk balett-
cipőben lódenkabátban?
még emlék vagy már képzelet?

te láttál valakit vagy ő nézett vissza rád?
sziszeg pattog serceg sistereg a függöny
hol felcsattan hol elnémul a hang
s egyetlen porszemmé zsugorodunk

ÖNREFLEXIÓK – 2.

BARNA MÁRTA, AZ IGAZ SZERELEM REGÉNYE (1973-1976)

Első közlés: Az ÖNREFLEXIÓK 1 (1948-1973) című, az 2024-es könyvhétre Baranyi W. Krisztina IdőJel kiadójának gondozásában megjelent önéletrajzi regényem folytatása, a tervezett tetralógia második könyve. (E frissen megjelent első kötetre kaptam 2025. március 15-én a Herczeg Ferenc-díjat.)

FELEJTHETETLEN FELESÉGEMNEK, MÚZSÁMNAK, ALKOTÓTÁRSAMNAK
BARNA MÁRTÁNAK (KUNMADARAS, 1955. MÁRCIUS 5-BUDAPEST 2023. ÁPRILIS 20.) ÉS FIAMNAK, PÓSA MÁTÉNAK SZERETETTEL AJÁNLOM

PASOLIONI: MÁTÉ EVANGÉLIUMA (FOLYTATÁS)

A TE SZERELMED LEGYŐZI BENNEM AZ ALKOTÓI ÖNZÉST IS.

A sátán három kísértése: Szelíden elmélyült, szenvedéstől árkolt ifjú délolasz arc-cal jelenik meg a felnőtt Jézus. A negyven napos böjt során elszenvedett kísértések híven, középkoriasan szuperrealista látomásossággal hozza élet közelbe a rendező. A kigyó először a böjt megszegésére és a hamis csodatételre biztatja, ám Jézus úgy felel a legalattomosabb hulló képében megjelenő sátánnak, hogy nem csak kenyérral él az ember, hanem Isten igéjével. A második kísértés egyszerre szól a vakmerő Istenkísértésről és újfent a hamis csodatételekről. Az ördög felviszi Jézust a templom csúcsára, s azt kéri: ugorjon le, Isten angyalai úgyis megfogják, ha ő tényleg Isten fia. Krisztus válasza: ne kísértsd az Istent. Nincs jogod őt életed kockáztatásával próbára tenni, mert ez burkoltan a kegyelem elutasítása. A legaljasabb, legnehezebben kivédhető kísértés a hatalomé. Belzebub fölviszi a Megváltót egy magas hegyre, megmutatja neki a föld minden országát és kincsét, s mindent odaíger neki, ha őt imádja Isten helyett. Távozz, Sátán -így szól Jézus válasza, mely arról szól: csak Isten hatalmát szabad mindenhatóként elfogadnunk. Isten fiának, mivel a megfeszítettés, föltámadás kegyelmét akarja nekünk ajándékozni, s ehhez embertestben kell e világon léteznie, el kell túrnie a Sátán packázását, próbatételét is, mert, ha Isten vele egylényegű fiaként cselekedve küldi el az ördögöt melegebb éghajlatba, megtörik az emberestben történő kálvária és feltámadás folyamata.

Mindeközben és ennek utána is, a kamera úgy hozza Őt közel, hogy a szegényesen, nyomorúságosan drámaian lecsupált faluképek, erdők, fák, s a csüggedt, reménytelen arcok minden erőkisugárzása, kreatív energiacsomópontja e csiborfekete szemű, koromsötét hosszú hajjal keretezett majdhogynem gyerekábrázat mimikájában, bőr remegésében fusson össze, s általa nyerjen értelmet. Ő a gyarló földi ember mindent tudó, minden fájdalmát átérző Megváltó, ki ezen a világon is enyhet nyújt a szenved-

dőknek, ám azt is üzeni, hogy átutazók vagyunk ezen a földön, így az igazi boldogság Isten birodalmában vár majd reánk, de csak akkor, ha feltétel nélkül azonosulunk, akár földi létünk utolsó pillanatában is az egyetemes szeretet mindent felülütő parancsával. Ezért Jézus szinte könyörögve kéri követőit, hallgatóit a megigazulásra, hogy higgyenek Istenben feltétel nélkül, tartsák fontosabbnak a cselekvő szeretetet a törvény betűjénél, hiszen reá is rövid evilági életút vár, s minden földi ember számára eljő, sőt, bármikor, bármely pillanatban elérkezhet a végső óra, ezért nem holnap, nem egy óra múlva, hanem itt és most, ebben a pillanatban kell megtérnünk. A legnagyobb bűnösnek is megbocsátatik minden vétke, ha teljes szívből és lélekből jó a megbánás, s már halálának óráján az Atya jobbán ülhet a Paradicsomban. Ám a legpéldásabb életűnek látszó, templomjáró, böjtölő, adakozó, törvénytisztelő farizeus, írástudó is elkárhozik, ha nem szereti a Teremtőt és az Atya képre formált embertársát, ha nincs benne valódi szeretet, lélekből fakadó irtalom és teljes megbocsátás a másik iránt.

Jézus nem véletlenül választja ki tanítványai közül a lelkesen tehetséges, karizmatikus Jánost, a térülékény, a kukacoskodó vámszedőből igazzá megértővé lett Mátét (valószínűleg ő az evangélista), Pétert, Kéfást, a kősziklát, s kinek a Mester megtagadásán is át kell esnie ahhoz, hogy az első Püspökké érlelődjön. (Szila ezt nyilván úgy értelmezi, hogy Péter Jézus által megbocsátott tagadása a szükséges kompromisszumok elfogadását üzeni. HÁT?????). Köztük van Tamás, aki csak akkor hisz még, ha lát, pedig Jézus hirdeti, az az igazán boldog, aki nem lát és hisz. A bölcsen tekintélyes Jakab, névrokona, a másik Jakab, az Alfeus fia, Tádé, Zebedeus, Simon, a Zelóta, Júdás, a tisztánlátó, s végül az áruló iskarióti Júdás. Mindegyik jól egyénített arc, a rajongón okos János és a ravasz, sunyi Júdás kivételével mind egyszerű, mondhatni, népi figurák, mint ha most érkeztek volna valamelyik délolasz, vagy szentföldi kis falucskából. Krisztus szelídebb, mint Keresztelő János, a pusztába kiáltó szó. Ritkán korholja még a tanítványait is, bár emlékezteti őket arra, hogy életükben nem egyszer gonoszok is, kegyetlenek is voltak, de viperák fajzatjainak, mint Keresztelő János, soha nem nevezi őket (főként a nála kíváncsiságból megjelent farizeusokat), csak végtelenül szomorú, amikor kishitűségükkel, a nagyvonalúságuk hiányával szembesül, mint amikor hiába van velük csónakjukban a háborgó tengeren az ezernyi csodát tévő Krisztus, ők félnek, rettegnek a haláltól. Máskor meg egyikük (János evangéliuma szerint maga Júdás) sajnálja a drága tömjént, amivel a szegény asszony megkeni Krisztus fejét, arra hivatkozva, hogy az árát akár a szegényeknek is odaadhatná. Jézus, Isten fia érti, sőt, megérti tanítványait, tudja, hogy át kell esniük megannyi beavatáson, s hogy az irtalomhoz tartozik az emberi gyöngeségek szeretetteljes kezelése, elengedése.

Márti megsimítja a hajamat, rám mosolyog, s megint értjük egymást. Tudnunk kell, mikor kötelező a nélkülözőknek szánt adakozás, ám azt tudnunk kell, hogy mikor nem szabad szeretteink iránt sem fősvénynek lennünk....

Lendület és visszafogott feszültség alatt, szinte kettőszáz fokon peregnék a statikus és a dinamikus tömegjelenetek, a **hegyi beszéd, a nyolc boldogság, a nyolc jaj** kinyilatkoztatása. A nyolc boldogság leírásakor meghirdeti, hogy a szegények, a szenvedők megannyi viszontagsága vezet majd el a megigazultat az égi birodalomba: Boldogok, akik hisznek, mert övéké a Mennyek Országá. A négy evangélium együtt adja a teljes-

séget, de nem véletlen, hogy Máté nevezi Isten Országát a Mennyek Országának, s Jézust a leggyakrabban mondja a négy evangélista közül Isten egyszülött, vele azonosan egy lényegű fiának, ki a szegényeknek, az esendőknek, a lélekben hívőknek ajándékozta azt, amit az Ószövetség is megígér: Isten országának megérkezését. Ám jaj azoknak, akik megszegik a törvényt, ellene mondanak a Tízparancsolatnak, s a Szent Lélek ellen vétének, azaz, elutasítják Isten kegyelmét. A megbánást ember előtt lehet színlelni, Isten viszont látja a szívünk, a lelkünk, a testünk minden titkát, neki hiába hazudunk.

Jézus mindegyik evangéliumban azt kéri tanítványaitól, hogy ne beszéljenek a **csodáteleiről**. A film ahogy az írás is, finoman érzékelteti, hogy a csodák hatása korlátozott. A holtak feltámasztása, a leprás, a vak, a béna meggyógyítása puritánul feszült drámai jelenetei valóságosságot sugallanak, ám igazából csak azokat erősítik meg az Isten iránti elkötelezettségben, akik nélkülük is hisznek. A hitetlen minden csodának megtalálja a vélt racionális magyarázatát (lásd a Torinói lepel hamis cáfolatának újabb és újabb manifesztumait, vagy R. A. Moody Élet az élet után című kiváló könyvében rögzített, klinikai halálból visszatért emberek megannyi, egymással száz százalékosan egybehangzó emlékképeinek materialista „pszichológiai” álmagyarázatait, vagy a fatimai csoda, a három ártatlan gyermek előtt megjelenő Szűzanya letagadhatatlanul valós látomásainak kétségbeesetten erőlködő materialista lélektani argumentumokkal történő sikertelen cáfolatát.) Tamásnak mondja majd Jézus: boldog, aki nem lát és hisz.

A film drámaian valóságossá tett látomásossága kiváltképpen feszültté emeli azt a jelenetet, amikor a hegy tetején Jézus előtt megjelenik Mózes és Illés, s Jézus meghirdeti, hogy hamarosan betölti küldetését, megfeszítetik, meghal, hogy majd föltámadjon harmadnapon, s ezzel utat nyit a korábban halandó földi hívőknek a Mennyek országába. Pétert, Kéfast, a kősziklát elfogja valami határtalan jó érzés és félelem. Olyan jó itt Uram, mondja. Emeljünk sátrat Mózesnek, Illésnek, Neked és maradjunk. Ne következzen be a halálod. Ekkor az Atya szózatot intéz hozzá: Ez az én szeretett fiam, őt hallgassátok. Jézus megfeddi Pétert, amiért kísértésbe akarta őt hozni, s eltéríteni küldetésétől. E polifon módon komponált jelenet arra is utal, hogy Isten ígéje nem az okos, ab ovo kiválasztott keveseké, hanem mindenkié. Az lesz kiválasztott, képességeitől függetlenül, aki hisz és a cselekvő szeretet parancsát követi, s nem a hegyre kivonulva elmélkedik csupán, mint a buddhista boncok.

Balladisztikus erővel jeleníti meg a kamera azt az ismert jelenetet, amikor Jézus számárháton megérkezik Jeruzsálembe, hívei pálmaágakkal feldíszelve követik, s megjósolja szinte sírva a Jeruzsálemi templom pusztulását, s a zsidó nép újabb szétzórattatását. Tudja, hogy a zsidóság, a korábbi kiválasztott nép nem hallgatja meg a tanítását, hanem keresztre feszíteti őt, így elveszti kiváltságait, s átadja helyét Krisztus népének. Az Újszövetségben megszűnnek a születési előjogok, a Szent Háromság a saját jó és rossz gondolataink, cselekedeteink, mulasztásaink nyomán tesz mérlegre bennünket.

Ám a jeruzsálemi érkezés legdrámaibb érzelmi cunami csúcspontja a kufárok kiűzése a templomból. Jézus megbotránkozik, amikor azt látja, hogy a kofák és az

alkuszok siserehad lepi el Isten hajlékát, nekik ront, összezúzza áruikat, s elkergeti őket Atyja házából.

Nos, ez az a pillanat, amikor a film béli Máté evangéliuma száz százalékosan kamera közelbe hozza Júdást, az árulót. Már korábban érezhető, hogy ő, a közösség pénzügyeinek intézőjeként – ezt a film erősen hangsúlyozza – másként viselkedik az adakozások alkalmával, mint a többiek. Más evangéliumi ihletésű filmeknél, például Heyman Jézus élete, Júdás az egyedüli, aki nem érti meg Jézusnak azt a példabeszédét, hogy neki igazából nem a vérrokonai, hanem Isten igéjének követői az igazi családtagjai. Az evangéliumban ez így nincs kimondva, a filmben viszont egyértelmű, hogy Júdás, a pragmatikus pénzember a kufárok megbélyegzése után meghasonlik, s úgy dönt, hogy nem követi tovább a Mestert. Mikor Jézus a pompázatos, ám terméketlen fügefának azt mondja: száradj el, Júdás nem érti egyedül, hogy Jézus a kiüresedett, hit nélküli szaduceusi templomi rítusokra utalva újra megjövendöli a jeruzsálemi templom pusztulását. S a film szerint is, ő botránkozik meg azon is, hogy a betániai asszony drága kenettel borítja Jézus fejét.

Így az utolsó vacsorán, Jézus meghirdeti az Eucharisziát, az Oltári Szentséget, az Úrvacsorát. Kimondja, hogy ő az élő kenyér és az élő víz, hívei a kenyér és a bor színében az Úr asztalánál ezentúl reá emlékezzenek, s hirdessék az eszkatológiát, az ő második eljövételét, amikor ítélni fog elevenek és holtak fölött. Ekkor már Jézus néven is nevezi Júdást, kimondja, hogy az árulja el őt, aki vele együtt nyúl a tálba. Júdás elszalad a zsidó főpapokhoz, Kajafáshoz, Annáshoz és harminc ezüstpénzért elárulja, hogy aznap éjjel, a Getszemáni kertben csak a tizenegy tanítvány lesz vele, s elfoghatják. „Az lesz a Mester, kit csókkal közöntök majd.”

Egymás kezét fogva, el nem ítéltető módon keressük a szentségtörő analógiákat, de hát az Írás is ezt indukálja. Hányszor és hányszor kell szembesülnünk a mi kis életünkben is a Júdások kicsinyességtől, pénzvágytól, vagy az önzetlen jóság iránti engesztelhetetlen gyűlölettel motivált árulásával. S azzal is, ahogy Péter, amikor Jézus újra megjövendöli, hogy háromszor fogja őt megtagadni mielőtt a kakas megszólal, majdnem sírva tiltakozik, ám a döntő pillanatban mégis elköveti a maga kisebb, nem júdási, hanem a félelemtől motivált péteri árulását- mestertagadását.

Aztán jó a mesterien megkomponált bibliai jelenet... Jézus imádkozik, s arra kéri barátait, hiszen egyszer kimondta, hogy ti nem csak a tanítványaim, hanem a barátaim vagytok, hogy virrasszanak vele. Ám ők mind elalszanak, s arra ébrednek, hogy Júdás seregével, éjjel jön a lámpás fényével a templomi katonák élén, s barátinak álcázott csókkal jelzi a pribékeknek, hogy kit kell elkapniuk. S a visszafogottan feszült film ekkor felpörög, Péter kardot ránt, levágja egy katona fülét, Jézus lecsöndesíti, mondván: ki kardot fog, kard által vész el. S utolsó látványos csodájaként, visszailleszti a fejéhez a darabont fülét.

S ekkor jön a tanítványok megbotránkozása, amiért Jézus nem védi meg önmagát. A zsidó farizeusok, szaduceusok, a két főpap, Kajafás és Annás vezetésével kimondják a halálos ítéletet, mikor megvallja, hogy ő Isten egyszülött fia. Nincs szükség tanúkra, tárgyalásra, ő maga vallott magára – így Kajafás.

S következik a megaláztatások sora, a katonák ütik verik, köpdösik, s Péter megfélemlik, s arra gondol, hogy miért nem menti ki magát, s miért nem tesz csodát Isten, ha tényleg Jézus az ő egyszülött fia. Magyarán: még mindig nem értik, miért is jött kö-zénk a második Istenszemély. Hogy neki meg kell halnia emberként, hogy feltámad-hasson és megfizesse helyettünk bűneink zsoldját, s leküldje hozzánk Isten vigasztaló Szent Lelkét, a harmadik Istenszemélyt. S bekövetkezik Jézus jóslata: Péterben három ember is fölismeri, hogy ő is a „Galileihez tartozik”, de ő háromszor megtagadja. S ekkor megszólal a kakas. Jézus megdicsőülten, megbocsátón mosolyog Péterre, aki végre megérti, hogy Isten fiának be kell töltenie küldetését, s keservesen sírva fakad.

S most e sorokat róva én is újra és újra elsírom magam, mert megőrülök hiányod-tól, Mártikám, s nem tehetem meg, hogy azonnal eldobjam magamtól az életet, mert akkor a pokolra jutok, s Te a Mennyben vagy, így soha nem találkozhatunk, Akkor – a film megtekintése közben újra egymásra tekintünk, s tanúi vagyunk, ahogy a másik, az örök áruló szimbólumává lett iskarióti Júdás ráébred mit tett, s hogy Péter gyávasága megbocsátható ám az ő árulása végérvényesen a pokolra taszítja őt. Visszaviszi a zsidóknak a harminc ezüstöt, ám nem fogadják el, még Jézus elveszejtői is megvetik őt. Átdobja a pénzt a kerítésen, s felakasztja magát. A képmutató zsidók azt mondják: véres ez a pénz, s megveszik rajta a fazekas telkét, elnevezik vérmezőnek, hakeldamá-nak, s ezentúl oda temetik a hazátlanokat és az idegeneket.

S továbbra is, mint ha lelkünk legmélyéről fakadnának a jelenetek. Mesteri, ahogy a kamera távolról, valahogy álomszerűen követi Pilátust, aki megérzi, hogy Jézus igaz ember, s megpróbál megkegyelmeztetni neki, ám nem elég bátor ahhoz, hogy ő maga bocsássa el azt az embert, akiről az általa bár nagyon nem kedvelt zsidók azt állítják, hogy megkérdőjelezi a császár hatalmát. S másként, csupasztott, látomásos jelenet-ben tárul elénk az az epizód, amit a mi Munkácsy Mihályunk három zseniális képen is megörökít. Ecce homo. Íme az ember.

Jézust, a bűntelent, a legtisztább evilági emberfiát, Isten egyszülött fiát keresztre feszítik, mert a csőcselék a baloldali terrorista forradalmár gyilkos Barabásnak ad kegyelmet a páska ünnepén, a zsidó Húsvétkor.

S ekkor jó a mi keresztynén húsvéti kálváriánk, megfeszítettetés, alászállás, föltámadás golgotája. Jézust agyonkínozva, megalázva kísérik a Via Dolorosán, a szenvedések és a könnyek útján a Golgota hegyére, ahol két lator között keresztre feszítik. A filmben az ismert jelenetek iszonyatos drámaisággal égnék a látómezőnkbe, az írott evangélium-mal ellentétben Mária, Jézus édesanyja is siratja a kereszt alatt egyszülött gyermekét. A templom kárpitja meghasad, a világ viharossá, világvégivé bolydul, így üzeni meg Isten, hogy haragszik a megfeszítőkre, s jaj az árulóknak. Jézus egy pillanatra Eli, eli lamma sabakhtani kiáltással kiszenved. Tanítványai, anyja, Mária, tanítványai, a má-sik Mária őrző fájdalommal siratják.

S ezt a drámai pillanatot követi a feltámadás. Az örömhír, a boldogság, ahogy Jézus az üres sírt elhagyva élőként hívja magához tanítványait, a négy égtáj felől rohannak felé, a Feltámadott felé az emberek és hallják, ezentúl én veletek leszek a világ végeze-téig. Velünk az Isten, Jézus és a Szent Lélek Vigasztaló háromsága.

A Máté evangéliumában Pasolini életművének egészéhez és valljuk be, a film világirodalom legjobb alkotásaihoz mértén is kivételes összhangot sikerült megteremtenie az alkotónak az ige, a látvány és a hang ősi egységének jegyében. (Ismétlésbe bocsátkozom a korrektség kedvéért: Mint egy élő festmény, olyan az egész film – írja majd Bodnár Dániel régi íróbarátom, a Magyar Demokrata szerkesztőségében éveken át kollégám abban az esszében, amelyet az Új Ember 2022 március 20-i számában jelentet meg abból az alkalomból, hogy 1922 március 5-én lenne százéves a rendező, kinek egyetlen filmjét szeretünk, de azt nagyon. Bodnár Dani barátom Giotto, Fra Angelica, Francesca képi világának, „lényegre törő egyszerűségének” hatását emeli ki, dicsérve, hogy mindig a lehető legjobb, az adott jelenethez legillőbb, adekvátabb zenei aláfestést választotta ki Bach, Mozart, Beethoven, Sosztakovics műveiből.)

Lenyűgözve állunk föl, a közönség nagy részének tetszett. S amit akkor égi jelnek tekintettünk, az előcsarnokban szembe találok Király Lászlóval, kiről nehéz volt eldönteni, hogy erőltetett örömet színlelve, vagy tényleg vidáman köszönt rám. Bemutattam őket egymásnak, Mártit menyasszonyomnak nevezve, ő azt mondta, hogy büszke lehet a vőlegényére, de ő is önre, szép kisasszony. Váltottunk pár szót a filmről, Királynak nagyon tetszettek Márti értékelő szavai, majd azt mondta:

Reménykedjünk. Most már mindenki igent mondott, Barta Tibor püspök előtt az anyagod.

S milyen furcsa. Vác Annamáriával, Amival (a regényekbeli Anni alteregójával) is találok (ki később a Hit gyülekezet tagja lesz, s már akkor, 1976-ban annak a kisebb hazai mag-szektának a követője, amelyből majd kivirágzik az Amerikából importált először fundamentalistának, majd HIT Gyülekezet-nek „keresztelt” kiségyház). Pontosabban, ő hallotta, miket beszélünk Király Lacival, s a fejét csóválta:

Nincs igazatok. Ezt így nem szabad. Szentségtörés. Tilos a Bibliát filmre vinni. Jellemző, hogy nektek tetszik.

Beszélni akarunk, de legyint ránk, sarkon fordul és köszönés nélkül távozik.

Hallgatva baktatunk gyalogszerrel haza. Király Laciról beszélünk, annyira primer szinten érintett minket, amit mondott, hogy Amikáról teljesen elfelejtkeztünk.

Hát, nem tudom - mondta Mártika. – A szavai, mint ha biztattak is volna, nem is. Ugyanezt sugallta a metakommunikációja. Ne reménykedjünk, s akkor talán pozitív sokk ér bennünket. Ne mondj semmit, kicsike.

Igen, drága szerelmem. Akkor is hallottad, kihallottad lelkemből nem csak a képtelyt, hanem a negatív bizonyosságot is. – Beszéljünk inkább arról, hogy ez a nagyszerű film eszembe idézte az evangéliumi ihletésű nagy verseidet. Döbbenetes ez a világ. Azokról még azt sem lehet mondani, hogy túl barokkosak, vagy avantgárdok.

S T Á C I Ó K

I.

Sánta tündér botlik földre száraz ágon
Madárhalál csöppje csüng a pókfonálon
Percegő a tollad vad világfa-szúja
Lombzöldjében ébredsz létnyi háborúra

Lüktető ércdobon rezes hajnal táncol
Részeg angyalfátyla napkeletre lángol
Üstökösbe fordul szikraszárnyú csóva
Ósárulást sejtő három kakasszóra

Láthatatlanul nő göngyölegnyi csíra
Jaj ha kéküvegbe dermedő ruhája
Téli éjszakára fagyhalálba vonja
Égi csóvapárja már hiába várja

II.

S AZ ÉGBŐL ALÁSZÁLL HALVÁNY ŐSZI CSILLAG

Sárga járványt lehel minden őszirózsa
Éles törlevele lantvirágot hajtott
Húros szirmait a karjaidba fonja
Félúton megáll a győzhetetlen kardod

Meztelen csigáktól nyálas kökeresztlen
Lucskos nyári esten zöld penészmohából
Kiömlő stigmavér szégyenárnya éget
Kínsebet fakasztva várja szenvedésed

Harmatcsöpphalálfény, ordasarcú reggel
Viszik a bölcsődet megfeszítő kedvvel
Szegkovács hasítja keresztalakúra
Öntudatlan fölsír még az Isten óvja

Létrederült arcú, gondra gögicsélő
Dundi gesztusokba teljességig élő
Lábad előtt állnak megszállott hatalmak
Mozdulathálóban vergődő királyok

Kígyóktól kiprémzett krokodilbőr csörren
Kezedben szelidül lélekkufár ellen
Hamis néven hívott házi Isteneink
Oltára leomolt új életreverten

III.

ZAVAROS ÁLOM

*A messiás vére ég a prérítűzben
Holt öbölben úszva fuldokolva szívom
szürcsölő pióca - lángmederbe szárad
hitünkkel a sírban ónhamuvá olvad*

ELI, ELI LAMA SABAKHTANI

1.

*Lidércnyomás szűri éterfeketére
Szűkülő pupillád résein keresztül
Tisztuló éjszakák durva boltozatját
Záruló szemedre minden átfehérül*

*Háromszor visszanyert élet öntudatlan
Boldogságod olvaszt néma tenyerébe
Elgyötörten ébredsz rettegő szavaddal
Tetszhalálom ájul mindennapi létre*

2.

*Ébenfaragványba lehelt szfinkszmadárfő
Belőlem létrekelt, előttem világló
Jaj hová rejtetted értem könnybenázó
Leányarcát tőlem józan önmagamként*

*Élettelen vágyak partjára taszító
Bálványodat vésem pártütő angyalként
Számkivetve késem milliónyi ráncsal
Pontosítja bőröd éjsötéthálálkor*

*Soha le nem nyugvó vágyfölötti napfény
Örökre megmarad egy vonásnyi átok
Egyre vékonyabban ég a láthatáron
Néha elgyötörve mégis újra látom*

V.

HERÓDESNEK

*és a katonáid mindig visszatérnek
szögdsidába dermedt réti sziklaarccal
vad futókakacsként tölgykarukba vájunk
rettegésem oldom téged úzve karddal*

*és a katonák már mindig visszatérnek
döggaszárnyakarmuk rétisaspofával
karjaimba vájják, szívemet szögezzük
pokluk ajtajára égi bőregérnek*

HIDEGZUHANY: A PÜSPÖK ELVTÁRS ELUTASÍTÓ ÜZENETE

Mártikából megint és mindig a próféta szólt, ezúttal ő maga sajnálta ezt legjobban. Ahogy hétfőn megérkeztünk délután Mártival, Dombóro papa a kezembe adott egy anyámnak címzett levelet, amit Barta Tibor püspök írt. Olyannyira kíváncsi voltam, hogy eszembe sem jutott, hogy nevelőapámmal együtt enyhén szólva indiszkréciót követtünk el.

Tisztelt Asszonyom!

Sajnos, minden szakmai elismerés, a Kossuth Egyetem professzorainak ajánlása ellenére azt kell üzennem Önnek, hogy fiát, Pósa Zoltánt nem alkalmazhatjuk a református egyház egyetlen intézményében sem. Itt és most, az 1972-es októberi párthatározat után mi nem vállalhatjuk föl, hogy menedéket nyújtunk egy ellenzéki írójelöltnek.

Megértését remélve, elnézést kérve református rokonaitól, dr. Papp Lajosné nyugalmazott kollégiumi igazgatótól és Lehmann Grete nyugalmazott német társalgási tanárunktól is, Isten áldását kéri Önre és családjára.

Dr. Barta Tibor

A Magyarországi Tiszántúli Református Gyülekezet püspöke

Na, ez jellemző minden egyházra. A képmutatás. Nehogy már higgyetek ezeknek – legyintett apám, s mondott még egy keserű, Istent is tagadó mondatot és szomorúan bevonult a szobájába.

Márti mosolyogva érzi meg, hogy ugyanarra gondolunk, s kimondja.

Te is tudod már, hogy pénteken a film után angyali üdvözetet kaptunk. Nem lett volna jó, ha fölvesznek a kollégiumi könyvtárba, mert Te író vagy, nem tudós, így csak újabb vargabetűt írtunk volna le csupán, s haladékat kértünk és kaptunk volna Istentől. A Mindenható tudtukra adja, hogy el kell szakadnunk Debrecentől, s nem csak azért, mert itt nem kérnek belőlünk. Itt és most a te habitusoddal, szépíróként csak Budapesten válhatsz elismert alkotóvá.

Mi ebből a tanulság?

Abszolúte semmi!

Nem, az, hogy BOGYI ZSENI. Megint fején találta a szöveget.

Istenes versek

(Fordította Ircsik Vilmos)

AZ ÉLETEM KÖRT KÖRRE RÓVA ÉLEM

Az életem kört körre róva élem,
a tárgyakon át mind tovább.
Az utolsót megtenni csak remélem,
de megpróbálom legalább.

Isten körül keringek, tornya ódon,
keringek, telnek ezredévek,
még nem tudom: vihar vagyok vagy sólyom,
vagy egy hatalmas ének.

ADDIG TARTOTTAM

Addig tartottam, míg ölemben
fogyott el védőangyalom,
ő kicsi, én hatalmas lettem:
és én lettem az irgalom,
ő félve esdekelt helyzetem.

Megkapta tőlem hát az egeket –
az elhagyott földért cserébe,
én élni tanultam, ő lebegett,
és megismertük egymást végre...

Mióta többé nincsen gondja rám,
a szárnyait szélesre tárva
hasít a csillag-némaságba –
mert a kezem magányos éjszakán
reszketve nem kutat utána –
mióta többé nincsen gondja rám.

MIHEZ FOGSZ, ISTENEM, HA MEGHALOK?

Kancsód vagyok (ha összetörnék?)
Borod vagyok (ha megromolnék?)
Nem is lennél, ha én se volnék.
Én adok munkát, én ruházlak,

énnélkülem oda a házad,
hol meleg, meghitt szók dicsérnek.
Fáradt lábad amiben lépked,
engem tudsz sarud bársonyának.

Köpenyed nélkülem elenged.
Tekinteted majd nem találja
az arcomat, mely puha párna,
csak kutat hosszasan utána
míg aztán végül napnyugtára
ölebe fekszik más köveknek.

Mihez fogsz, Uram, nemsokára?

MÁRIA-SZOBOR A MEZŐN

Szeretem a mezőkön elfeledve,
csüggedten várakozó Máriát,
a lányt magányos kúthoz lépegetve,
aranyló hajjal, benne egy virág.

És a fiút, ha felkiált a naphoz,
és nagyra nőve csillagokba lát,
és minden nappalt is, nekem ha dalt hoz,
és minden kivirágzó éjszakát.

HULLIK A MESSZI LOMB

Hullik a messzi lomb vigasztalan,
nemet mondó eséssel, mintha csak
távol hervadó égi kertből hullana.

És hull a föld a csillagokból éjszaka,
le a magányba hullik súlyosan.

Hullunk mi is, mi mind. Lehull e kéz itt.
És nézd csak meg a többit: nem tudunk mást.

De van Valaki, aki ezt a hullást
jó és szelíd kezében tartja végig.

Karádi Zsolt felvétele

KALI-JUGA-TANGÓ II

Nem láttalak a piacon tegnap, és vihar is volt,
csúfos vereséget szenvedtek a nyitvatermőket
árulók és az esetkövetők, lesz mit mesélni
a szélcsendben hajadonoknak, lesz, ami túlél
minket és lesz, ami a fejünkre nő, eseted
vagyok, tudom, miben utazol és mennyit
bírsz el a félretett fényből a forgatások
között, tekintetes urak várnak ránk, hagyod,
hogy megérintsen a mindig kinyújtott kéz, *trotz
allem*, mert ideédesgeted a vihar előtti szavakat,
amiktől még ők sem tudnak eltekinteni, fényes
jövő vár rád, ha ellene mondasz a sötétségnek,
és befogadod legjobb tudásod szerint, parányi
lesz a fénytörés, ha mégis visszanezel

SZÉP ÜZENET

Nem fog már úgy várni rád senki, mint ahogy
én vártalak tegnap s annak előtte, beszorítva
a mogorva inkvizítorok közé, kik nem értik
a tréfát és a büntetést is felfelé kerekítik,
mégsem tetted meg azt a kis lépést felém.
Pedig lett volna érkezésed a riadóra. A többi
már számadat. Számolatlan a kopott óra,
bár sok kérőd lesz még a lugasok alatt.
Szanaszét dobálva a sok érett gerezd,
a mandragórák repeszeket árasztanak,
zárt ajtód előtt mindenféle pompás gyümölcs,
friss is, régi is, erjedőben. Csődület a népes
város kapuinál, mohóságuk, mint Hesebon
tavai. 8 milliárd, ki mentőre vagy tűzoltásra vár.
De úgy nem fog már rád várni senki,
mint feloldásra a világ a karantén alatt.

HÉTKÖZNAPI TÖRTÉNET

Te öleléssel végzed, én azzal kezdeném,
sokan járnak hozzám mediálni, pedig
semmi ilyesmi nincs az ajtómrá írva,
csak hogy politikamentes övezet,
meg tündérpentagon, ez utóbbi
csak túrázóknak, mert pecsételő hely,
akkreditált zóna a nagyvárosi vadon,
ültetett cédrus, egyébiránt a havasok.
S végezvén minddel, lehull a világról.
Egy szál ölelésben hagyod.

Karádi Zsolt felvétele

BALLADA A CSILLOGÓ HÓRÓL ÉS A NŐRŐL

Ábrándozva lépdeltem a csillogó friss hóban,
csillagpókok marták fáradt arcomat,
oly furcsa volt a fény, oly csendes az éj,
hogy nem tudtam már:
csillagok közt járok, vagy utcán haladok.
Kirakaton, kocsik orrán sűrűsödő fény
kóbor arcokra, fázós lányokra szállt,
kik álmaik temetésére siettek.

Az utcák fehér kígyók voltak,
szememre olvasztotta a havat az éj
könnyeknek hihették a járókelők.

És akkor megjelentél –
angyal vagy ördög, nem tudom,
nem is érdekelt.
Prémsapkádon csillagok haltak meg,
amikor beléptünk a szobámba.
Meggzűntek az évszakok,
az időt számúztuk.
A burok, melyben lebegettünk,
anyaméhre emlékeztetett.
Beszéltünk –
de a szavaknak nem volt súlya.
Test volt csak, és hallgatás,
és a fény lassú kimúlása.

Havazott, mikor elmentél.
Lépteid nyomán kialudtak a csillagok.
Elovadtál a pelyhekkkel, szép asszony,
csillagos télvég-szerelmem.

A gyorsan olvadó havat
szürke lepel fedte be.
S az úton, mely lassan felsejlett,
gúnyos kacagással
ellovagolt a Halál.

ENVOI 1

Herceg, jegyezd meg e példázatot:
csók, csillag, nő és hó mind elfogyott.
A felsejlő úton nevetve lovagolt
a Halál – s tudta jól, mi dolga ott.
Mondd, hol van már a tegnapi hó?

ENVOI 2

Herceg, tanuld meg:
ami ragyog, az elég a lázban.
Csillag, nő és csók
eggyé olvad a sárban.
Mondd, hol van már a tegnapi nő?

Karádi Zsolt felvétele

Ki fogad minket

felhő homlokzata Hermon-hegyn
se be se ki onnan nincsen
miképpen mi is a hozzám hasonlóknak
jól fel vagyunk tarisznyálva
a semmivel

a pusztulás értelmét tanították
nekünk mi egyéb kellene
mint menekülni innen
drót nélküli rabszolgasorsban ha
kegyelem jönne
milyen büszke becsületére
hátha még lenne –
nem magasodna fölénk
neve sincsen
garasok bölcsője

miféle látomások
nemtudás birtokosai lettek ők
és milyen istenekkel kötöttek egyezséget
kik vesztére törnek a világnak

haltunk már többször
de keveset éltünk
mégis lélek nélkül
szívtelenül egyszer
csak egyszer megyünk el

ki fogad minket
ha így sem –

a bennünk sokasodó
feltámadt halottakat

Vihar előtti csönd

ki korának éneket mond
szolgasors neki jut
hordatják vele a szemetet
tán törmelék vagyok
régől fogva
lány és tüzes fuvallat
esti szél
vihar előtti csönd

Megmondta

De hát megmondta a tanárom, megmondta. Hogy aki rejtetten buzi. Annak nem szabad megmondani, hogy az, ha a tesztek ezt mutatják. Mert öngyilkos lesz. Mivel kifejezetten macsó, és úgy is viselkedik. Csak éppen nem tudja magáról, hogy attól boldogtalan. Attól, hogy a nőket erőlteti maga alá. De ez, ez a lakótárs nem, dehogy. Ez inkább bűnbakot csinál belőlem, vagy bárkiből, aki eléje kerül.

Mert megnősült a drága, és gyereke is lett. Pedig jobb lett volna, ha beteljesíti szerelmét a vézna, kamaszos férfival, akivel lakott. Vagy lehet, hogy be is teljesítette, aztán gyorsan egy nőt rántott maga elé, mint fügefalevelet. Mert a srácot is megtartotta egy darabig. De most bajban van, törne kifele, mint a vulkán. Szaggatná el a láncait. Már nem szeretek találkozni vele, valamiért mindig beszél. És ma a barátnőmet is megtalálta. Hát micsoda sors ez mégis, hogy azért kell, muszáj megöregedni, hogy legyen céltáblájuk az ilyen nyikhajoknak. Hát inkább örülne a srácnak, és nem kellene bámulni bele folyton a szakadékba. a semmit érő életébe, mikor a gyerek alszik. És semmi gond sincs körülötte. Semmi tennivaló.

És szeretnie kéne az asszonyt, akit nem tud. De öngyilkos, az nem lesz, ő se. Csak boldogtalan végtelenül. Bár ki tudja, nyúlik az arca egyre. Hagyja, hogy férje, apósa-anyósa toligálja a gyereket. És neki tán eszébe jut, hogy másik gyereket kéne szülni, máshol és másoknak. Hústornya tán el is engedné.

Neki csak a gyerek kell.

Csak harminc napra

Hát, szép kis barátnőim vannak, az biztos. Úgy látszik, unom az életet, hogy keresem a társaságukat.

Vagy inkább ők az enyémet, de az biztos, folyton leesik az állam, de naponta egyszer, az biztos. Mert ez a Rozi most mondta el, hogy rossz kislány volt, és csak harminc napra kap altatót, míg mások három hónapra. Mert ő öngyilkos akart lenni, nem is egyszer, és az nem kaphat, csak egyhavi altatót.

Mintha nem lehetne összegyűjteni így is. De, úgy látszik, kell valami társadalmi segítség, vagy annak látszata, hogy megelőzzük a rettenetet. Bár igaz, Rozi anyja is leöntötte magát negyvenévesen benzinnel, és meggyújtotta. Hát végül is a gyógyszer családi fejlődésnek felelne meg. Valami szelíd bánásmódnak. Bár Rozinak csak üres az élete, a kutyáját is elpasszolta nekem, hogy szabadabban várhassa. Hogy a rákja kiújuljon. Ez a másik meg, ez a Mari inas, sovány, makkegészséges és híres, mert a két kutyája megharapdálja a járókelők lábát. Ha itt rosszabbodik a helyzet, és még telibek lesznek az emberek haraggal. Na, akkor lehet, hogy valaki lecsapja. Vagy őt, vagy

a kutyát, de nem zavarja, el van rá készülve. Bár szerencsére a rongyos nadrágjával, korpás hajával, öröklött rózsaszín pólóival bőven eléri az érinthetlenségi küszöböt. Vagyis nem fogják bántani, dehogy. Mert félnek, hogy elkapnak tőle valamit. Megfertőződnek vagy átugrál rájuk tifuszos bolha vagy hasfájós tetű. De még a rózsaszín pólóktól se lesz bolondos, az unokák által kinőttektől, mert túl komolyan hordta őket. De tényleg, a végtelen eltartottságot juttatta eszedbe az egész lénye. Ha sokáig nézed, elmélázol lassan azon is, hogy érdemes lenne a babák köpedékét is összegyűjteni. Ebédre, a mamáknak. És én kérdeztem őt, mire? Mire az egy nadrágos lét ősztől tavaszig őt, és még azután is?

És mire a maradékunk? A maradék ételünk, amire jogot formált. Imígyen, hogy azt mondta, ha már kifordul a szátokból, adjátok nekem. Na ja, hogy ne kelljen viszonozni, ne kelljen nagyon hálásnak lenni érte. Én pedig összezavarodtam, és megpróbáltam megérteni a rejtvényt. Megunt ételre gondolt, vagy kidobás előtti állotratalán? De sértő volt, az biztos, mert mi ilyen gyanús ételeket nem tartunk, az biztos. És végre elmondta, hogy magánkórházra kell a pénz. Arra, hogy megmentsék. Mert egyszer látott egy állami kórtermet. Gondolom, elhanyagolt betegekkel, mert azóta gyűjt. Vagyis dugdossa el még maga elől is a pénzt. Nem ad a lányának, fiának, unokáknak, dédunokáknak. Egy darabka csokit se, semmit se. Egyáltalán nincs kiéhezve az unokamosolyra. Dehogy akarja előcsalogatni. Dehogy, ha egyszer folyton elfelejti, hova is dugta azt a pénzt. Félti a rokonoktól, mert hol elkérincselik, hol ellopják, hol is-is. Ez kér, az lop. És ráadásnak még ott van ő is. Ő, a nagy feledékenységgel. Hogy számtalanszor csak áll a szoba közepén, és gondolkodik, hova is dugta ez egyszer. Mert úgy ezerszer keresett már új helyet neki. És havonta dugdos bele újabb pénzeket. Elöl nem hagy semmit, jóformán semmire se költ, főleg én táplálom, a kutyáival együtt. De a múltkor, mikor négy csomag kutyakaját kapott, hogy ossza meg velem, hát nekem, a kutyámnak csak egyet adott. És szidtam is, mint a bokrot, hogy most, mikor viszonzhatna valamennyit abból a rengeteg kajából, amit adtam, zsugoriskodik nekem. És fájón, persze hogy a szívemet rugdosva, hisz' kutyakaját, a kutyám kajáját rövidíti meg. És persze első indulatomban az is eszembe jutott, hogy elbőgöm magam. De én rutinos öreg vagyok, tudok nem sírni más örömére. Tudok könnyeket tartalékolni, bár nem jó. De énrajtam ne röhögjön senki. És még szegény férje is eszembe jutott, na, őt viszont tényleg halálba sóherkodhatta. Mert nagy, arany szíve volt annak az embernek. És még a halálával se akart zavarkodni. Csak felállt és aztán holtan esett össze. Mondta is ez az emberarcú boszorkány, hogy minek. Mert ettől nem akart elválni, csak az előző kettőtől. Hát ekkora hideg kősziklába, megértem, hogy beletört a bicskájuk. Hát nem, nem és nem.

Én nem akarok a negyedik társféle lenni, isten őrizzen. Bár sóvárgok olykor egy jó szóra, mikor megtömöm kajával, de tudom, hogy hiába. És ő is vigyáz rám, elkerül olykor, nehogy teljesen kinyuvasszon. Tudja rólam is, ahogy a férjeimről, hogy nagyvonalú vagyok, elvérezésig tömködném a lyukait, a lyukakkal teli életét. Mert bármit kérdezek, van-e neki, azt mondja, nincsen. Semmije sincs, semmikor. És bár tudom, az ilyen örök panaszkodóknak jót tesz, ha olykor megfosztják ettől-attól.

Nekem nem jutott semmi elvenni való. Ha csak az nem, hogy soha nem mondtam el neki, hogy nem, nem nagyon csalta meg a férje. Azt mondta, nem akart idegeskedni, hogy szenteste felhívja és lebuktatja a szeretője. Inkább megállt az autópálya pihenőknél. Csemegezni. De minek is mondanám el a Marinak, különben se tudná értékelni. Még az étellel is hanyagul bánik. Semmi baja, egy szem gyógyszerre sincs szüksége, majd' nyolcvanévesen. És hány meg hány fiatal szenved és szenved el mindenféle beavatkozást a pusztá létért. Ez a néember meg pár havonta azt mondja nekem, hogy reggel felkeltem, és arra gondoltam, de jó lenne meghalni. Én meg ilyenkor azt hiszem, kényeskedve keres megint egy ízt a szájába, szagot az orrába. Mert pár éve én lettem valahogy a kívánságainak ismerője és teljesítője. Hát igencsak megilletődöm ilyenkor. Leesik az állam, hogy már megint mit csemegezne. Halált, persze, amit én nem adhatok, de szerintem csak azért mondja, hogy kínozzon engem. Tudja, látja, hogy jószívű ember vagyok, hát azt is tudja, célt ér a szúrása. És ez a fontos, hogy fájjon valakinek, ha már öröme nem lehet, legyen fájdalma bárkinek. Bár azt mondja, tegnap nem vett semmit, de hát mit lehet tenni. Egyedül is élni kell és enni, ha nem kéri rá senki, akkor is. De úgy látszik, kétféle anya van. Az övé azt tanította neki, hogyan kell leegyszerűsíteni az életet. Munka melletti anya volt az övé is, de nem az a főzőcskézős. És van az anya, aki nem lecsupaszt, nem elszegényít. Nem elsiklatja maga mellől az életet, hanem magához hívja. Ahogy anyám fantáziát látott minden csoffadt zöldségben, gyümölcsben, gyári munkásban. Megifjított ő minden alapanyagot, és biztatott minden fiatal nőt, hogy dolgozzon, ne szüljön. Maradjon a maga ura.

De legfőképp azt láttam benne, hogy büszke arra az életre, amit élt, ami telve volt munkával. De ennek a Marinak az anyja nem tanította meg a gyereket, hogy bármi-ben bármit lásson. Sőt, inkább, hogy ne lásson, nem is fogadott el tőlem soha virágot, elültetni. Mondván, hogy csak a gond lesz vele.

Mert azt szerette mindig is, ha ő, ő lesz a gond, ha vele foglalkoznak. Koszosan, rongyosan is mondja, hogy azért szólnak rá. Azért froclizzák a kutyái miatt, mert ki akarnak kezdeni vele. Ami csoda volna, persze. De szerintem ő azt hiszi, még a csoda is jár neki. És tényleg jár, mert isteni ajándékot kapott az élelmiszer-áruház előtt, mikor vigyázott a kutyáinkra. Szó nélkül hugyozott be. Mert ha érezte, ha nem a vizeletet, csinálta, amit kell. A járdán, mint vízen lépkedett, mikor megjöttem és elindultunk haza. Én meg úgy tettem, mintha nem hallanám a lába cuppogását a cipőben. Végül is ebben a korban már minden megtörténhet, s ha már felépítettünk egy országot, akkor örömmünkben hadd hugyozzunk bármikor bárhová. Különben se lehet őt már megzsarolni semmivel, amit elvehetnének tőle. Még a kutyákra is azt mondta, vegyék, mikor szóltam, hogy ne rángassa őket, mert elveszik.

Vegyék, mondta dühödten, már úgyis unom őket. És most már a gyereket is unja, mert csak pénzért jön, és azért se sűrűn. De bosszút állok, mondta. Bosszút, rajta. A hogyan kérdésemre meg kívágta, mint kártyát, a győzteset. Hogy hát el kell neki hamvasztatni engem.

Ha egy másik világban találkozunk...

Ha egy másik világban találkozunk,
megmutatom neked a kertemet.
Egres szegélyezi majd az utat,
amerre csendesen lépdelünk,
s egy mohás tisztásra lelünk a ház mögött,
hol édig nyúlnak a málnabokrok,
és esténként sünkutyák járnak
egy láthatatlan kúthoz inni.
Nappal rejtőznek,
de éjjel csillagokkal beszélgetnek.

Ha egy másik világban találkozunk,
megkérlek, mesélj nekem a tündérekről,
kik álomszálakkal szövik be lelkem,
s virágba borítják a bokrokat, fákat.
Reggelre menyasszonyként várnak a fák,
királyfiak hajolnak rájuk nászra,
s birodalmunk gyümölcsökkel telik meg,
egészen a vénasszonyok nyaráig.

Ha egy másik világban találkozunk,
nappal iskolapadban álmodom arról,
milyen délutáni csínyekkel leplek meg,
s merre guruljunk biciklivel
a dúsan termő cseresznyefák felé
az elhagyatott kertekbe,
ahol rozsdás kerítések őrzik a titkot,
de mi mégis bemászunk,
óvatosan, hogy ne harapjon bokán egy kutya,
s ne karcoljon combunkra véres nyomot
a virágporos, rozsdalepte rács.

Ha egy másik világban találkozunk,
szabad időmben sokat olvasok,
és bottal ütögetem a síneket,
mert a legrövidebb út a könyvtárba
éppen a vonatok után vezet.
S én, mint egy mesebeli öregember,

titkokat gyűjtök tarisznyámba,
virágporrá őrlöm őket,
és elültetem mind,
mert a következő nemzedéknek
is el kell mesélnem majd,
milyen volt fára mászni,
két kézzel falni a jövő gyümölcsseit,
hogy mire megöregszem,
tenyerembe zárjam
a tiszta forrásokat,
és a kék eget.

És ha egy másik világban nem találkozunk,
itt leszel akkor is, a kertemben
a málnások között, a régi sétáinkban,
történetként a tündérek ajkán
egy titkos kútnál,
mely minden éjjel a múlt jeleit
csak nekünk sugározza egyszer volt,
hol nem volt valóságos regékké,
mikor minden a miénk volt,
és ránk ragyogott bárányfelhőivel
az ózonlyuktól mentes kék ég.

Karádi Zsolt felvétele

Örök karácsony

Ragyogjon,
mint akkor,
az első karácsony:
az örömhír
a mennyből
a Mindenség Urától,
mikor fénybe borult
a betlehemi jászol,
és fiával üzent
az örök hazáról.

Mert megérkezett
hozzánk,
akire úgy vártak,
megváltója ennek
az árnyékvilágnak,
aki a mennyek kapuját
kitárja,
hogyan befogadhatson
üdvözítőn, áldva.

Lelkünket betöltse
hit, remény, szeretet.
Napkeleti bölcsek,
most ide jöjjetek,
mert a szívünk itt
a csodaváró jászol:
hogyan felragyogjon benne
az áldott,
szent karácsony!

Boldog békeidők

rozsdás vashulladék a termőföldeken
aszat és ördögszekér
nő a vér nyomán
s a vén halál
a halotti torban is
feni a kaszát
aratni készül megint
tán másnap is lehet
csak el ne verje a termést
egy fegyverszünet

míg dorbézolnak a békekövetek
és a táncmesternek öltözött sátán
a fényárban úszó paloták
tükörtermeiben
hogyan megrajzolják
az új térképeket
elosztani a földeket
gyárat vasutat folyót
hegygerincet és hegytetőt
no meg a bányákban rejlő kincseket
hogyan haszonnal zárják
le ezt az üzletet

és mindig találnak
egy alkalmas zöld mezőt
ahol elvethetik a sárkányfogakat
amiből kinőhet egy újabb
haszonnal járó háború

(már tűzparancsra várnak
a kiskatonák
megtölteni
egy újabb temetőt)

MESTERSÉGES KÍN- TELIGENCIA

Falaztál-e már köntört,
S futottál-e vér alá?
Csupa libabőr lettél,
Gyökereket vert a láb?

Jártál már botos táncot,
S kivert a víz, rendesen?
Láttál-e karón varjút,
Gubát, cseréltél eben?

Voltál-e már valaha,
Ágról szakadt vadkörte?
Az Űrben csillaglovas,
S vágattál körbe-körbe?

Tréfára fel hogy másztál,
Ha, a fele sem igaz?
Könyöködön jött ki már.
A sokszor remélt vigasz?

Bújtál-e ördögbőrbe,
Megtáncolva az angyalit?
Mikor csipád kinyílt,
Vakon hittél valamit?

Kapcsolt-e már azonnal,
A mesterséges eszed?
S haraptál barát fülét,
Mézzel, lekvárral eszed?

Volt-e kedvenc robotod,
Ki, leckét helyetted irt?
S ki, mindent elolvas majd,
Az már minden kint kibírt?!

AHOL A FÖLD...

(Filoidillikus mozaikok)

Ahol a Föld összeér az Éggel, --
Megtelnek az erek vízzel. vérrel.
Ahol egymást öleli Hold s a Nap,
Ahol szív s a lélek egyben marad!

Ahol az Ég összeér a Földdel, --
Erdő-mező egy smaragdot zöldell.
Ahol egy a dobogás s vágta,
Ahol a kín mindig el van ásva!

Ahol egymást öleli Nap s a Hold,
Mérgek közt csak a szeretet csahol.
Ahol vízzel öntöznek, nem vérrel,
Ahol a gonosz sohasem ér el!

Összeér a Föld, s az Ég valahol,
Ahol nincs jajszó, a madár dalol.
Hol a kettőnk szíve együtt dobban,
Szeretünk és fogunk egyre jobban!

VISSZAVÁRÓ SZÉP ÜZENET

A Világegyetem egyre csak tágul,
Közben szűkülnek az emberi (t)erek.
Kódolt parancsok viharától recseg
Az Égbolt, zabolázatlan villám fut.

Naparany megteremtése ránk hárul,
Ne pipacsromlás, virágeső legyen
Ebből a porból, sárból gyúrt földteken,
S vesszen, aki minket mindig elárul!

Ne kőzárvány legyen a Lélekálom,
Míg jobbat, az emberibbet kívánom!
Nem leszel csend, testet öltesz újra majd!

Messzire mennél, szeretetünk fénye
Világoljon neked, - szíved elérje, -
S hazatalálj, mikor kondul a harang!

Karádi Zsolt felvétele

Aludj jól!

Legutóbb (is) az egyetlen (ez így nem igaz) törzskocsmám teraszán ültem. Késő délután, kora este volt. Innen rálátni a túloldali gyógyszerertár bejáratára. Milyen világban élünk, hogy a patikában (késő délután és este) biztonsági őrt kell alkalmazni?

Talán a telefonomat piszkáltam, fújtam a füstöt, élveztem a kellemes időt, próbáltam elfelejteni a napot, vagy kizökkenni az egészszől. Végül is nem zökkentett ki, hogy egy „fiatal pár” sétált be a dufartba, a fiatalembert (látásból) ismertem, nálam – úgy tippeltem – tíz évvel fiatalabb. Két szép ember. Kézen fogva. Teljesen normális. Hevesen rázták egymás kezét, talán ezzel tudatva az egész világnak: mi egymásnak vagyunk. Furcsa volt látni. Nem esett jól, nem esett rosszul. Talán feltűnt, igazán csinos volt a hölgy. Irigy voltam? Talán igen, talán nem. Végül is jó volt látni, két ember egymáshoz tartozik, végül is hiányzott, hogy nem tartozom senkihez. Még az is lehet, szívesen tartoztam volna ahhoz a nőhöz. Körtefenéke volt? Almamellei? Karcsú volt? Szép volt a mosolya? Egyszerűen jó volt a kisugárzása? Nem emlékszem. Talán igen, volt kisugárzása.

Éjszaka van, aludni kéne, „és nem jön az álom, az enyhető”¹.

Nagyon furcsa (legalábbis számomra) időjárási jelenséget láttam. A Nap már eltűnt a horizont alatt. Se eső, se dörgés, de villámlás igen. Jöjjön egy meteorológus, és magyarázza el, ne maradjak oly tudatlan, amilyen vagyok. Most viszont nem esik, csak csepereg. Kellemesen, nyáriasan hűvös az idő, jólesik fújni a füstöt, hiszen így pizsamásan sem fázom, rám pedig nem esik a csendes eső, hisz a terasz alatt ülök, és csak hallgatom a csepereget. Elmúlt éjfél. Holnap korán kell kelni, munkába menni. Találkozni emberekkel, akikkel jó, és „hülyékkel” is, akikkel...

Az alvás kevés lesz. Feltámadt a szél. Már nem zuhanyozom. Majd reggel. Van, aki este zuhanyozik, van, aki reggel, van, ki reggel, este, délben. A tisztaság félegészség, de a kosz melegít. Ezt én sem gondolom komolyan. Viszont néha-gyakran zuhanyzás nélkül bújok ágyba, hiszen nincsen, aki „szagoljon”, nincsen, aki mellém bújjon, nincsen, aki...

Aki nem magányos, szeret zuhanyozni (reggel-délben-este). Aki magányos, az se legyen olyan hülye, hogy nem zuhanyozik. Viszont előfordulhat vele: inkább a magányos éjszakában legyen büdös, mint napközben, így reggel jön a zuhany, utána napközben remélhetőleg nincsen hidegzuhany. Szeretnék (reggel, délben, este) zuhanyozni. Szeretnék (inkább este) valakivel zuhanyozni. Bár, ha úgy alakul, akár reggel. Volt rá példa. Igazából este. Sőt, a legjobb zuhanyzások egy-egy hosszú túra után, valóban fáradtan, piszkosan, majd valóban megtisztulva. A zuhany alatt is történtek dolgok, szerencsére általában nem fejeztük be ott. Utána az együtt alvás előtt is voltak. Izgató volt, kellemes volt, kielégítő volt, szép volt, igaz volt. Mint anyám szájából az étel, mint

¹ Radnóti Miklós: Hetedik ecloga

apám szájából az igaz. Ők ölelik? Egymást? Én ölelném őt. Kifutok az időből. Vagy az idő fut ki belőlem? A világ elmagányosodás?

Az a kis csepergés is egyre lanygul. Pedig szeretné a fivém. Holnap is lesz nap, nem is kevés munka, aludni kéne már, de itt a „Logodi utcában”³ nem hagy nyugton valami... És milyen jó lenne, mennyire emberi, ha azért kelnék fel félórával hamarabb, hogy pirítóssal és meleg kávéval várjam... Nem kávézom, reggelire nem eszek pirítóst, egy banán elég. Az is jó lenne, ha nem egyedül ébrednék. Átszoknék akár a pirítóásra, vagy akár a müzlire. A fényezés még nem megy. Miért írom ezt neked, egyáltalán neked írom?... Persze a dalt igen, hiszen sok mindenkinek lehet: az LGT sorolja, van benne egy olyan sor is, neked inkább egy másik dalt.⁴ A dallam bennem szól belül, néhány sora meg is van, még nem állt össze, a refrént a végén majd kitalálom.⁵ Csak szeretném tudni: tudom-e neked dúdolni. Hiszen neked szeretném. Tudom, ki vagy? Most már nem, most már elképzelésem sincs róla, csak tudom / szeretném tudni, hogy vagy, hiszen létezel. Nem maradhatok „örök életre” egyedül. Egyébként nemcsak az örökéletből (vagy a két örökéletből és az ingyen sörből), de ebből az egyből sincs már sok hátra. „Ágyban, párnák közt” ... Egyedül...

Erre még nem állok készen. „Egy gondolat bánt engemet...”⁶, de inkább nem gondolok hosszasan és értelmetlenül, reménytelenül, átgondolatlanul, „most és mindörök-

2 József Attila: A Dunánál

Anyám szájából édes volt az étel,
apám szájából szép volt az igaz.
Mikor mozdulok, ők ölelik egymást.
Elszomorodom néha emiatt -
ez az elmulás. Ebből vagyok. „Meglásd,
ha majd nem leszünk!...” - megszólítanak.

3 Kosztolányi Dezső: Hajnali részegség

Te ismered a házam
s ha emlékezni tudsz
a hálószobámra, azt is tudhatod,
milyen szegényes, elhagyott
ilyenkor innen a Logodi-utca,
ahol lakom.

4 LGT: Neked írom a dalt (zene – szöveg: Presser Gábor)

Lány, és most te jössz a sorban, kinek tudnia kell,
Hogy rád is vár még egy dal,
Ó de nem ez a dal, egy sokkal szebb,
Ami csak a tiéd, oh, most figyelj rám, oh
Adj egy percet neked az életedből

5 Kispál és a Borz - Hang és fény [zene: Lovasi András, Kispál András, Tóth Zoltán (Csülök)

szöveg: Lovasi András, Tóth Zoltán József]
Szeretem, ha visztek, mindegy is hová
Egy vetélkedőben nyertem ezt az álmom
Valami dal szól gyerekkoromból, örülök, hogy a refrén
Még megy és lassan a többit is kitalálom.

6 Petőfi Sándor: Egy gondolat bánt engemet...

Egy gondolat bánt engemet:
Ágyban, párnák közt halni meg!
Lassan hervadni el, mint a virág,
Amelyen titkos féreg foga rág;...

ké”, inkább most, ebbe bele. Leteszem a lantot, vagy inkább az utolsó cigarettát, és megpróbálok álmokkal teli, vagy álomtalan alvásba zuhanni. Holnap kelni kell, hisz holnap is holnap, vagy halnap. Engem is üdvözöl a reggel, nekem is üdvözölni kell őt. Új nap, ilyenkor mondják: Új remények.... „Kedv! Remények! Lillák! Isten véletek!”⁷ Ja, az rég volt, igaz sem volt, nem is rám tartozott. Nekem marad annyi, teljesen érthetően, kelj, menj, csináld, tedd meg. Ha minden jól alakul, haza is érsz sérülésmentesen (amennyi „száguldó őrült” van az utakon) ... Utána elmehetsz moziba, úgy tűnik: nézhető filmet játszanak, akár egyedül, akár valakivel, hisz írtál neki, ha kedve van, jöjjön veled. Jó mozi, hazafelé egy-két pohár sör, értelmes beszélgetés. Majd a tó mellett búcsúzás, tudom, meg fog ölelni, tudom, kapok puszit. Neki ennyi kell, nekem ennyi kell? El kell fogadni, amit nyújt az élet. Azt szeretném? ..., ha szeretne mást is nyújtani.

Na jó, aludj jól, álmodj szépeket, kereket, ami elgurul ...

Elállt az eső.

Karádi Zsolt felvétele

⁷ Csokonai Vitéz Mihály: A reményhez

Szia!

Szia! Szia E. (hiszen Kisszívemnek már nem szólíthatlak)! Lehet, többet nem is kellene írnom, hiszen tőled is csak egy sziát kaptam...

Nem tudom, mi az, ami a szívedet nyomja, mi az, ami segíthetne rajta, mi az, ami a részemről lenne segítség. De egyszerűbben is fogalmazhatok, miért küldtél egy sziát.

Függetlenül attól, hogy: hajrá magyarok! Nagyon kíváncsi és nyitott lettem volna rá. Persze, aki kíváncsi, hamar megöregszik, aki nem, az viszont buta marad. Te úgy látszik, nem vagy ebben nyitott.

Van életem. Van életem? Igen, ha hívnak egy társaságba, nézzük meg együtt a válogatott meccset, akkor elmegyek (nem úgy), együtt vagyok néhány emberrel, szurkolunk, beszélgetünk, okoskodunk, a végén úgy sem rajtunk múlik. Utána jól érezzük magunkat, vagy nem. De tudunk kapcsolódni egymáshoz, hiszen a világ / világnk nagyon kis szigetekből áll, és ezek a szigetek vagy elsodródnak, vagy közelednek egymáshoz. Ha kisodródsz a nyílt óceánra, lehet, hogy jön valami, ritkán felmentő sereg, általában ragadozó, egy cápa. Nem nézek horrorfilmeket, nem szeretem őket, de egy horror az élet, ha nem tudsz kapcsolódni senkihez. Élem az életem? Csak annyiban, hogy nem adom fel. A sziából csak annyit tudtam meg, valamit szerettél volna közölni.

Hogy mit?

Talán annyit, zavar téged az, hogy néha feltűnök a múltból.

Talán annyit, nem megyek túrázni a Balaton-Felvidékre.

Talán annyit, megyek, nem leszek egyedül... Viselkedj!

Talán annyit...

Sorolhatnám.

Gyönyörű, empátikus, szerethető és szeretni való NŐ vagy (a Nőt írjuk nagybetűkkel).

Bennem is van empátia.

Ne haragudj meg, de ebből az... „üzenetváltásból” nekem csak két dolog jött le. Mi? Egyrészt, ha nem állok éppen minden idegszálammal készen arra, hogy E. végre rám szán két percet, akkor el vagyok felejtve. Ha éppen nem vagyok „tettre kész”, E. azt gondolja: már nem fontos a számomra. Meg egyébként is, ő egy áldozat. Tisztában vagyok azzal, hogy az életedben hoztál olyan áldozatokat, amelyekre valószínűleg nem lennék képesek. Bizonyosságot azért nem állíthatok, mert nem voltam a te élethelyzetében. Amit átélél, az..., nem vagyok biztos benne, hogy én azt ép ésszel kibírtam volna. Bármilyen kapcsolatban vagyok a gyermekeimmel, azért csak keresztbe tehetem a kezeimet, és fohászok bárkihez: tisztességgel felneveltem, útjukra bocsátottam őket, de persze a legfontosabb: egészségesek, élnek az életüket. Persze ez sem minden szempontból igaz, de amiért nem, azt most nem mondom el. Nem az én „titkom”, így „nem mondhatom el senkinek. Elmondom hát mindenkinek”? Természetesen nem mondom el senkinek, titoktartó vagyok, általában a más titkát őriztem meg, de mostanában a saját „titkaimat” is megőrzöm magamnak. Mivel nincs kivel megosztani.

1 Karinthy Frigyes: Előszó

Nem ma volt, egyszer mondtad: úgy tudom, egy szőke hölgyel jársz szaunázni. Akkor nem biztos, hogy igaz volt. Most sem az, viszont van egy szőke hölgy az életemben, akit kedvelek, szoktunk együtt szaunázni, járunk moziba, színházba, de ennyi, nincs meg..., Nincs meg, barátok vagyunk. Bár szerintem férfi és nő között nincs barátság². Ha kíváncsi lennél rá, akkor ezt a „tételmondatot” kifejteném. De egyébként nem ezt szeretném kifejtetni.

Amióta nem vagy nekem, volt kapcsolatom. Volt kapcsolatom? Ma is lehetne, de nem akartam. Milyen kapcsolat az, egy héten egyszer elmegyünk szaunázni, majd eljön hozzám, ropogtatunk pisztáciát, beszélgetünk, majd... Szeretkezünk? Dugunk? Valami ilyesmi. Utána nem az van bennem, de szerintem benne sem, mossunk fogat, feküdjünk le, öleljük meg egymást, és ébredjünk együtt kellemesen. Inkább elment haza, 50 km-re, ő is így akarta, én is így akartam.

Szerintem ezt már többször mondtam, írtam neked: nem tudom hol csúsztunk el. Emlékszel, mikor először bejöttél hozzám, azzal tudtalak becsábítani, hogy szereted a szép kerteket, szerintem az enyém olyan. Talán te is így gondoltad. Nem rohantalak le. Megkérdeztem, szabad? Abban az első csókban benne volt a többi is. Már akkor tudtam, de egyébként már a „Radványi sötét”³ erdőben is, ez a gyönyörű, érzéki, intelligens, szeretetre vágyó és szeretetet adó NŐ (ne finomkodjunk) kell nekem! Kell nekem a lelke, kell nekem a picci, de gyönyörű melle, kell nekem a világbajnok fenéke, a... puncija. Most sem gondolok mást.

Nagyon bánom, hogy nem mondtam neked: éljünk együtt, költözz hozzám. Miért nem mondtam? Mert férfiből vagyok, racionálisan gondolkodom. Nem láttam a realitását. Ha belegondolsz, nem tudok hozzád költözni. Belegondoltam, te sem hozzám. De azért úgy gondolom, az utóbbi megvalósítására mégis lenne esély. Most nem részletezem, hiszen nem vagyunk olyan kapcsolatban. Csak elképzelem, reggel együtt ébredünk; nem, én egy picit hamarabb, emlékszem – nem fogom elfelejteni – hasra fordulva alszol. Kelned kell, vár a munka. Én ébresztelek. Hogyan tegyem? A hálóinged úgylis felgyűrődött, tehát a legegyszerűbb: finoman megpusztilom a fenéked, hátadat megsimogatom, a füledet nem pusztillom, hisz arra érzékeny vagy, csak az arcodra adok egy alig érzékelhető puszit, és szólok: jó reggelt, kelni kell, indul a nap, nézd: süt a nap, nézd: bár nem süt, de az a felhő úgy néz ki, mint... mondjuk: egy kacsa, mondjuk: egy hófedte csúcs...

Egyébként meg miért nem mondanám ki, pályázz meg egy itteni középiskolai tanári állást, ha van ilyen, úgylis megnyered, hiszen méltó vagy rá, és egyébként ezen a szinten is kipróbálhatnád magad. Ezt a próbát is minden további nélkül kiállnád. Tudom, ezek a kérdések is felvetnek továbbiakat. Viszont szeretettel megoldhatóak. Nem változna az, hogy nekem is vannak kötöttségeim, nekem is teljesíteni kell a feladataimat, és nekem is szükségem van emberekre, de legfőképpen rád. Az ember életében nincs sok szerelem, vannak kapcsolatok, vannak nők, vannak kellemes együttlétek, vagy – be kell vallani – kevésbé kellemesek. Ezekon az érzéseken szerintem mi már

2 „Lehet-e őszinte barátság férfi és nő között, igen vagy nem, és ha igen, miért nem?” Karinthy Frigyes

3 Arany János: Tetemre hívás

„A radványi sötét erdőben...”

túl vagyunk. Mondjam azt: mondjam azt! Bármennyire tanárnó vagy, ennek a jó és rossz értelmében is, elfogadnám a büntetést: kisfiam ma ezt és azt csináltad, úgyhogy „szobafogság”. Nem akarom elviccelni, de azért sem tudok (meg egyébként is nehéz az élet) új kapcsolatot kialakítani, mert „félelek”, nem lesz olyan, mint E. Mindig azt bánja meg az ember, amit nem tesz meg. Ehhez képest mostanában nem teszek meg sok mindent. Nem vagy minden nap az eszemben, végül is elég sok problémával kell megküzdenem. De egyedül nehéz. Együtt könnyebb lenne, másképp fognám fel. Hiszen tudnám: van egy „hátszágom”, valaki szeretettel vár. Van, aki értékkel, van, aki majdnem annyira szeret, mint amennyire én őt. Azt most már biztos ne mondjam, téged ugyanolyan szeretettel, szerelemmel, kíváncsággal, érzékiséggel fogadnának, mint az első ágyba-bújáskor.

Szeretem a bongyor hajad, szeretem a kiismerhetetlen szemedet, szeretem az izmos hasadat, szeretem a pici melledet, szeretem a... feneked (jobbról, balról, bármilyen irányból), szeretem a... kissé lejtőbb van, de ezt most inkább nem írom le, szeretem a bumfordi nagy lábujjadat, szeretem az izmos vádliadat. Szerencsére nem én raktalak össze, ha így lenne, nem ilyen, sokkal „rosszabb” lennél ... Mondtam neked, de akkor sem hitted el, így vagy jó, ahogy vagy. Csak... Csak, nem tudom miért írtam ezt, mindegy is, ez az én „kitárulkozásom”. Nem öncélúan, igazából reménytelenül, de az életben az bánod meg, amit nem teszel meg, pedig meg kell tenni. Úgyhogy vár itt egy „nyugalom szigete” (te fogalmaztál így), szeretnék veled élni, szeretném neked felébreszteni a Napot, szeretném veled nézni a Holdat, szeretném hallani a szuszogásodat, és reggel megsimogatni a..., nem kizárólag a hajadra, arcodra gondoltam. Azt a kevés szerelmet, amit az ember az élettől kap, meg kell / kellene becsülni. Igyekeztem megbecsülni, amikor megkaptam tőled. Talán nem tudtam. Mi ennek az oka? Most sem tudom igazából, de talán az, vannak hibáim, ezeken igyekeztem változtatni, hiszen sokkal többet értél nekem, mint a hibáim, viszont, ha két ember nem tud együtt élni, akkor nélküled is élni kell. Egy napból huszonnégy órát nem tudok neked biztosítani.

Ez csak egy teljesen felesleges vallomás. Nem felejtettelek el, nem volt, aki kiűzzön téged a szívedből. Nem is szeretném. Persze, jobb lenne, ha lenne, aki igen. Mindig benne maradsz, csak az a „hézag”, nem is igazán vágyom arra, legyen, aki elfelejtett téged. Ez van. Egyébként milyen jó lenne, ha a kémiai kísérlet alatt nem egy általános, hanem egy középiskolát robbantasz fel.

Valószínű: azt gondold, csak ismét kiélem grafomán hajlamaimat. Ez neked egy – értelmetlen – vallomás. Ne mondjam ki azt az érzést, ami táplálja.

Éjszaka van, aludni kéne már most⁴, holnap – kivételesen – nekem is korán kell kelni. De látod, te drága, egy szia ilyen gondolatokat ébreszt bennem.

Úgyhogy vagy szia!

4 Döbrentey Ildikó - Levente Péter: Aludni kéne már most — dal
Aludni kéne már most, A ricsajt zsákba rakják, Hogy álmokban szépen
mert lebontják a várost: az utcát összehajtják, táncoljatok az égen,
Manócskák szedik széjjel, S míg csillagfényt szitálnak, Táncoljatok szépen
hogy ne zavarjon éjjel. csöndesként citeráznak, Álmodtokban a réten!

KÉT SZELET

*Két álom közé
még éppen befér egy élet.
(Györgyi Csaba, Lépcsők)*

Két szelet kenyér közé még befér
egy harmadik, gondolod az
innovációra törekvés örömeivel,
de nem akarsz túl mohónak látszani,
nem akarsz egod egy extra adaggal
felturbózní, és kicsit talán
félsz is, úgy gondolod, nem érdemes
a megszokás útjába állni,
nem lehet más a tied, csak a
mindennapi időveszteség, továbbá
vaj, sajt és tojás két szelet között.
Tiéd a rád száradt kétségbeesés
morzsaléka, mellyel szépen
bepanírozod a kezdődő pusztulás
vastagodó szeleteit, s borba mártva
emeled magadhoz a töltekezés
reményében, miközben
ólom-súlyú gondolataid alatt
botladozol, ahogy két elszalasztott
lehetőség között üres karokkal
emel magához a látszat, mely
Krisztus testébe rejti
a Nagy Mozgató erejét, s te engeded,
hogy homlokodra tetoválja
a hozzátartozás jelét.

TITKOS KERT

Már minden ép gondolatot
bekormoztak agyadban a démonok,
az ördögöt is folyton emlegeted,
s nem félsz, mert sakkban tartja
erős hited a szörnyeteget...
Neked árnyékok nőnek a kövek
alatt, s a téli, temető-csendes
kertekben siratófalra dermednek
a béke-kiáltó galambok,
Úgy viselkedsz, mintha teremteni
tudnál, mintha a Hold ezüst
lombja alatt felizzana az édeni avar.
Többé nem zavar a félelem tartományába
rekedt, szürkére mosott elégiák
szomorú maradéka. Nem indítasz
új kísérletet, nem érdekel, hogy
nincs reakcióidő, s a tízes skálán
nem olvasható a jelölet.
Érzed, kedved szerint rendezte
át Isten a terepet, s a végén, egy
új magból sarjadó almafán,
te leszel a halhatatlan lélekmadár.

Karádi Zsolt felvétele

MAGÁNÜGY

*Hordozom kereszted,
csak szálla vagyok belőle
szemedben én.
(Szondi György)*

Talán megtanulok végre
hintázni Ég és Föld között,
talán a bennem kavargó
porrétegen átsüt végre a nap.

Ahogy itt bujkálok a sorok
között, szóra bírom a csendet,
elmentem a sötétségből kizavart
fényt, letesztelem a helyet,
ahol megvethetem a lábamat,
megmártózhatom az örök szerelmek
sóhajában...
tudom, a napokat visszafoglalni
nem lehet, de nem öregedhetek
bele a küldetésbe, szemmel kell
tartanom az előkészületeket.

Talán a súly is átlényegül
a Nagy Átváltozáshoz, sejtjeimet
talán nem borzongatja többé idegenség,
s szememben nem látsz mást,
csak egy krsitályfényű üveggolyót,
mely utat talál Isten tenyerébe.

Őrizd meg a fényt bennem

„Hekaté, aki a küszöbön állsz, nyisd meg az átjárót.”

Egy szobrot nézek. Mozdulatlan, mégis hallom a dalát. Teste íveiben kecsesség, a nyugalom, a játék és a szeretkezés lüktetése. Az ének, egy gyermek bölcsője fölött született, a csend, a halál előtt a küszöbre telepedik.

A tó partján állok. A víz sötét, mély, felszínén ezernyi csillámlás. Egy kagylót tartok a kezemben, lassan engedem el, nézem, ahogy süllyed, ahogy én süllyedek magamba, ahogy öregszem. A buborékok köré gyűlnek, lassan emelkednek, mint az idő apró lélegzetei.

Fölöttem a Hold, mozdulatlan, mégis változó, mint Hekaté arca. A víz tükrében három alak áll: a gyermek, aki egykor én voltam, a nő, aki lettem, és az öregasszony, aki majd leszek. Mindhárom hang egyszerre szól bennem, mint egy bölcsődal, amit egyszerre álmodunk, amire vágyunk és emlékezünk.

A Hold fényében a szobor életre kel. Karjai lendülnek, szemhéja lecsukódik, arcán boldogság és fájdalom. Bennem énekel, bennem szeretkezik, bennem játszik a vízzel, mint gyerek a parton.

A tó fölött hirtelen csönd lesz. Hekaté árnya mozdul a Hold fényében, három arc váltja egymást, három hang egy dallá fonódik. Ő a kapu, az út, és a tükör, amelyben meglátom magam.

A kagyló végül eléri a mélyet. De a dal még visszhangzik – a gyermeké, aki álmodik, a nőé, aki vágyik, és az öregasszonyé, aki emlékezik.

A Hold fölém hajol, és én megborzongok, mint medúza a hóban.

Orphikus Himnusz Hekatéhez (részlet)

Hekaté, éjszulte, kapuk őrzője, ki a küszöbön állsz, hol élő és holt találkozik. Te, ki a Hold karéjában jársz, vezesd át a lelkemet a sötéten, és őrizd meg a fényt bennem.

Fölrebben a madár

Alszik a képzeletbeli házam, meg a kertem is. Talán nem is pihen, inkább csendben figyel. Ez az a ház, ahová néha kenyérillatot viszek, hogy képzeletbeli lakóit jóllakassam vele.

Mintha elfáradtál volna – nem is tudom. De az is lehet, hogy én fáradtam el. A másik fáradtsága olykor ránk ragad, és már nem tudjuk, ki kezdte. Hét hónap telt el azóta, hogy nem írok. A nem-írásba fáradtam bele, de most már a lábadozás ideje jött el. Az udvaron őszirozások szenderegnek, egy levél pörög le az öreg diófáról, és hirtelen eszembe jut, amit egy hajnalon mondtál nekem... Érzem a köztünk levő távolságot, amit egyikünk sem akart, csak valahogy lett, magától. A távolság akarta, hogy legyen? Nem, nem akarlak elfelejteni – főleg most nem, amikor alig szólsz. Szeretném megsimogatni a hátad, igen, és szeretném, ha órákig beszélgetnénk szavak nélkül, és mégis értenénk egymást. Két idegen lennénk, akik váratlanul rájönnek, hogy egy korábbi életükben egymáséi voltak. És egyszer ez a mostani élet is korábbi élet lesz.

„Ősz van” – szólsz. Mintha Babits különös hírmondója lennél. Azt mondd, amit tudok, mégis szíven ütsz vele.

Eszembe jut, hogy azt a rétet még nem írtam le neked.

„Nem baj” – mondd.

Itt az ideje, hogy megidézsem.

Rét, akkora hársfákkal, amelyeket nem lehet átkarolni egyedül; kell egy másik ember, hogy összekapcsolódjanak a kezeink.

„Akkor nem is rét, hanem liget?” – kérzed.

Jó, legyen liget. Hársfatea beteg torokra. Régi kályhán sülő gesztenye illata. A szemed színe a gesztenyéké.

Ne szólj, csak nézd azt a madarat, ahogy a többi közül felrebben... Őt a nyugtalanságra választotta ki a madarak istene? Azt az egyet...

És mi mégis vak kerítések vagyunk?

És hol a kapu ezen a kerítésen, vagy legalább az a rész, ahol hiányoznak a lécek?

Az őszirozások derékszögben hajolnak – lilák, köztük mályvaszínűek.

Ma éjszaka november lesz, és mi még mindig kint ülünk.

Hajnalonta ködcsípkedésre ébred a vidék, és vadlúdcsapat húz dél felé.

Nem szeretem azokat a házakat, ahol nem érezni az emberek illatát...

Leveszem a cipőmet, belegyűröm a csíkos zoknim, és ott állok előtted mezítláb.

A madár vagyok, aki fölrebbent.

És legyőzve a távolságot, visszazállt hozzád.

Bölcsődal három hangra

Egy szobrot nézek.
Mozdulatlan,
mégis hallom a dalát.
Teste íveiben kecsesség,
a nyugalom, a játék
és a szeretkezés lüktetése.
Az ének,
egy gyermek bölcsője fölött született,
a csend,
a halál előtt a küszöbre telepedik.

A tó partján állok.
A víz sötét, mély,
felszínén ezernyi csillámlás.
Egy kagylót tartok a kezemben,
lassan engedem el,
nézem, ahogy süllyed,
ahogy én süllyedek magamba,
ahogy öregszem.
A buborékok köré gyűlnek,
lassan emelkednek,
mint az idő apró lélegzetei.

Fölöttem a Hold,
mozdulatlan,
mégis változó,
mint Hekaté arca.
A víz tükrében három alak áll:
a gyermek,
aki egykor én voltam,
a nő,
aki lettem,
és az öregasszony,
aki majd leszek.
Mindhárom hang egyszerre szól bennem,
mint egy bölcsődal,
amit egyszerre álmodunk,
amire vágyunk
és emlékezünk.
A Hold fényében a szobor életre kel.
Karjai lendülnek,

szemhéja lecsukódik,
arcán boldogság és fájdalom.
Bennem énekel,
bennem szeretkezik,
bennem játszik a vízzel,
mint gyerek a parton.
A tó fölött hirtelen csönd lesz.
Hekaté árnya mozdul a Hold fényében,
három arc váltja egymást,
három hang egy dallá fonódik.
Ő a kapu,
az út,
és a tükör,
amelyben meglátom magam.
A kagyló végül eléri a mélyet.

De a dal még visszhangzik –
a gyermeké, aki álmodik,
a nőé, aki vágyik,
és az öregasszonyé, aki emlékezik.

A Hold fölém hajol,
és én megborzongok,
mint medúza a hóban.

KALANDOZÁSOK

Kedd

látszott az a távol,
ahova sietett
lépteim alatt az út

amerre jártam
a kiszáradt föld
kétségbeesett szomja
fogadott

hozzáláttam
esőt csinálni

és eleredt,
mint hazafelé
azon az estén:
bőrömre Isten
könnye hullt.

Másnap

Nem merek visszanézni,
a lombossá imádkozott
fákon él-e még a zöld,
fakadt-e forrás
lépteim nyomán?
csak összerogyni ne,
mint másnapra
a dicső teóriák.

* * *

Gyökereikből lazuló
fogalmak korában
alázatos vonzalommal
szemlélem a tájat,
ahogy a szabadok
zenélő szárnyai
ég és föld közét betöltik,
repülni támad kedve
a bennem gubbasztó madárnak.

Zarándokút

Előbb a fákat kérdezem meg,
száz évük súlyával
hogyan állhatnak ennyire büszkén,
majd a forrás titkát,
miként lehet cseppként
a tengerig elvonulni.

Elővettem Gulliver térképeit,
gondolatban bebarangoltam
minden jeles tartományt,
nehezen vettem búcsút
a tisztán élő, okos lovaktól.

A világ közepe közeledik,
merülök erdőszagba,
moszkitóködbe.

Közben

Aki néz se ismer,
nem tudja ki vagyok,
homokszem gyémántja
vagy mérgezett halcsont,
lehet, egy hazug torokban
örökre fennakadok.

Tapasztalat

Hozzászoktam,
az utolsó ropogtatást
csontjaim nem vették
annyira zokon,
mint minden élő
kiszolgáltatott,
akár egy féreg
taposható vagyok.

Talán, ha

talán ha rodeni szoborként
a mindentől és mindenkitől
egyforma távolságot választanám,

vagy legyek hűvös és titokzatos,
mint a fényt könnyező,
kitüremkedő cseppkövek
a homályos barlang falán?

Világ

Feldereng, mégis
magányba zárát;
hiába gondoltál rá
minden ébredéskor,
a rítusnak vége -
súgják a szívre
tenyerelő árnyak.

Ugyanúgy

Máshol máshogy építkeznek.
Más ízeket esznek,
Máshogy ruházkodnak,
Mást hívnak tradícióknak.
Mások az ünnepeik, melyek
Előhívják életeik negatívját,
A profán megnyilvánulásukból
Színesre varázsolva egyéni és
Közösségi szerepeiket.
Aztán a retusált fotók
Körbekerülni a világhálót:
Karneválok, fesztiválok, gasztropartik,
Esküvők, gyászszertartások
Elevenen izzó képsoraival.
Máshol más nyelven beszélnek,
Más nőideált tartanak szépnek;
Máshol máshogy közlekednek,
Másért rekesztenek ki, és
Osztogatnak érdemkeresztet.

Máshol ugyanúgy szeretkeznek.

Világok küszöbén

Álmomban láttam a sirályok reptét, gémek lépteit az üvegtó felszínén.
Álmomban elsuhanó lények tartották áttetsző testeim.
Álmomban rózsálló arccal tündökölt a Nap.
Álmomban is téged, csakis téged vártalak.
Álmomban szerteoszlott a szívverés.
Álmomban fluoreszkáló gombafonalak szőttek rám ruhát.

Mentem önmagam előtt és után.
Holnap temetnek. Testem ül a létezésem belsejében.
Az ébredés küszöbén nincs nevem se formám.
De álmomban választhatók a színek.
Hártyákból élednek a tudatnak hitt rétek, rétegek, s ízek.
Kitalál engem az élet, s talán egyszer, hirtelen újra felébredek.

A FIÚ, AKINEK CSAK MÚLTJA VOLT ¹

Micsoda idők voltak. Egy este nagymamámmal ültem kint a hintaágyban, ugatni kezdtem jókedvemben.

Valamelyik délelőtt épp nagymamámmal mentünk fel a szobámba, aztán ő mondta Denise-nek, hogy még nagyon szégyenlős vagy félnék vagyok, mire ő annyit felelt:

- Ó, majd elhagyja valahol!
- Albert nagyon szeret kártyázni – mondta Boglárka asszony.
- Ja, szeret. Én meg itt tanítgatom.

Ezekre a mondatokra emlékeztem vissza később. Vajon mit hallhatott ki egy kisgyerek ezekből. Talán semmit, de az is lehet, hogy egy életre meghatározóak lesznek számára ezek a mondatok.

Nem sokkal később lementünk nagymamámmal a Balaton partjára, és Denise ott fürdött valahol bent. Nem tudtam megnyílni felé, de hogy miért, arra magam sem tudtam a magyarázatot. Ott álltam a parton, és néztem a vizet, ahogy úszik benne, de semmi többet nem tettem akkor.

Este lett és a Balaton partján kicsit hajladoztak a fák. A gitáros fiú épp arra sétált, én mentem tovább nagymamámmal, és hallgattam az esti tájat, figyeltem hogyan varázsol el. Csillagok ragyogtak az égen, ahogy ott sétáltunk. A folyó elnyelte a messzeségből jövő hangokat. Mindig is vonzódtam a természethez, meg az olyan eszmékhez, amelyek a természet közelségét hirdetik. Harmóniában kellene élnünk, a természettel, állatokkal, de ez a gépek irányította világ nem engedi. Valami elmúlt – gondolom ma is még sokszor magamban. De nem múlt el kitörölhetetlenül, mert igenis azt hiszem, vissza lehet forgatni az időt.

Sétáltunk, én közben néztem a csillagokat, és nagyokat nevettem. A gyermeki észlelés, emlékezés nem lehet ugyanolyan, mint a felnőttké. Még gyönyörű volt a világ, tele ezer hanggal, és én láttam, ahogy a másik oldalon is kigyúltak a fények. Ez a szépséges este –gondoltam magamban, a fiatal lányok körülöttem, valahol itt lehet Denise is.

Este nem tudtam aludni, másnap is ő járt a fejemben. Reggel kiültem a partra. Éppen dobálták egymásnak a labdát a gyerekek, körülöttük csilingelt a fagyaltos kocsi. A Balaton partját az öröm hangjai töltötték be, ragyogó júniusi nap volt, a levegőben semmi pára, éppen arrafelé szálltak a verebek, valamit csipegettek fel a földről.

Denise fekete haja meglebbent, ahogy egy kis szellő kezdett fújdogálni. Ott álltam mellette, és nem szóltunk egy szót sem. A lány walkmanjéből üvöltött a Monkees együttes Last train to Clarksville című dala, az én fülemben volt a fülhallgató másik része, így sétáltunk a parton, kissé egymáshoz simulva. Később így szólt hozzám:

¹ Részlet a készülő kisregényből

– Gyere, menjünk kártyázni, a többiek már biztosan várnak. Öt órakor kezdtek el játszani a közös tévésobában. Erre már csak kevesen emlékeznek. Ültünk a kártyasztalnál, és játszottunk a többi nyaraló tizenévesével. Már kezdett sötétedni, kint a parton csak a hullámok csaptak egymásba. Vagy egy órán keresztül játszottunk, amikor sokaknak mennie kellett, így magunkra maradtunk.

– Emlékszel, amikor először láttuk egymást? – kérdezte a lány?

– Igen, azt nem lehet elfelejteni. Nyári meleg volt, itt álltunk a parton, és rám néztél, én is rád, majd csak csöndben álltunk egymás mellett, de már akkor mindketten tudtuk, hogy ez az a pillanat, amire egész életünkben vártunk. Ez még jóval azelőtt lehetett, hogy leültünk kártyázni a többiekkel.

– Ma este telihold lesz, gyere, nézzük meg. Gyönyörű szép nyári esténk van.

– Ez egy nagyon jó ötlet, Albert – válaszolta Denise.

A lány ütemesen dobolt a lábával, miközben a kazettát meg kellett fordítani, és a másik oldalon a Rolling Stones Satisfaction-je szólt. Hol vannak már azok a 60-as évek? Abban az időben már túl voltunk minden lázadáson, a régi protest songokra senki nem emlékezett, a szeretet nyara csak egy elkoptatott frázis volt, de a mi szívünkben újra kinyílt valami, elkezdtünk eszmélni. Soha nem használt egyikünk sem tudatmódosító szereket, a zene részegített meg minket, a dalszövegek segítségével kinyílt előttünk a régi világ kapuja.

Most ott álltunk és, emlékeztünk az első napra, amikor megláttuk egymást. A főidény előtt érkeztünk, még kihalt volt a part, a móló. Csak egy lány egymagában állt ott, és éppen egy dalt dúdolt. Mindketten közel jártunk a kamaszkorhoz, a lány talán két vagy három évvel volt idősebb tőlem.

Abban a pillanatban mindkettőnk testében végigáramlott ugyanaz, amit akkor éreztünk, amikor a mólónál találkoztunk. A zene, a szavak hatalma összeköthet két embert, akik között semmilyen más kapocs nem lenne. Most azon a szép nyári napon mentünk az úton ketten, egymásba kapaszkodva.

– Albert, még nagyon fiatalok vagyunk, de valamit már most érzek, amitől nem tudok elszakadni. Mit teszel velem? Az első pillanattól fogva nehezen szakadok el tőled.

– Tudom – válaszoltam. Én is hasonlóan érzek.

Hamarosan beesteledett, az idő kellemes volt, mentünk egymáshoz simulva.

Próbáljunk most örülni ennek az együttlétnek. Ne vigyük el a beszélgetést negatív irányba. Látod, ott a Nostalgia bár, menjünk be, pont nekünk való zenét adnak.

Bentről hallatszott a Shadows együttes Shazam című dala a magnóról, amikor beléptünk. Hamarosan a Good Golly Miss Molly szólalt meg. A zene teljesen átjárt minket, visszacsempészett valamit, ami már régen elveszettnek tűnt. Együtt táncoltunk a gyors résznél

– Ezek fantasztikus zenekarok voltak – mondtam neki.

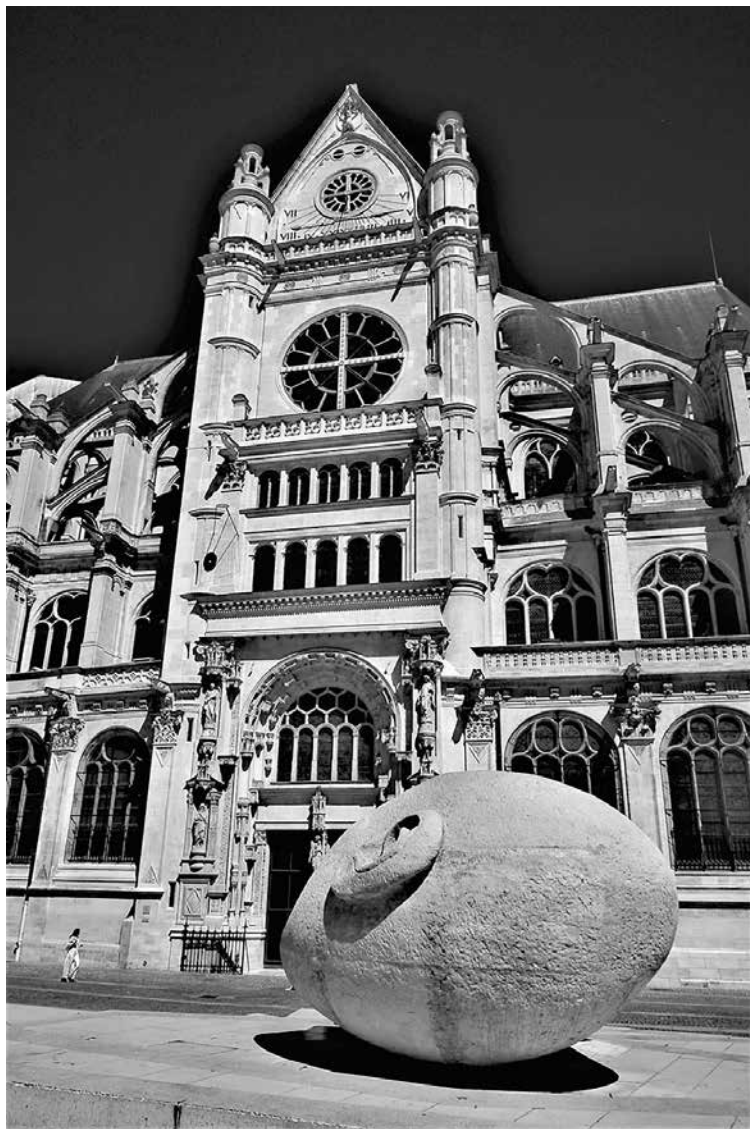
– Bizony. Otthon apának megvannak a dalok még bakeliten.

Denise beletúrt fekete hajába, uralta az egész teret.

Telihold volt, este 11 felé járt az idő, amikor egymáshoz simulva táncoltunk, Simon and Garfunkel Mrs. Robinson című dala csendült fel a magnóról. A Nostalgia bárban páran voltak még rajtunk kívül.

- Hogy érzed magad - kérdeztem tőle?
- Ó, veled mindig nagyon jól.
- Menjünk ki az utcára és beszéljessünk?
- Igen, az jó lenne.

Kint ültünk a fényben úszó balatoni nyárban.

Karádi Zsolt felvétele

Zengő

Nyugalom. Ti vagytok a költők,
én csak egy alkalmi poéta.
A vers – olyan - hogy nincs is célja,
hát fércelek pár emberöltőt.

De kicsi a Vásáry utca
aminek versnöke vagyok!
Hogy milyen? Arról hallgatok,
s győzzön az idő pereputtya.

Ne félj! Szeretlek titeket,
keresők és egy kissé mások!
Becsülöm belső fületek
ami kell a megújuláshoz.
Minden letisztul újra, s újra
hát csak előre fiúk, lányok!

Karádi Zsolt felvétele

Visszatekintő

Középkori ballada

(János régens idejéből)

Kényszereimhez kötve szépen
- akár jászlához az ökör –
rossz sorsom lassacskán emészttem,
míg udvarházad tündököl.
A szükség maga alá rondít,
s így én leszek utálatos.
Általam búzlik itt az „önzés”,
míg hercegséged illatos.

Gyér hasznom jobb istápolóit
hozzám hasonlóan neveled.
Közös karámunk kimeszelték
az elemi szükségletek.
De mind belátjuk érdeked,
s esengünk: vess ránk új adót!
Ha nem gyarapszik hercegséged,
bűnös minden alattvalód.

Nevezd el hazánknak hatalmad,
hogy nevünk neked szent legyen,
fűröszd sűrű mézben a talpad,
szolgáljon buksi értelem:
légy pompás! – Az majd eltakarja
ami nekem nyilvánvaló:
a felkent császárok között
hercegünk csak étekfogó.

Ajánlás:

Nekem így is te vagy az első,
mert te veszítsz, s én sorvadok.
Te vagy a kegyúr, a legfelső
aranydrótokon rángatott.
Hát szégyenítsd meg rossz cseléded
ha lázong, vagy csak vágd kupán...
*De herceg! Nem szerethet téged,
ki miattad teng ostobán.*

Commedia con dolore

Rég nem üvölt a farkas-önzés
vadul, őszintén, hegyi módra.
Dehogy. Illatosan suhan,
ápolts és törvényes a horda.

Orrát nagyon fent nem is hordja,
hisz hogy te is élsz – meg se látja.
Van elve: szabad. Minden csikasz
fölött a másság glóriája.

Nem öl, nem rabol. Köp a nyájra,
nem kell a bárány húsa, vére.
Csak régin rossz új pásztorokkal
jár össze üzleti ebédre.

Botjukhoz ő hozzá sem érne:
a nyáj bégette vissza őket.
A profi ordas mind kedveli
e kétbalkezes kártevőket.

Mert nem a nyáj kell, nem a puszta,
nem a városok, nem a gyáarak.
Ezeknél nagyobb üzlete van
a farkasok új csapatának.

Gazdag az ordas szabadsága,
s az adóssághegy – a mi csődünk.
Keservünkben csak marjuk egymást,
s mint a farkasok – mi üvöltünk.

Ezek?

„pásztorRablók”
(Nagy László)

Ezek az eleitől fogva
hazugok, tévelygők, maguknak
tért nyerők minden hulladombon,

ezek a vérünk, velünk szívók,
ezek az élni ellenünkre
tudók csak: mért éppen ezek?

akik csak fegyverviselők, az élet
termő rendjéről nem tudók,
ezek a lényeg-félreértők,
egymást, s mindenkit gyilkolók,

eme teremtés-nélküliek,
e pásztoroknak kihirdetett
rablók, rablók, örökké rablók...

Ők, ők? Most is ők? Épp ezek?

Karádi Zsolt felvétele

A kapu zárva

In memoriam dr. Bíró Dénes

*„És a gyermekkorban elgurított
üveggolyó megáll” (Puszta Sándor)*

Újabb fekete árnyak
égetik rám a nádat,
én magammal takarózva
meglapulok, romlott
húsként kutyák járnak
utánam; az ég alja
vörös kínnal teli,
nejét az ördög veri,
nincs már tudás,
nem jár körbe,
mint ostya,
mint isten teste,
nem jár már körbe
hétvégeken sem,
az asztal is csupasz,
nincs rajta éden
megterítve,
terítéknélküli
égben ennének
a jó szellemiséget;
a kapu zárva, a kulcsot
magaddal vitted,
a kilincsről nyomaidat
valaki letörölte.
Nézzük a fényed,
a távolodó fényed,
ne sirassuk,
ki a fény felé halad,
neki már könnyebb,
mi meg hadd járjuk
a Halál talpa alatt.

*

A tél lassan elolvad,
s a madarak fenn az
égen köröznek szüntelen;
azt mondják, elment
egy Lélek,
ki tanítónk,
Apánk volt:
egy ér pattant el
benne,
hiánya:
Óceán.

Halkan tedd be az ajtót!

In memoriam, Tanár Úr

Szeretném elmondani
mindenkinek,
hogy akit halhatatlannak
hittem – az is, vágja rá a vekker –,
majd lesz idő, de nincs idő! olyan
idő nincs, mely felejt, talán a meditáció,
ott még tán el tudunk búcsúzni, halkan
tedd be az ajtót, a csend a szobában
tengermélye-csend, nyomás az agyban,
még az utolsó pillanatban is reménykedve,
nem így történt; de így történt, párom
hallja, te is hallod, kérdezi telepatikusan,
nem hallom, én csak irányítom a hangot,
a meditációt, az energiák szokásuk
szerint jönnek, mégis másképp,
valaki/valami koppan, léptei? Ő
volna az? A tibeti hangtálszerű
hangban ő volt itt, halkan tedd be
az ajtót, nálunk a szomszédok
alszanak, nem hallanak semmit,
a Fény megérkezett, sokáig nem
maradt, széssel kínálok, hellyel
kínálok, nem kell, hártja el
finoman, rákiáltok, ne tedd! Az ember
nem válhat angyallá! Nem értem, nem
lehet felfogni ésszel,
szeretném elmondani mindenkinek,
hogy a halhatatlan kitérte szárnyait.
És elment.
Örökre.

Gyógyító kéz

*Helembai István emlékére
„Mindenki azt hitte, hogy az övé.”*

Egy kéklő napon történt, mikor ragyogott az ég, és Isten először nyújtotta feléd kezét, valami megváltozott, és míg más gyógyító az állatok nyelvét értette meg, te, kedves István, ebben a bábeli nyelvzavarban az emberek szívének adását vetted, mert az bizony dibegget-dadogott, sokszor megbiccenve dobogott, csak úgy nem, ahogy a kérlelhetetlen szabály megkövetelte;

István, István!
hallatszott az éterben, és te reggel-délben-este, sokszor még az éjen át is... „állandó ügyeletben élek” mondtad szerényen, és már nyúltál a telefon felé, mert megint kerestek: valakinek kibicsaklott a lába, valakit elütött az autó, más meg vizsgára készült, és annyira izgult, hogy azt is elfelejtette, hányat üt az óra délben, és István, a gyógyító senkit nem felejt el, az ő térképén nincs fekete lyuk, küldi lelkének/szívének szeretetét, erre jelölte ki őt az Ég, asztalához sorra járnak a gyógyulásra vágyók: Angyalként távozhattok felőlem, (angyali egészséggel),

„mindenki azt hitte, hogy az övé,”

és amikor elfogyott, mert nem volt már tovább ereje, még itt maradt, hátha valaki megjelenik, hogy megváltsa őt a Jelentől, hogy felemeljék a Fénybe...

Jaj, kiáltották az angyalok, őt majdnem itt hagytuk, elfelejtve, és már repültek fel vele a kékbe, ahol a végtelen, ahol az Igazság, ahol a kiszabadultra az Isten vár:

„Pár száz évet pihenj,
aztán mehetsz vissza a Földre.”

Nincs más

Püski László emlékére

Nem tudom leírni a szavakat,
maradnak a túlsó parton, ahogy te is,
ebben az életemben.
Egyszerűen éltél, semmi talmi csillogás,
ezt sokan félre értették,
és inkább fordultak a pokol tüzei felé,
mert azt melegebbnek, fényesebbnek vélték,
ám aki átlátott a szitán, az előtt kinyílt világod,
és már itt a Földön megmutattad számára
a Mennysországot.

*

Tűzön is jártunk Veled, és a vízen járáshoz
készülődtél, amikor meghallottad a Hívást,
és a Léleknek ez olyan, mint az egyszer egy.
Álmában is tud felelni: látszólag még itt voltál,
aztán pár nap múlva feljebb emeled gyógyító
világod: fel az angyalok közé.
És most, amikor továbbra is tudatlan - ok vagyunk -
a sötétség vermeiben, nincs, ki világítson -, hiába
hívunk, ha a változás szelében vágyunk a jóra.
Kinek mondjuk el bánatunk, kinek mondjuk fel
a leckét, és ki mutatja meg nekünk az aranyvesszős
utat? Hol csak kevesen járnak. Hol csak fény van,
és nincs se irigység, se pereskedés, hol a lélek
ránk mosolygós utakon, a mosoly forrásaihoz jár
reggelente, ha szomjas.

*

Ahogy most mi itt a Földön. Szomjasak vagyunk
a jó szóra, a ki nem mondott kimondhatatlanra,
amikor a lélek szomja nagy, a báránybőrbe bújt
farkasok között.
Szomjazunk, mert már nem vagy velünk, hogy rámutass
az útra, szomjazunk, mint kit a sivatagban hagytak étlen-
szomjan. Szomjazunk, mert nincs, ki feledtesse a hiányt,
pillanatra sem.

*

Amikor tűzön jártunk Veled, nem égetett a Föld,
amikor a fényt lehoztad, nem vakított a Fény.
Amikor az örök életről beszéltél, nem féltél
a haláltól, nem kell félni, mondtad, nincs mitől
félni. Nincs halál, csak te vagy és Isten.
Nincs más. Csak te vagy és Isten.

Karádi Zsolt felvétele

Egysorosok

Rokka

Melyikünk rokkantabb: a világ vagy én?

2025

Mindenki a Végről énekel – vég nélkül.

Aki keres

Ha nincs is semmi bajom, találok, és *lesz!*

Otthonka

Van otthonkám. Kicsi. 22 négyzetméter. Szoba-konyha.

Tele vízióval

Ha a hír *igaz*, akkor a reklám is az.

Néma vonulás

Sötét felhők jönnek, esőtlenül mennek.

A jövő nagy titka

Vajon *kire* esik majd a választás?

Mi van?

Posztmodern, *post mortem* – van itt minden.

Talán felfogom

Tér és Idő. Talán – idővel – felfogom egyszer.

A legjobb

A *belátás* a legjobb méregtelenítő.

Kibírhatatlan

Egyszerre zúg itt tízmilliónyi panasz!

Kispályás mérkőzés

A kispálya – kis pálya. De *pálya!*

Ameddig tart

Ameddig tart, *addig* – szép az élet!

Hiányzás

Az *erkölcs* saját hiányának állapotába jutott?

Mikor?

Vajon mikor lesz *trendi* a Becsület-trend?

Folyamat

Az Idő – *irreverzibilis* – folyamat.

Súly

Van, aki *tudja*, mennyi a saját súlya.

Ha jobban belegondolok

Boldogtalannak lenni nem is olyan könnyű!

Rejtélyek

A gépek és én – *nem értjük egymást.*

GERZSON

Gerzson, az újságíró legfeljebb első ránézésre látszott kissé elvarázsoltnak. Bár nem hat újjal született, homlokára az angyalok már akkor jelet írtak, amikor még csak mózeskosárban feküdt. A jel szerint, a nyivákoló kis vakarcsnak tündér lesz a felesége. Gerzson erről mit sem tudott. Mindig úton volt, szerelemtől szerelemig. Busszal zötykölődött otthonától a belvárosban levő munkahelyéig. Legfeljebb álmait repítette nyihogó mén. Azt érezte, hogy időnként földöntúli gondolatok emelték fel a biztos talajról. Olyan kérdések foglalkoztatták: Most túlvilág van, vagy pedig újjászületés? És ha újjászületés van, akkor hányszor kell meghalnom?

Nem szeretett volna a mindenkori barátainak, rokonainak többszöri halálával bánatot okozni, ezért az újjászületést inkább törölte gondolatban a jövőbeni lehetőségek közül. Hitte az örök életet és a test feltámadását.

Unalmasnak ígérkezett a nap, a főszerkesztő délelőtt kiküldte Bakonyaljára egy tájház megnyitására, délután pedig a városban kellett, riportot készítenie valami szépségkirálynővel. A Bakony belseje felé haladva, hűmmögve fedezte fel, hogy errefelé a kávézó a Susmus-, az élelmiszer bolt az Elemózsia-, a testápolást kínáló szolgáltató ház pedig a Bűbáj nevet viseli. Itt valahogy elfogyott a restaurant és a stúdió, de még minibár sem tűnt fel a láthatáron, nem is beszélve a wellnessről. Mindenütt a rendet és a tisztaságot látta Sobri Jóska hajdani birodalmában.

Délután a király sírokhoz közeli, szinte zsúfolásig telt kávézóban várt a szépségkirálynőre.

Csak rá ismerek, ha lesz korona a fején, de legalábbis egy jogar a kezében! – mosolygott magában. Kávéját kavargatva, gondolatban már az elektromos autók világában száguldozott. Ha bedugom a hosszabbítót a konnektorba, akkor közvetlenül a lakásomból, a második emeletről meg tudok majd tankolni? A képzeletbeli tankolás elmaradt, mert villámháborús gyorsasággal, lélegzetelállító csend győzte le a meglepett, és ellenállásra képtelen zsvajt. A királynő lépett be az ajtón. Mint egy barokk festmény főalakjára, minden szem rászegeződött.

Ez a nő tényleg gyönyörű! – állapította meg a férfi. Az apukájának biztos nem kellett valami jótékonysági rendezvényt szponzorálnia, hogy viszonzásul a sokdioptriás zsűri a legszebbnek őt lássa – következtetett Gerzson. E közben Zsanett lassú és méltóságteljes léptekkel közelített az asztalához, akár a királynő, aki nem téved, megy egyenesen célja felé. Gerzson gyorsan igazítani akart valamit a ruháján, de nyakkendő nem volt rajta, nadrágján meg nem volt mit húzogatni, mert öv tartotta. Esetlenül próbált felállni, eközben térdével megemelte az asztalt, a kávé a combjára dőlt. A szépség királynőikeggyel és kacagással nyújtotta felé kezét. Nem volt szükség formaságora. Fesztelenül csevegtek.

– Félédes pezsgőt kérünk – szólt Gerzson a pincérnek.

– Magát még nem láttam a társkereső oldalon – nevetett Zsanett Gerzson szemébe – miután megtudta, hogy a férfi egyedülálló. – Legtöbb férfi nem a saját nevén mutatkozik be – osztotta meg tapasztalatait – és általában húsz évvel fiatalabb kori képet tesznek fel magukról. De maga húsz évvel ezelőtt még olyan hátulgombolós lehetett – és Zsanett újból felnevetett. A második üveg pezsgőt iszogatták, közben letegeződtek. Gerzson megosztotta a nővel kétségeit és reményeit. Időnként önmagán is gúnyolódott. Zsanett érzékelő radarja vette a legkisebb rezdüléseket, ahogy a férfi közelebb ült hozzá és megérintette a kezét.

Ez a férfi nem viselkedik, és több annál, mint aminek mutatja magát – állapította meg.

Olyan ember lehet, aki anélkül is tud élni, hogy mindig saját érdekeit helyezné előtérbe.

Zárórakor köszöntek el egymástól. Régen, ilyen este után almalébe oldott altatót adtam a főbérlónek – gondolta Zsanett, és felszabadultan nevetett a búcsúnál.

– Legközelebb én hívlak meg – köszönt el Gerzsonról.

*

Zsanett este halk zenét választott, pezsgősüveget és két poharat tett az asztalra. Édesanyjának a szürke kosztümét vette fel, hozzá fehér blúzt, ami a félhomályban is úgy világított, mint a hegycsúcs, amire rásüt a reggeli nap.

Gerzson reggel borotválkozott, de estére az arca már kissé borostás volt. Nem fogok megborotválkozni csak azért, mert megyek hozzá. Ha lesz valami ebből a kapcsolatból, olyanak ismerjen meg, mint amilyenek lenni szoktam – gondolta Gerzson és mielőtt elindult, és ránézett a fürdőszoba tükörré. A panelrengteteg amin átvágott, egyszerre volt taszító és ismerős. A megkopott graffitikkal színezett betonfalak közönyösen néztek rá. De az erkélyen a szél táncoltatta száradó ruhák, mintha neki in-tegettek volna. A szürke járdarepedései olyanok voltak, mint megfejtésre váró titkos üzenetek. A repedéseken a zöld gaz itt-ott kibújít. Időnként tompa puffanás hallatszott, a gyerekek a ház falához rúgták a labdát. Régen az egyetemi bulik előtt mindig megittam valamit – jutott eszébe Gerzsonnak, amikor meglátta a kocsmából kiszűrődő vibráló neonfényt.

– Jóestét, egy kicsi unikumot kérek.

Nálunk nincs kicsi – válaszolt a kocsmá becsületét védő pultos. A törzsvendégek egy pillanatra kíváncsian hátra fordultak, hogy lássák ki ez az idetévedt csudabogár. Gerzson csak félig itta ki a poharát, de már ettől is oldódott benne a látogatás előtti feszültség. Ahogy kilépett a kocsmából, úgy érezte, megéri tovább kanyarogni a házak között, mert az út végén várja valaki.

A ház bejárati ajtaja mindig tárva volt, de ő azt gondolta, mint egy mesebeli királyfi: az első akadályon már túljutottam. A második emeletre gyalog ment fel. Háromszor kopogtatott. Zsanett mély levegőt vett és ajtót nyitott. Gerzson belépett. A második ajtón is túljutottam –állapította meg elégedetten.

– Kicsit késtem – és zavart mosollyal Zsanett felé nyújtotta a kezében szorongatott bonbonosdobozkát. A hangja Zsanett számára olyan volt, mintha egy régen hallott, szeretett dallam csendült volna fel.

– Na, lépj már beljebb! Nem, nem kell levenned a cipőd.

– Azért leveszem.

A panellakás nappaliját egy kicsi átadó ablak kötötte össze a konyhával. Az ablak szoba felőli oldalán két szék fogta közre a szögletes asztalt. Étkezősarok és munkasztal is volt. A csőszerű konyha olyan keskeny volt, hogy ott asztal sem fért el. A konyhapulttal szembeni oldalon keskeny étkező polc, alatta kis székekkel. Itt nem lehetett egymással szemben ülni. A nappaliban drappszínű fotel, kiskanapé és nagykanapé vette körül a dohányzóasztalt. A szoba végében a három egymáshoz erősített polcos szekrény támaszkodott a falnak, katonásan vigyázban álló könyvekkel.

– Ül a kiskanapéra – szolt Zsanett és kézen fogva vezette be Gerzson a nappaliba.

– Ez ugyanaz a pezsgő, amit első találkozásunkkor ittunk! – ismert rá a dohányzó asztalon a pogácsás tál mellett várakozó üvegre Gerzson. – Nyissam?

– Hát, azt hiszem ez a férfi dolga.

– Akkor kérek egy kendőt. Zsanett perdült egyet a konyha felé.

– Tessék. Gerzson gyakorlott mozdulattal felhasította a papírt a pezsgősüveg nyakán. A dugót leszorító rostélyt szakértőként hat csavarással meglazította. Nem a dugót, hanem a palackot kezdte forgatni, bal kezével, a másikkal a kendőbe csavart üveg nyakát és a dugót tartotta. Egy pukkanás, de egy csepp nedű sem futott ki máshová, csak a poharakba.

– Szépen csináltad! Sokat gyakoroltad? Amint kimondta, már meg is bánta – és kisietett szalvétáért a konyhába. Gerzson nem jött zavarba. Felállt, mintha valamit keresne a zsebében.

– Ilyen pezsgőt még senkivel nem ittam, csak veled.

Aha, de másmilyen igen – gondolta Zsanett. Gerzson átnyúlt az asztal fölött, és megsimogatta Zsanett kezét.

Pezsgő, pogácsa. Pezsgő pogácsa.

– Lehet, hallottál már rólam ezt-azt. Most a leghitelesebb forrásból tájékozódhatsz.

És a legtisztábból – gondolta Gerzson.

– Szüleim autóbalesetben meghaltak, mikor én még egész kicsi voltam. A Nagyfi nevelt. – Nem is annyira Gerzsonnak, mint inkább magának foglalta össze az elmúlt éveket.

Gerzson megtudhatta, hogy Zsanett reggel ötkor kelt, rohanás a buszhoz, amin heringként összehűződve érkeztek reggeli műszakosok a gyárkapu félelmetesen kitátott szájáig. Az új tulajdonos Mengeleként válogatta szét az embereket. A deresedő hajúaktól gyorsan megszabadult.

– Bár koromfekete a hajam, én is hamar a gyárkapun kívül találtam magam – mesélte cinkos mosoly kíséretében Zsanett. – A gyáros keze valahogy olajos lett a gépsor között, és a piszkos mancsát a legközelebb álló nő köpenyébe törölte, történetesen az enyémbé. Úgy szájon vágtam a tőköst – magunk között nem tőkésnek, hanem tőkösnek hívtuk, – hogy az a földön, én meg utána az utcán, a leendő munkahelyemen találtam magam.

Ahogy a letakart szökőkutak fázva, vacogva teelnek ki a magány hidegében, ő is ugyanúgy reszketett. Most is lassan lefagy íves ajkáról a mosoly, és kissé szégyenlősen, halkan rebege gyónja, hogy munkaszereződés nélkül is munkához jutott.

– Többnyire éjszakás voltam – folytatta Zsanett. – A Hófehérku név ragadt rám. Senki nem tudta rólam, hogy valamikor „kicsi lányom, édes gyermekem, tündérekém” voltam a szüleimnek.

Gerzson szinte látta a drága Nagyi emlékkönyvét, oly érzékletesen mesélt róla Zsanett.

– Ott volt az ágyam mellett – folytatta Zsanett – amiben ilyen sorokat olvashattam: „*Boldog az az ember, aki Isten törvényében leli örömét, és arról elmélkedik éjjel nappal.*” Én boldogtalan voltam. kíváncsian kutattam, mi is volt a világban, amikor Nagyi gyöngybetűin megszáradt a tinta: *A Vígszínház bemutatja Bródy Sándor, A tanítónő című színművét.* Másutt: *A király szentesíti az 1908: LIII. törvénycikket, amely megtiltja az éjszakai női ipari munkát.* Ujjai ösztönösen simogatták a poharat, miközben Nagyi emlékkönyvéről beszélt.

– Én bezzeg három műszakban voltam kénytelen robotolni. Szünetet tartott a viszarévedésben, és ivott egy korty pezsgőt.

– Nagyinál a konyhában a falvédőn az állt: Az egyiknek sikerül, a másiknak nem. Ez teljesen igaz volt, nem jött még értem a szőke herceg fehér Mercédesszel – és közben Gerzson kócos barna hajára pillantott. – Igazából nem a fehér Mercédesszel, hanem fehér lovon megmentőként érkező lovagot vártam kamaszlányként. Azóta láttam a kékülő Küküllő mentén azok a gyönyörű fehérbe öltözött templomokat! Fali freskóikon a fény királya, a hófehérben pompázó lovag, kiszabadítja a lányt, akit a sötétség ura, a tüzet okádó pokolfajzat elrabolt. Én is egy ilyen szabadítóra várok, akire rábízhatom magamat, és aki leveszi vállamról a bűn terhét. De még nem érkezett el a szabadítóm – gondolta. Vagy mégis? – és lopva Gerzsonra pillantott.

Gerzson rögtön rájött miért kapta Zsanett az éjszaka világában a Hófehérku nevet.

Bőre, mint a hó, haja, mint az ében, szépsége fáklyát tart lelke előtt. Nem mellesleg elég sokat meg tud inni, anélkül, hogy meglátszana rajta – próbált Gerzson elrejtetni egy oda nem illőnek tűnő mosolyt.

Még is csak egy igazi tündér! – vont le a végkövetkeztetést. Csodálattal és megbocsátóan nézett a nőre. Hitében az sem rendítette meg, amit Zsanett mesélt az albréletben töltött időszakáról, a sejtelmes éjszakákról.

– Tessék ma is meginni ezt a szűrt almalevet, nagyon egészséges – tudta meg Gerzson, miként altatta el Zsanett a lakástulajdonost, az idős nénit, akinél bérlő volt.

Mindig így tett, mielőtt felhozott magával valakit a lakásba a hallgatag sötétség leple alatt. Igazi társasági életet élt, Hapci, Szende, Szundi, meg a többiek. A hét minden napjára jutott belőlük. Búját-baját csak barátnőjével osztotta meg hétvégeken. Olyankor rendesen becsápoltak. Szívesen lettem volna akkor veletek hármásban – kajánkodott magában Gerzson.

Beszélgetésük alatt összesűrűsödött az idő, mint a tejberizs főzés közben. Jelenről és a múltról beszélgettek. A bizonytalan jövőről, kettejük jövőjéről, mint valami taburól, hallgattak.

– Jártam klubokba énekelni is – mosolyodott el Zsanett. Gerzson szája tátva maradt.

– És kikkel énekeltél? – kérdezte Gerzson.

– Ó, ez csak egy amatőr zenekar. Mi jazz zenekarnak neveztük – nézett huncutul Gerzsonra.

– A fiúkat még a gimiből ismerem.

– Gondolom, mind szerelmesek beléd.

Zsanett megvonta vállát, és mosolyogva elfordult. Arcán ott volt a ki nem mondott kérdés: És te? Visszafordult és folytatta.

– Nem pénzért énekeltem. Kellett a lelki békémhez. Kiénekeltem magamból mindent, ami a szívemet nyomta – és dudorászni kezdett.

– Nem volt ez mindig így – zárta le vallomását Zsanett Repesve szorítottam szüleim kezét, amikor az oviból hazafelé hoztak, és kacagva hintáztam, repültem közöttük. Mindez természetes volt akkor, de csak utóbb jöttem rá, maga volt a boldogság! Aztán jött az a borzalmas kamion.

Fáradtan, mint aki hatalmas terhétől nehezen megszabadult, Zsanett elnyúlt a nagykanapén, mint egy viharkitépte fa az erdő szélén.

Gerzson otthonosan érezte magát. Kiment a konyhába és teát főzött. Kitöltötte csészébe, tett bele jégkockát és visszament a nappaliba.

– Iszol egy kis teát? – kérdezte a hason fekvő Zsanettet.

– Majd később – és nem fordult meg, hogy ne lássa Gerzson, hogy könnyes az arca. Gerzson odaült mellé a kanapéra. Ujjai alig érintették a nő haját, óvakodott attól, hogy a fekete zuhatag vonalán, akár csak egy hajszálnyit is változtasson.

Nem is ismerem még eléggé ezt a férfit – szólalt meg benne egy figyelmeztető hang. Ismét a kamasz-, és felnőtt lét határán imbolygó Zsanettnak érezte magát. Újra hallotta a felhevült férfiak önzetlenség látszatába csomagolt ígéreteit. A közös az volt bennük, hogy mind csak segíteni akart nekem – emlékezett Zsanett. A nőt látták bennem, de mint egy gyereknek, csokit és bonbont ajándékoztak. Gerzson is bonbont hozott! Az este folyamán most érzett először nyugtalanságot. Összehúzta magát a kanapén, lopva a falon függő családi képekre pillantott.

Nagyi szigorúan tekintett rá, mintha azt kérdezte volna, ki ez a jövevény? Hányszor hallotta Nagytól, hogyha férfi először látogat meg nőt udvarlási szándékkal, akkor első látogatás legyen mértékletes, ne legyen túl hosszú, ne okozzon kényelmetlenséget sem a vendégnek, sem a háziasszonynak.

Na de Nagyi, ő Gerzson, neki ugye szabad maradnia? – nézett mosolyogva Nagyi képére. Nagyi nem válaszolt, de szülei az esküvői képükről bátorítóan tekintettek rá. Apa ugyan kicsit csóválta a fejét, de azért mosolygott. Anyja, mikor meglátta Zsanetten, hogy az ő kosztümét hordja, bátorítóan mosolygott, és kacsintott is egyet, de úgy, hogy a férje ne lássa. Zsanett békésen újból végignyújtózott a kanapén.

Gerzson tenyerét lassan simította a nő haján, mint aki a vasalót próbálja, elég meleg-e már. Mozdulatai megnyugtatóak voltak, akár egy álmosan ringatózó tóé, amely csillapítani tudja a lélek viharát. Mert a lélek nyugalalmát semmibe veszi az ébresztőóra, és a kötelesség. Mennydörgésnek tűnik a munkahelyi vezető hangja, és felerősödnek a kárörvendő, kaján sottogások. Csörömpölésnek tűnik a sürgős teendőket soroló papír zizegése.

Még sem ismeretlen, Gerzson az! – mosolyodott el Zsanett. Amint behajlított karját kinyújtotta, hozzáért Gerzsonhoz, akinek keze tovább siklott. Ujjai óvatosan végig simították Zsanett homlokát és a halántékát. Majd a kéz gyengéden körözni kezdett az ujjbegyével. Az ujjak tompa, lassú dobolása – így gyógyíthatott valaha a táltos is –, mintha valami ősi dallamot játszana Zsanett bőrén. Ott bent a hajzuhatag mögött elállt a vihar.

– Aludjál – sottogta a férfi – és ujjai most Zsanett karján siklottak végig, alig érintve a puha bőrt. Nem volt benne semmi tolakodó, semmi követelőző. Az érintések ritmusa szinte egybeolvadt a nő lassuló légzésével. A cirógatás azt súgta: biztonságban vagy.

Gerzson keze megpihent Zsanett kezén, és pillanatokra összekulcsolódtak az ujjai. Majd tovább siklott a kéz, finoman érintette a nő bőrét, mintha csak emlékeztetné arra, hogy nem kell többé tartania semmitől. Zsanett teste lassan ellazult, és mint a forró teában a kristályos méz, a feszültség feloldódott benne. Odabent, a hajzuhatag védte csendben, a hullámzó gondolatok állóvízzé simultak. A vihar utáni szivárvány csodája csillant meg belül. Gerzson nézte, ahogy a szendergő, szép test egyenletesen hullámozni kezd.

– Milyen gyönyörű! – állapította meg.

A lakótelep szürke falai hirtelen sziréna vijjogását visszhangozták. Zsanett felriadt.

– Nincs semmi baj – nyugtatta Gerzson.

– Most a hátadat fogom cirógatni – és válasza sem várva becsúsztatta kezét Zsanett blúza alá. Ahogy a nyak körüli izmok lazultak a kissé kérges tenyér simogatása alatt, úgy lett álmosabb a nő. De a kéz nem állt meg a fejpárnával magasított, hajzuhatag borította magaslapon, hanem szánként lesiklott, és csak a lejtő alján levő két domb állította meg.

– Az már nem a hátam – próbált szigorú lenni Zsanett, és felszabadult kacajban tört ki.

Az ébresztőóra elfelejtett ébreszteni, a tárgyak tapintatosan hallgattak, az intézendők listáján olvashatatlaná fehéredtek a betűk.

hieroglif ima a harmadik évezred legelejéről

óh Uram! a földünk amit századokig
megművelt az eke
s darabokra szaggatott az idő bős kereke
hadd érleljen milliónyi magot
s táplálja keletet éltesse nyugatot
ugyanaz a barázda fut völgyön és a hegyen
ugyanúgy azt reméli hogy
lesz még amit egyen
holnapra is minden ember ki kenyérre vágjik
az ég s a föld
nézz ránk
erre áhít...

...legyen hát meg a Te akaratod!

óh Uram! Te tudod hogy a vért s az eke
egy anyagból készül
ám ha nemes ötvözetük vérrel kiegészül
elsötétül... s búza ott nem terem
nem lesz áldás földön sem az embereken
óh Uram! Te tudod azt hogy nem kell hozzá átok
van szép szó mi megsebezhet
testvért és barátot
van szó ami napról napra szívünk mélyét rágja
és mint métely fertőz a Hazába...

...nem lehet ez a Te akaratod!

adjál inkább búzát s jó szót hadd vessünk és
békén hadd arassunk
mint a kovász hadd kelesszünk s étet hadd dagasszunk
míg a hegyek az egekig érnek
hadd lehessünk része az áldott egésznek
tekints reánk s a világra én lesütöm szemem
láthatod hogy gyarlón élünk
gyakran istentelen
aki épít hazugságból templomos palotát...
...azt hiszi hogy majd akkor... odaát...

...legyen hát meg a Te akaratod!

Uram engedd hogy e nemzet sok nyelvet de
egy nyelven beszéljen
add hogy ebben a hazában sose kelljen félnem
tudom megvan mindennek az ára...
hadd viruljon újra Mária országa
tisztá szívvel fogadhassam ha rám teszed kezéd
legyen merszem kimutatni
hitem a Te hited
hadd szólhasson testvérem is arról mit is akar
bűntudatlan' hadd mondhassam:
Magyar vagyok Magyar...!

...óh Uram! a remény sosem halott
legyen úgy legyen úgy
...ahogy Te akaratod!...

Valami a buszmegállóból

Rettentően sötétkék ég,
lefagy a bokám és látom,
görnyed valaki a padon.
Félek, rosszul van, félek, férfi.
Bizonytalan léptek után,
közelebből kiderül, fiatal nő, cigit teker.
Amint sóhajtok, elrepül a papírja,
remegő kezeivel gyorsan felveszi,
gondolatban én is.
Csak a szél hangzik
és az autógumik érdes morajlása az aszfalton.
Most áll fel elszívni, elmegy balra.
Ránézek az órámra, közel két perce van rá.
Nagyokat sóhajtva magában nevetgél két kifújás között.
Megálló tetőrepedésein át villanypózna,
sárga fény homályában lélegzetem nekem is füst.
Hátulról fagyott talaj ropogása egyre hangosabb.
Rock-zene dobszólója szűrődik át a fülhallgatón,
csak fél perc után merek hátranézni.
Hullámos copf kamaszlány,
és talán még nálam is jobban fázik.
Előre fordulok, nézem a párafelhőt,
a rettentően sötétkék eget,
a fagyoskodó aszfaltot,
hallom a szelet,
a csendes panaszkodást, tompa dobszólót.
A sárga fény homályában szeretem őket,
Pedig azt sem tudom, kicsodák.

Becsukott ajtók

Már nem alszunk egy ágyban
egy szobában sem

nem ölelkezünk
csók sincs már

nem érünk egymáshoz
véletlenül sem

nem sétálunk kézen fogva
máshogy se

külön étkezünk
külön kassza van

ajándékot nem adok
de nem is kapok

nem fogadok el semmit
nem is adok

nem köszönök
vissza sem

a temetőben majd
egyedül fekszem

Várni

Nem szeretek várakozni, de néha elkerülhetetlen
Addig is rád gondolok
mi volt
mi van
mi lehetne

Emlékszem szinte mindenre
de csak a szépet idézem fel
Egyiket a másik után
ez is volt, meg az is
Itt és amarra is

Megjössz végre
elszalad a sok emlék
Fáradt vagy
boldogtalan

Pedig benned is megvan
az a sok szép emlék
Legközelebb te várj rám
hogy neked is szép legyen
minden, ami volt
ami lehet még

Már nem sietek

Az út felénél lassítom
lépteim. Nem vársz a
kapuban, hogy hozzád
vigyem örömeim, gondjaim.
Vigasztalón nem ölelsz át,
nem intesz a megbékélés
perceire. Vasárnap délben
terített asztalnál sem vársz,
egyedül kanalazom a csend
pillanatait fűszerezve, mégis
ízetlenül a déli harangszónál.
Az ünnepnapok sem emelkednek
ki a szótlanság magányából.
Érzem, hogy velem vagy,
mire átölelnék, nem talállok.
Eltűnsz, visszajössz egy emlék
mosolyával, virágot hozol.

Lépkedek utánad

Nézem az arcod, a Nap
melegétől lecseppen
róla a nyár. Letörlöd.
Kékfestő kötényed
sarkát felhajtod, és
kertedben gyűjtöd a
paprikát, paradicsomot,
és a kukoricára felszökött
babot. Szemed már a
holnapi tennivalókon jár.
Beosztod, mit bír el
meghajolt tested, kezeid.
A fákon érő gyümölcsöt,
már a befőttesüvegekben
látod. Tombol a hőség.
A gabonatóblák érő kalászaikat
sárguló selyemkendővé varázsolták.
A barázdában, föld rögökön,
lépéseim hozzád igazítom,
életünk útján.

Nagymama

Ülsz az asztalnál, s a
nyitott konyhaajtón
bekúszik hozzád a
vasárnapi napsugár.

A szétnyitott bibliára
fényt terít.

Leguggolok, öledbe hajtom
fejem, szó nélkül simogatsz,
hallgatunk. Úgy, mint
amikor iskolába indulás
előtt fontad hajam.

Nem beszéltünk, az Úr ott
volt velünk, éreztük jelenlétét.

Ajándék volt az az idő, amit
életedből nekem adtál.

Gyerekként azt hittem, hogy
Te mindig ott leszel abban a
százéves öreg házban, s az
ajtód nem csukódik be egyszer
végleg utánad.

Karádi Zsolt felvétele

OBJEKTÍV ELEMÉKET NYOMOKBAN TARTALMAZÓ SZUBJEKTÍV PANDÉMIA ÖNRIPORT¹

Egyet kérek csak: ez ne én legyek! Ne én legyek itt a főhős! Avagy anti, mégis valahogy szereplő.

És ne is Ön, vagy Te, kedves olvasó. Legyen inkább Ő. Tudjuk ki, mindenki jól tudja, mert ismeri. Ő, aki nagyon nem kedves nekünk. Mindenkinék demokratikusan az, aki. Inkább vele legyen ez, mint mivelünk!

Minden úgy kezdődött, hogy 2020-ra (milyen szép ez így: húsz-húsz, azaz húsz-húszra) egészen mentek a dolgai. Család: rendben. Egészség: rendben. Cég, tehát pénz: rendben. Adósság: nincs. Letudva, bár a bank másként gondolkodik s próbálkozik, de ügyvéddel sikeresen szólt – plusz kiadás! –, hogy fogják már vissza maguk, ha egy mód van rá. Volt.

Tehát minden rendben volt, nagyszerű évnek indult az a 2020.

Majd az év első felében lettek tévében hangok. Azért zajláda az, hogy legyenek. Ha nincs hang benne, telefon a szerelőnek. Csak ezek a hangok nem egy kitalált horror rémisztő sikoly-szimfóniái voltak, hanem bizony a híradó (állítólag objektív) hangjai. Kínában valami nagy baj van.

– Jó, az messze! – így ő, s élte tovább mindennapjait. Amelyben tervezett, mert remélt.

Aztán még rémisztőbbek lettek a hangok. Már nem csak a híradó morgott erről (kormányzati és ellenzékes egymásra licitálva), hanem ezeket a híreket nyomta tovább mindenki. Utcán és útszélen, talponállóban és elfekvőben, meg boltban és munkahelyen.

– Hallottad? Olyan vírus jön, amely megöli a fél emberiséget. Vagy kicsivel többet!

Ekkor még lehetett szólni, hogy ez hülyeség. Ráadásul büszkén, mármint az eszünkre, amely mindent tud. S mert ebben a hitben van, ezért bízik, remél. Nem lesz itt semmi gond.

– Vírusok voltak, vannak és lesznek, ahogyan fágok és baktériumok!

Ezt talán én mondtam, talán ő, talán más, mindegy az. Lényeg, hogy ki lett mondva valahol.

Kissé azért megszeppentek az emberek, az is, aki mondta, nagyon mondta, ismételve, akár egy bűvös mantrát, miszerint az a Kína nagyon messze van.

„A világ médiája 2020. február 9-ét a > leghalálosabb napnak < jelentette az új típusú koronavírus járvány-incidens kitörése óta, mivel a kínai hatóságok szerint az országban 97 ember halt meg a szervezetében azonosított vírusfertőzés következtében ezen a napon, amely az addigi legnagyobb szám volt.”

Kína nagyon messze van. Az aztán tényleg nagyon messze.

1 Részlet az Em@il-regény című könyvből, Üveghegy Kiadó, 2024.

Csak nem egy vírusnak. Talán légitözeledést használt, vagy hogy, de nagyon hamar a világ minden tájékára eljutott. A hírek előbb Ázsiáról szóltak, már az egészről, majd keddről talán szerda hajnalra az egész világ fertőzött lett. Még a szigetek is. Emberek ekkor kérdezte még gúnyos viccesen:

– A lakatlanok is?

Aztán kiderült, azok nem, hiszen egy vírusnak mégis kell egy vírushordozó.

Szóval a vírus már itt volt, lett, s maradt velünk.

Hírek a nagyvilágból, karanténról, bezárásokról.

„Február 22-én Olaszországban a lombardiai Codogno városa olyan volt, mint egy szellemváros. Számos koronavírus-fertőzéses eset miatt az üzletek, éttermek, bárók és még az egyházak is bezártak. A hatóságok betiltották az összes nyilvános rendezvényt, és felkérték a polgárokat, hogy maradjanak otthon és tartózkodjanak a társadalmi kapcsolatoktól.”

Álljunk csak meg! Ez azt jelenti, mindenki hagyja a másikat, feledkezzen el rokonról, barátról, családtagról és végül önmagáról?

Értsük jól: azt jelenti, ne menjünk bulizni.

Egy szomszéd házban tinik koronavírus-bulit tartottak. Hajnalig. S nem csak bent (úgy látszik, szűk lett nekik az élettér), már kint is az utcán ordítottak.

Majd...

2020 márciusában már mindenki gyanakodva nézdegélt a másokra. Valami olyasféle gyanú bujkált bennünk a másokra tekintve, ismerősre és ismeretlenre egyaránt, mint ami szüleink és nagyszüleink idejében mindennap megvolt. „Ki ő, nem akar rosszat nekem, nem besúgó, vagy másról rosszat kitaláló? A Gestapónak, az ÁVH-nak, majd csendesesen a III/III-ba jelentő?”

Most meg: lehet, hogy vírus-terjesztő?

Ahogy a jelentetőket nem nagyon lehetett felismerni valamiről, arcról, nézésről, avagy félrenézésről, úgy a vírus által betegséget, lehetséges halált hozókat sem.

Jöttek a hírek, hivatalos tévé- és rádióforrásból, meg újságból, online és nyomtatva egyaránt, meg persze Mari nénétől, a szomszédból, ha kértük, ha nem. Akarta már akkor ő, a nem hős, csupán csak a pandémia-időszak kis szereplője, hogy hagyják békén. A rossz hírekkel.

– Én jó híreket akarok! – jelentette ki, de nem kapta meg.

„Március elsején tartott tájékoztatóján Kásler Miklós elmondta, hogy Magyarországon csekély a vírus elkerülésének a lehetősége. Szájmaszk viselése akkor kötelező, ha határozott az új koronavírus gyanúja. Kijelentette, hogy egyes magyar médiumokban az a pánikkeltésre alkalmas hazugság jelent meg, hogy nem tájékoztatták kellőképpen a háziorvosokat.”

Könyörgöm, vagyis könyörgött ő, akivel esett ez:

– Most ki tájékoztasson kit? Én?

Amúgy eléggé érezte, hogy néhány külhoni és belhonos politikus érezteti, miatunk van mindez, állampolgárok miatt. Elvégre, ha mi nem lennénk, akkor járvány sem. Hiszen, ha ember nincs, kik között terjedjen? (Minek ide állampolgár?)

Közben a rossz hírek és a még rosszabbak egy évre, ha nem több időre bebiztosították magukat.

„Egy magyar állami orvos-egészségügyi felsőoktatási intézmény egyik diákja esetében koronavírus-fertőzöttséget állapítottak meg. A negyedéves gyógyszerészhallgató iráni diák nem tartotta be a budapesti Semmelweis Egyetem által kért önkéntes otthoni karantént.”

Idegenellenesség. Terrorista kiáltás. Elvégre sokan tudták már akkor valahonnét, leginkább a netről vagy Mari nénétől a szomszédból, hogy bioterrorizmus is létezik.

Marikánk szerint ez az.

Cseles vírusos, szövődményes, vissza-visszatérő, ki nem irtható.

„Kínában légzéselégtelenség miatt megfulladt egy korábban gyógyultnak nyilvánított koronavírussal fertőzött beteg, akit enyhébb tünetek miatt kezeltek.”

Tehát: aki gyógyult sem gyógyult? És aki gyógyult, de abba belehal, mármint a felgyógyulásába, az közben nem fertőz? (Könyörgöm: most ne válaszoljunk!)

Már sem ő, se mi nem tudunk semminek sem örülni, esetleg csak annak, hogy élünk. Még. Bár ez ilyen esetben időadás, röpke, s nem valós élet lehet. Mert mi a valós élet? Elsősorban a remény! Az meg meghalt, mint a pandémia első áldozata. Nem is a vírus, inkább a hírszajkók végezték ki.

„A világjárvány már szinte mindegyik országba eljutott. Kína után először Olaszországban kezdett rohamosan terjedni, és néhány hét alatt úgy az érintett személyek száma, mint az elhalálozások számértéke már meghaladta a kínai adatokat. Főleg Lombardia tartomány és környéke tekinthető a járvány epicentrumának. Iránban, amelyik időrendben a harmadik állam, ahol a tömegesen kezdett terjedni a vírus, április elejétől határozott csökkenő tendenciát mutat az új esetek száma.”

Egy ismerős éppen ott él, mármint Lombardiában, nem Iránban. Magyar, a férje olasz. De a gyerekeket magyarul is tanítja, s magyarságszeretetre is neveli.

Ez az ismerős írt az egyik közösségi oldalra: „Teljes az összeomlás. Teljes a vég. Ezt csak filmekben láttuk eddig, katasztrófafilmben, valamilyen jól megcsinált, mert nagyon rémisztő amerikai filmben, mégis most itt van velünk, és ez még jobban sikerült.”

Aztán részletezte: „Bezártak a boltok, amúgy se lett áru az utolsó órákra, a bank is bezárt, hogyan intézz ügyeket, de persze a hiteled az él, tovább, mint te...”

Ő, mármint hősünk akkor még próbált remélni. Úgy tett, mint strucc: fejet a homokba, „oszt jó napot”.

Olaszország meg Kína messzi van. Ja, hogy közben az USA -ban terjed a vírus? Az is messzi van.

Időközben itthon mindenki szakmuksó lett.

Felállt a törzs, az országos! Rendkívüli kormányülés, meg a rendkívüli még rendkívülőbbje. Virologia, bakteriológia. Járványügy. Tan. Pandémia, tömegfertőzés.

Jó öreg hisztéria.

„Az egészségügyi védőfelszerelések beszerzése illetve előállítása lett a prioritás világszerte. Ugyanakkor egyre több kezelési és megelőzési útmutató lát napvilágot. Több ország általánosan szorgalmazza vagy épp előírja az egészségügyi maszkok viselését

közterületen is. A WHO azonban nem ajánlja azzal az indokkal, hogy a nem megfelelő használata hamis védelmet sugall.”

„Kelet-Közép-Európa államaiban jóval alacsonyabbak a lakosságszámhoz viszonyított esetszámok és elhalálozási mutatók. Számos kutató úgy gondolja, hogy az idejében életbe léptetett szigorú járványügyi intézkedések eredménye ez, ugyanis tartottak attól, hogy a gyengébben felszerelt egészségügyi intézmények nem bírják el a túl nagy terhelést. Más szakvélemények szerint a tbc elleni védőoltásoknak évtizedekkel ezelőtől való kötelező jellege is nagymértékkel hozzájárult a fertőzés korlátozottabb elterjedéséhez. Hozzá kell azonban tenni, hogy a tesztelések aránya is jóval kisebb, másrészt pedig a lakosság átlagéletkora is számottevően alacsonyabb, mint a nyugat-európai országokban.”

Elnézést, akkor ez most és így mit is jelent? Mármost nekem. Aki itt élek, a Nyugat szerint Kelet-Közép-Európában, vagy a teljesen keletiben.

Közben, ha bekapcsoltuk a tévét, rendőr beszélt, trendi szakállas, szigorú, szúrós a szeme, kamerába ahogy néz, téged lát, szard tőle össze magad, ha nem, bűnös vagy.

Filmet néznél, de előtte, s közben, s mindig, még Poirot meg Columbo helyett is, meg még a Született feleségek helyett is szóvivő, egészségszakértő, kommunikációs szakember, közéleti személyiség ugrik elő. Mondja, maradjunk otthon.

Maradunk. Kösz, nélküle ugyancsak gondoltuk.

Csak éppen otthonról dolgozni...

Oldjuk meg! Még ennyit sem tudunk?!

Ekkor, csak ekkor, mert mikor máskor, felhívta egy közvélemény-kutató.

Kérdés: Hallott a járványról?

Válasz: Melyikről?

K: Maga hülye?

V: Maga az?

K: Nekem ilyet nem mondhat!

V: Én csupán pontosítok. Járvány a világon több tucatnyi, ha nem ezerszám van. Dühöng a malária Afrikában és Ázsiában, feltűnedezik Szicíliában is, vagy a kolera itt a szomszédban, Romániában...

Kérdező (egyébként nő, hangja után ítélve fiatal, ha nem is harmad, de fele annyi idős, mint a kérdezett, szexis is lehet, mivel csorduló önbizalommal teli) közbevág: Arról a járványról van szó...

Válaszadó: Amelynek a nevét ki sem lehet mondani?

Kérdező szexisen sóhajt: Ha nem akar együttműködni, mondja azt!

Válasz: De. Ha tudom, miben...

K: A kormány intézkedéseit megfelelőeknek találja? Három variánst mondok: teljes mértékben megfelelő, megfelelő, még megfelelő.

V: Ezekből lehet választani? A kormányon, gondolom, Magyarország Kormánya értendő. Tehát, megfelelő.

K: Miért?

V: Miért megfelelő? Szerintem...

K: Miért CSAK megfelelő?

V: Ha úgy vesszük, teljes mértékben megfelelő.

K: Rendben, rögzítettem. Köszönöm. (Már kedves a kis szexi. Beszélj még, beszélj. Olcsóbb ez így, mint egy szex-telefon. Amelyről nem is tudjuk, tudhatjuk, persze, hogy van.) Ö-ö-ö (Jaj, még ez a hang is!) Vészhelyzeti forgatókönyve van?

V: Kinek?

K: Magának!

V: Mire?

K: Pandémia-helyzetre, mire másra! Mit tesz maga, ha a járványhelyzet és a miatta történő szigorítások hosszabb ideig tartanak, mint egy év?

V: Reménykedek.

K: És ha több év?

V: Felkötöm magam.

K: Ez hülyeség!

V: De muszáj lesz!

K: Akkor nincs terve. Hitele?

V: Az sincs.

K: Nem kell? Mert kedvezményes van most!

V: Nem kell. A múltkorival dettó megjártam.

K: Női munkaerőt felvenne?

V: Most? Magam sem tudom a cégben tartani. Egy személyes, de már csak félszemélyem dolgozik benne...

K: Kérdésem az volt, hogy felvenne vagy sem nőt a cégéhez?

V: Természetesen, ha lenne rá lehetőségem.

K: És maga helyett?

V: Önmagam helyett?

K: Mit nem ért? Mit szólna hozzá, ha a saját cégének nő lenne a vezetője?

V: Csókolom, most műtessen át magam?

Erre letette a kis szexi hangú. Le ám. Le, hamar...

Szóval, ez sem nyugtatta meg őt. Még hogy a pandémia és a korlátozások egy évnél hosszabban tartanak? És közben műtesse át magát?

Beszélnék álhirterjesztésről. Kétkedőkről. Pedig elég hír van, amely rémisszen, nem kell még hozzá kacsahír is. A kétkedem, tehát vagyok, ma már nem jó állásfoglalás.

Én is, te szintén, mindenki tudhat esetet. Aki kétkedett, éppen az kapta meg. Nem az esetet, a vírust. Amelynek ki ne mondjuk a nevét!

Neki is – mert ez, hadd hangsúlyozzam újból ki, ne én legyek – egy ismerőse, elismert orvos felhorkant még 20-20 (ejtsd: húsz-húsz) márciuskor.

– Ez járvány? Hogy lenne az!

Akkor még „csupán” százak napi megbetegedéséről volt szó. Bár a mindent mindenkinél, még önmaguknál is jobban tudók sokat tudón mosolyogtak: valamit titkolnak előlünk.

S lettek a jobbnál jobb, meg röhögtetőbb összeesküvés komteók.

Neki leginkább az UFÓ-s tetszett. Hogy azok jöttek kiirtani minket, földieket, mert nekik kell ez a bolygó. Ha így le is laktuk, tönkre is tettük, kiszipolyoztuk már a végletekig, azért ugyanúgy. Szegény uffancsok! Milyen helyről jöhettek?

Ez a „mindenki meg fog döglenni” felállás nagyon pesszimista. Amúgy igaz. Még senki nem találkozott örökéletű egyeddel. És nem valószínű, hogy fog.

Viszont, hogy mindenki egyszerre, legalábbis rövid időn belül távozik erről a világról, lesz majd egy hétmilliárdos tömegsír, az kissé túlon túl pesszimista. Mégis, úgy tűnedezik, valós opció.

De mi a másik – fiatalosan mondva – opció? Az, hogy csak a fele népesség hal ki, vagy „csupán” egy új spanyolnátha-járványként néhány millió?

Ez se jó! Se nekem, se neked, se a gazdaságnak, se a... A Földnek viszont lehet, hogy igen. Szegény, már egy ideje mutatja, hogy le kíván vetni bennünk – ha ezt így folytatjuk – a hátáról. Hát – bár háttal nem kezdünk mondatot – a Föld egy visszafogottabb és kevesebb népességű bolygó talajaként megkönnyebbülhetne.

Aztán (míg el nem feledem, bár lehet ezt, feledni?) még egy konteó. (Conspiracy theory, avagy jó öreg összeesküvés-elmélet.)

Ez nem pesszimista, hanem a nagy és általános pesszimizmusban is optimista, ami mégis valami. Itt az összeesküvők angyalok. De nem ám valami Lucifer-féle letaszított fajták, hanem jó angyalkák, akik azért hozták ezt a járványt, amúgy az influenza egy változatát ránk, hogy megijedjünk. Csak azért, hogy ne pénz után, hatalom után, szex után és egyáltalán a mindennapok taposómalmában rohanjunk, hanem...

Figyeljünk végre önmagunkra és szeretteinkre!

Kormányrendelet is, de önrendelet is. Begubózás.

Mindenki a saját betonalapú csigaházába, az otthonába. Nem börtön az! Ott aztán mindenki önmagába forduljon. Vagyis kérdezze önmagától: mi a fontos neki? Miért él?

Pénzért, vagyonért, hírnévért, családért, vagy élvezetekért? Kinek akar és mit megmutatni? Önmagának, vagy másoknak? Bizonyítani? De kinek és mit? Ha körülötte elhalnak az emberek, s ha ő is velük, akkor mit ért el? Ki volt az, akinek sikerült vagyont, hírnevet, vagy pénzt és élvezeteket magával vinnie a sírba?

Ezt ő, már 20-20 (dehogyan 2020) márciusában feltette magának. Magában. S rendezni kezdte, legalább önmagában, dolgait. Céljait. Mi volt a célja, vagyis mik voltak a céljai? Ezekből mit ért el, és mekkora erőfeszítéssel, mennyi lemondással? Meg mindez megérte?

Most mi van? Vele. Egészség, pénz, lakás, kocsi – oké, de ez menti egy aprócska vírustól?

És szeretteit? És barátait? És közeli és távoli ismerőseit?

Mindenki rémült.

A rémület napjait, heteit, aztán már hónapjait éltük.

Mégis, emlékezzünk, akkor volt remény. Az még nem halt meg.

S emlékezzünk a mondásra: a remény hal meg utoljára!

Ő – mert ez ne én legyek! – előre gondolkodott. Semmi se tarthat örökké: háború, árvizek, vagy éppen aszály. Tehát egy járvány sem. Néhány hónap – jó, ez elég hosszúra nyúlt –, és vége! Vége kell, hogy legyen!

Pályázatok akkor még voltak, az év elején kiírva. Ő nézte, válogatta, végiggondolta, tervezett és csinálta, amit kell. A jövőre gondolást, a jövőért dolgozást. Beadta. Pénzbe került, mert sok pályázatért pályázati bírálati díjat kérnek. Ha meg nem, akkor a másolás, dokumentum-szkennelés, papírra nyomtatás, vagy egész egyszerűen az idő, amely pénz, mind költséget jelent.

Közben reménykedett.

Másokban is tartotta a reményt.

Hülyéket letorkolt:

– Egy vírus nem örökéletű! Egy vírushoz élő anyaszervezet kell, a levegőben vagy a tárgyakon napokra nem maradhat meg.

Majd jött a „hivatalos” cáfolat: mégis. Ez egy olyan.

Kételkedni kezdett, nem én, ő:

– Ez tényleg vírus?

Jöttek „baráti” rémisztések labortevekenységekről, katonai kísérletekről, terrorról, UFÓ-król, ördögökről, Sátánról és sátáni szervezetekről. Pénzügyi, hatalmi, vagy online manipulációkról.

Májusra már lettek jó hírek. Hivatalosak. Fellélegezhetünk, csak egy hét, vagy kettő, lehet három lesz abból, de...

Várta mindenki!

Lett.

Csoda.

Bejelentés: június közepétől nyit ez, az és amaz. Tulajdonképpen az ország, s később remény lett rá, hogy a világ. Lehet országon belül utazni, majd nyáron már talán külföldre is, akinek mégis kicsi ez a kicsivé tett ország.

Ő szintén reménykedett. Én, bevallom, vele együtt.

Mint mindenki.

„Az állam-, illetve kormányfők üdvözölték a Covid19-járvány megfékezésére irányuló intézkedések megszüntetésére vonatkozó európai ütemtervet, amelyet Charles Michel és Ursula von der Leyen terjesztett elő még április 15-én.”

A politikus a másik politikust nagyon tudja értékelni, már aki és akit.

„Az EU közel 600 000 külföldön rekedt polgárának hazaszállításáról gondoskodott.”

Igaz is: aki kiment külföldre nyaralni, nagyihoz vagy munka miatt, s egyik pillanatról a másikra leállt a légiközlekedés, majd az országhatárok átlépése is gondot jelentett, azok ott ragadtak, hónapokra, ahol.

Ő a régi mondásra gondolt, mit a nagyfi annyit emlegetett: „mindenhol jó, de legjobb otthon”.

Ezek szerint még egy Covid-járványban is.

Persze, voltak hangok: jön a második hullám, már itt van, még hatalmasabb és pusztítóbb... De hát nyár volt, nyár lett, s a lányok alig fürdőruhában süttették magu-

kat a napon. Úgy érezhette mindenki, hogy végre fellélegezhet. Jöhetnek a megszokott dolgok: cégügyek, családi ügyek, szexügyek, intrikák, politika, meg minden, mi kell, vagy sem, de van.

Pályázat nincs. Vagyis volt neki, beadva, de az elbírálási határidőt pandémia okán kitolták. Valahová, a majdanra.

Várjon. Nem várt. Tett, intézkedett, szervezett, újra baráti társaságot, klubot, családi mindennapokat, életet. Talán volt egy kis botlás, botorkálás márciustól eddig, de már megint megy minden, döngő egyenes léptekkel, mint ezelőtt. Tovább.

Rémhírek – nem figyelt, már be sem kapcsolta a tévét, sem a rádiót, újságot meg nem vett. Csak káromkodott egyet, mikor a neten mindig csak a rém ugrott fel a pófájába.

Majd augusztusra lebegés. Nem jó ez. Lebegés lett a végletek között. Minden rendben, látjuk, még, vagy semmi sem, azt még nem látjuk, de majd fogjuk.

Nyugtatás sehol, sehonnan. Nyugtasd magad, ahogy tudod.

Szeptemberben, októberben és november elején harci lázban tette a dolgát. Dolgozott, hogy adót fizessen, járulékot, és amúgy ő is egyen meg a család, valamennyit.

„Az eurócsoport megbeszélést folytatott a Covid19 vírus terjedésének 2020. őszi felgyorsulására tekintettel...”

Ő gyorsított volna a munkán, ahogyan tudott, csak éppen jött a pályázati eredmény: „nem nyert”. Se sajnós, se nem sajnós, csak nem, és kész. Nem a járvány miatt, vagy amiatt, hogy a járvány miatt nincs pénz, hanem nem, mert hülye, és ezt vegye tudomásul. Még vészforgatókönyvi tervezete sincs! Neki.

„G20-csúcstalálkozó: a Covid19-válságra adott válaszintézkedéseket illetően a vezetők elkötelezték magukat a multilaterális együttműködés mellett.”

A szóvivő, egészségszakértő, kommunikációs szakember és közéleti személyiség mindig arcba ugrik, hogy tájékoztasson. Nap mint nap, óráról már nem órára, hanem szinte percről percre. Hogy csak tudjuk. Van vakcina, meg jön, ha várjuk, s regisztráljunk a majdanra, s be is adják azt majd nekünk, ha megéljük.

A második hullám összeforrt a harmadikkal. Közben jött vakcina – oltanak.

Beszélnék többen a negyedik és ötödik meg a hatodik hullámról, van, ki az ötvenedikről és ötszázadikról ugyanígy.

Kérdezem: meddig tart ez? Vagyis ő kérdezi. Ő, akivel történik. Ez ne én legyek, ne én, akivel mindez történik! Könyörgöm, ne!

Én a magam részéről fel szeretnék már ébredni! Nem egy rémálomból a rémálomba, hanem az életre. Hogy az csak van, úgy, ahogyan kell. S élhetünk, mi mindnyájan, úgy, ahogyan kell.

nincs-vers

„Nincsen semmi, ami van,
Egy Való van: a Nincsen”
(Ady Endre)

nincs-szeretõmnek bókolok
nincs-csokorral nincs-mezõrõl
régen megivott óborok
csillogása hámlik
nincs-istenem szemérõl
nem kellenek már lábam alá sámlik
õgyelgõ halálom már így is idelátszik

„Felnõttem már.” J. A.
jaj de messze látok
hogy ily egyedül hálók
hogy ily elhagyatva halok
mint jégbe fagyott halak
már cseppet sem fázom
sarki (csillag)fényben ázom

felejtvén a hiteket
már én rázom a hideget

hibbanó porszem a hetedhét úrben J. A.
meddõ virágzásokkal tönkretúrten Ady

már mindegy mámorral avagy nélküle
mindegy hogy létem nemléttel békül-e

anyagom létem hamva por a szélbe szórva
a végtelenség vizével van egybeoldva

akár a tenger vize

akár a tenger vize
hetedhét viharokban
egyik percem mélybe zúdul
másik magasba csobban

le-fel tobzódó tenger a létem
rettenetes hullámok hömpölyögnek
hitem s keserveim föl-le-fölgörögnek
túnt napjain a hullámsírban
s a régi éden

hogy csimpaszkodhattam anyám ölében

amikor még fellelhettem a ma is vágyott
mára mindenségbe foszlott
biztonságot

csapkodó sok szilaj hullám
úri sziklákat nyaldosnak

tobzódva kozmikus ködökben
verssé oldódom maholnap

Karádi Zsolt felvétele

Ötvenöt

Bizony ennyi éve ballagtunk el.
Ki erre, ki arra. Mindenfelé.
S most összegyűltünk tizenegyen.
Egyre kevesebben.
Halottjaink, betegeink is
egyre többen.
Arcunkon mélyebbek a ráncok
S hol vannak a régi, klubdelutános
táncok?
Amikor összebújtunk egy-egy
Beatles-dal ritmusára.
Reményben, vagy anélkül.
S aztán elballagtunk végül.

Itt vagyok

Uram, itt vagyok még a földi
létben,
gondolom, vannak még terveid
vélem.
Vélem, aki már oly sokáig
éltem,
Vélem, kinek oly sok terve van, és volt is
régen.
Ó, hány embert már konokul túl-
éltem!
És nem volt szükség arra, hogy adjam a
vérem.
Uram, mindezt köszönöm
Néked.

Bodajk

Hőskölteményt kéne írnom hozzád,
szülőföldem, immáron
városom.
Miközben a *szárnyas idő*
mindenen átson.
Látom a gólyákat ott szállni
az ég alatt.
Alul meg minden rajtukon
áthalad.
Áthalad múltunk és jelenünk,
villanások szorítják eszünk.
Egy-egy kép, letűnt éveink.
Egy-egy illat, íz, reményeink.
Átizzadt nejlon ingeink.
Múltunk fekete-fehér képein.
Egy-egy vihar, a nyári délután.
Néztem a felhőket is bután,
azt se tudtam, mi mi fán terem
ott, a völgyes rejteken.
Aztán jött az ész és értelem.
Sorsunk tán így lesz végtelen.
Hősköltemény helyett e sorokat rovom,
szülőföldem, immáron városom.

Fúj a szél

Fúj a szél, elfújja bánatom.
Jön egy hír, színmocskos rágalom.
Fúj a szél, elfújja a nyarat,
Ki tudja, utána mi marad?

VASAS TAMÁS

péter és pál

rágyújtok egy szádra
a füstből kibontakozik
lehet hogy ő volt az
láttam a vonaton

szépen szól mindenhogy mindenkihez
a hangos hóbörgők nem rettentik el

olyan ez mintha apostol
járna közöttünk

tanulságok alex pope révén

a fürtrablás lényege
hogyha nem bókolnak
annyian szegénynek
most akár élhetne is

elmúlás

rezeg már a léc

a születésnapod jó néha
karácsonynak is

nem számít hogy

és nem számít hogy
szép lassan egyre jobb
az alvás

az erkölcsökről

szokás mondani ugye
hogy aki jóra és rosszra
egyaránt

hogyan is lehetne

tulajdon karjainak
puszta kinyújtása révén

tökéletesen szabad
ha mégsem az több
mondja ezt magáról
csak higgyetek
nekem

mert én nem az voltam
akit elkaptak peruban
gyermekpornóval
aki amszterdamban
megölte a barátnőjét

nem csalok a költségelszámolással
de azért mondjuk úgy hogy rugalmasan
kezeljük a fiktív számlákat ha te látsz
engem van világosság örülj mert
van kit követned töretlenül
a sötétség aggasztó
hiányába hiszen

a kettő ugyanaz lenne ha
és milyen hely az ahol
soha nincs éjfél vagy
mi valami nincs ott
rendben ez azért
valószínű

Így nem lehet

Így nem lehet
Csak az emlékezet
Menetel napról napra
A jövőnek van gátja
Vérben fürödve
Keresve kutatva
Törött ablakon kinézve
Talán fohászkodva
De tudva
Nem az én otthonom
De keresem
Szavakat kiejtve
Mint aranyat a zsebből
Aztán mikor késő rájövök
Soha nem
Voltam egyedül.

Csak szelíden

Csak ölekezve
Mindig téged várva
Még az életet sem felismerve
Éreztem
Van valaki
Magamat ölle kutattam
Megölelhettelek
Minden megváltozott
Szabad lett
Nem volt háború
Köpködés a semmiért
Csak ölelés volt
Illat csend és szerelem
A te nyomod csókoltam
Ha ott voltál
És ha nem voltál jelen

Aztán mégis

Aztán mégis
Meggpihent a szomorúság
Nincs hangja
Nem kér enni se
Indulni kellene
Oda ahol senki se járt
Kérlek álmodj velem
Hogy egyszer valóság legyen
És nincs többé félelem
Igen a Te öledben
Minden tavasz
Vérlázító hajnalon
Téli fagyban
Csak egy séta csendben
Ott és ahol
Te akartad vagy én
Kit érdekel
Hang van a csend közepén

A szél meghozza a nyárpelyheket¹

Kismedencés álom. Oviba megyek, első napokban még kísérettel, utána önállóan, nem lakunk messze, Bíbic-Három Rózsa-Hajós út az útvonal, s már ott is vagyok. Nehezen szokom meg az új környezetet, aztán idomulok, sőt jobb napokon kedvelem, móka és kacagás az élet. Lenyomom a kapukilincset, nehezen enged, nem sietek, sétálok befelé, itt még nem veszik annyira komolyan az időt, mint az iskolában, de azért nem illik késni. Balra a homokozó, jobbra a játékvillamos, ahová kinti programnál sem könnyű bekerülni, a vezetéséről pedig nem is álmodozhatom. Köszönök a dajka néniknek, belépek a nagyterembe, bólintok Borsika vezető óváni néni felé, leülök a lócára, foglalkozás alatti helyemre. Étkezéseknél, tízórainál, ebédnél, uzsonnánál az ajtótól jobbra, a kisasztalnál és a kisértéken a helyem. Nem nagyon ízlik a koszt, otthon másképp főznek, ha zöldsézeléket, spenótot vagy zöldbabot látok, megmakacsolom magam és nem kérek, kezdik megszokni rigolyáimat. Felderülök, ha sárgaborsó levest vagy mákos tésztát raknak elé. Értelmem nyiladozik, kezdek figyelni a versikékre és az énekekre, kedvelem az izgalmas meséket, leköt Andersen érzékenysége, az ólomkatonna történetében csak azért nem sírok, mert fiú lennék, ríjanak a lányok, nekik jobban áll, borzadok a Grimm-testvérek horrorjától, de azért mégis végighallgatom.

Nyaranta kedvencem a pancsoló, az udvari fürdőmedence. Luxusnak tűnik, de nem az, sok kis csimasznak egyetlen normális tisztálkodási lehetősége, hiszen a falu még nem közművesített, a vályogházakban nincsenek fürdőszobák. A mi medencénk betonból készült, lényeg, hogy szigetelt, nem engedi át a vizet. Kánikulában már eleve jó meleg a kútból kiszivattyúzott víz, de a fürge dajkák vízmelegítéssel rásegítenek a konyhán, majd vödörökben hordják ki a pancsihoz. Amikor az óváni néni azt kéri, hogy másnap mindenki hozzon magával fürdőnadrágot, a lányok természetesen nekik való ruházatot, határtalan öröm uralkodik el rajtam, mert tudom, hogy kismedencézés lesz. Hirtelenjében el sem képzelhetek annál gyönyörűbbet, mint hogy ülök a külsőmet és belsőmet átmelegítő fürdővízben és közben a tintakék eget bámulom, gyermekszívemet bizsergető érzés járja át, ez az igazi hétvége, nem a szombat-vasárnap.

Feketén bólingat. Rézorrú Franciska, ha felhőrpint pár pohár likórt vagy házipálinkát a faliszekrényből, jó lesz a kedve és akár táncra perdül az esti kupaktanács fénypontján, szoknyáját emelgetve kánkánozik, a kisebb fiúkakat úgy ijesztgeti, hogy rózsaszín bundabugyiját láttatni engedi. Három férjet fogyaszt el, egyik-másik halálakor a hatáság is kérdegeti. Egész életében pesti cselédkedése emlékeit ápolgatja, onnan szívja életenergiáját. Kocsmáros kisasszony a „Fehér Lóhoz” címzett fogadóban, háború után nehezen fogadja el az új társadalmi rendet, feketézik, hízott libát és kacsát visz a fővárosba, szép pénzért eladja az árut, de a fináncok még a vonaton is üldözik, mégis egéruat nyer, mint végzete elől.

¹ Utalás Federico Fellini *Amarcord* c. filmjére

Este a nappalinak csúfolt hátsó konyhában, Franciska és Vanília (sógornők) főnökletével összegyűlik a família mágia iránt érdeklődő része, körülöttük kölykök futkosnak, szinte észre sem veszik őket, folyik a varázslás és a pletykálgodás. A vacsora már megvolt (sült oldalas hajában sült krumplival), a teakályhán tizliteres fazékban fő a krumplihéj a két disznónak, a tüzet morzsolt csutka szolgáltatja alája. Ha a lerben tők pirul, közeleg a karácsony, jön a Jézuska. A konyhabútorok zöldek és sárgák, az asztal viaszkos vászonnal letakarva, előtte két hokedli, a falra szögezve faliszőnyeg, vagy inkább falvédő, rajta a felirat: „Galambszívet örököltem az édesanyámtól”, egy duci nő éppen galambot készül röptetni. Nekünk a legnépszerűbb ülőalkalmatosság a szennyosláda teteje, amely a sarokban áll, benne mosatlan ruhák. Ha éppen nem veszekszünk, ketten-hárman elférünk ott, fejünket a fogason csüngő nagykabátok közé dugjuk. Nem látunk ki, azt hihetjük, hogy minket sem lát senki, pedig de.

A tévén A Forsyte Saga vagy éppen Az Onedin család megy, kölyöknek rém unalmas sorozatok, pofaszakállas angol fickók földig érő ruhás nénikéikkel az idők végezetéig teázgatnak a szalonokban, máskor vitorlás szeli a tenger habjait, a percek óráknak tűnnek fel, még a viharba került hajó kétségbeesett manőverein is legföljebb csak ásitozni lehet. Nem így az öregek, ők a legapróbb részletekig kielemezik a szereplőket, a szépséget irigyelik és csodálják, a negatív hőst utálják és anyázzák.

Vanília, Pisztácia, Artézi Aranka, Franciska, így áll föl a csapat, körülöttük mutatóban mindig sertepertél három-négy kis csipás. Vanília nyolc gyereket nevel föl a tizből, kettő csecsemőként elhalálozik, vagy már szülés közben, ezt én nem tudhatom, kicsi vagyok, nem kötik az orromra. Franciskának nem lehet saját gyereke, ezért kölcsönben megkapja Arankát, aki át is költözik hozzá, igaz, nem megy messzire, csak két házzal odébb. Második férjével, két házasságából két fiával Franciska portáján él, de ha átjön tanyázni, úgy mondja, megyek anyámhoz. Pletykában mostohája viszi a primet, megrögzött mozirajongó, egy filmet többször is megnéz, télvíz idején a mínuszok sem jelenthetnek akadályt, magára kapja a pelerint, rá a nagykabátot, irány a filmszínház. Kedvence Gérard Philipe, sőt szerelmes belé, amiből nem csinál titkot, fejhangon, széles mozdulatokkal taglalja érzelmeit. Álomvilágban él, útban hazafelé magában és magának újra és újra eljátssza a fontosabb jeleneteket, a dialógusokat kívülről fújja.

Puskázunk. Nagyobb esők után, ha elázik a kociút földje, majd szépen-lassan száradni kezd, de még nem szikkad ki teljesen, az anyag kiválóan alkalmas a puskázás nevű játékra. Ez abból áll, hogy a keréknyom sarából kézzel, begörbített ujjakkal kivájjuk a fekete, kissé agyagos, ragadós földet, a betonjárdán téglatestté formázzuk a jól gyúrható matériát, majd sarokkal lyukat taposunk belé, de úgy, hogy egy vékony réteg maradjon az alján, mert különben semmit sem ér az egész, kezdetjük előlről. Ha az előkészület sikeres, indulhat maga a puskázás: fejmagasságig felemeljük a középben behorpasztott sártestet, kezünkkel ügyesen megfordítjuk, majd teljes erőből a járdához vágjuk. Ha minden klappol, a puska eldurran, s jó esetben akkorát szól, hogy a gyengébb idegzetű öregek vetik a keresztet az udvaron, fülük cseng. A játékot versenynyé alakítjuk, akár 7-8 kistökös benevez és tömködi rendületlenül a kinyert masszát.

Nővérem, Ilona, akit mindenki csak Ilonnak szólít, az egyszemélyes zsűri, kezében füzettel és tintaceruzával járkál közöttünk és könnyörtelenül pontoz.

Másik játékunk a sárral, hogy golyót gyúrunk belőle, melyet aztán faágra, pálcára vagy vesszőre tűzünk, suhintunk, s a lövedék csak száll és száll... Veszélyes sport ez, könnyen kilóhetnénk vele a másik szemét, ezért kötelező semleges, ember- mentes, üres tér felé célozni...

Futok a porban. Mezítláb, kék klottgatyában és kifordított, fehér (a kosztól inkább szürke) atlétatrikóban futok a kocsúton, a porban, jobbra és balra mélyen kitaposott, kiszáradt traktorkeréknyomok, de én a kettő között haladok, ahol finom porrá esett szét a naphevítette sár, nem félek attól, hogy talpamba szúr egy tövis vagy megsebez egy törött üveg, csak így lehet gondtalanul futni, ha eszembe sem jut a rossz, és én most gondtalan vagyok, magam mögött hagyom apai nagyanyámék, Gyebnárék, Dékány Pista, Kékiék házát, a sarkon Bereczkiék laknak, átellenben Martonék, srévizavé Belláék, utána Ufusz Lajkó, majd Sándorék, aztán ismeretlenek, úgy húzza meg magát a rossz kis parasztház a szegletben, mint űzött állat az erdő mélyén, az apa egyedül neveli lányát, úgy hírlik, az anya felakasztotta magát, magukat egyszerűen kirekesztik a Vágásszél közösségéből, de a másik oldalról sincs túl nagy hajlam a befogadásra, csak annyit látok néha, hogy az akasztott asszony házából a kamaszlány iskolába indul, hátán táská, rajta két számmal nagyobb kék köpeny, de én most csak futok és futok, könnyedén, mintha lábam sem érné a földet, a Bíbic út után a Kígyó út következik, nevéhez méltóan három kanyar is van benne, beveszem mindháromat, mire elém tárul a szabad világ, a Gödrök köze, a játék paradicsoma, szépen ellepek Franyerék háza előtt, amaz oldalon Ládiék, Szakácsiék, Szilágyiék vályogból épült vityillói, melyeknek fehérre meszelt falai csak úgy szikráznak a nyári napon, majdnem elvakítva a szemem, Franyeréknél Cziczzerine gajdol valamit, olykor csak úgy előugrik a kerítést sűrűn benőtt orgonabokrok mellől és ránk kiált, de csak nevetünk, szaladunk, vissza sem nézünk.

Apám meséje. A gólya az csak száll, száll, leszáll, felszáll, az ember meg csak nézi, nézi, csak nézi, de a gólya az csak szááll, szááll, leszááll, felszááll. de az ember meg csak néézi, néézi, csak néézi, de a gólya az csak száááll, száááll, leszáááll, felszáááll, de az ember meg csak nééézi, nééézi, csak nééézi...

... és így tovább, a végtelenségig, illetve addig, ameddig a hallgató fel nem lázad a rá kiosztott szerep (hallgató) ellen, „hagyd abba!” kérést címez a mesélő felé, avagy felüvölt és mérgében elbujdosik.

MINDEN EGYES NAP JELENKATEDRÁLIS ÉPÜL

*„A gyűlölet nem szűnik meg gyűlölettel,
csak szeretettel; ez az örök törvény.”*

(Buddha)

Ma csontkatedrálisban járt a csend,
ahol arnyék-oltárok közé zuhant a rend
teste, ott feküdt a szögesdrótkereszt
mögött. Az idő, ahogy telt-múlt, jött s ment,
mára tán csak zörög, mint rozsdás bilincs
véres hús fölött, amit a táborokba zárt
iszonyat hörög fel magából, miközben
habzó vért köhög. Itt minden perc csont-
sovány – megsebzti a fényt –, sötétségnek
ad reményt, persze csak vérszegénnyt.
Bármily hihetetlen: emberi lényt takar
a harag-gyűlölet, nem csupán digitális
avatart. Éhségkeresztet cipel, bordái közt
vakfoltos üzenet koccan, kavics roppan
– aljas szólamokban – hitvány száj mögül.
Kihűlt szavakat morzsol a közöny-lét
nyelve, suttogja: nem a kenyér fogy el,
hanem az ember gyenge, aki enné, sírva
megköszönné a szót, a mondatot és a jót,
amit még életében kapott. Mögötte:
gyáva némaságba dermedt táj virít. Előtte:
kiéhezett istenféle lény, aki túl gonosz, aki
tudja jól, nincsen alku, csak lassan összeomló
kártyavár-tükör, benne lélek-arc, ami saját
magát falja föl. Halott szívekre hajol a múlt
– a vers talán segít –, nem valami elfogult
frázis, mint medencecsontból faragott jelen-
katedrális, ami igen ritka fajta, fehér holló.
Manapság erősen zárul az olló élő és holt
között, az időkülönbség eltemetett koporsó
mélyére költözött rég. Ha ennyi bizonyosság
neked még mindig nem lenne elég, olvasd
el újra és újra – de tudd: a fény benned ég.
Bár omlik a kártyavár, lepusztul a régi, amíg
a múlt jövő jelenkatedrálisát az emberektől
félti, addig Isten, foggal és körömmel védi.

Hetedik művészet

A penészes termek
lassan megtelnek
fáradt emberekkel.
Mindenkit érdekel
hogy mit vetítenek,
vagy kit repítenek
ki, ha nem vett jegyet,
leülni már lehet.
Egy koszos és álmos
idegen napszámos
vár méltón, ásítva,
majd fogát piszkálja
egy gyufaszállal,
csak sírásást vállal,
elalszik, mellé ül a fia,
kinek van mit tanulnia,
még nem járt iskolába,
csak egy új kucsmába
mit az apjától kapott
nemrég ajándékba
s most odaadott
egy mozijegyért
annyit talán megért.

Kint egy cigány hegedül
a levegő hirtelen lehül.
Valaki kiált, na megállj
te büdös lumpenproletár.
A mozi előtt koldus
támaszkodik botra, bús,
félénk képet vágva,
közben a körmét rágja,
majd pénzt dobna elibe,
szólnak: hé, menjél be
csendben és ott várjál
az ajtókat bezárják.
Kialszik a fény, a terem
cellákként hat hirtelen
a vásznon cím remeg,
böngészik az emberek.
Csak a munkás horkol,
álmában a filmre gondol,
feketére vált a jelen
ez Isten háta mögötti
elképzelte éjjelen.

Kavicsok

E langy meleg homályban, vízben,
látod? nézelődnek a kavicsok,
a fénnel elmúlik lomb, varázslat,
s minden virág mi tudja, halni fog,

a meder- mély eszmélet világa,
görgeti kavics külön életét,
hiába sodrás, örvény, vízesés,
mint emberi agyban tudod, ott a fék,

e történés csak a mélyben szép,
kerülik halak, hínár fonja be,
víz csobog nekik tündérmesét,

ha mégis házépítésre fogják,
reményt adva újabb nemzedéknek,
benne lapul a megbékítő sodrás.

Új évben

Hóesésben a felhők pihéje
száll szívekre, és megigézne,
felcsigázhat lapuló mosolyt,
fagyott földre szépséget hozott,
zizeg a csöndet megrepesztve,
gomolyog, surrog földre eresztve,
mintha örömből adagolna,
gyűlölködés mótelyét takarva,
befedve sok elavult mázat,
jőjj hóesés! bárki csodálhat,
egyenlősit, hogy összehozza,
szavakkal addig se pofozza,
egyre gondoljon minden elme,
új esztendőre, békére, csendre,
ne söpörje el az indulat,
bárha letörné az árat,
ne burkolja magába szellem,
irigység benne elveszhessen,
békítő hang feltétel nélkül
ragyogva keljen a sötétből.

Felöltözködés

A közös sorsból magunkra vettünk,
kabátot, cipőt és minden kelléket,
itt a Tél örökké ölni fog,
és összebújunk, akár testvérek,

sorsunknak mi szabhat mértéket?
a törvények csupán álruhák,
kik magukra öltik mégis tudják,
övék az érdem és bátorság,

még aratnak a kiagyalt ügyek,
nem szakadoznak a fogások,
esély sem bukdácsol benne,
csak isten tudja hol hibázott,

családtaggá kutyát emelhet,
és macskát, helyette dörgölődzik,
vonatra ül és belenyugszik,
nem látja sorsát, hogyan döntik,

tudja: létezik külön bejárat,
jelszóra nyíló mágneszárak,
melyen csupán a tekintet,
és a kiválasztott járhat,

sorsát öltözteti az ember,
fogjuk kezünket, bújunk össze,
hogy majd a láthatatlan páncélt
szeretetünk is összetörje!

Percepció

Kigúvadt a szemem, de semmit sem láttam. Amit láttam hihetetlen és elképesztő volt. Semmit sem hallottam. Amit láttam és hallottam, nem felelt meg a valóságérzékemnek.

Cserkeszek plumbálódtak hosszú sorokban a szubsztimáció hatására, minden kádenciát ellehetetlenítve. A tájékozódás komoly nehézségekbe ütközött. Csak tapogatództam. Amit tapintottam, az is misztikus volt. A szaglószervem által közvetített citromillat pedig motorikus epilepsziás tünetre hajazott. Vagy én vagyok beteg, vagy a világ, amelyben élek.

Szorosabbra vettem a kapcsolatot Szortírral, akinek mindenre volt ésszerű magyarázata és megoldáskészlete.

A kocsmában találkoztunk, egy asztal mellett ültünk, és söreinket szopogattuk, magatartásunk renitens voltának tudatában – hiszen a sört nagy kortyokban kell legurítani. Szortír beszélt, én pedig szorgalmasan hallgattam.

– Nézd! Nem muszáj mindennek szinkronban lennie, bár kétségtelenül van rá igényünk. Ha csak sétálsz, ha csak lazítani akarsz, muszáj elengedned azt a vágyadat, hogy körülötted és főleg benned harmónia legyen. Főleg, ha forgalmas helyeken járkálsz. Reziduálisra kell csökkentened a külvilág érzékelését, a járókelőkkel és önmagaddal szemben támasztott elvárásaidat. Így őrizheted meg belső békédet.

A mellettünk lévő bokszkoból üveg-koccanások, hangos, fülsértő, obszcén beszéd-foszlányok hallatszottak. Ilyenkor erős vágyam támad arra, hogy kimossam a fületem. A szomszédos asztaltól bizonytalan léptekkel egy vendég jött át hozzánk, és megállt az asztalunknál. Egyenesen hozzám lépett.

– Honnan ismerem magát? – kérdezte kissé akadozó nyelvvél.

– Nem tudom. Ön mit gondol? Lehet, hogy a tévében látott? Vagy valamilyen film-ben vagy színházi előadáson?

Asztalszomszédunk gondolkodóba esett.

– Nem tudom. Lehet. Mert nagyon ismerős a képe. Tényleg. Talán a tévében.

– Soha nem szerepeltem a tévében.

– Akkor tehát filmen.

– Filmben sem szerepeltem.

– De hát biztos, hogy ismerem. Nem találkoztunk már valahol?

– Ne haragudjon, de nem tartom valószínűnek. Nagyon jó az arcmemóriám.

– Pedig én biztos vagyok benne, hogy találkoztunk már valahol.

Kezdett zavarni, hogy nem folytathatom Szortírral való izgalmas beszélgetésemet. Ezért megpróbáltam udvariasan lerázni látogatónkat.

– Nézze! Gondolkozzon még egy kicsit! És ha eszébe jut, feltétlenül jöjjön vissza hozzánk!

Manőveremet siker koronázta, a vendég bizonytalan léptekkel visszaimbolygott az asztalához.

– Nézd, ez engem iszonyúan frusztrál és elbizonytalanít – fordultam újra Szortírhoz.

– Próbálj azokra a dolgokra összpontosítani, amelyekben biztos vagy! Legyenek számodra fogódzóul!

Csakhogym semmiben sem vagyok biztos. Emberek mellett megyek el az utcán, utazom velük járműveken, és démonnak tűnnek. Néha pedig angyalnak. Ellenben olyan is volt, hogy akit embernek néztem, arról száz százalékig bebizonyosodott, hogy angyal. Öreg néninek látszott, aztán a tömegben, ahol mozdulni sem lehetett, úgy eltűnt, mint egy kipukkanó szappanbuborék. Döntéseket hozok, többnyire rossz döntéseket, de bármit határozok is el, és teszek meg eszerint, utána mindig sokáig mardos a kétely, hogy jól döntöttem-e. Nincsenek fogódzóim. Mindenben bizonytalan vagyok. Lassan nem tudom, hogy menet közben melyik lábamat tegyem előre, és melyiket utána.

– Nézd, Perci! Tegyük egy próbát. Van most valami terved?

– Igen. Szeretnék ruhákat venni, mert a régiek már – amint látod – lerohadnak rólam.

– Rendben. Elmegyünk együtt az üzletbe, és menet közben elmondod nekem a benyomásaidat, és amit gondolsz vagy tapasztalsz. Oké?

– Jó. Menjünk.

A forgalmas utcán Percept a szembejövőket nézte, Szortír pedig barátja reakcióit figyelte.

– Nézd meg ezt a nőt! – mondta Percept – Milyen elvetemült, gonosz arca van.

– Mi ez az ítékezés, keresztény létedre? Ezer más oka lehet az arckifejezésének. Szomorú, kimerült, fájdalmai vannak, tragédia érte vagy valamilyen súlyos veszteség, esetleg épp mélyen gondolkodik valamin... Soroljam még?

– Igazad van. Nem is tudom, mi van velem. Hiába imádkozom szeretetért nap, mint nap: évek óta egyre jobban gyűlik bennem a harag az emberek iránt. Nem tudom, hogy kezdődött, és azt sem, hogy pontosan mi az oka. Csak azt érzem, hogy eldurvult a világ, és az emberek egy része ehhez tökéletesen alkalmazkodva gátlástalan, bunkó és gonosz lett, ami engem egyre hamarabb feldühít. Azt hiszem, elég, ha naponta egy-két ilyen benyomás ér, és már mindenkit sötétnek látok.

– De ebben biztos vagy? Biztos, hogy jól látod? Tudod, hogy a tapasztalataink szubjektívek. Nem te változtál meg?

Percept elgondolkozott.

– Igen. Én is megváltoztam. De biztos, hogy nem csak én.

– Azt javaslom, hogy ahelyett, hogy az ilyen vélt vagy valós sérelmek elkövetői helyett inkább magaddal foglalkozz. Próbáld meg tisztázni magadban, hogy mit érzel, mi váltotta ki, és mit tudsz tanulni belőle. Ne bántásként fogd fel, ami ér, hanem az önmagad megismerésére való jó lehetőségként!

– Jaj! Már elhagytuk a Hádát. Ott akarok ruhákat nézni. Bocs, elbambultam.

Percept és Szortír visszafordultak. Csak néhány száz métert kellett visszamenniük.

A fizetőpultnál, amely a bejáratától jobbra, az üzlet elején volt, gyönyörű, mosolygós, barna szemű nő állt. Belépéskor kedvesen üdvözölte őket.

– Nagyon jókor jöttek! Ma reggel volt a havi árukészlet-csere. Tele vagyunk a legjobb minőségű új ruhával.

A két barátnak földbe gyökerezett a lába.

A gyönyörű, kedves hölgy az volt, aki két perccel korábban szembejött velük. Szótlanul, de jelentőségteljesen egymásra néztek.

– Köszönjük. Akkor felmegyünk körülnézni – mondta Szortír, aki előbb tért magához annyira, hogy meg tudjon szólalni; és megfogta döbbsen lekövekel barátja karját, hogy a férfiosztály felé húzza.

Az áruházban meglehetősen tömeg volt – sokan tudhattak a friss árukészlet megérkezéséről. A barátok folytatták Percept benyomásainak elemzését.

Közben azért kiválasztottak néhány ruhadarabot. Percept a próbafülkében magára öltötte őket; némelyiket, amelyekkel kapcsolatban bizonytalan volt megmutatta magán Szortírnak is. És amikor megelégedett az összegyűlt mennyiséggel, kosarába helyezte a kiválasztott darabokat, és lementek a földszintre fizetni.

Távozáskor Percept nem tudta megállni, hogy az eladó-hölgynek valahogy ki ne fejezze hódolatát. Izgalmában nyelt egy nagyot, majd mély lélegzetet vett, és így szólt:

– Tudja, hogy maga nagyon szép?

– Hát, ezt már sokan mondták.

– Annyira jólesik szívmengető mosolya. Úgy érzem, nekem otthon is szükségem lenne valakire, aki ilyen kedvesen mosolyog rám. Meghívhatnám munka után egy kávéra vagy üdítőre?

– Nagyon kedves öntől, de én nem iszom kávé, mert magas a vérnyomásom. Üdítőt pedig azért nem, mert nagyon egészségtelennek tartom.

– Rendben. Akkor elmehetnénk egy cukormentes cukrászdába.

– Tényleg nagyon köszönöm, de sajnos már van programom ma estére. Ráadásul könnyen el tudom képzelni, hogy a férjem, akivel mindent megbeszélünk, nem örülne annak, ha ezt megtudná. És hogy illusztrálja, amit mondott, Percept felé nyújtotta jobb kezét, megmutatva gyűrűsujján egy szép aranygyűrűt.

– Megkérdezhetem... a nevét? Legalább a nevét elárulná? Jaj, bocsánat. Én Percept vagyok.

– Ne haragudjon, de azt hiszem ez nem szükséges – mondta az eladó.

– Hát akkor a viszontlátásra. Legyen szép estéje – búcsúzott Percept, teljesen lelombozódva.

Pedig Áprilka hazudott. Gyakorlatilag mindenben. Már két éve nem volt barátja, férjénél pedig még sohasem volt. A gyűrűt pedig csak azért viselte, hogy elejét vegye a nemkívánatos ajánlatoknak. Mert éppen elégszer volt szerencséje a tíz év alatt, amióta az üzletben dolgozott, hasonló udvarlásokhoz, éppen elégszer ment el így randizni, és éppen eleget csalódott már ezeknek a randiknak a kimenetelében ahhoz, hogy ne ugorjon, ha valaki füttyent. Pedig Percept nagyon szimpatikus volt neki, a nevét is rögtön megjegyezte, és megszerette. Alig várta, hogy este hat óra legyen és bezárjon

a bolt. Remélte, hogy meg tudja osztani az esetet Nettával. De azt se bánta volna, ha egyedül elmélkedhetne róla. Úgy gondolta, hogy ha tényleg tetszik Perceptnek, akkor az nem fogja ilyen könnyen feladni.

Netta nagyon megörült, amikor édesanyja végre hazaérkezett. Nagyon szerették egymást. Azonnal Áprilka nyakába ugrott, és vízfolyásként ömlött belőle a szó. Áprilka leültette a kanapéra maga mellé, de alig tudott figyelni kislánya élménybeszámolójára, annyira várta, hogy rá kerüljön a sor. Elmesélte, hogy találkozott egy nagyon kedves férfival, és reméli, hogy még máskor is látja majd.

Miközben Áprilka Nettának Perceptről áradozott, Percept Szortírnak Áprilkaról. Már két éve nem volt társa, de az utolsó szerelmi kapcsolata olyan rázós volt, hogy nem is nagyon vágyott újabbra. Elege volt már a csalódásokból.

– Na, hogy is volt azzal az elvetemült, gonosz arccal? – utalt vissza Szortír napindító eszmecseréjükre. – Ha jól emlékszem ez volt az első benyomásod a gyönyörűséges eladó-hölgyről.

– Igen. Hihetetlen, ugye? Nagyon vágyom rá, hogy újra láthassam!

– És a gyűrű? Nem zavar?

– De, nagyon. De hátha nem is jegygyűrű.

– Ezt meg miből gondolod?

– Nem gondolom. Csak megérzés. Olyan magányosnak látszik.

– Látod, mennyire nem akarsz objektíven értékelni a valóságot?! Először gonosznak és elvetemültnek látsz valakit, aki szép és kedves. Aztán – csak mert szeretnéd azt hinni, hogy lehet köztetek valami – azt gondolod, hogy nincs férje csak jegygyűrűje. Szerinted van olyan – mint mondtad: magányos - nő, aki csak úgy hobbiból jegygyűrűt visel?

Ettől kezdve Percept állandó látogatója lett a T. úti Hádának. Amikor éppen találkozott Áprilkával, mondott neki néhány kedves szót, beszélgettek is erről- arról, ha nem volt más vevő; de újabb randi-meghívással nem mert előhozakodni. Pedig Áprilka is nagyon kedves volt hozzá, és várta, hogy Percept újra kezdeményezzen. Most már elment volna vele. Aztán egy szombaton véletlenül összefutottak egy sétalóutcában. Mindketten egyedül voltak, és nagy örömmel üdvözölték egymást.

– Tudja mit? – mondta Áprilka. Most megengedem, hogy meghívjon egy üdítőre. Percept elcsodálkozott.

– De hát... Nem azt mondta, hogy egészségtelennek tartja az üdítőitalokat?

– Á, azt csak úgy mondtam.

– Értem. Hát ez remek! Akkor jöjjön velem! Tudok itt a közelben egy kellemes helyet.

Elindultak, és elég hamar egyre mélyebb beszélgetésbe bonyolódtak, hiszen az már Percept bolti látogatásai során is kiderült, hogy elég sok közös témájuk van. Percept alig tudta megállni, hogy ne ugráljon boldogságában. De amikor leültek az R. utcai pub teraszára, hirtelen elborult a hangulata. Eszébe jutott ugyanis az a fránya gyűrű,

amelyet most is látott Áprilka asztalon nyugvó jobb kezén. Coca Colát rendeltek – mint kiderült mindkettőjüknek ez volt a kedvenc itala.

– Itt nagyon finom a kávé... kezdte Percept, de aztán kapcsolt, és rögtön bocsánatot kért a figyelmetlenségéért. – Bocsánat, hiszen maga nem ihat kávé, mert magas a vérnyomása – emlékezett vissza a néhány héttel korábbi, legelső beszélgetésükre.

– Nekem?! – álmélkodott Áprilka. – Tökéletesen rendben van a vérnyomásom – szólta el magát, aztán ő is kapcsolt. – Ja, már emlékszem. Tényleg mondtam ilyet magának, még amikor először találkoztunk. Kérem, ne haragudjon. Én csak megbántás nélkül szerettem volna elérni, hogy lemondjon a velem való randizásról. Egyébként szívesen innék abból a különleges kávéból.

Percept intett a pincérnek. Segafredo kávé, rendelt. Aztán nagyon mélyen elhallgatott. Fejében pezsegtek a gondolatok. Akkor talán...? Meg merje kérdezni? Hiszen ilyesmivel nem szokás viccelni. De tudnia kellett.

– Kérem, Áprilka, ne haragudjon, ha butaságot kérdezek. Akkor lehetséges, hogy a jegygyűrűje is csak...

– Jegygyűrű! – nevetett Áprilka, mert tetszett neki a férfi bátortalansága és finom érzékenysége. (Olyan tulajdonságok, amelyek miatt Percept szégyenkezett, mert férfiatlannak tartotta.) – Nekem nincs jegygyűrűm. Vagyis van ez – mondta – amit a nagymamától örököltem – és megérintette jobb keze mutatóujján a gyönyörű darabot. – Csak azért viselem, hogy megbántás nélkül elriaszam a zaklatókat.

– Megtenné a kedvemért, hogy leveszi, ha már nem akar engem „megbántás nélkül elriasztani”?

– Persze – mondta Áprilka, és megint nevetett. – Ha zavarja...

Percept most meg azért nem tudott megmukkanni, mert annyira eltöltötte az öröm, hogy alig bírt megmaradni a helyén. Legszívesebben röpködött volna. Aztán erőnek erejével lerángatta magát a földre, hogy folytathassa a beszélgetést Áprilkával.

– Mondd, előfordult már veled, hogy igazat mondtál?

– Hát, igen – mondta Áprilka egy kedves mosoly kíséretében. – Ha jól emlékszem volt már olyan. De nagyon ritkán fordul elő.

Egy darabig zenéről beszélgettek, ami mindkettőjük számára nagyon fontos volt. Mindketten szerették a rock-zenét, csak Percept inkább a keményebb fajtát, Áprilka meg inkább a poposabbat. Az ő kedvence Madonna volt, meg a Spice Girls, akiket Percept is el tudott viselni. Perceptnek volt egy saját amatőr zenekara is, amelyben ő írta a számok legnagyobb részét. Ahogy látta, ez nagyon imponált Áprilkának, pedig azt tapasztalta, hogy a lányok menekülnek a művész-féléktől. Eszébe jutott, hogy új húrokat kellene vennie a gitárjára.

– Mondd csak, nem sietsz sehová? – kérdezte a lánytól.

– Miért kérdezed?

– Gitárhúrt kellene vennem. Ha ráérsz, elmehetnénk együtt. Van itt néhány perc sétára egy nagyon jó hangszerbolt.

– Tőlem mehetünk. Nincs semmi sürgős dolgom. Elég, ha dél körül hazaérek, hogy megfőzzem Netta ebédjét. Addig anyám vigyáz rá. Elvannak együtt, mint a befőtt.

– Az a kérdés, hogy milyen befőtt?! Savanyú uborka vagy őszibarack. De ami még ennél is fontosabb: ki az a Netta?

– A lányom. És őszibarack.

– Rendben. Akkor menjünk.

A pincér fizetéskor még felajánlotta svédasztalukat.

– Ezernyolcszáz forintért annyit ehetnek, amennyit csak akarnak.

– Sajnos én nem tudnék annyit enni, amennyit akarok – háritotta el udvariasan Percept. Emelkedett hangulatában akkora borraivalót adott, hogy a pincér meghajolva köszönte meg.

A hangszerbolt felé egy forgalmasabb úton kellett áthaladniuk. Percept ilyenkor mindig nagyon koncentrált, éppen mert tudta magáról, hogy egyébként mennyire szétszórt; és hogy egyszerűbb legyen Áprilkára is vigyáznia, ösztönösen megfogta a kezét. Áprilka kissé meglepetten, de meleg mosollyal nézett rá. Átkeltek az úton, és anélkül, hogy tudatosult volna benne, még mindig fogta Áprilka kicsi, száraz és meleg kezét. Mennyei boldogságot érzett. Áprilka csodálkozva nézett rá, és megkérdezte:

– Perci! Miért fogod a kezemet?

– Jaj, ne haragudj, ez...

– Nem, egyáltalán nem baj, csak meglepődtem.

– Igen. Hát közlekedésnél nekem mindig nagyon kell figyelnem, és talán...

– Ne mentegetőzz már! Örülök neki.

– Tényleg?

– Tényleg.

– Nem csak azért mondom, mert megbántás nélkül szeretnéd elérni, hogy lemondjak a veled való randizásról?

Nevettek.

A vásárlás után Percept hazakísérte Áprilkát. Kiderült, hogy P. kertvárosi részén kb. három perc sétára laknak egymástól.

– Csoda, hogy eddig még nem futottunk itt össze – mondta Áprilka.

– Ja, nem. Én még csak néhány hete lakom itt. Bérelek egy házat. Jut eszembe, ma délután próbálunk a zenekarommal. Nincs kedved átjönni?

– De, lehet róla szó.

Aztán csak álltak szótlánul, nem messze Áprilka kapujától. Percept még mindig fogta Áprilka kezét, és megpróbálta összeszedni a bátorságát egy búcsú puszizhoz. Áprilka rózsás arcának érintése földöntúli kéjjel töltötte el testét-lelkét. Sután ácsorgott, szerelmét bámulva, amíg Áprilka kinyitotta a kaput, és bement.

Szortír nemrég állást váltott. Coachként dolgozott egy szoftverfejlesztő cégnél. Az előző munkahelyén is ezzel foglalkozott, leginkább csak azért váltott, mert szerette az új kihívásokat. Nagyon lekötötték az új munkatársak, az új munkahelyek és körülmények, a feladatok megismerése; mégis feltűnt neki, hogy Perci hívásai mostanában valahogy elmaradtak. Kíváncsi volt, hogy mi van a barátjával, ezért most ő tárcsázott – ami a kapcsolatukban egyébként ritkán fordult elő.

– Mi újság cimbora? Régen nem beszélünk. Hogy vagy?

- Jól, nagyon jól, köszönöm – áradozott Percept.
- Hát az meg hogy lehet? – kérdezte Szortír. Megváltozott ez a gonosz világ?
- Igen. Nagyon. És veled mi van?
- Hát... nagyjából minden rendben. Sokat dolgozom. Hogyhogy így eltűntél?
- Jaj, ne haragudj! Sokat vagyunk együtt Áprilkával. De már én is akartalak hívni.
- Még mindig haragszol az emberiségre?
- Nem, jaj, dehogy. Tudod, hogy nagyon szeretem az embereket!
- Ezt örömmel hallom. Csak valahogy nem értem. Rettenetesen elítélő véleménynyel voltál... nos, úgy nagyjából mindenkiről.
- Azt hiszem bennem volt a hiba – vallotta be Percept szégyenkezve.

Karádi Zsolt felvétele

tél-maradásban

arcom mögött vidék
hólepte utak nyújtózkodnak
fehér falak tisztesség őrzők
rendre magamra hagynak
anyám őrzi minden léptem
csönd szájában együtt haladunk
zúzmarás reggel ébresztget
űzött-didergésben egyedül vagyunk
bedőlt léckerítések mellett
hiába rázom a rácsot
tél-maradásban élek
örökölt sorssal félem a világot

Hétszer születni

Folyvást forogni, visszacsillanni Holdra,
emelkedni csillagokig csikorogva,
feszülni, táncba menni távoli partra,
diffundálni a múlt ráncaiba bújva,
mint célokkal fércelt finom kelme-anyag,
világító lámpán búra, fényed óvja,
sejtekre bomlani, magadat osztani.
Lenni áttetsző, tiszta tükörben (ön)magad,
ágszerű jövőbe kapaszkodó álma,
véteni, porba hullani; mea culpa,
mégis születni hétszer – újra, meg újra.

A fecskék majd visszatérnek

Még csönd van, mozdulatlanság és csönd,
néma, komor gyász a búcsúzásuk.
A felhőtlen ég kékjében jelre
váró, fekete, hallgató pontok

a lent és fent között egy szál dróton.
Köldökzsinór az óhazához.
A nyártól surranó könnyű szélben
megremeg, meglibben villásfarkuk.

Más mezők, más tájak felé szállnak,
a fegyelem és az összetartás
csak súlytalan teher a szárnynak.

Viszik a hegyeken, vizeken át
az ősze vénült házak emlékét
s a fészket őrző eresz illatát.

A gólya

Mikor sárgulni kezdtek a falevelek,
messze szálltam, de az ébredő napsugár
és a virágokkal labdázó mező
mindig visszahozott,
ismertem az utcákat, az apró és a
magasabb házakat,
tudtam, hol az a kémény, az a pózna,
ahol fészket rakok.
S most innen, a magasból látom
a mély gödröket, a beledobált
testeket, hallom a sírást, dörrenését
furcsa oszlopoknak, hol megpihenni
sem lehet,
repülök a végtelen, pusztá táj fölött,
s hogy meddig bírja még szárnyam,
nem tudom.

Anyám emlékére

Életem leghosszabb kapcsolata voltál,
szerencsés vagyok,
vagy szerencsétlen tán?
Napszíta
temetőbe járok,
őseim sírjai közt bolyongok
mécsesek fel-fellobbanó áldozatai közt,
az örök körforgásban,
a síró avaron
fáj
a természet rendje:
a rothadás.

Ide jutunk mind.
Az élet teljesség-pillanatában
a halálra
szögezi keresztjét
az elmúlni akarás.
Szeretteink oltárán
végezzük be
a sorsunk:
öleltünk, küzdöttünk,
valamit mindig nagyon tettünk.
Gyakoroltuk a Hibát.
Szívemre ölel
a búcsúzás,
a perzselő, húsfaló láng,

mi semmivé tesz,
s a léleknek készít
örök kapcsolatot,
sejtjeinkbe kódolva
az átváltozást,
s időtlen csillagfelhőkbe zárja
mozzanatnyi földi létünk
búcsúsóhaját.

A leghosszabb kapcsolatom voltál,
Egyszerre születed meg bennem
az életet s a halált.
Szerencsés vagyok,
vagy szerencsétlen tán?
Elhagynak a szavak,
s fel-felszakad a megszakított
a zokogás.

TANULMÁNY

MEDVIGY ENDRE

KÉSEI TANÚSÁGTÉTEL – 2.

Sinka István életpályája

A Fekete Bojtár vallomásaiban novellának beillő történetek is vannak. Laczkó András 1984-ben Sinka-novelláskötetet szerkesztett. Magam is segítettem neki újságokból, folyóiratokból és a Sinka-hagyatékból kimásoltatott írásokkal. A Szépirodalmi Könyvkiadó vezetője, Illés Endre megtiltotta neki, hogy a *Fekete Bojtár vallomásaiból* részletet, akár csak egyet is közöljön a válogatásban. Én mégis küldtem a kötet összeállítójának egy ilyet *A három orosz* címen. A szovjet megszállás idején a hatalom számára jól hangzott ez a cím, így mégis megjelenhetett az *Érparti történet* című novelláskötetben. Ha elárultam volna a szemelvény valódi forrását, akkor nem közölték volna. Végül is ez a tréfa jól sült el (Fekete Bojtár vallomásai I., 185–189. oldal).

Három orosz hadifogoly az első világháború idején keveredett Magyarországra. Sinkának jutott az a megtisztelő feladat, hogy a munkában irányítsa őket. Grigor, a nagyszakállú Ural-táji ember volt. Nikolájt a Poltova környékéről hozta sorsa a Kárpát-medencébe, a magyarság ősi szálláshelyére. Gergely Szibéria fia volt. Eleinte kicsit tartottak Sinkától, de hamar megbarátkoztak egymással. A pásztorköltő egyfajta parasztestvériséget hirdetett: „S hogy Ázsiától kezdve le Kötegyán aljáig nincs semmi különbség a népek életében, hogy egyforma a tanya, az eke, a bánat, az öröm, s hogy úgy Kötegyán aljából, mint Ázsiából egyformán csatára kelnek az emberek, ha a Romanovok és a Habsburgok összevesznek.”

A bérlőtársadalom különös alakjáról, a „verekedős” Makszi úrról se feledkezzek meg. „Makszi úr, míg a gazdálkodás »fáradalmaitól« el nem pocakosodott, nagyon vitális ember hírében állott. Számtalanszor megtette kinn a pusztán, hogy a dolgozó kocsisokat, béreseket megverte. A szerencsétlen agyondolgoztatott emberekkel könnyen elbánt a drabális bérlő. Már annál fogva is, hogy amikor ilyen »büntető expedícióra« indult, mindig magával vitte a csószot, a pusztagazdát, s ezekkel, a nagyobb koncert szinte kutyává aljasodott emberekkel hátvédette magát, amíg ő rajcsúrozta a kiszemelt bérest vagy kocsisot. Mondták, megtörtént az, hogy verte a bérest s ezt látva a másik szerencsétlen béres, társa meggyalázása ellen tiltakozott: akkor nekiment annak is és a barázdába taposta. Természetesen a már említett segédlettel.” Makszi úr szerette volna magát úrnak neveztetni, de a béreseknek nehezen állt rá a szája.

Nagy fordulatot jelent Sinkáék életében, hogy 1928-ban búcsút intenek Mággor-pusztának, és Papp Piroskával, a szívbeteg feleséggel és a három gyerekkel, Jánossal, Ferencsel és Zoltánnal beköltöznek a vésztői Kovacsicsfalvára, a 92. számú házba. Az ide vezető úton a családfő három malacot terelgetett maga előtt. Igen sovány,

gyenge fizikumú férfi lehetett, mert vésztői szomszédja, Ökrös Sándor a három gyerek bátyjának nézte.

Sinka István életmódja nem sokat változott. Továbbra is kemény fizikai munkát végzett. Igaz, a szilajpásztorokodást abbahagyta. Némi könnyebbséget jelentett számára, hogy mások juhait terelgetve nem maradt kinn télen-nyáron, esőben és hóban a természetben. Közben többnyire éjjelente írta újabb és újabb verseit. Kezdetben a Gömbös Gyula politikai irányát követő vidéki néplapba, a Zsirkay János szerkesztette *Magyar Faluba* helyezte el költeményeit. Először 1930. november 16-án jelent meg itt verse: *Bánat az Alföldön*. Ezzel, az első kinyomtatott rigmusával megnyerte a legjobb költeményért járó, Gömbös Gyula nevéhez köthető „bronztulipánt”. A kilátásba helyezett, megérdemelt 100 pengős jutalomnak csak a felét kaphatta meg, a másik felét a második és harmadik díjazottnak utalták ki. Piroskát mégis megnyugtatta, hogy pénz is járhat a leadott versekért.

Minőségi előrelépést jelentett, nagyobb megbecsüléssel, társadalmi emelkedéssel járt a himnuszos ciklus reprezentatív darabjainak megjelenése Bajcsy-Zsilinszky Endre *Szabadság* című nemzeti radikális hetilapjában.

Az első kettőt, a *Napimádót* és az *Új dal magyar mezőnt* 1932. május 1-jén közölte az említett fórum Féja Géza ajánló soraival: „Szegény alföldi juhász, de versei és prózája, melyek hozzám kerültek, azt bizonyítják, hogy igen-igen gazdag, mert valóban költő. Szabó Pál és Sértő Kálmán után, íme új igazolást küld számunkra a magyar föld, a magyar paraszt.”

Sinka István szívesen emlékszik vallomásaiban a pályakezdését meghatározóan előrelendítő, fontos eseményre: „Húsz-huszonöt esztendő minden kínjára első elégtétel volt nekem Féja Géza írása. Ezt még soha nem mondtam el neki, de íme, most ideírom. Lehetett közöttünk nézeteltérés, és lehet ezután is, de az nem változtat azon, hogy ő volt az első az írók közül, aki mint ember és író bátran nyújtotta felém a kezét.”

Az indulást követően a póri költőnek rendszeres munkakapcsolata alakult ki Bajcsy-Zsilinszky Endre nemzeti radikális hetilapjával. 1937 márciusáig 38 írását közölte a *Szabadság*, nagyobbrészt verseket és publicisztikai írásokat, ritkábban novellákat. Gyermekkorai vélt vagy valós sérelmeit félretéve még verset is ajánlott Bajcsy-Zsilinszky Endrének: *A gárda üzen* (*Szabadság*, 1932. november 6., címloldal). Sinka István politikai pártokkal szembeni viszolygása, sőt ellenszenve visszatérő téma a *Fekete Bojtár vallomásaiban*. Ennek ellenére jól adatolható, bizonyítható tény, hogy a költő 1932-ben belépett a Nemzeti Radikális Pártba, ahol ideig-óráig aktív tag volt.

A teljes himnuszos ciklust a Szeghalomra költözött Tildy Zoltán református lelkész és kispap politikus gépelte le, megjelentetésére 1933 decemberében a szeghalmi Péter András Református Reálgymnázium vállalkozott. A kiadásra váró versekre Gönczy Béla vésztői kálvinista lelkész hívta fel Nagy Miklós gimnáziumi igazgató figyelmét. Így jelent meg bíborban, aranyban, ezüstben tündöklő költeményeivel a *Himnuszok Kelet kapujában*, Sinka István első verseskötete. A bevezetőt a gimnázium tanára, az elszakított Erdélyből visszahonosodott Fülöp Károly fogalmazta meg. Az előszót a Felvidékről elszármazott Féja Géza írta. „Azt akartam énekelni, hogy tovább pusztulni és hervadni már nem lehet. A sárban, a piszokban, az elhagyatottságban

valami tiszta szó kell, hogy legalább az maradjon meg utánunk hírmondónak” – írja Sinka a *Fekete Bojtár vallomásaiban*, a második kötetben.

A himnuszokkal belenőtt a pásztor költő az író társadalomba. Egymás után ismeri meg a Tiszántúl íróit, költőit, leginkább a véle rokonsorsú népieket, a néhány elemít végzett östehetségeket. Szabó Pál olvasta Sinka *Szabadságban* megjelent két himnuszát: a *Napimádót* és az *Új dal magyar mezőnt*. Félt attól, hogy a társadalom mélyéről érkezett tehetség nem tudja majd folytatni, mert az indulás első két éneke annyira tökéletes és annyira szép. Szeretné magát a szerzőt is mielőbb megismerni. Ez meg is történik Biharugrán. Harcsa Dénessel a vésztői tanítónál, Rácz Józsefnél ismerkedett meg Sinka István. Paroláztak és összegeződtek. Harcsa megállapította, hogy a költő szépen issza a sört, ezért rendes ember lehet. Később Sinka a dobaipusztai tanító természetét, gondolkodásmódját jobban megismerve így ír annak rebellis világnézetéről: „Öt osztályt tanított Harcsa, s ha néha-néha ki kellett egy-egy osztályt telepítenie a csűrhelegelőre, ha az idő engedte, hogy külön-külön minden osztály tanulja meg: Szapolyai vagy Zápolya János egy nagyratörő, büszke hercegnőnek volt a fia, s hogy a magyar főurak életüket és vérüket adták Mária Teréziának. De nem volt benne a tantervben, hogy a magyar százezrek miért vándoroltak Amerikába. De Harcsa megtanította azt is. Egy kicsit többet is beszélt róla, mint amennyit kellett volna a sápadt gyermekhadnak, s ezért a bőbeszédűségért Berettyóújfaluból sűrűn ígégették neki az útilaput. De a gyerekek azért csak megtanulták, hogy miért kellett Vazúlnak megvakulnia, Dózsának megégni, s hogy miért kell nekik a dobai csirkelegelőn karikába ülniük.”

1933 őszén, amikor Harcsa Dénes a Komádi és Vidéke szerzője és (nem hivatalos) szerkesztője lett és az is maradt három esztendőn keresztül, tanítóként, közalkalmazottként a maga családnevén nem publikálhatott, ezért felvette a Barsi vezetéknevét. A Barsi felvidéki származására, Bars megyei gyökereire utal, a hűség nyelvén. A *Komádi és Vidékében* Barsi Dénes, Sinka István és Szabó Pál – nagyobb feladatra készülve – együtt tanulták és gyakorolták a lapkészítést. A kinevezett és fizetett szerkesztőt, aki nem írt és nem is nagyon szerkesztett, Takács Ferencnek hívták.

A legemlékezetesebb Sinka István és Veres Péter találkozója volt. Veres Péter kerékpáron érkezett meg Vésztőre, Sinkaék házához. Tolta a kerékpárját, köszönt, bemutatkozott. A költő felesége, Papp Piroska lángossal kínálta Veres Pétert, aki egy szakszervezeti gyűlésre igyekezett Békéscsabára. Kért egy *Himnuszokat*, s még lángosévés közben beleceruzázott. A szerző szemébe mondta, hogy a versek nem igazán tetszenek, mert nincs „ükonómiájuk”. Fanyalgás az egész. Sinkát letaglózta a nem túl barátságos, sőt elutasító vélemény. Tudta, hogy a vendégnek nincs igaza. „Ott feküdt előtte egy nagyméretű magyar épület fundamentuma, csak az volt a baj, hogy a nagyméretű magyar épületet nem bírta a fundamentumon elképzelni. Az álom hiányzott még akkor Péterből, ami a lélek mélyén remeg.” Nehezen képzelhető, hogy ilyen különös módon induljon egy barátság, pedig így történt. „Veres Péter írta három évvel ezelőtt, hogy az okos barátok tanácsainak ellenére is a magam útját jártam és járom. Szép, igaz, tiszta emberi és írói vonás volt az is Veres Pétertől, hogy megírta: »nem értettük meg egymást«. És mégis néhány év múlva a vésztői találkozás után ő maga állt ki védeni az én emberi és költői hitelemet és igazságomat a lemosolygókkal és gáncso-

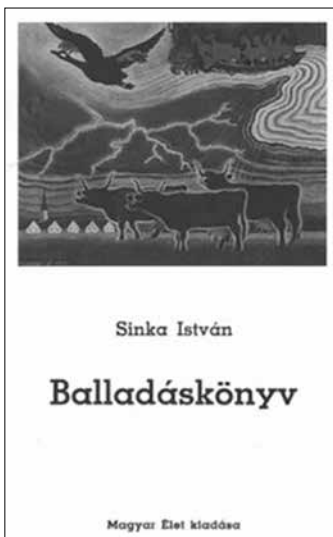
lókkal szemben.” Sinka István ekképpen folytatja vallomását: „Az idők kavargásában így találkoztunk újra a jövőbe tekintve. Mert ő is tudja, s én is tudom, hogy ez magyar törvény, és másként nem lehet.”

Barsi Dénes, Sinka István és Szabó Pál 1935 nyarán Komádiban, a Körös hídján pálinkát kortyolgatva együtt alapította meg a népi irodalom szegényparaszti szárnyának folyóiratát, a *Kelet Népet*. Az 1935 októberében induló szépirodalmi, művészeti, társadalomtudományi és kritikai havi lap első négy számának felelős kiadója és kinyomtatója a berettyóújfalui Adler József nyomdász volt. Maradt a szakmájánál, nem volt köze a szerkesztéshez. Püski Sándor a *Kelet Népe* 1935. decemberi számát forgatva figyelt fel Sinka István *Karácsonyéji pásztor* című mitologikus versére. Békésen találkoztak, és elkezdték közös álmaikat szövögetni a magyar sorsról, könyvkiadásról.

A népi költőnek 1935 októberétől 1940 májusáig közel harminc verse jelent meg a *Kelet Népe*-ben. Jobbára érett, letisztult alkotások: balladák és siratók, látomások és jelenések, dalok. A Fekete Bojtár elsiratta Ács Lajit, Ciberét, Legény Tóth Mihályt, a korán lehulló pusztai csillagokat. Ág Borissal, a mandulaszeművel ébreszti, halál ellen lázítja sorstársait. Simon Virág és Kéri Jankó fekete-piros tragédiáját megénekelve a balladaköltészet újabb magaslatára ér. Sinka a *Kelet Népe*-ben emelkedik nagy költővé, még Móricz Zsigmond, az írófejedelem is rajta tartja a szemét.

Sinka István versepikai művét, a *Pásztoréneket* Szabó Pál gépelte le. A pásztor-költő a múlt idő tükrében, önéletrajzi vallomásában erre így emlékezik: „[...] olyan csordultig voltam az ének mondanivalójával, hogy egy napon azért mentem el Ugrára, hogy Szabó Pálnak elmondhassak belőle egy pár szép részletet. Azt hiszem, mélyen, az emberi bensőben akkor találkoztam igazán Szabó Pállal. Azután már nemigen leghinthelek előtte, ha rólam volt szó, mert akárki volt a legyintő, visszalegyintett neki.”

1939. június 29-én, Péter-Pál napján, a Maroson, egy fel-alá vontatott dereglyén megalakult a Nemzeti Parasztpárt, a parasztság érdekérvényesítő szervezete. A hatósági tiltás ellenére megtartott alakuló gyűlés résztvevői: Erdei Ferenc, Kovács Imre, Sinka István, Szabó Pál, Bisztrai Farkas Ferenc és ötven földműves.

1939-ben kezdte meg könyves szolgálatát dr. Püski Sándor Magyar Élet Kiadója. Az itt közreadott legelső mű Sinka István gyűjteményes verseskötete, a *Vád*, majd ezt követik a szerző további kötetei: a *Harmincnyolc vadalma* inkább ízes, mint fanyar elbeszélései, a görög Aesopus és a francia La Fontaine állatmeséire emlékeztető, Csokonai Békaegerharcára rímelő *Denevérek honfoglalása*, a *Hontalanok útján* újabb versei és a székely népballadák gyűjteményeivel vetekedő *Balladáskönyv*. A kétkötetes önéletrajzi vallomás és társadalomrajz sem maradhat említés nélkül.

Sinka István a népiek számos, különböző árnyalató sajtóterméke közül legerőteljesebben a Magyar Élet folyóirathoz, a Magyar Testvéri Közösség szócsövéhez

kötődött a háború éveiben. Harmincnyolc verse, négy fontos publicisztikai írása és vallomásainak két részlete, mindkét kötet közeli megjelenését beharangozva, itt kapott nyilvánosságot. Övéihez hűségesen itt is „az édes, alulso Magyarország” hányatott sorsú fiáról énekelt. 1941 nyarán elsíratta és a hungaristáktól versben és prózában visszakövetelte a népi mozgalom számára az utat tévesztett, kijátszott Sértő Kálmánt: *Jobb lett volna Baranyába, Szelíd és egyszerű levél Fiala Ferencnek*. Ugyanekkor Erdélyi József is hasonló szemléletű gyászéneket írt: *Sértő Kálmán temetésére*. A pásztor-költő már önéletrajzi könyve első kötetében nem kevés malíciával fogalmazott a „zöld és vörös bacilushordozókról”. 1943 júniusában harmadikutas programcikket adott közre a nemzetpolitikai szemlében *Két kő között* címen. 1943 márciusában ugyanitt jelent meg szociális igazságot kereső dolgozata, a *Hatodosok*. Meglátása szerint a kizsartolt szegényparasztságot, a megcsalt népi értelmiséget és a meg nem fizetett művésztsádalmat súlyos sérelem éri, mert nem kapja meg az elvégzett munkája után járó egészet, hanem csak annak töredékét, hatodát. A költő vallomása első könyvében is felpanaszolja a vérlázítóan igazságtalan létezési formát, a hatodosságot. „Igen, a mi sorsunk, tudom: életben és halálban vesztesnek maradni. Csatázni, győzni, és mindig győzőn is elbukni. Hatodosok vagyunk csak, Lomb Péter. Magyar hatodosok. Mikor betakarítjuk, halomra hordjuk a búzaföldek, a nyáj és a láncrészt gazdagságát, a sors kegyencei s a szerencse pirosnadrágosai előállnak és dézsmálnak és röhögve fizetnek ki bennünket.

Be kár Lomb Péter, be kár! Kár a múltunkért, kár a jelenünkért, kár miértünk és kár Magyarorszáért!”

Sinka olykor radikális jobboldali lapokba, így az Egyedül Vagyunk-ba és a Magyarság Utjába is publikált, ám a gáncoskodó Zsolt Bélával és Sajben Andrással szemben megvédték küzdőtársai. Példa erre a *Néma forradalom* lázító szociográfusának 1940. március 15-én, a Kelet Népében közreadott nagyívű vitacikke: *Levél a Márciusi Frontról*. „Erdélyi, Sinka és azok a népi írók, akik az úgynevezett jobboldalhoz csatlakoztak, írásaikkal megmaradtak a nép mellett. Ők ugyanazt írták, mint korábban: nem árulták el a gondolatot. Egy hasznuk volt csak: nem haltak éhen. Liberális szerkesztőségekben 500-600 pengőt fizetnek a legjelentéktelenebb tollnoknak is; a magyar irodalom legjobb költői nem jutnak íróasztalhoz. A jobboldal sem fizette jól őket, de legalább egy tál meleg ételt ehtettek és meghúzhatták magukat valamilyen fődél alatt.” Kovács Imre jól ítélte meg Sinka István nyomorát, mélyszegénységét. Erdélyi is sokat nélkülözött, de maga is osztott sebeket.

Bisztrai Farkas Ferenc 1943. május 23-án a Szabad Szóban kiállt a megtámadott Fekete Bojtár igaza mellett: „Sinka István költészete el nem vitathatóan egyenes és tiszta vonalú, melynek minden sorát a parasztsághoz és a magyarsághoz való hűség jellemzi. Éppen a parasztság és a nép íróinak kellene elsősorban megbecsülni a parasztság költőjét, nem pedig történelmi távlatból elenyésző okokra hivatkozva őt kisebbiteni. A magyar parasztságnak egy Sinka Istvánja van, becsülje meg őt, mert ha sovány kenyeret se tud neki biztosítani, a legkevesebb, hogy szeretetet, megértést és megbecsülést juttasson neki.”

Sinka István 1943 tavaszán Kárpátalján járt, Munkácson és Beregszászon felkereste hazatért testvéreinket. 1943. április 16-án Zrínyi Ilona városában, a levanteott-

honban az innen elszármazott Steller Mária operaénekes és dr. Kincs Elek tanár úr társaságában tartott előadást. A Kárpáti Híradó tudósítójának beszámolója szerint „Szólt anyjáról, a faluról, a földről, enmagáról, és minden szava, sora mögött ott zenélt a véres-rejtélyes történelmi múlt és a szenvedésből, földből sarjadzó magyar jövőendő.”

A nemzetpolitikai rendezvényt követően, a párbeszéd során Kováts Ádám a népi költő újabb munkái iránt érdeklődött. „Új könyvem címe *Hontalanok útján*. A Vád óta napvilágot látott verseim gyűjteménye. Csak a cenzúra által visszaadott versek hiányoznak belőle, vagy amire nem jutott papír [...] Nyáron pedig a *Fekete Bojtár valóságainak* folytatását írom. Ungvárnak és Kárpátaljának is lesz köze ehhez a könyvhöz, mert itt írom meg egy részét.”

A jól végzett munka, a sikeres irodalmi portya után, Pest-Budára való hazatérését követően a költőt váratlan meglepetés érte. Erről író társához, Veres Péterhez intézett sorokban, nyílt postai levelezőlapon számolt be: „Szombaton, ahogy hazajöttem Munkácsról, egy detektív volt nálam, felvette nacionálémat, s arról érdeklődött, hogy mennyi vagyonom lehet. Mondta, hogy összes könyveim miatt valami bajom lesz.”¹ Sinka István nem volt ijedős, mégis, a biztonság kedvéért, elküldte inkriminált verseinek egyik garnitúráját² Veres Péternek Balmazújvárosba, a másikat magánál tartotta, gondolván, hogy azok itt vagy ott mégiscsak megmaradnak. A cenzúrapéldányokat az ügyész aláírásával és tiltó bélyegzőjével – Nem engedélyezem! – a Fekete Bojtár özvegye, harmadik felesége, Sinka Istvánné Szin Magda őrizte meg.

A pásztor költő 1943. augusztus 23-ától mindvégig, közel egy hétig jelen volt a Soli Deo Gloria református ifjúsági szövetség telephelyén, a 600 fiatal részvételével megrendezett Szárszói Találkozón. Ekkor, itt, 1943 nyarán dr. Püski Sándor a fő szervező, többségükben a Magyar Élet Kiadó írói az előadók. A tanácskozáson az elkerülhetetlennek látszó szovjet megszálláshoz jó előre alkalmazkodó marxista, materialista Erdei Ferenc és a szovjet terjeszkedés rémségeire még időben figyelmeztető, harmadikutas Németh László két, egymással nehezen összeegyeztethető jövőképet vázolt fel. Az őszinte viták ugyan rokonszenvesek, ám a világnézetileg, társadalomfilozófiailag merőben ellentétes előadások megmutatták a népi mozgalom megosztottságát, belső válságát. Az egymástól markánsan különböző, irányát, tartalmát tekintve egymást majdnem teljességgel kizáró előadások nem fejezhették ki a szárszói táborozás érzelmi, hangulati egységét. Így felértékelődött régi magyar népdalaink identitásképző ereje, a közös éneklés, a verhallgatás és talán még a régmúlt feltárása, értékelése, László Gyula régész szakszerű előadása.

Olyan táborozó nem volt, aki ne szeretne volna hallgatni vagy olvasni Sinka István szebbnél szebb dalait, látomásos verseit és balladáit. Nem volt megosztó, az egységet képviselte. A találkozó érzelmi, hangulati kiteljesedése elképzelhetetlen a Fekete Bojtár nélkül. Este, a tábortűznél, a lelkes hallgatóság biztatására felolvasta három,

1 Sinka István levele Veres Péternek, Budapest, 1943. április 20., MTA Kézirattára, Ms 5499/54.

2 A hat lázadó ének később Veres Péter magángyűjteményéből bekerült az MTA Kézirattárába. A címküket ideírom: A kulcsár beszél az új cseléddel, Magyar hatodosok, Ha kell, százan aláírjuk..., A pór megszólal a magyar úriszék előtt, A vádló hangja, Három pap, Szent Mihálykor. Ezek a versek a rendszerváltást követően egytől egyig megjelentek.

ügyészség tiltotta forradalmi versét: a Móricz Zsigmondnak ajánlott *Magyar hatodosokat*, *A pór megszólal a magyar úriszék előtt* tiborci monológját és *A vádló hangját*. A gyújtó szavalás, a lázító felolvasás után, azt tetéztve, a rebellis eszmékre fogékony, többségükben református fiataloknak megengedi, hogy lekörmölgék cenzor törölte, tiltott költeményeit. A lélekébresztő eseményre emlékezve idézem a három inkriminált vers egyikének néhány sorát.

*Senki báróéknál
hatodos tengeri,
a jó Isten jó és
mégis megengedi.*

1944 tavaszán, a könyvhét közeledtével a *Fekete Bojtár vallomásai* II. kötetének megjelentetését a cenzúra és a kiadón belüli viták nehezítették meg. Sinka István 1944. március 21-én a következőket írta Veres Péternek: „Igen, Püskivel volt némi nézeteltérésem, illetve nem is Püskivel, hanem Simándyval [a kiadó lektorával]. A fő sérelem az volt, mert őszintén írtam meg a régi dolgokat Püskiről. Aztán ilyenféle kifogásokkal éltek: miért írom én azt, hogy – kökinybokor, kunnyó, röttön, tőgyfasalak, nagylékri, kóvika, faluszíl stb. A vége az volt természetesen, hogy azt mondtam Simándynak, mennyen a fenébe, írjon könyvet maga és azt vájkálja – és felkaptam az egész kéziratot és otthagytam őket. No de már rendben van...”³

Sinka azonban tovább töprenkedett: „Szeretném, ha a Fekete Bojtár átmenne a cenzúrára.” Az előkészületben lévő második kötetért fohászzkodott, ami végül is 1944-ben szerencsésen megjelent a könyvhéten.

*

Sinka István egy vésztoi zsidó házaspárral, Láng Gyulával és Láng Idával jó kapcsolatot ápolt. Láng Ida költőnő volt. Versei Békés vármegyei hírlapokban és antológiákban jelentek meg. Egyetlen verseskötetét 1944-ben adta ki a Múzsza Kiadó *Tündöklő híd* címen. Több figyelmet érdemelne az a körülmény, hogy Barsi Dénes, Láng Ida és Sinka István versei a himnuszok jegyében találkoznak – mintha egyazon költői műhelyből kerültek volna ki. A pásztorköltő érdesebb szavai sem veszélyeztették a Lángékkal való jó kapcsolatot, barátságot. „Ők mutattak nekem egyszer egy nagy albumot, amelyikben Jézus csak mint valami forrófejű keleti zsidógyerek volt feltüntetve, mint szektárius. De Földi Mihály, Szép Ernő, Szomory, Szomaházy, Bús-Fekete, satöbbi, végig az egész brancs, mint nagy magyar írók szerepeltek. Nem is kellett velük vitába szállnom, nekem legalább is! – elismerték, hogy kicsit bizony hamis állapot. De azért boldogan őrizték otthon az albumot” – írta Sinka. Az ilyen feszült, vibráló szóváltásoknál fontosabb, hogy sokfelé eljuttatták Sinka első verseskötetét. „Megvettek huszonöt vagy harminc kötetet a Himnuszokból, s küldték Pestre, Bukarestbe, a Fekete-tenger partjára, Egyiptomba s ki tudja még merre. Úgy tudom, hogy még Haifába is, Jeruzsálembe is az ő révükön került el. Bizony, Lángék csak egy poros, csendbe temetkezett faluban laktak a Körözs-táján, mégis hova kinyúlt a kezük!”

³ Sinka István levele Veres Péternek, Budapest, 1944. március 21., az MTA Kézirattára, Ms 5499/55

Balázs Árpád a kedves, hangulatos alföldi kisvárosból, Gyuláról érkezett Vésztőre Sinka Istvánhoz, a Sárret költőjéhez. Nem kerékpáron, hanem „biciklin” jött, hogy a britek is megértsék. Kócos, nyíratlan haja, kopott öltözéke, széttaposott rossz cipője arról árulkodott, hogy tisztességes szegénységben él. Anyagi körülményeit meghazudtolva mégis érett gomolyát és füstölt szalonnát hozott a Fekete Bojtárnak és családjának. Az enyhén raccsoló, különös vendég még csak nem is újságírónak, hanem írónak mondta magát. Tehette, mert megjelent már egy könyve *Hallgat az Isten* címen, Babits Mihályhoz intézett ajánlással. Ismerte a magyar vidék tollforgatóit Móricz Zsigmondtól Szabó Pálig, Veres Péterig. Elsők között szerzett tudomást új folyóiratok indulásáról, irodalmi társaságok alakulásáról. A harmincas években a Tisztántúli Figyelő, a Magyar Alföld és a Délmagyarország közölte írásait. A Kelet Népében *Az algyői kompon* címen elbeszélése jelent meg. A közvetlen vendég és a házigazda hamar összebarátkoztak és összetegeződtek. Nem sokkal később a „póri költő” szívbeteg felesége a gyulai kórházba került. A vésztői napszámos Sinka István és gyulai barátja a beteget felváltva látogatta. Ilyenkor a Fekete Bojtár Balázs Árpádnál szállt meg. A sorsverte Sinka, szorongásait oldandó, ekkortájt kezdett el publikálni a gyulai lapokba.

A hódmezővásárhelyi írótalálkozóra és a várost körülölelő tanyavilág szervezett kutatására 1935. augusztus 25-étől került sor, három napon át. Az ötletgazda Simándi Béla kardoskúti tanító volt, segítője Karasz Péter, a gazdaifjúság felkészült vezetője. A szervezésről a Gazdaifjak Egyesülete és a Bercsényi Miklós Bajtársi Egyesület gondoskodott. A meghívottak: írók, újságírók (és politikusok) sereglete összetételét tekintve sokszínű volt, mégis a népi írók, falukutatók jelenléte meghatározta az ankét jellegét.

Sinka István a tanácskozás híret gyulai barátjától, Balázs Árpádtól hallotta. Nem hívták meg őket, mégis némi töprengést követően úgy határoztak, hogy csak elmennek erre a közéleti eseményre. Balázs Árpád cimborája biztatására sorolta azoknak a nevét, akik minden bizonnyal ott lesznek. Bakó Józsefet, Féja Gézát, Illyés Gyulát, Pákozdy Ferencet, Sértő Kálmánt és Szabó Pált említette, de ennél jóval többen jöttek, legalább harmincan voltak. Ott volt még Kárász József, Katona Jenő, Kovács Imre, Matolcsy Mátyás, Nagy Lajos, Nyisztor Zoltán, Oláh György, Paku Imre, Rozványi Vilmos, Simándy Pál, Számadó Ernő, Takács Ferenc munkásképviseelő és mások. A harmadik napon a Szegedi Fialatok Művészeti Kollégiumát Buday György, Ortutay Gyula, Tolnai Gábor és Tomori Vilma képviselték.

A népes társaság tagjait a szervezők tanyásgazdákhöz osztották be. A részt vevő írók közül Féja Géza, Illyés Gyula, Paku Imre és Somody Pál nagy szeretettel és elismeréssel emlegették sajtóbeszámolóikban Greguss Mátét, a negyvenholdas mintagazdát. Féja így ír: „Az első út a Greguss Mátéék tanyájához vezet. Sokat hallottam már róluk, nagyhírű emberek itt: Tisztántúl. Három nemzedék áll egymás mellett: a nagypapa, az apa s a gyerek, mögöttük pedig a negyvenholdas gyümölcsfa-birodalom. Csak őszibarack fája négyezer darab van. Jó évben négy-öt vagon barackot exportál. Kilenc holdon eperfák borulnak egymásba, drótsövény körülöttük, mert ez a lábasjóság birodalma.”⁴

4 Féja Géza: Látogatás a kacagó embernél. Magyarország, 1935. augusztus 28. (XLII. évf. 194. szám), 5. o.

Nagy Lajos jóval nagyobb földterületen, még eredményesebben gazdálkodó földművessel is találkozott Kruzslicz Flórián személyében. Az ő „[...] birtokán nincs egy fillérenyi teher sem, nem kell kamatokat fizetnie; neki csak az a gondja, hogy az adóját megfizesse s ő maga családjával megéljen.

A százötven hold – pontosan száznegyvenkilenc – kitűnő fekete termőföld, amelyen itt az egész határ. Kruzslicz is, mint a többi tanyás gazda, búzát, árpát, kukoricát termel és állatokat tenyészt.”

Ennél is többet, jobbat szeretne, akár még forradalmi átalakulásra is gondol. Nagy Lajos udvariasan lehűti az igen ambiciózus mintagazdát:

„A forradalomról kénytelen voltam közölni, hogy eddigi ismereteim szerint semmi jót nem hoz a földbirtokos gazdák számára. Ő, Kruzslicz és társai abba a kategóriába tartoznak, amelyet Oroszországban *kulák*-nak neveznek s a mezőgazdaság kollektivizálása Oroszországban úgy történt, hogy a kuláktól elvették a földjét, a termelő eszközeit, de őt magát a kollektívba nem fogadták be.”⁵ Ezt a gazdák, ha nem is tudták, azért sejtették.

A földosztás országos méretekben jogosnak ígérkező követelése nem aratott osztatlan sikert Hódmezővásárhelyen. Ennek az az oka, hogy a városban és tanyavilágában nincs nagybirtok. A középbirtokosok meg nem szeretnék, hogy az ő földjüket osszák ki a rászorulóknak. Ebben az időben nyomornegyedek Hódmezővásárhely határában is voltak, a gyárakban meg javításra vártak az egészségtelen munkakörülmények. A szónokok közül a legszebb, legigazabb beszédet Takács Ferenc munkásképviseelő mondta, Féja Géza és Kovács Imre elismerte, megdicsérte szónoklatát.

Sinka István és Balázs Árpád bekéredzkedtek Greguss Máté udvarába, így szabad volt nekik ott, a szénakazalban aludni. Sértő Kálmán és Sinka István korábban már levelet váltottak egymással, de személyesen először itt, Vásárhelykúton találkoztak egymással. Sértő nem tudta, hogy a Fekete Bojtár csapnivaló körülmények között, nélkülözve él három gyermekével és beteg feleségével, Papp Piroskával Vésztőn. Meggondolatlan, bántó fogalmazásával, türelmetlen soraival megsértette a pásztorénekeset. Itt, a találkozáson alkalma nyílt megkövetni író társát.

Sértő Kálmán a Greguss-tanyán kapott szállást mint meghívott íróvendég. Nem a szénakazalban, hanem bent a házban, a vendégszobában. Sinka István elhozta magával Hódmezővásárhelyre a Szabó Pál által Biharugrán szerzői diktálás után legépelet kész versei művét, a *Pásztoréneket*. Itt adta át Féja Gézának, aki megjelentetéséről gondoskodott a Felvidéken a tornaljai Kazinczy Szövetkezethél. A szervezők nem tudták, hogy ott van Sinkánál a *Himnuszok Kelet kapujában* verseinél (első köteténél) jelentősebb műve, a *Pásztorének*. Ha a szervezők ezt megsejtették volna és becsülettel felkértek, a Fekete Bojtár felolvashatott volna egy szívet gyönyörködtető részletet a találkozót záró rendezvényen. Nem így történt. Az alábbi szemelvény mégsem hangzott el az irodalmi esten. Pedig, ha a szervezők tájékozottabbak és tapintatosabbak, akár itt történhetett volna meg, Vásárhelyen a kiseposz legelső bemutatója.

5 Nagy Lajos: Találkozás a hódmezővásárhelyi tanyavilággal, Válasz, 1935. november (II. évf. 11. szám), 662–664. o.

Pásztorének

*Énekeljünk. Ime szép
este van, leng az ág,
kék füstje csavarog a pipámnak,
most élnek a holtak is: a puszta beszél...
Apámra, falumra, anyámra emlékezem,
a tenyérnyi földre, a juhászkunnyóra,
hol béke nélkül is béke volt.
A birkák kerek szemére emlékszem
s a tejre, a tejre, egyetlen italunkra.
Csobolyóban hozták a bojtárok
virradatkor s én ittam
betelve a lágy, fehér istent,
de titkon, jobbágyi lappangással,
hogy szíven ne üssön az ispán kemény szava...*

Sinka István, 1935

A *Vallomás* című (6 strófából álló) verset az alkalomra „írta és az irodalmi esten elmondta: Sértő Kálmán”. Az itt még csonkítatlan alkalmi költemény Bajcsy-Zsilinszky Endre nemzeti radikális hetilapjában, a *Szabadságban* jelent meg 1935. szeptember 1-jén. Az ügyészség Sértő későbbi köteteiből (*Esett a hó; Sértő Kálmán [Összegyűjtött Versei]*) kihúzta a felforgatónak minősített ötödik versszakot:

Vallomás

*Én nem keresek soha témát,
Mert bátyáim játszák a némát,
Nagy szerepük van, sokat nyögni,
Korgó gyomorral dörömbölni.
Hervasztja őket úgy az élet,
Mint az ősz a vadvirágos rétet,
Szántanak, vetnek és aratnak,
Ez dukál az elhagyott magyarnak.*

Sértő Kálmán, 1935

A nemzettudat, a szülőföldhöz és a Kárpát-hazához való hűség szívszorító megnyilvánulásait is csokorba lehetne szedni, ki kellene gyűjteni a *Fekete Bojtár vallomásaiból*. Egy példát említek: „Mikor második bárányomat toroztuk, Péter bácsi egy szép szavú kiscsengőt adott nekem, nehogy elbúsuljam magam. Írni nem tudott, azért hát elővette a bicskát s neve helyett a magyar címet és koronát karcolta bele a csengő oldalába. Ő neki, hogy el ne felejtsem, a teljes neve Lomb Péter volt.” A nemzeti szimbólumok tiszteletéről, megbecsüléséről a magyar népművészetből számos hasonló alkotást lehetne említeni, a fafaragástól a fazekasságon át a festett bútorokig és a kazettás mennyezetekig.

A másik példa döbbenetes, balladába illő, vérlázító történet. Nagy Péter 48-as honvéd szomorú halálát, méltatlan pusztulását örökíti meg, aki a temesvári csatavesztés

után negyven évet cselédkedett. Ki tudja, utoljára melyik pusztán szolgált? „Vermesen aztán lyukat vájt a ganédomb tövében és belefeküdt. Elbújt a világ elől, úgy, miként a vad, ha érzi, hogy jön a vég. Valaki hírül hozta, s mikor felkerestük, még élt, de már nem felelt. Nagy hőszinű bajsza rátapadt és eltakarta a száját. Kövér legyen zúgtak rajta, hosszú görcsös botja mellé feküdt. Így vonult nyugalomba Nagy Péter.” Még ha ritka, egyedi tragédiáról lenne szó, az akkor sem vetne jó fényt a századforduló és az azt követő évek liberális társadalmi berendezkedésére. A balladák már-már tömeges hullásról, pusztulásról tesznek tanúbizonyságot. A Sinka-balladák hőseiről, a tragédiák családi vagy helytörténeti hátteréről, a versek keletkezési körülményeiről, a magyar hagyománnyal, hiedelemvilággal való találkozási pontjairól a *Fekete Bojtár vallomásaiból* sok mindent megtudunk. A ritka könyv Ács Laji, Dús András, Fűfa Albert, Kun István, Lomb Péter, Mados Zsuzsa, Pogány Sándor, Sallai Mihály, Sólyom László és más szép nevű, dolgos szegény emberek, gürcölő asszonyok többnyire halálba forduló, hányatott sorsára vet fényt, közelebb hozva azt az érdeklődőhöz. A nyomor, a kilátástalanság, a magárahagyottság, az alkoholizmus, a gyógyíthatatlan betegség nemritkán az élettől való teljes elidegenedéshez, öngyilkossághoz vezet. Biharban, Békésben a földi lét súlyos gondjait már kezelni, megoldani képtelen reményvesztett számos esetben maga ellen fordul, felakasztja magát. Erdélyi József *Elkárhozás* című versében, Sinka István *Csengett az ég, pengett a föld* című balladájában siratja el az ilyen idő előtti távozót. Mindkét keserű költeményből idézek egy-egy versszakot:

Elkárhozás

Egy fergeteges éjszakán,
megunta végre italos,
asszony, gyerek, bivalyverő
éltét a sánta bivalyos.
Kiment a szénáskert alá,
hurkot vetett egy ágon át,
bedugta eltökélt fejét,
és felakasztotta magát.

Erdélyi József, 1931

Csengett az ég, pengett a föld

Indult volna, de hová is?
Tombolt volna tovább, minek?
Kötelet vett a kezébe...
s néhány lepke elszállott egy
szegről villogva az égbe.
És kelt a nap, hozta a hírt:
két góré közt pár ibolya
kéken, mint a kék menny, kinyílt.

Sinka István, 1942

A *Fekete Bojtár vallomásait* tanulmányozva is találunk ilyen gyászos esetet: „Közben az egyik szomszédasszonyunk, az öreg Boksáné egy délután feketébe öltözött és felakasztotta magát. Gyógyíthatatlan beteg volt, nem akart hiába a halálra várni. Piroška, mikor meghallotta, sokáig mozdulatlanul ült egyhelybe, lehunyta a szemét, és arcán kiütött a verejték. Azért kisángyunkat ő is átment megnézni, és éjszaka, mikor lassan, meggörnyedten sétáltattam a szilvafák között, egyszer megszólalt és azt mondta: – Olyan most is, mint íletbe vót. Csak az arca sárgább egy kicsit, és már többé nem él!”

Dr. Varga Zsigmond ügyvédjelölt és terménykereskedő Sinka István önzetlen híve, jó barátja és elmaradhatatlan vitapartnere volt, a költőhöz hasonlóan három gyermek

édesapja. Hozzá járt napszámba a Fekete Bojtár, gyenge vállán, rossz hátán búzával teli súlyos zsákokat cipelt fel Varga Zsigmond padlására.

Ő a harmincas évek elején aktív, szociálisan érzékeny gabonakereskedő, a helyi, vésztői kisgazdapárti szervezet választott jegyzője. 1932 júniusától az FKGP négy al-elnöke közül az egyik Varga Zsigmond. „Naiv, tiszta lelke volt, s ösztöneivel vissza tudott tapogatózni apja és nagyanyja pusztát járó s ekét és ökröt kísérő nyomaira” – olvasható a *Fekete Bojtár vallomásai* II. kötetében.

Zsiga a Független Kisgazdapárt feltétlen híve volt, vakon bízott a pártvezérekben, Eckhardt Tiborban, Nagy Ferencben és Tildy Zoltánban. Sinka nem tartotta alkalmasnak az említett vezetőket a százabajú magyar gondok megoldására. Tildy Zoltán a kiadásra váró himnuszos ciklus legépelésével, Nagy Ferenc a költő első verseskötetének szakszerű ismertetésével (*Himnuszok Kelet kapujában, Független Kisgazda, 1934. január 12., 4. o.*) nem tudta eloszlatni Sinka István bizalmatlanságát. Dr. Varga Zsigmond, az igaz barát, az elmaradhatatlan vitapartner mindvégig kitartott a Fekete Bojtár mellett. Műveltsége, széles körű tájékozottsága ellenére az ügyvédi vizsgát sohasem tette le. Járt a francia fővárosban 1933. január 14-én, a Párisi Magyar Akadémia Kodály-ünnepén, *A magyar népdal országépítő erejéről* tartott előadást.

Sinka István kedves, szeretett felesége, Papp Piroska hosszan tartó betegség után 1935. július 12-én hunyt el, Gyulán temették el. Balázs Árpád kerített sírásókat és a halottat méltó módon búcsúztató, ékesszóló református lelkészt. A megszenvedett édesanya halála a család szétesését eredményezte. A költő a magyar fővárosba indult, hogy az irodalmi életben jobban megmutathassa magát. A legkisebb gyereket, Zoltánt a nagyanyja hazavitte az elszakított Nagyszalontára. Jankót a pásztor költő barátja és támogatója, dr. Varga Zsigmond ügyvédjelölt vette magához. Ferkó egy öreg boltosnénál Vésztőn maradt. A Budapestre távozó költőt a vasútállomásra hűséges vésztői barátja kísérte ki. Az elszánt Sinka mélyről feltörő búcsúszavait a *Fekete Bojtár vallomásai*ból ismerjük: „Nem fordulhatok többet vissza, még akkor sem, ha azzal a sír göröngyeitől szabadulnék.” Körülbelül fél órát vártak a gyulai motorra, fél óra alatt vagy hatszor elbúcsúztak. Végül a vicinális ablakából látottakra így emlékezik a székesfővárosba távozó, jobb magyar jövőről álmodó költő, az önvallomás és társadalomrajz szerzője. „Ameddig be lehet látni körül, néztem a tájat, s arra gondoltam, hogy az enyémen kívül porban, esőben, sárban mennyi kín és küzdelem omlik el.” *A Fekete Bojtár vallomásai* II. kötete ezzel zárul.

Sinka munkásságát világirodalmi összefüggésekben Várkonyi Nándor mutatja meg még a háború idején: „A szakadékos sors szakadékos lelkű embert és szakadékos lírájú írórt nevelt belőle. Ez az alkat Gorkijra emlékeztet; „gorkij”, tudjuk, keserűt jelent, az orosz író ezt a szót választotta jellemző álnévül, de ami a szláv Gorkijnál inkább csak fanyarság, lelki depresszió, a magyar bojtárgyerekekben vad tűz, maró füst, dühös vihar és villámlás. Vád. Életét és társaiét vádnak érzi, dokumentumnak arra, hogy mit bírhat el az ember, de mit nem bírhat el a társadalom. Amit Illyés Gyula a dunántúli ember higgadtabb vérmérsékletével ír le, azt Sinka az alföldi nomád féktelen izgalomával szakitja ki magából.” (*Sorsunk, 1942. november-december*)

„Kinek két hazát adott végzete: Zemplént és Bánfalvát”

Kazinczy Gábor életútja, irodalmi öröksége

A magyar irodalmi és történelmi múltból négy Kazinczynak fénylik a neve. A híres Kazinczyak sorában az első Kazinczy Péter, aki a Wesselényi-féle összeesküvésben részt vett. Emiatt fej-és jószágvesztésre ítélték, s csak nagy váltságdíj ellenében kapott kegyelmet. Őt követte időrendben a legnagyobb Kazinczy: a nyelvújító, a kiváló irodalmár, aki két évtizeden át irányította a nemzeti irodalom életét Széphalomról. A haladás, a szabadság eszméjének áldozata lett, hiszen a Martinovics-féle összeesküvésben való részvétele miatt hét évig szenvedett börtönben. Kazinczy Ferenc fia, Lajos a harmadik a Kazinczy családban, aki méltó utódként az 1848-49-es szabadságharc hős tábornoka volt. A család negyedik nevezetes tagja Kazinczy Gábor, Ferenc unokaöccse, aki 1850-1864-ig (haláláig) a bánfalvi kastélyban (ma: Platthy-kastély) lakott.

Kazinczy Gábornak „két hazát adott végzete: Zemplént és Bánfalvát.” A kiváló szónok, politikus, író, aki a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt, 1818. július 21-én született Zemplénben, Berettőn módos földesúri családban. Bánfalva (ma Bánhorvát) a visszavonulás színhelye, életének nyugalmas, termékeny, bár betegségekkel terhes időszaka.

A Kazinczy családnév egyes kutatások szerint borsodi eredetű, mert a Kazinc szó csak itt szerepel helynevekben: Kazinc-puszta, Sajókazinc, Kazincbarcika.

Hétéves, amikor Sárospatakon a híres kollégium tanulója lett. Később jogi osztályba lépett. Nem volt társaságkedvelő gyermek, folyton olvasott. Patakon ismerkedett meg a szintén ott tanuló Tompa Mihállyal, akivel életre szóló barátságot kötött, s aki itt, Bánfalván, (Bánhorvátiban) az ősi kastélyban is gyakorta meglátogatta. Diákéveiből táplálkozik még Erdélyi János és Szemere Miklós iránti barátsága.

Kazinczy Ferencsel 1830-ban találkozott személyesen, és a mester nagy hatással volt rá, örök eszményképe lett. Végleg döntött: maga is író lesz. A nagybátyja örömmel fedezte föl a fiatal fiúban a tehetséget, és kiváló irodalmi művek fordítása felé irányította Gábor figyelmét, aki aztán Goethét, Galeotto-t, német mesegyűjteményt fordított.

1836-1838-ig Pesten tartózkodott. Ebben az időben kötött házasságot Fáy Emmával, jóbarátja lett Vörösmarty Mihálynak és Toldy Ferencnek. Fáradszatólanul dolgozott, az Athenaeumban jelentek meg írásai.

1837-ben megalakult az irodalmi élet föllendítésére a Magyar Nyelvújítói Társaság, amelynek titkára lett. Az olvasóközönséget romantikus novelláival és egy prózai regével lepte meg. (Dölyf és szerelem, Árpád). Elégikus gyűjteménye a Szerelem könnyei szintén ekkor látott napvilágot.

A fiatal Kazinczy a reformokért lelkesedett, hamarosan a reformerek köréhez tartozott. Az 1830-as évek végére már híres ügyvéd lett, majd 1841-től Kossuth kérésére a Pesti Hírlap rendszeres zempléni tudósítója. A zempléni gyűlésen ő is felszólalt, tiltakozott Kossuth letartóztatása és a kormány zsarnoksága ellen. A nagyműveltségű író már ekkor híres volt szónoki képességeiről. A szabadság eszméiért szállt síkra. Egyik híres beszédében így írt a szabadságról: „Szabadság: Te legszentebb, legszebb szó e földteke ezer nyelveinek minden szavai közt!”

Pályatársai hiteles képet nyújtottak megjelenéséről, szónoki képességeiről. Léway József emlékbeszédében így jellemezte: „Magas termet, kifejezésteli nagy szem, mély, benső életre mutató beszédes arc... Szép csengésű, rokonszenves hang és tiszta magyar szóéjtés.”

Egressy Gábor a kiváló színész Borsodi leveleiben ugyancsak az író kifejezőképességét, szókincsének gazdagságát emelte ki, amikor hangsúlyozta: „...beszéde a legszebb művészeti tárgynak minden kellékével bír.”

Szónoklatai mellett folyamatosan fordított franciából, németből, majd megírta az Akadémia kéziratában megjelenő Zempléni képek és regék című művét.

Több lapkiadói kísérlet után 1839-ben elérkezettnek látta az időt egy radikális sajtótermék kiadására. Ekkor indult útjára a Népbarát lap, melynek cikkei arra mutattak, hogy egy haladó, forradalmi szellemű ifjú csoport akarja irányítani az irodalmat. A folyóiratot rövid idő leforgása alatt betiltották. (A Kossuth- és Wesselényi-féle per után ez várható lépés volt az ellenzékiek részéről.)

Kazinczy munkakedve töretlen maradt, tovább próbálkozott irodalmi alkotásai kiadásával. Novellái (pl. A dal leánya, Norma) többnyire fordítások. Nagyobb visszhangot, sikert irodalomesztétikai és politikai cikkei váltottak ki. Erre az időre tehető az a vállalkozása, amely aztán haláláig szívügye maradt: Kazinczy Ferenc műveinek, levelezéseinek kiadását kezdte meg. Az 1840-es években, amikor visszatért Zemplénbe, érdeklődésének középpontjába a politikai tevékenység került. Ellenzéki szerepe, radikális megnyilatkozásai idején szorosabb viszonyba került Petőfi Sándorral, aki találkozásuk élményéről a 12. Úti levélben számolt be. Együtt látogattak el Sárospatakra, majd Széphalomra. Néhány hónappal később pedig, amikor a liberálisok győztek Újhelyen, Petőfi így üdvözölte versében „lelke rokonát” Kazinczy Gáborhoz című versében:

„Miljók nevében emelem szavam, / Miljók nevében mondom el neked / A köszönet, a hála szavait, / Hős pályatársam, lelkem rokona.” E nagyívű költemény kezdő sorai olvashatóak Kazinczy Gábor mellszobra alatt, amely Maugsch Gyula alkotása és a sárospataki Iskolakertben található.

Amikor az országgyűlés 1849-ben a hadi események miatt Debrecenbe kényszerült, az író szállása lett az egyik szellemi központ, melynek gyakori látogatójaként tartják számon Kemény Zsigmondot. A fő téma természetesen nem az írás, hanem a nemzet sorsa lett. Ismeretes a függetlenségért folyó harc bukása, a véraldozat, a megtorlás. Kazinczyt lesújtotta e történelmi fordulat. A közéleti kilátástalanság mellett személyes élete is válságba került: elvált feleségétől Fáy Emmától, aki rövidesen elhunyt. Egyetlen fiúgyermek, Artúr Miskolcra került, a Református Gimnázium-

ba, ahol kiváló tanára, Lévay József vette gondjai alá. Kazinczy Gábor ekkor került szorosabb barátságba Lévayval, aki Tompa mellett szintén gyakori látogatója volt az író-politikusnak itt, Bánfalván, a kastélyban.

1850-től Kazinczy végleg a bánfalvi remeteséget választotta. Az új helyzet új alkotói műhelyt is teremtett, újra az alkotói munka jelentette számára az igazi létet, miközben folytatta íróbarátaival is a kapcsolatát. Kik voltak igazán fontosak számára az elvonulás időszakában? Azok, akik személyesen is meglátogatták, kikkel a híres gesztenyefa árnyékában irodalmi diskurzusokba bocsátkozott. Gyakran meglátogatta itt Tompa Mihály, Lévay József, Egressy Gábor, Toldy Ferenc, Erdélyi János, Arany János.

Arany és Kazinczy 1855-ben ismerkedtek meg személyesen: a nagy költő Tompával látogatott el Bánfalára. 1858-ban pedig mindketten az Akadémia tagjai lettek. 1860-ban a Kisfaludy Társaság tagjai sorába választja Kazinczy Gábort, aki bánfalvi elszigeteltsége idején a Molière-fordítások kiadását tervezte. E műfordításokról elismerően szólt Arany is: "Te a legfranciább író oly magyarsággal kívántad lefordítani, mely közel álljon a legmagyarabbhoz."

1864. április 18-án a bánfalvi kastélyban hunyt el Kazinczy Gábor. Életének utolsó három éve a betakarítás, az összegzés éve volt. Befejezte a Molière-művek első szép magyar fordítását. Folytatta a Magyar Történeti Kútfők kiadását, befejezte fő feladatát: a Kazinczy Ferenc hagyatékának gondozását. Mint szónok is kitűnő művel zárta életét: a Szemere Pál fölött mondott emlékbeszéde a szónoki bravúr megtestesítője, egyik legjobb retorikai alkotása.

A bánhorvátai Platthy-kastély Kazinczy Gábor utolsó tizennégy évének helyszíne. Tiszteletére a Kazinczy Ferenc Társaság, a Tizáninnyi Református Egyházkerület, a Bánfalvi Református Egyházközség, Mezőtúr Önkormányzata, Bánhorvátai Község Önkormányzata, a Megyei Honismereti Bizottság emléktáblát állított a Platthy-kastély falára 1994-ben. Iskolánk a helyi és a környékbeli diákok közreműködésével emlékműsorok, vetélkedők különféle rendezvények révén állít emléket az írónak. Tanárként magam is sok rendezvény ötletgazdája, szervezője voltam. Számunkra - a településen élők számára - kedves irodalmi emlékhely. Munkássága iránti tiszteletünk jeléül iskolánk névadója lett az író-politikus, mert úgy vélem, kell egy kapocs múlt és jelen között, hogy legyen jövőnk. Kazinczy Gáborral együtt mi is valljuk: „Aki nemzetének erkölcsét szebbíti, az maga után háláló fiakat.”

Források:

Csorba Győző: Kazinczy Gábor Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Honismereti Bizottság Miskolc, 1994.

Kazinczy Gábor emlékezete Emlékülés Bánfalván 1994. november 10-én Borsod-Abaúj-Zemplén Honismereti Bizottság Miskolc, 1995.

Fazekas Mihály emlékezete egy Gulyás Imre-versben

Gulyás Imre verse – *Császár-husár legendája / Bánatos vallomás egy képzelt szájhagyományban* – hitelesen szép. Fazekas Mihály (Debrecen, 1766. január 6. – Debrecen, 1828. február 23.) versei alapján és nyomán mondhatjuk ezt.

Fazekas Mihály 1782 és 1796 között önkéntes katona, előbb közhuszárként Galíciában szolgál. 1789-ben már hadnagy, és 1790-ben részt vesz Moldvában az osztrák-török-orosz háborúban. 1793 és 1796 között a napóleoni hadjáratok során eljut Franciaországba, Dél-Németalföldre, Hollandiába, Németországba. 1796-ban főhadnagy lesz, de visszatér Debrecenbe. Kertészkedik, verseket ír, városi és kollégiumi pénztárnok. „Családi vállalkozásban” a sógorával, a kitűnő botanikus Diószegi Sámuellel együtt -- Linné nyomán -- megírják az 1807-ben megjelenő első magyar botanikai rendszerezést és növényhatározót, a *Magyar Fűvészkönyvet*.

Szerelmi lírája a csaknem 15 éves katonáskodása idején keletkezett élményeiből született.

A Manciról írt **A szem tüze** nyolcsoros vers a kétütemű ősi nyolccsal kezdő két sora után 8-7-essel folytatódik, és rímes időmértékes is. **A szem tüze** enyelgő. Így kezdődik: „**Manci** velem **szem**közt üle, / **Mosolyogva rám** tekintte, / **Vérem**, jaj, **mint felpezsdüle!**” Ritka ionicus a maiore verslábai: „**szem**közt üle” (- - u u), „**felpezsdüle**” (- - u u). Az ezt követő **Manc**hoz című ütemhangsúlyos és rímes időmértékes versében a költő felmagasztaló-csodálkozó, gyönyörködő jó huszárszemmel úgy gusztálja meg a nőiséget, mint „valami” kitűnő, pompás paripát. Íme a vers 8 -7 szótagos kezdő sorai: „**A hatalmas / szerelemnek / Királynéja / ihol jő, / Vagy talán az / én** szívemnek / **Vívója az? / ő az, ő! / Mely felséges/ egy munkája / A pompás ter/mészetnek, / Minden íze, / porcikája / E gyönyörű / termetnek!**” És itt is van ionicus a maiore: „**Vívója az?**” Talán érdemes megjegyezni, hogy a költő barát Csokonai Vitéz Mihály 1803-as keletkezésű miniatűr remekműve, a *Tartózkodó kérelem* ugyancsak 8 -7 szótagos sorokból áll, és ugyanilyen felütéssel kezdődik: „**A hatalmas szerelemnek**”. És az is milyen szokatlan, ritka, ionicus a minore verslábakkal: uu - / uu- -! Tehát ez a sor bimetrikus. De a versben négy szimultán sor is van, amikor a ritmusban egybeesik az időmértékes hosszú szótag és a magyaros ütemeli szóhangsúly. Példának okáért ilyen a már említett „**Mely felséges /egy munkája**” (- - / - u / - - / - u) és a „**Minden íze, / porcikája**” (- u / - u / - u / - u).

A **Ruszánda, moldvai szép** című szerelmes versnek már a címe is nagyon csodálatos melléknévi teljes metafora, értelmezős szerkezetben! Ez a költemény többnyire 8 -7 szótagos, kétütemű hangsúlyos, és rímes időmértékes is, hol bimetrikus, hol meg szimultán sorokból áll. Nagyon összetett érzéseket bont ki. A lírai én áldozat. A nagy, romantikus szerelemnek ígérkező kapcsolat lehetőségének, illetve kiteljesedésének az az akadálya, hogy ő, a férfi magyar és katona, a nő, Ruszánda pedig „oláh”. „**Most is a török puskája / Nem lött meg oly / mérgessen, / Mint egy oláh / kislyánykája / Rám tekintvén / édesen.**” Áldozatként töpreng és vizionálja a lehetőségét. „**Én is, ha ma/gyar**

nem volnék, / Érte nevem / letenném, / Vagy halnék, vagy / megbomolnék, / De Ruzsándát / elvenném.” Vágyakozik, és kissé kamaszosan fogadkozik. „Ha nem volnék, / ami vagyok, / Lábom azt is / ígérte, / Hogy a Kárpá/tusok nagyok, / Mégis megmász/ná érte. / Oláhszűrt ven/nék magamra, / Kérges bocskort / kötöznék, / Fejszét vennék / a vállamra, / S a hegyekbe / költöznék, /Ha kimennék / a juhokkal, / Ruzsándát is / kicsalnám, / Talpig megrak/nám csókokkal, / Öröömbe / befalnám”. De a katonai kötelesség, a regula megálljt parancsol az illúzióknak. „Vess véget ha/zai hűség / E lány gondo/latoknak, / A puhának / gyönyörűség, / Pálma kell a / bajnoknak.” És itt is találunk nagyon szép, leleményes ionicus a minore-s sorokat, például a „Ha kimennék / a juhokkal” és a „A puhának /gyönyörűség” is ilyen!

De Fazekas Mihályt a Ruzsánda iránti vonzalom nem hagyja nyugodni. Alighanem a képzeltetés, egy vágyott álom és a valóra ébredés leírása a /**Még gyertyám el nem óltottam...**/ című kétütemű 8-7-es és ugyancsak rímes időmértékes verse is. „Hogy magam a/luttá tettem, / Lábujjhegyen / lépeget / Ruzsánda, meg/áll felettem. / S rám csókokat / hinteget. / Amint pillám / közt sejtettem, / Felém kezdett / hajolni, / Ugyan miket / érezhettem, / Ki ne tudná / gondolni? / Tovább magam / hogy titkolnám? / Karom kiter/jesztettem, / S amint magam/hoz kapcsolnám, / Az ágyról le/ejtettem. / Én leugrék / megrettenve, / Hogy felkapjam / lyányomat. / Mit kaptam fel, / felszerkenve? / Veress mantli/zsákomat.” Amint látjuk, Fazekas Mihály itt már megcsillogtatja sajátos, önironikus humorát is. Sajátos ez azért, mert önmaga a kárvallott.

A **kétségbeesett szerelem** versében előbb egy olyan apokaliptikus pusztulást vizionál, amelyben a költői én hexameterekben fohászodik a Ruzsánda iránti oltalomért -- a feljebbvalóhoz. „S vedd ki Ruzsándámat, felséges erő! kit az omlás / Nem mozdít meg örök helyedről, s tedd a haboknak / Nagy partjára!” Majd virágos menyegzői kép úszik be a versbe. „Bészört oltárnál gondatlan örömben Ruzsánda / Bokkrétazza magát, s engem les játszi szemével, / Meglepem őt.” De a rettenet nem ér véget. A vers végén a költő egyenesen a legemelkedettebb hangú lírai formában, az ódai pátoz kifejezésére alkalmas alkaioszi strofákkal fejezi ki fájdalmas panaszát. „Elvesz/telek / hát? (ret/tenetes / szavak) Édes / Ruzsán/dám! s or/vosoló / kezed / Meg sem / tapin/tá bé/lyukasz/tott / Mejjem ö/rök sebe/it; se/ számból // Nem hall/hatád /meg mos/toha sor/somat, / És hogy / keser/vem szá/ma telyes / legyen, / Nem nyug/tat egy/ felejt/hetet/len / Elszaka/dáskori:/ Isten / hozzád.”

Álljunk csak meg egy pillanatra! Meg kell jegyeznünk, hogy Fazekas Mihály nagyon ravasz, hogy kijöjjön a nagy alkaioszi sor 4. lába, ami mindig anapesztus (u u -), a *telyes* szót fonetikusán írja le: *telyes*. (A Mester „kicselezte” a ritmust.)

Ámeli egy francia nő. Az **Ámelihez** című kétütemű 8 -7-es és egyben rímes időmértékes költemény legelső mondata: „Veled való / múltatásom / Táplálta é/letemet, / Tőled való / elválásom / Sietteti / végemet.” Ez a kapcsolat mintha már a szerelmi-testi megelégedettség elmúlása miatti bánatot jelezné. A **Végbúcsú Ámelitől** utolsó sora: „Szívem sebjeiből nem fog el Ámeli.”

Gulyás Imrének, az olyan nagy empátiával megáldott kitűnő debreceni költőnek, aki még 2000-ben is hexameterekben álmodta meg az eposzának mondanivalóját (Apáink a Donnál), nyilvánvaló, hogy a földi Fazekas Mihály szerelmes versei között

leginkább csakis a román parasztlányról, Ruzsándáról írtak ragadják meg a figyelmét és az ihletét, mert azokban lát igazi fantáziát; és az így keletkezett empatikus gondolataiban, érzéseiben szinte már folytatja-formálja is a „képzelt szájhagyományt”. Nem kevesebbre vállalkozik, minthogy elmondja nekünk, és megértesse velünk ennek a derék magyar huszártisztnek és katonaként is kiváló embernek felvilágosodás kori érzékeny, már-már romantikusan nagy bánattal, fájdalommal terhelt szerelmes vívódásának összetett emberi mélységeit.

Gulyás Imre előtt ez az alapképlet állt: Fazekas Mihályról – Csokonai Vitéz Mihály mellett Debrecen másik nagy klasszikusáról – írni egy szép és jó verset. Fazekas Mihály bimbózó nagy szerelmi vonzalmát, sőt legnagyobb szerelmét a nemzeti hovatartozása, különbözősége és a katonai hivatásából fakadó kötelessége szakítja szét. Emiatt önvád gyötri. A Gulyás Imre által megálmodott *Császár-husár legendája* vallomástevője, a képzeletbeli Fazekas Mihály az 1796-os obsit megkapása után, és az „árulkodó” sor, „*A hatalmas szerelemnek*” révén ítélve, megközelítőleg 1803 körül „írhatta” ezt a versét. Gulyás Imre az olvasmányélményét rendszerezve, tovább írva, egymásra épülő négy részt különít el. A vers ritmusa 30 sorban bimetrikus, 22 sorban szimultán, ugyanis a költemény 13 négysoros versszakból áll, tehát 52 sorból. Ősi nyolcásaiban azonban a második üteméli szóhangsúlyok csak 34 esetben szókezdők, 18 esetben viszont csak a szavakon belül vannak. A rímek párosok, de összecsengésük igen változatos: tiszta rímek, tiszta asszonáncok, magánhangzós asszonáncok variálódhatnak, sokszor akár egy-egy szóban is. Jórészt ezek a formai sajátosságok is segítik a megjelenített magányos lélek nem mindennapi lelkiállapotának kifakadását.

Az I. rész (1-2. vsz.) a vágyakozás-ragaszkodás és keresés csodaszép motívuma. A test és a lélek felsőfokban hódol a megszeretett nő tisztasága előtt. Ez a két versszak akár önálló rövidversként is megállhatná a helyét!

Az 1. szakaszban a páros rímek előbb tiszta rímben csendülnek fel, azt követően a tiszta rímmel kezdés (a „*megérintsen*” szóban a **ts** a kiejtésben **cs**, vagyis Gulyás Tanítvány szintén „kicselezte” a ritmust!) tiszta asszonánccal folytatódik. A sorok szimultánok, kivétel a 3. sor, amely bimetrikus. Ennek az 1. szakasznak, a nyitánynak (sz, sz, b, sz) kitüntetett helye van a versegészben, mert csak a III. részben levő, erőteljesen meakulpázó 10. szakasz (b, sz, sz, sz) hasonló hozzá! Érdekes a szakasz *t-s* alliterációja: „*testem-lelkem*”, „*tisztaságod*”, mert egyébként a „*tisztaságod*” kiemelő tompa áthajlás (enjambement) még így is nyomatékot kap.

Szép igei metaforával – „*Örzők vágyat*” – kezd a költemény. Majd a 11. versszakban tér vissza ez a motívum: „*Örzőm magam.*”

<i>Örzők vágyat, / küldök sóhajt,</i>	a 4 - 4 / 8 szimultán (sz)
<i>testem-lelkem / szomjún óhajt,</i>	a 4 - 4 / 8 (sz)
<i>hogy még egyszer/ megérintsen</i>	b 4 - 4 / 8 (b)
<i>tisztaságod, / drága kincsem!</i>	b 4 - 4 / 8 (sz)

A 2. szakasz 2. sora szimultán, a többi bimetrikus. Ruzsánda két gyönyörű teljes metaforája a következő: előbb egy főnévi metafora, azaz birtokos jelzős kifejezés („*Havasok tárnicsvirága*”), amit egy melléknévi metafora, eszközhatározós-minőségjelzős kifejezés („*dallal ékes hű*”) követ. A páros rímek előbb magánhangzó asszonáncot ké-

peznek, amit a magánhangzó asszonánc és a tiszta rím kombinációja követ. Figyelmet érdemel a „*testem-lelkem*” és a „*tisztaságod*” távoli *t-s* alliterációja: az „összetartozó” fogalmak kifejezésére. De figyelmet érdemel a „*töredezett csöndben*” kifejezés melléknévi metaforája is.

u u - - / - u / - u 1 ionicus a minore, 2 trocheus
Havasok tár/nicsvirága, bimetrikus (b)
 - - / - - / - u / - u 2 spondeus és 2 trocheus
dallal ékes / hú Ruzsánda! – (sz)
 - - u u / u - / - - 1 ionicus a maiore, 1 jambus, 1 spondeus
nézlek töre/dezett csöndben, (b)
 u u - - / - u / - - ionicus a minore, 1 trocheus, 1 spondeus
hegyi forrás/víz-tükörben. (b)

A „*Havasok tárnicsvirága*” költői képben a tárnicsvirág akár szimbólumnak, jelképnek is felfogható, mert Ruzsánda érzéki jele, vagyis egy sor gondolatot, érzést, hangulatot képes felidézni vele kapcsolatban, mint majd látni is fogjuk a költemény további részeiben. A kék virág a tisztaságot, a reményt jelképezi, a nehezen megközelíthető, tiszta hegyi környezetben található szépséget, amely ritka és értékes. Érdemes megjegyezni a „*Havasok*”, „*hú*”, „*hegyi*” távoli *h-s* alliterációkat is, amelyek Ruzsánda világához tartozók, és átfogják az egész két versszakot.

A II. részben (3 - 8. vsz.) a következő érzések dominálnak: a rádöbbenő önvád, a meghasonló számvetés a hivatással, az idegen érdeket kiszolgáló, kihasznált ember kiábrándulása, és az igazi bajtársi kötelékek ellenére a félre sikerült élet bevallása.

Ehhez a lelkiállapothoz nem illenek a csengő-bongó rímek. Ezért nem is azok.

S mert a tükör / szemközt velem, (sz)
ahogy látom, / úgy röstellem (b) tiszta rím
császár-huszá/ri regulám, (b)
le nem vetett / tisztí ruhám! (b), tiszta rím és magánhangzós asszonánc

A „*röstellem / császár-huszári*” áthajlás kiemeli a fogalmat, miközben a „*regulám*” a rosszul választott hivatásnak a jelképe.

Idegen a/karat zsoldján (b), tiszta rím és tiszta asszonánc, ugyanis a *k*iejtésben
más ügyében / járva portyán, (sz), a *dj gy*-nek hangzik, és a *gy* és a *ty* rokonítható
huszáréle/tem színterén (b)
miért is vag/dalkoztam én, (b), tiszta rím

ki török el/len fent karddal (b), bonyolult rímszerkezet: az *l* és az *m* nem rokon,
lovam vakme/rőn ugrattam (b), a *d* és *t* igen, így magánhangzós és tiszta asszonánc
egy moldvai / hadjáratban (sz)
várvívó nagy / viadalban (b) tiszta rím és magánhangzós asszonánc

hüvelykujjam / lövetve szét... (b) az *r* nem rímadó, ezért részben rímillúzió,
Az étkes két/fejű sasért! (b) egyébként tiszta rím
Mostan Márs vas/botját szidom s (sz) az *s* miatt részben rímillúzió, a *d* és a *t* rokon,
mint lópokróc / szúr obsitom. (sz) ezért tiszta asszonánc és tiszta rím

A szakasz második sora – „Az *étkes kétfejű sasért*” – rendkívül kifejező, mert az „*étkes*” melléknévi metafora világítja meg a Habsburg-ház szimbólumának – „*kétfejű sas*” éhségét. A szakasz harmadik sorában a *Márs vasbotja* a háborúskodás jelképe, szidása azt jelzi, hogy a 16 éves kamaszként önkéntes huszárnak felcsapott Fazekas Mihály később már nagyon kiábrándult a katonaéletből. A szakasz utolsó sora teljes főnévi metaforát – „*lópokróc (...) obsitom*” – és igei metaforát – „*szúr obsitom*” – is tartalmaz, miközben az „*obsitom*” szimbólum is, tudniillik a rossz választást is jelképezi.

Bárha sereg / igazságom (b) az *n* és az *m* rokonítható, de a *g* és az *st* nem, ezért
gyökerez a / hadi páston (b) tiszta asszonánc és magánhangzós asszonánc
--hol együtt más / parasztokkal (b) magánhangzós asszonánc, mert
túrtem, lovat / csutakoltam s (b) csak a magánhangzók csengenek egybe
 Az „*igazságom / gyökerez*” áthajlás szintén kiemelő, kiemeli az igei metaforát.

gyült köztünk szí/vós kötelék, (sz) mozaikrím: a rímválasz részre tagolódik
hisz becsület / is volt elég – (sz) tiszta rím és tiszta asszonánc elegye
méltán piron/gat az élet (b)
ama kéklő / mente végett. (b) tiszta rím és magánhangzós asszonánc

A versszak első sora egyszerre hordoz igei („*gyült*”), melléknévi („*szívós*”) és főnévi („*kötelék*”) metaforát. A „*kéklő mente*” melléknévi metafora fájó felet a kék tárnicsvirágra.

Már első látásra szembeötlő, hogy a magát emésztő, tépelődő lírai hős (Fazekas Mihály) vallomásában milyen nagy szerepet kapnak ebben a szerkezeti egységben a tompa áthajlások az önvád kifejezésére. Amíg az I. részben csak egyetlen soráthajlás volt, itt már tíz, sőt egymás után két szakaszugrás is. Soráthajlások a következők: „*röstelllem császár-huszári*” (kiemelő), „*zsoldján más*” (kiemelő), „*színterén miért*” (kiemelő), „*karddal lovam*”, „*ugrattam egy*”, „*hadjáratban várvívó*” (kiemelő), „*szidom s mint*”, „*igazságom gyökerez*” (kiemelő), „*parasztokkal túrtem*” (kiemelő), „*élet ama*” (kiemelő). Kiemelő szakaszugrások: „*viadalban hüvelykujjam*”, „*csutakoltam s gyült*”.

És ebben a szerkezeti egységben is találunk alliterációkat. Ilyenek például a *v*-s: „*velem*” – „*várvívó*” – „*viadalban*” – „*volt*” – „*végett*” (távoli), a *h*-s: „*huszáréletem*” – „*hadjáratban*” – „*hüvelykujjam*” – „*hadi*” (távoli), az *m*-s: „*Mostan Márs*” (közeli), „*köztünk*” – „*kötelék*” (közeli). De ezek nem olyan bájosan kedvesek, mint amilyeneket az I. részben láttunk.

A III. részben (9 - 12. vsz.) a csalódott ember magányában a csodaszépre emlékezik, Ruzsánda megdicsőülése ez a rész.

Játszva töké/lyes katonát (sz)
rúgtattam mel/lőled tovább: (sz) magánhangzós asszonánc
üdvösségem / odahagytam s (b)
örök éltű / sebet kaptam (b) magánhangzós asszonánc és tiszta rím

Olyan égő, / mély a sebem, (b)
meg nem gyógyít / új szerelem, -- (sz) tiszta rím és magánhangzós asszonánc
légvárat e / szív nem épít, (sz)
őrzi ma is / azt a régít. (sz) tiszta rím és magánhangzós asszonánc

Örzőm magam. / Te is magad? (b)
Bár látnám bod/zaszín hajad (b) tiszta rím és magánhangzós asszonánc
hogy fonja a/rany keretbe (sz)
s fog kézen a / naplemente! (sz) magánhangzós asszonánc

Odaadnám / már kezédért (b)
a rangot, a / hírt, a mentét! (sz) magánhangzós- és tiszta asszonánc, tiszta rím
Ha te állnál / oldalamon (b)
nem szikkadnék / így parlagon. (sz) tiszta rím, magánhangzós asszonánc

Érdekes az egész III. részen átvonuló *m-n*-es alliteráció, mert sejtelmesen jelzi a költői én lejtmenetét: „mellőled” – „mély” – „meg nem” – „nem” – „ma” – „magam” – „magad” – „naplemente” „már” – „mentét” – „nem”.

A IV. rész (13.vsz.) az utóirat (P. S.) önironikus humorú összegzés a töprengés végén: a császár-huszár büntetést érdemel, mert nem hozta meg Ruszándáért az áldozatot, ezért is „érdemli ki” Fazekas Mihály szeretettel megénekelte népi hőse igazságtévését, „*Talán Lúdas Matyi botját*”. De Gulyás Imre is tud ám, nem csak Fazekas, sok ionicus a minore lábakat alkotni! Ilyen szép példák a II. részből: „*viadalban*”, „*hadi páston*”, „*csutakoltam*”, „*ama kéklő*”, a III. részből: „*odahagytam*”, „*örök éltű*”, „*Olyan égő*”, „*Odaadnám*”, de mind között a legszebb a verset lezáró „*Matyi botját*.” Végezetül mintha csak a középkor végének, a reneszánsz virágkorának világszerte legismertebb francia költője, Villon kesernyés tréfálkozása, akasztófahumora ötlött volna a költő eszébe.

P. S.

Érdemelni / kit úgy vágytam, (b)
jobbat érde/meltél nálam. (sz) tiszta rím és magánhangzós asszonánc
Míg én? Hol a / sorsot osztják? (sz)
Talán Lúdas / Matyi botját. (b) magánhangzós asszonánc és tiszta rím

Igen tisztelettudón nagyon kedves, szellemesen frappáns, elegánsan odaillo tisztelegés és adózás Fazekas Mihály szellemének, emlékezetének, hogy Gulyás Imre e költeményét ionicus a minore verslábbal (u u - -) zárja, a *Császár-huszár legendája / Bánatos vallomás egy képzelt szájhagyományban* című költeménye utolsó két szava ugyanis jellemzően csak Fazekas Mihályhoz köthető szimbólum: „*Matyi botját*.” A vers egyébként is bővelkedik meglepetésekben, mert például a 16 ionicus a minoren túl 4 ionicus a maiore is van benne! Szép ionicus a maiore versláb (- - u u) a III. részből a „*légvárat e*” és a IV. rész 3. sorából a „*Míg én? Hol a*”, amely az ereszkedő sorkezdeteket folytatja. De figyeljünk fel arra is, hogy igazi csemegének látszik a „*Lúdas Matyi*

botját” (- - u u - -)! Látszólag tetszés szerint is választhatunk. Ízlés dolga lenne? Talán nem. Fontos tudni, hogy a kérdéses kifejezést milyen verslábak veszik körül. Ebben az esetben is megnéztem, hogy emelkedők vagy ereszkedők-e a sorok „lejtései.” Itt nem a „*Lúdas Matyi*” (- - u u), hanem a „*Matyi botját*” (u u - -) szimbólum a jó választás, mert ide annak az emelkedő lejtése illik jobban. Ugyanis az utolsó versszak kezdő 2 sora ugyan ereszkedő trocheussal indul, de mind a 4 sor befejezése itt emelkedőnek tekinthető spondeusra vált át, sőt az utolsó sornak már az indulása is emelkedő lejtésű jambus: „*Talán*” (u -).

A patrióta Gulyás Imre így gondolkozik, Fazekas Mihály, a *Lúdas Matyi* megálmodója megérdemelné, hogy a néphagyomány a szájára vegye. Ha eddig nem tette, hát ő „álarcosan” pótolja azt. Igaza van. Magam is nagyon restellem, hogy hamarabb nem jutott eszembe a kertészkedő költő remekbe szabott szapphói strófákban írt műve, *A kelletekorán jött csendes esőhöz*, mert akkor bizvást beleírtam volna a kertészeti-szépírodalmi *Templom a kertem* könyvembe: a legelső és a legutolsó sorát mindenképp. „*Óh hozott Isten gyönyörű esőcske!*” „*Ess, kis eső, ess!*” Hát ilyen az élet, ezekben az aszályos esztendőkből mindig minden nem jöhet össze! Ezt a problémakört, azt hiszem, így összefoglalva maga Fazekas Mihály sem tudta volna magáról különbül megírni. Ebben a kettős jellemrajzú „elégico-ódájában” Gulyás Imre debreceni költő Fazekas Mihályról szólva szép és tanulságos gazdagító örökítést tett le a szeretett városa, Debrecen asztalára. Méltón tisztelgő főhajtás ez a gesztus a 260 esztendővel ezelőtt született klasszikusunk előtt!

Karádi Zsolt felvétele

SZILÁNKOK

M. FEHÉRVÁRI JUDIT

„Hic locus est ubi mors”¹

Álmodom. Az időben csaknem negyven esztendőöt repülök vissza. Boldog huszonöt esztendőös vagyok. Éppen evezek. Hol úszom, hol a lapátok ütemére feszítem izmaid, és élvezem a vízpartot. Imádom kiugrálni a csónakból és frászt hozni a bent ülőkre. Gyors vagyok. Testem, akár a gazellaké. Még kecses, nem látszanak rajta a későbbi esztendők lelki szenvedései. A pillanatoknak élek. A jövő oly messze van, hogy nem érdekelnek sem rózsái, sem tüskéi. Immáron négy esztendeje házasságot kötöttem azzal az emberrel, akit akkoriban a legjobban szerettem. Még nem tudom, hogy a világunk tele van hazugsággal, hamissággal, álságos emberekkel, hiszen számomra minden olyan harmonikus és békés. Erős a jószágba vetett hitem.

Nem gondolok semmi rosszra. Máskor is előfordult már, hogy egy-egy nap nem telefonált. Úgy hiszem, nem történt vele semmi érdekes sem. Általában ő hív. A férjem nem szereti, ha belevisít a világunkba. Elmúlt délután öt óra. Egyedül vagyok ebben a hatalmas kertes házban. Kicsit fáj a fejem. A torkom egyre jobban őrjöng. Alig kapok levegőt. Koppannak a fájdalomescseppek. Már nem tudok beszélni sem. Megpróbálok aludni, de nem hagy békén valami megdöbbenő erő. Tudom, hogy meg kell küzdenünk egymással. Ha most veszíték, hiába az Örökké! ígéretem, a férjem is vese-séget szenved és el fog feledni engem is, szerelmünk sorait, mondatait is. Emlékezem. Otthon vagyok. Anyával kettesben élünk. Édesapám felment a csillagokkal táncolni, mi pedig minden egyes este integetünk neki. Ő pedig visszaragyo ránk. Így kommunikálunk. Ismerjük egymást. A fényképalbumjainkban lévő közös fotóinkat gondosan körbevágtuk és összemontázsoltuk a régi életünket a mostanival. Nyilallik mindenem. Bénán fekszem, szeretnék megszólalni, de nem tudok. Zsibbadok. A nyelvem letapad a szájadlásomban. Kint villámlik és dörög. Lehet, hogy kigyulladt a házunk. Füst szag terjeng és kábító hűség burkol be. A combjaimon már legalább másodfokú égések hólyagosodnak és érzem, ahogyan a lángok lemarják a húst a testemről. Ez nem jó beállás – mondaná a gimnázium művészeti vezetője. Próbáljunk meg egy másik snittet! Túl kell lépnetek a fájdalomküszöbötökön! Hajnal kettő van és mi még mindig a suliban vagyunk. Vizsgálunk. Anya néha fel van háborodva ezen, mert reggel hét óta csak teljesítünk és teljesítünk. Persze, azért éjjelente főz ránk, hiszen nappal ő is tanít.

1 A „hic locus est ubi mors” a latin mondás, melynek jelentése „itt van a hely, ahol a halál”. Gyakran kiegészítik a „gaudet succurrere vitae” résszel, ami annyit tesz, „örül, hogy segíthet az életnek”. Eredetileg bonctermekek bejáratánál használták, hangsúlyozva a halál és az élet közötti kapcsolatot a gyógyításban. (Internet)

Esténként szokta behozni az ebédet, majd végig ott marad velünk. Sokan szeretik. Néha a konyhában alszik, mikor a barátaim is hazavisszük pihenni. Mindent tudunk egymásról. Nem tetszett neki a férjem, de megértette, miért éppen őt választottam. Azt gondolom, most ki fog robbanni az agyam, és millió darabra fröccsen nyomban. A szemeim... Fennakadtak és minden homályos. Az egész múltam is kezd elillanni valamiféle csatornaszerűben ragadtam. Isten! Hallasz? Segíts! Ez nem egyszerű torokgyulladás.

Fiatal korunkban nem foglalkozunk a halálunkkal. Annyira messze lehet még. A betegségeinknek sem tulajdonítunk nagy jelentőséget. Előttünk az ÉLET. Bármilyen lehet belőlünk, ha igazán elszántak vagyunk. Lesznek majd gyermekeink és unokáink, szép szerelmünk egymásban tükröződik vissza, amíg együtt vagyunk e bolygón. Ismét evezek. Velem szemben egy fiú a saját verseit olvassa fel nagy átéléssel. Költő lesz belőlem, meglátod! – mondja. Még nem tudja, hogy mennyi megalkuvással jár, ha tisztán kitarja szárnyait. Nem érdekel különösebben ez a lélek, de csendben hallgatom. Már nem emlékszem, csak a nevére és a széles mosolyára. A férjemmel sokkal szebb kalandjaink voltak. Pedig ő csak egyszerűen volt. Politizált ugyan, amit nem szerettem. Figyeltem, de nem reagáltam. Teljesen akart engem, s minél előbb egy gyermeket is. A Hármas-Körös partján fogant meg a lányunk. Esténként elképzelttem, milyen lesz. Csodaszép Angyal érkezik majd a Földre – gondoltam, miközben hatalmas amúrok ugráltak körülöttünk. És itt, áldott állapotban egyszerre én, az egyetemi hátúszó bajnok, elfelejtettem a vízi világot. Sárgás víz ömlött a szemeimbe, orromba, húzott, vont a meder. Csaknem megfulladtam.

Nem tudok többé gondolkodni. Bármit megtennék, másképpen élnék, hogy legalább méhem gyümölcse megszülethessen. Hol marad a férjem? Miért ment el éppen ma? Mikor jön haza? Legalább a tűz ne terjedne tovább. Lángol a testem. Élve hamvadok el. Krematórium má lett a házunk. Anya megmondta, hogy nem lesz annak jó vége, ennyit dolgozom. Tegnap hívtam, hogy ne aggódjon, de fáj ez picit a torkom. Éppen díszleteket válogattam egy előadáshoz. Baljós jelek kísérték a napom. Villámlott, döngött, leszakadt az ég, körülöttem minden tiszta jég volt. Aztán irány a vonathoz, zötykölődés hajnali kettőig. Siettem, hogy még átöllehessem az orgonáink és a fűzfánk. Boldog voltam és szabad. És most „Földet a földnek, hamut a hamunak, port a pornak.” Csodaszép pillangók cirógatják az arcom. Érezni nem érzem, de látom őket. Amig tudok, kitartok. Rám került a sor, de távozásom még egy hét kóma után következett csak be. Szeretteim ma sem értik, miért éppen én kellettem Istennek. Élhetnek az életüket, de nélkülem, az a fiatal evezőlapátokkal megörökített feleség mára alig bír járni is, élni is, velem együtt szállt a sírba minden, mi egykor ő volt: az édesanyám. És a velem kapcsolatos sejtése örök sebet nyitott a szívére, fekélyes, pangásos elégtelenséget.

MÁR NEM ÉRZEM A MUST ILLATÁT

Csernobil, 1986. április 26.

Az értelmetlenül elpusztult és megcsonkított áldozatok emlékére

– Ugye, nem emlékszik rám, doktor úr? – fordult felém, mikor ágyához léptem. – Ne haragudjon, hogy idekértem, őszintén szólva nem vagyok rosszul, azaz rosszabbul, mint eddig, de szerettem volna látni, elmondani valamit. Én vagyok a Keszeg István, a „keszeg” amolyan ragadványnév, csak azért nem a valódi nevemet mondom, mert így biztosan visszaemlékszik rám: hat éve, karácsonykor baleset ért, a gépkocsi vezetője a helyszínen szörnyethalt, nekem a hátgerincem sérült meg, úgy hoztak be a kórházba. Önt hívták konzultációra, a sebészek azon voltak, hogy műteni kell, de ön nem ajánlotta, s talán, de nem is talán, hanem határozottan ez volt a szerencsém, mert lábra álltam, megúsztam műtét nélkül, ezt önnek köszönhetem. Ugye, így már emlékszik rám!

Igen, így már tényleg emlékeztem. Most már határozottan felidéztem azt a karácsonyi estét: hosszasan tanakodtunk, én traumatikus vérömlenyt gyanítottam, nem láttam indokoltnak a beavatkozást, napokig magamban hordoztam a kételyt: vajon nem tévedek-e? Majd, néhány nap elteltével, érezni kezdte ujjait, megmozdította nagyujját, aztán a többit, s hetek múltán – kezdetben segítséggel, majd mankókkal – már sétálgatott az osztály folyosóján. Naponta többször is találkoztunk, hálás tekintettel fogadott és kísért mindannyiszor, s ha szóba elegyedtünk, azt ismételte:

„Ugye, doktor úr, az ilyen keszegek, mint én, nem tetszenek a halálnak?” Hónapok, évek múltával, ha valakinek – esetleg egy analóg eset kapcsán – felidézzük, úgy említettük, hogy a „keszeg”.

E bevezető nélkül nem ismertem volna meg. Igaz, élve a szent hazugság minden napunk gyakorlatában polgárjogot nyert szokásával, rábólintottam volna. „Ismerem”, majd tapogatózó kérdéseimmel eljutottam volna a lényegig, de ő megelőzött, talán mert időt akart nyerni, vagy nem akarta memóriámat próbára tenni, esetleg félt, hogy arcán kutatva a múltat, meghökkenek látván elesettségét.

Múmiává aszott lény feküdt az ágyban: kopasz volt, arcbőre fakó, szeme színtelen, ráncok csokrai csurogtak le homlokáról, ajka kicserepesedett – nem nagy sikerrel próbálta kiöltögetett nyelvével nedvesíteni –, fejét cérnányi inak foltozták ziháló mellkasához, ami inkább hasonlított anatómiai preparátumhoz, mint élő-lélegző ember testrészéhez. Látszott, láz gyötörte.

– Mivel segíthetek? – ültem le mellé.

– Nem segítséget kérek, doktor úr, azt már senki nem tudna nekem adni, csak arra kérem: hallgasson meg. Azt, amit most elmondok, nem meséltem el senkinek, megkötött a titoktartás törvénye, de érzem, nincs tovább.

1 Szöllősy Tibor tagja volt annak a mentőalakulatnak, amelyet a csernobili katasztrófa felszámolására kivezényeltek

Bólintottam, hallgatom, mert őszintén érdekelt, mit akar mondani, mi az a titok, amiről eddig nem szólhatott.

– A csernobili reaktor robbanása után – októberben –, mint annyi sok száz embert, engem is beidéztek szabályos katonai behívóval a katonai parancsnokságra. Tudtuk, tudtam, hogy mi céllal, hisz már addig is sok embert vittek oda dolgozni. Lehattunk vagy negyvenen. Nem akarom részletezni, az alezredes beteretelt egy szobába minket és mondta a mondanivalóját, hogy baj van, segíteni kell, menni kell Csernobil környékére, ránk, sofőrökre különösen nagy szükség van, de vehetjük úgy is, hogy ez átképzés, mivel korunknál fogva még katonakötelesek vagyunk. Aki nem érzi magát egészségesnek, menjen el a poliklinikára, hozzon igazoló orvosi véleményezést, azt nem viszik. Természetes, hogy mindannyian elmentünk a felülvizsgálatra. Én elmondtam kollégájának, mi történt akkor velem, ő megvizsgált, mondta és írta is, hogy nekem nem ajánlatos egy olyan „kényszermunka”. Vittem is vissza a leletet, mutattam az alezredesnek, de ő azt mondta, ha a polgári életben tudok dolgozni, ott sem lesz semmi problémám; úgy látszik, sokaknak sikerült elintézniük az itthonmaradást...

Tétovázó kézzel nyúlt az éjjeliszekrény felé, pohár volt rajta, inni akart. Elvettem a poharat, megemeltem fejét, ajkaihoz tettem a poharat, apró kortyokkal ivott, majd visszahanyatlott.

– Köszönöm – próbált, mosolyt erőltetni sápadt arcára.

– A munkahelyükön nem lesz semmi gond, a munkaviszony marad, írjanak meg egy megbízó igazolást, azzal kiadják feleségüknek a bérüket havonként. Ott teljes ellátást kapnak, reggel jelentkezzenek, megkapják az uniformist – bocsátott haza a tiszt.

– Másnap reggel kiosztották a katonaruhákat, azaz a váll-lapomon egy csillag volt, én tartalékos alhadnagy voltam, majd ki-ki kis cókmojkjával kivonult az állomásra. A következő nap reggelén érkeztünk meg állandó tartózkodási helyünkre, Csernobiltól harminc kilométerre. Amolyan laktanyaszerűségbe szállásoltak el bennünket. Ott tényleges katonák is voltak, örültek nekünk, amikor megérkeztünk, ugyanis őket váltottuk fel. El is vonultak hamarosan, de a tisztok maradtak – látszott rajtuk, hogy ők is inkább mennének... Elszállásoltuk magunkat: mi az iskolában kaptunk helyet, a tisztok maradtak a kolhozirodában. Sodronyos ágyak voltak az iskola termeiben, azokon matracok, kaptunk két pokrócot, egy kispárnát. Úgy fél óra múltán kivezényeltek bennünket az udvarra.

– Maguk most tényleges szolgálatot teljesítenek – szólott hozzánk egy őrnagy. És ehhez tartsák magukat, itt minden parancsszóra történik. Én vagyok – bemutatkozott – a politikai osztály főnöke, – a mellette állókra mutatva – bemutatta a többi tisztet és tisztet. Ez, ahol maguk öt hónapig fognak szolgálni, a második zóna. Itt a radiáció nem veszélyes, alig van a megengedett szint fölött, de ott – kezével jobbfelé intett – van a falu végén a veszélyzóna – sorompó jelzi –, onnan befelé már tilos menni, ott magasabb a sugárzás. Onnan harminc kilométerre van a reaktor, oda fognak bemenni a kocsikkal és fogják kifuvarozni a törmelékeket, vinni meg éppen amit kellesz: cementet, téglát, vasat stb. A sorompónál mindenki felteszi a kiadott szájaszkot és csak akkor veszi le, ha visszajött, ott lesz a sorompó mellet egy láda, abba fogják beledobni.

A kocsik lemezekkel vannak védve, kiszállni a kocsiból nem szabad. Az étkezde arra van, mutatott egy nagy sátorra, úgy 200 méterre az iskola mögött. Kérdés van?

Senki nem kérdezett. Vezényszóra bevonultunk az étkezdébe, majd szerény vacsora után lefeküdtünk.

– Doktor úr, nem untatom? – nézett rám.

– Nem, nem, csak meséljen – válaszoltam, mert én is voltam ott, élénken láttam a képet és eszembe jutott, én is a második zónában voltam egy hónapig. Mi is egy iskolában voltunk elszállásolva, a kert végében húzódott a harminc kilométert övező drótkerítés. Nem tudtam megérteni: a kerítés innenső oldalán járhattunk-kelhattunk, de egy méternyire már életveszélyes volt, katonák és rendőrök vigyáztak a sávra. A gyakori szelet azonban nem tudta senki megregulázni, az feltartóztathatatlanul fújt Csernobil felől... Az senkit nem érdekelt.

– Másnap reggel felsorakoztunk az udvaron, névsorolvasás volt, majd megparancsolták a megnevezetteknek, hogy menjenek a kolhoz motorparkjába, onnan indulnak. Rám másnap került sor. Ismert típusú tízkerekes katonakocsira ültettek, a kabin pléhlemezekkel volt körülszegezve, az ablakon egy 20 cm-nyi vízszintes nyílás kihagyva, amin keresztül láttam az utat. Felsorakoztuk a sorompó előtt – tíz kocsi volt – fegyveres örök néztek be minden kabinba, kiosztották a védőmaszkokat: négyréteges géz volt, felkötöttem a füleim mögé, majd kiadták a parancsot, hogy öt percig 60-as sebességgel, majd 80-nal menjünk.

Újra kért vizet, megittam, pihent, hallgatott egy darabig, majd folytatta.

– Mikor már bent jártunk a zónában, akkor fogott el először a félelem, és tudja, doktor úr, mitől ijedtem meg? A csendtől, a mozdulatlanságtól. Tudja, én gépkocsi-vezető vagyok, mióta csak dolgozom, megszoktam a motor zúgását, s mellette meg tudok különböztetni minden más zajt, ami a kocsin kívül van. Ott viszont nem volt semmi. Amennyire láttam a résen, apró falvakon mentünk keresztül, sehol semmi jele az életnek, semmi mozgás, az udvarokon, az utcákon sehol senki, pedig nappal volt. Ez az, amit nem tudtam sehogy megszokni, míg ott voltam.

– Pihenjen egy kicsit – szoltam a leülepedett csendben. – Majd folytatja.

– Nem, nem akarok pihenni – mondta –, de nem is azt akarom elmondani, hogy másnaponként kellett mennem, hogy hova vittük a törmelékeket, nem ezt akartam elmondani.

– Hanem?

– Azt, hogy milyen borzasztó érzés volt a szorongás. Mindig azt hittem, hogy félek, néhány nap múlva rájöttem, hogy ez nem félelem, hanem valami egész szokatlan érzés, órákig nem szóltunk egymáshoz, nem néztünk egymásra, mindenki magával volt elfoglalva, pedig nem csinált semmit, az volt az érzésem, hogy pisilni is félnek kimenni az udvarra. Össze voltunk zárva, régi ismerősök, még rokonok is, de kerültük egymást, tartottunk attól, hogy a másik esetleg kérdez valamit. Olyan volt ez, mintha mindegyikünk magával hozott volna a zónából egy-egy rakomány síri csendet. Néhány napra rá – érkezésünk napjától – az egyiket elvitték: éjszaka görcsei voltak, elvesztette az eszméletét. „Biztos alkoholista volt” – mondta kérdésünkre a tiszt orvos, mikor érdeklődtünk társunk hogyléte felől. Mert minden kiszállás után megmérték

lázunkat, a vérnyomásunkat. Eleinte még panaszkodtunk, hogy nem tudunk aludni, mert tényleg kínzó volt az álmatlanság, de azt mondták, hogy ez azért van, mert szokatlan a környezet, majd elmúlik.

A tiszt, aki minket fogadott, három-négy naponként este amolyan polit-foglalkozást vezetett, azt mondta, hogy nagy dolgot csinálunk, hogy ezt a nép soha nem felejtí el, hogy hősök vagyunk, hogy ne féljünk semmitől, hogy ő kezdet óta itt van, és nincsen semmi baja. Mikor valaki rákérdezett, hogy milyen is itt a radiáció, mindig azt válaszolta, hogy alig több a megengedettnél. Hogy aztán mennyi a megengedett, azt sosem tudtuk meg.

Csak az a szorongás ne lett volna, ami három hétre rá olyan honvággyá lett, hogy azt hittem, megőrülök. Arra gondoltam, megszököm, lesz, ami lesz. Mikor éjszakánként nyitott szemekkel feküdtem, mindig otthon voltam. Higgye el, doktor úr, láttam a feleségemet, gyermekeimet, hallottam a hangjukat, még a kutyám ugatását is, éreztem a must illatát a pincénkben.

Lassan beesteledett, az utcai lámpák beküldték fényüket a szobába, nyúltam az éjelilámpa felé, fel akartam kapcsolni.

– Ne, kérem, ne kapcsolja fel – mondta halkan.

– November hatodikán reggel szokás szerint felsorakoztunk az udvaron. Jött az őrnagy és kísérete.

– Elvtársak, barátaim! – kezdte, mi felkaptuk fejünket, valahogy szokatlan volt egész tartása. – Holnap nagy ünnep lesz, hisz ezt tudják önök is. Ezt a nagy napot méltóan kell megünnepelni, hadd tudja meg a világ, mi azok vagyunk, akik nem hátrálnak meg a nehézségek előtt, mi eddig is legyőztük a természetet, ezután is így lesz. Kitűzzük a zászlónkat Csernobil romjaira, hadd hirdesse legyőzhetetlenségünket. Ez a megtiszteltetés nekünk jutott. Az, aki vállalja ezt a nemes cselekedetet, lépjen egy lépést előre!

Majd némi hallgatás után, hozzátette:

– Mi katonák vagyunk, ezt meg is lehetne parancsolni, de én tudom, hogy van önök között hazáját szerető ember. Aki vállalkozik, az tíz nap szabadságot kap. De ha önként senki sem akar, akkor megparancsolom, de akkor nincs szabadság.

Rámzúdult a lágyan diskuráló must illata, hallottam a földrepottyanó diók zörrenését, láttam a fiaim dióhéjtól fekete tenyerét, fülemben szállt feleségem vacsorára hívó szava. Előléptem a sorból.

– Derék dolog – lépett közelebb a tiszt –, maga egy igazi hazafi. Mindenki oszolja – szólt, engem betessékelt a kolhozirodába, ott megkaptam a részletes eligazítást. Mái sem tudom megmagyarázni magamnak, de akkor éjszaka úgy aludtam, mint a bunda. Másnap reggel két kocsival mentünk ki, az egyikben én a zászlóval, a másikban az őrnagy. A romos reaktor melletti épületekre kellett a zászlót felvinni egy tűzoltólétrán, ami a falba volt erősítve, és a tetőn a kéménybe tenni. Kiléptem a kocsisülkéből, a zászlót a derekamra erősített öv mögé tűztem és futottam a létráig, gyorsan felkapaszkodtam. Kikaptam a zászlót a hátam mögül és rúdjaival beeresztettem a kéménybe, s már fordultam is vissza. Nem tudom, mennyi ideig tarthatott az egész, de nagyon

lihegtem, nem volt levegőm, a számon sem volt maszk, mikor beültem a kocsiba. Az udvaron vártak társaim, csak néztek rám, nem kérdeztek, semmit.

– Derék ember maga, így kell ezt csinálni! – szólt inkább a társaim felé az őrnagy, mint nekem. Maga olyan sovány – mondta nevetve –, mint egy keszeg, kikerülök még a sugarak is.

Másnap jöttem haza, útközben már rosszul éreztem magamat, itthon is, de nem szóltam senkinek, még a feleségemnek sem.

Tíz nap elteltével elmentem a katonai parancsnokságára, panaszkodtam, hogy nem érzem jól magamat, azt mondták, hogy menjek vissza, ott majd kivizsgálnak. Megérkezésem másnapján elvesztettem az eszméletemet, bezállítottak a kórházba. Többen voltunk egy teremben, mindnek ugyanazok voltak a panaszai. Ott hallottam, hogy az őrnagyot büntetésből áthelyezték valahová, mert apolitikus volt a viselkedése: rosszul szervezte meg a zászló kitűzését, az beesett a kéménybe.

Hetekig rosszul voltam, rengeteg injekciót, vérátömlesztést kaptam, mikor úgyahogy megerősödtem, hazajöhettem, de itthon napról napra hagyott el az erőm.

– Tudja, mi a betegsége?

– Tudom. Azt is tudom, hogy nem sok maradt hátra, ezért is akartam elmondani, és mintha enyhült volna is a szorongásom. Csak valahogy nem érzem a must illatát, és olyan csend van körülöttem.

Felálltam, nem tudtam vizsgálni, mert éreztem, hogy visszautasította volna.

– Viszontlátásra!

– Ó, nem, doktor úr, köszönöm, nyugodalmas jó éjszakát...

...Öt nap multával eltemették...

Csernobili tények:

Az akkori szovjet vezetőség napokig titkolta a katasztrófa tényét. Megrendezték a május 1-jén kezdődő Béke kerékpáros-versenyt, ami Kijevben startolt (a nyugati versenyzők lemondták). 180 tonna radioaktív fűtőanyag „dolgozik” a romok alatt. A robbanásakor 100 millió curie radioaktív szennyeződés került a környezetbe, ami kb. 10 millió embert veszélyeztet/tetett Oroszország, Fehéroroszország és Ukrajna területein. Az egészségügyi világszervezet adatai szerint 4,9 millió lakos kapott egészségre káros szennyeződést, ebből 3,3 milliót tartanak számon kimutatható egészségkárosodással (555 100 gyermeket). Kb. 10.000 ember veszítette életét 10 év alatt a katasztrófa következményében. 17-szeresére nőtt a daganatos megbetegedések száma, megduplázódott a gyermekhalandóság, 70%-kal nőtt a halandóság a 40-50 évesek között, a mentési és a következmények felszámolásában részt vett 750 ezer emberből több mint 7 ezer invalidus lett.

A talajvizekbe került/kerülő szennyeződés ellenőrizhetetlen, a négyes blokk felé emelt szarkofág repedezik, „pöfög”, összeomlással fenyeget.

A több mint 200.000 kitelepítettből több ezren – a tiltás ellenére – visszatértek a szennyezett, életveszélyes zónába.

Az állam évente a GDP 15%-át költi a katasztrófa következményeinek felszámolására.

A statisztikai adatok – néhány kivétellel – nem pontosak, nem tükrözik híven a tényeket...

Egy név két sorsban: Stancsics Márkó és Táncsics Mihály nyomában

Családja, emlékezet és egy közös név, mely történelmet rejt...

Van úgy, hogy a múlt nem kopogtat, csak halkán odasúgja a nevét. Olykor levéltári bejegyzésben bukkan fel, máskor egy családi legendában. De vannak nevek, amelyek nemcsak visszhangoznak, hanem valahol összeérnek.

STANCSICS. Egy név a 16. századból, amely a szigetvári vár hős védőjét, **Horváth Stancsics Markót** idézi. A végvári harcok lobogója alatt élő katona, aki nemcsak karddal, hanem tudással is szolgálta hazáját: fia, Gergely (1558 Körmend -1597 Nagyőr) megalapította az első magyarországi evangélikus főiskolát Felső-Eőrön. A család évszázadokon átívelő története címerrel, házasságokkal, birtokokkal fonódott bele a magyar nemesi sorsok szövedékébe.

És van egy másik név: **Táncsics Mihály** – eredetileg Stancsics Mihál. Szegényparaszti sorból származó fiú, akinek betűi és eszméi többet mozdítottak meg, mint egy sereg ágyú. Tanító, újságíró, a sajtószabadság hőse. Aki kiszabadulásakor 1848 márciusában már nemcsak ember volt – *jelképpé vált!*

De mi történik, ha kiderül: talán *egy család* sarjai voltak? Egyikük egy vár tornyában, másik a szó emelvényén – de mégis, egyazon gyökérből.

A kutatás nem adatbázis, hanem szenvedély. Keresni a jeleket, visszhangokat, vérvonalat, amelyek a 16. századi Márkó alakjától a 18. század végi Mihályig vezetnek. A név, a földrajzi eredet, a nemesi háttér, majd annak elvesztése – mind arra utalnak: nem kizárt a kapcsolat! Az iratok elvesztek, de a családi emlékezet, a szívbe vésődött név és a kutató akarata, amely nem hagy nyugodni, többet árulhat el az igazságról, mint bármely pecsétes pergamen.

A múlt néha nem bizonyít, csak biztat! És mi, akik kérdezzük, hallgatjuk is, amit suttog...

I. Két Stancsics története – Rokoni fonalak az idő szövetében

Amikor az ember nevet kap, gyakran csak a jelenig hordozza. Ritkán gondol bele, honnan ered, milyen távolságokat és sorsokat rejt. De van, aki kérdez. Van, aki visszafordul az időben és keresni kezdi a gyökereket, amelyek talán máig táplálnak.

Én azok közé tartozom.

Táncsics Mihály, a szabadságharcos, tanító, újságíró, író és politikus 1799-ben született Ácsteszéren – jobbágycsaládban, de nemes eszmékkal. Eredeti neve: **Stancsics Mihál**. A név horvát eredetű, déli határvidékről származó családot sejtet. Ez a név felbukkan néhány évszázaddal korábban is: **Horváth Stancsics (Stansith) Márk** nevéként, aki a 16. század közepén a szigetvári vár várkapitánya volt, katonai vezető, hadvezér, a végvári harcok aktív alakja. A kérdés, ami már régóta foglalkoztat: *lehettek-e*

ők rokonok? Egyazon vérvonal hajtásai, csak más-más század fáján? A válasz jelenleg nem dokumentálható bizonyossággal, de minden történelmi nyom, etimológiai kapcsolat és társadalmi mozgás valószínűsíti, hogy legalább távoli rokonság, közös ági eredet **nem kizárt**.

II. Történelmi párhuzam – Egy név két rendeltetés.

Olykor egy név kétfelé indul: egyik ága kardot ragad, a másik pennát. Az egyik kőfalakat véd, a másik eszméket. Az egyikük a törököt tartja távol, a másik a szellemi sötétséget veri vissza. De a gyökér egyforma: a hazáért való küzdés, hűség, szolgálat.

A **Stansith nemzetség** a 13. századig visszavezethető nemesi család, amelynek egyes ágai a 18. századra elszegényedtek, társadalmi státuszuk csökkent. Nem egyszerű ez a sors, de ismerős a magyar történelemben: mert Táncsics Mihály, aki később az első sajtóért való bebörtönzöttként ünnepelek, **nemesi felmenőkkel** bírt, mégis jobbágyként született, ahonnan felküzdötte magát a szó és a szabadság erejével.

Az én családom erről a vonalról származik. Táncsics Mihály testvérenek, Jánosnak ükunokájaként őrzöm a családi történeteket, amelyek megerősítik, amit az iratok még nem tudnak: hogy a név nem csupán hangalak, hanem összekötő emlékezet. Stancsics Jánosnak (Mihály testvére) fia, az én dédnagyapám (1858-1944) az Ordódy uradalom intézője volt Bagotán, felesége pedig **Alsó-Felső Köröskényi Madurkay Katalin** (1860-1926) kutyabőrös kismemes volt. A vérvonalak összeérhetnek: akár a hadvezéri hírnév, akár a földből élő kéz, akár a szellemi küzdelem felől érkeznek. Az emlékezés, a családi szájhagyomány, az ösztönös kapcsolódás – ezek is források. Talán sosem kapunk a kérdésekre pecsétes választ, de az út maga is érték. Az, hogy kutattam. Hogy kerestem. Hogy a múlt árnyékára nézek vissza. Mert akinek múltja van, annak iránya is lesz. És ha ezt a két Stancsics nevű férfit valaha is összeírta egy vérvonal, akkor mi, utódaik el ne engedjük ezt a fonalat!

III. Idővonal – A Stancsics név történelmi íve

1264 – a család őse, Gál, a gradeczi nemzetség tagjaként említésre kerül. A „Stansith” név a 13. századtól dokumentált.

1550-es évek – Horváth Stancsics Márk, a szigetvári várkapitány, katonai vezető a török elleni harcokban. **1561 – Márk halála** a török elleni harcok során. (Születési éve nincs feljegyezve.)

1584 – fia, Gergely (1558 Körmend – 1597 Nagyőr) megalapítja az első magyarországi evangélikus főiskolát Felső-Eőrön (Sztráska). Külföldi tanulmányai után ő is tanít a főiskolán és Szepes vármegye alispánja.

1622 – Gergely fia: Boldizsár (felesége Kiss Kata) Apja közéleti szereplését továbbvitte: Szepes vármegye alispánja volt. A családfa tovább ágazik a Márk – Imre és leányágon.

Gergely másik fia: Markó (Maekó) egyes források szerint 1653-ban élt és Máriássy Zsófiát vette feleségül. Ez a házasság is mutatja a család szoros kapcsolatát a korabeli nemesi elit máságaival.

A család további generációi közül több tag is betöltött alispáni tisztséget Szepes vármegyében, pl. **Horváth Imre, aki 1712-ben halt meg és Horváth Boldizsár**, aki Berzeviczky Terézszel kötött házasságot.

18. század - A család több ága elszegényedik, társadalmi státuszuk lecsúszik. Néhány vonal földműves, iparos, vagy uradalmi alkalmazott lesz.

A **férfiág a 19. század elején halt ki**, de a nőági leszármazottak révén a család öröksége tovább élt más nemesi családokban.

1799 – **Táncsics** (Stancsics) Mihály születése Ácsteszéren.

– **A családi szál** másik szereplője, **Stancsics János**, aki Táncsics testvére (Ácsteszer) gombkötő mester Székesfehérvárott, majd Győrben.) Ő az én üknagyapám.

1858 – **Stancsics János**nak fia születik, szintén János, aki 1900 körül intézőként szolgál Bagotán, az Ordódy bárói uradalomban. Meghalt 1947-ben Budapesten. Felesége **Alsó-Felső Köröskényi Madurkay Katalin** (1860-1926) kismemesi származású. Alsó és Felső Köröskény (ma Dolné és Horné Krskany, Szlovákia) ma is létező települések, ahol több nemesi család – köztük a Köröskényi és Madurkay ágak éltek.

Házasságukból 9 gyermek élte meg a felnőttkort.

1895 - **Nagyanyám, Stancsics Erzsébet** (1895 Bagota – 1978 Budapest) is közöttük volt, tőle és **Frigyes** nevű testvérétől (1890 Bagota – 1969 Budapest) hallottak alapján jegyeztem fel az adatokat.

IV. Gradeczi Horváth Stancsics (Stansith) családfa-vázlat

I. Generáció:

Horváth Stancsics (Stansith) Márkó (Márk) ? - 1561 Szigetvári várkapitány, horvát eredetű nemes, a család magyarországi ágának megalapítója. (Nemességüket az Árpád-házi királyoktól kapták.)

II. Generáció:

H. S. Gergely (1558-1597)

Szepes vármegye alispánja

Alapította a felső-eőri (Sztráska) evangélikus főiskolát, többnyelvű tanárokkal, maga is tanított.

Feleségei: Amade Fruzsina, majd halála után Sembery Fruzsina

Gyermekei: (ismert adatok alapján)

Boldizsár (alispán, 1622-ben élt, felesége Kiss Kata)

Imre (katonai, vagy jogi pálya)

Három lány: Christina, Anna és Kata. Házastársaik a lánynevek sorrendjében: Hoffmann György, Máriássy Pál, Csatári Hoffmann Istán

III. generáció: (Boldizsár gyermekei)

Márk – felesége Máriássy Zsófia

Imre – felesége dobai Székely Zsuzsanna

lánytestvérek férjzett neveik szerint:

Hoffmann Krisztina

Máriássy Anna
Pécsy Fruzsina
Pongrácz Kata
Keczer Kata
Görgey Krisztina

IV. generáció: (XVII. század vége – XVIII. század eleje)

Imre és Márk ágain születhettek további leszármazottak – itt már a család több vonala kismemesi, vagy szolgabírói irányba ágazott és egyes ágak adófizetői státusza már közel állt a jobbágy szinthez. Így nem kizárt, hanem megerősíti a lehetséges átmenetet Tánacsics Mihály származásához.

V. Összehasonlító táblázat a Horváth-Stancsics (Stantsith) család és Tánacsics Mihály családi hátteréről:

Jellemzők	Horváth-Stancsics család	Tánacsics Mihály családja
Eredet:	Horvát nemesi család 13. századi gyökerekkel	Horvát-szlovák származás
Kiindulási terület:	Horvátország majd Magyar ország	Ácsteszer Magyarország
Legismertebb személy:	Horváth-Stancsics Márk, Szigetvár kapitánya	Tánacsics Mihály író, politikus reformer
Társadalmi státusz:	Nemesi bárói család	jobbágyi származás
Vallási háttér:	Római katolikus	szintén római katolikus
Történelmi szerep:	Katonai védelem, végvári küzdelmek	Szabadságharc eszméinek terjesztése, sajtószabadság
Nevesítés eredete:	Horváth-Stancsics családnév összevonása	Stancic névből magyarosított Stancsics, majd Tánacsics
Közvetlen rokonság:	nem igazolt	nem ismert

VI. Horváth-Stancsics Gergely családfája:

feleségei: Amadé Fruzsina Semberi Fruzsina

/	/	/	/	/
Márkó	Boldizsár	Chirsina	Anna	Kata
felesége:	felesége	férje:	férje:	férje:
Máriássy Zsófia	Kiss Kata	Hoffmann György	Máriássy Pál	Csatáry Hoffmann István

További generációk:

Horváth Imre + 1712

Horváth Boldizsár felesége: Berzeviczky Teréz

Utólag szerkesztem be a kutatások közé a nemrég megismert Horváth Stancsics Markó húgának, Ilonának felderített családfa részletét:

Horváth Stancsics Ilona 1577 férje Vojtkovics Gergely

/
György

/
Katalin férj: Joó György 1598

/
Anna férj:
Nedeczky Rafael 1578

/
János

/
János, Ferenc, Miklós, András, István,
Péter, Gergely, Julianna, Ursula

Kutatásom itt megáll, de nem fejeződik be. Hozzátenném munkám során a megfigyelésemet: A szigetvári várkapitány és Stancsics Mihály koruk művelt, nagy tudású, értelmiségiek közé is tartoztak. Markó fia, Gergely már könyvvel és szavakkal folytatta apja honvédő harcát, akárcsak Mihály. A minőség hősei csatáztak sokszor méltatlan körülmények között. A nagyító alá vett generációk mind hazájukat szerető, szellemi elit tagjai is voltak, hozzáteve az általam személyesen ismert családtagjaimat is: dédszüleim, nagyszüleim, szüleim, jómagam, gyermekeim és unokáim.

Németh László ezt mondta: „Az irodalomban megfogalmazódó, értékfeltő, minőségmentő szándékok ébresztenek rá a nemzettudat kivilágítására, morális értékekkel való telítésére.

Felemelő érzés hordozni az örökölt élmények értékét, amelyekre ráépül a saját életünk és utódainké. Mondhatjuk: ez amolyan történelmi léttapasztalat és sorsélmény. Reménykedem, hogy azt, ami nekem nem sikerült, utódaim talán megtalálják azt a családi szálat, amely Stancsics Horváth Márkót és (S)tancsics Mihályt összeköti a magyar történelemben.

Talán...

Karádi Zsolt felvétele

GYERMEKHANGON

VÁNTUS ILDIKÓ

Álommanó és a zsák

Kerekerdő közepén áll egy öreg, odvas fa. Hétköznapi erdőjáró azt hiheti, hogy mókus, bagoly vagy fakopáncs lakik benne.

Amikor az égen az első csillag felébred, ragyogni kezd az odú bejárata is, és Álommanó lép ki, varázsporos zsákkal a hátán. Lecsúszik a csúszdáján, majd varázslattal az ajtó előtt terem. Bekopog.

Hahó! Anyuka, Apuka! Nyissa már ki! Megérkeztem.

Egy mosolygós Anyuka tárja ki az ajtót.

– Gyere csak be, a gyerekek már ágyban vannak.

Álommanó bemegy a gyerekszobába. Hopp-hopp, felmászik a lány ágyára, és megkérdezi:

– Milyen színű álomport szeretnél?

Zöld csillámporosat – hangzik a válasz. Ekkor repül is a levegőben egy zokni! Egyenesen a kislány orrára esik, aki riadtan felkiált: – Mi ez a büdös? Ez a te büdös zoknid?

– Ó, a manóba! Bocsánat, de már szórom is a jó álomport! – szabadkozik a zsákjában kotorászva. És már hajítja is a kislány felé, amit benne talál: egy büdös gatyát! A gatyája a kislány szemére esik.

– Álommanó! Ez is egy koszos gatyája! – mondja mérgesen a kislány.

– Ó, a manóba! A szennyeszsákomat hoztam, nem a varázsporosat!

– Jaj, csak ne dobálj rám több koszos ruhát! – vág közbe a lány.

– Bocsánat! A zsebemben mindig van egy kis álompor. Már szórom is!

Lebegve száll a levegőben a valódi álompor. Végre.

Álommanó odafordul a kisfiúhoz – Milyen színű álomport szeretnél?

– Kék csillámporosat. De a képembe ne hajítsd a gatyádat! – teszi hozzá kuncogva.

– Persze, persze.

Közben a zsebeiben matat, és már repül is a levegőben egy csupasz csiga! Egyenesen a kisfiú szájára esik. Ijedten felkiált: – Fúj! Mi ez a nedves?

– Ó, a manóba! Bocsánat! Ő a legnagyobb csupasz csiga, akit eddig találtam az erdőben. Add csak vissza, az enyém!

A kisfiú felül és visszaadja a csigát. – Tessék, manóbarátom. Gratulálok, ekkora csigát még én sem láttam!

– Köszönöm. Cserébe már szórom is a kék álomporodat.

A kisfiú mosolyogva alszik el.

Álommanó szomorúan battyog kifelé a gyerekszobából. Nem sikerült szépen elaltatni a jól viselkedő gyerekeket. Anyuka megsimítja a csüggedt fejét, és így szól: –

Álommanó! Mi így szeretünk téged! Megkérdezhetem, hogy miért van a zsebedben az a legnagyobb csupasz csiga?

– Nemcsak a legnagyobb csiga, hanem a legcsupaszabb is. Biztos nagyon fázna kint. Kukkants csak bele a zsebedbe! Látod, van neki kicsi takarója és kicsi párnája is. Neked olyan szép nagy zsebed van. Hozzak neked egy fázós békát? – kérdezi segítőkészen a manó.

– Nem, köszönöm. Ó, menj csak vissza nyugodtan az erdőbe! Szép álmokat! – zárja rövidre a beszélgetést Anyuka.

A manó peckesen járva távozik. Felmászik a létráján, és addig icereg-ficereg, amíg megtalálja az ágyban a legkényelmesebb pózt. Végre ő is aludhat.

Karádi Zsolt felvétele

Pannika virágos kertje

– Pannika! Menj ki a kertbe játszani! Egész délután csak a mobilodat nyomkodod! – háborgott anya, mint ahogy mindennap tette, mert a kislánya állandóan csak a szobájában üldögélt. Pannika vállat vont, de szófogadó kislány lévén kiment, leült a kerti padra, és folytatta a mobilozást, beszélgetett az egyik kis osztálytársával. Barátnők voltak, bár inkább csak az interneten. Az iskolában ritkán beszélgettek. Délutánonként játszottak együtt a tableten vagy a mobilon. Ezt a távösszeköttetést éltek meg barátságként. Egyébként alig ismerték egymást, pedig reggeltől délutánig együtt voltak az iskolában.

Vacsorázni hívták a szülei. Leültek a szépen megterített asztalhoz, és a tányérjaikban gőzölgő, finom ételbe merültek. Meg a mobiljaikba.

– Te, nézd már! A szomszédasszony posztolta a főztjét. Szépen mutat, de hát a képen minden szebb, mint a valóságban. Azt hiszi, más nem főz? – morgolódott anya, miközben a férjének mutogatta a kirakatvacsorát.

A szülők a negyvenes éveikben jártak, jól szituált, tanult emberként ügyesen bántak az informatikával. Otthon is. Így aztán a háromtagú család békésen elvult egymás mellett. Azt azért érezték, hogy az ötödikes kislányuk túlságosan sokat csüng a mobilján. Pannika nagyon boldog volt, amikor tavaly karácsonyra a tablette mellé okos-telefont kapott ajándékba. Már szinte minden gyereknek volt az osztályban. A szülők így bármikor elérhették a gyerekeiket, és viszont. Ez megnyugtatta őket, elnyomták magukban a fenntartásaikat, úgy gondolták: sokkal több a haszna, mint a hátránya. Egyébként is, észrevétlenül körülölelte őket egy látszólagos világ, amiben akár arctalanul is el lehet lavírozni, és ez olyan izgalmas. Vagy mégsem? Ki tudja, de hát minek is ezzel foglalkozni, amikor már szinte minden korosztály itt keresi az önkifejeződését. Tény az, hogy Pannikáék a mobiljukba mélyedve, de együtt vacsoráztak. Anya még mindig a szomszédasszony főztjét kritizálta, apa a politikai híreket böngészte, a kislányuk meg a barátnőjével csetelt.

– Nagyon eltelt az idő. Pannika! Ideje fürödni, lefeküdni! – adta ki az utasításokat anya, még mindig a telefonját nézegetve.

– Óh, anyuci! Csak még egy kicsit!

– Elég volt mára! – zárta le a vitát apa. Egyébként is, jobb lenne, ha az iskolában, és akár utána is, együtt játszanál a gyerekekkel.

– Vasárnap délután hárman fogunk játszani az új számítógépes játékkal.

– Tudod, hogy nem erre gondoltam. Ideje lefeküdni, késő van! Így az esti készülődés után a nap fáradalmaitól kimerülten, de meglegegedetten nyugovóra tértek. Másnap a gyerek nagyon nehezen, karikás szemekkel ébredt, és ez többször is megismétlődött. Az anyukája nyugtalanul mérte a lázát, orvoshoz akarta vinni. Reggelente Pannikának rendet kellett tennie a szobájában, de az anyukája megsajnálta, és inkább ő ágyazott be. Ekkor vette észre a párna alatt felejtett mobiltelefont.

– Te jó ég! – kiáltott fel –, éjszaka is mobiloztál? Kivel? Hát ezért vagy mostanában ilyen fáradt?

Apa is megdöbbsent.

– Hogy jutottunk ide? Ennek véget kell vetni! Édes kislányom! Jobban tennéd, ha olvasnál, és megtanulnád a feladott verseket!

– Apuka, miért kellene magolni, amikor minden ott van az interneten? Mindenki ezt mondja.

– Lehet, de a fejedben lévő ismereteket bármikor előhozhatod, meríthetsz belőlük, még akkor is, ha nincs a közeledben semmilyen technika.

– Jaj, látszik, hogy ti a múlt században születtetek! –

– Na, és mi a helyzet az éjszakai mobilozással? – kérdezte anya.

A párna alatti telefonról a gyerek elmondta, hogy a barátnőjével szoktak csevegni, játszani, mert szerinte az iskolában erre nincs idő. A szülei azonnal felvették a kapcsolatot az osztálytárs szüleivel. Megbeszélték, hogy korlátozni fogják a számítógép és a telefon használatát. A gyerekek lázadtak ellene, de most megszeppentek, érezték, jobb, ha kivárnak. Úgy gondolták, ha a szülei haragja csillapodik, majd visszatérnek a régi szokásaikhoz. Egyébként Pannika iskolai munkájával nem volt különösebb gond, csak ez az állandó otthoni vita a mobilfüggősége miatt felőrölte a napjaikat. Senki sem gondolta volna, hogy a család élete hamarosan megváltozik.

Pannikának csörgött a telefonja, miközben az iskolából baktatott hazafelé. Éppen az egyik zebrán akart átkelni, de úgy gondolta, ezt fel kell venni. Semerre sem nézett, csak az járt a fejében, biztosan most hívják meg az egyik osztálytársa szülinapi bulijára. Így is volt, de mire kiderült volna, hatalmas fékcsikorgás hallatszott. Pannika elesett, és borzasztóan megijedt. A járókelők köré gyűltek, a kocsit vezető fiatalember pedig elszörnyedve szállt ki a volán mögül. Remegve telefonált a mentőknek. Ezt egyébként többen is megtették, nagyon együttérző volt minden szemtanú. A kicsi lány sírva fakadt, és ez valahogy jót tett a kis lelkének, oldotta benne a rémületet, és csökkentette a fájdalmát. Önmagával nem is törődött, csak a mobilját kereste. A mentő pillanatok alatt megérkezett, és a gyermeket beszállították a kórházba. Mire a szülei kétségbeesetten odarohantak, az orvosok már ellátták. Megsérült a jobb lába, csúnyán lehorzsolódott az egyik könyöke, de hála Istennek, semmi komoly baja nem lett. A lábsérülése miatt azonban otthon napokig feküdnie, pihennie kellett. A bánata viszont óriási volt, a szépséges, rózsaszín borítású okostelefonja eltört, használhatatlanná vált. Mi lesz most?

– Anyuci, vegyetek már egy új telefont! – könyörgött kisírt szemekkel. Nem mehetek egy jó darabig az iskolába, senki sem fog rólam tudni. Elfelejtetek! A szülei hálásak voltak a Mindenhatónak, hogy a gyermekük kisebb sérülésekkel megúsza a balesetet, örömmel vettek Pannikának egy új, az előzőnél is szebb telefont. Így aztán a kényszerpihenő alatt, amikor a szülei figyelme lankadt, vagy a munkájuk elszólította őket, Pannikának volt ideje telefonálgatni és tabletezni, de annyit, hogy belefáradt. Zúgott a feje, egy kicsit szédült is. A szülei kérték, rimáncodtak, hagyja már abba, bár őket is meglehetősen lekötötte a saját mobiléletük.

– Képzeld, anya – szólt apa a feleségéhez –, a haverom rászokott a pecázásra. Szombaton is megy a Nádas-tóhoz, lehet, hogy én is vele tartok.

– Jó is lesz a friss levegőn üldögelned – örvendezett anya.

– Dehogyan megyek oda, csak itthonról leszünk videokapcsolatban. Ahhoz még eléggé hűvös van, hogy egész nap kinn üljek. Pannika! Teszed le azonnal a mobilt!

Pannika mérgesen, dacosan összecsuicsörítette a száját, összehúzta a szemöldökét. A bájos kis arcocskája szinte eltorzult a haragtól.

– Ti is állandóan a gép mellett ültök, vagy a telefonotokat nézegetitek! Anya, átmehetnél a szomszédba elkérni a krémes süti receptjét, de ehelyett csak a Facebookon nézegeted! Apa meg telefonon akar horgászni a Nádas-tóban. Azt meg hogyan lehet?

A szülők érezték, van ebben némi igazság, és már nem is akartak tovább érvelni. Szó, ami szó, igen éles eszű a kislányuk.

– Tényleg, mi is csak mások kipoztolt, fantasztikusnak tűnő életét csodálgatjuk ahelyett, hogy meglátogatnánk a rokonainkat, ismerőseinket – motyogott magában anya.

Belefáradtak a témába, és úgy tűnt, egyhamar nem fog újra szóba kerülni. Minden ment a megszokott mederben. Szerették egymást, ez nem is kétséges, de a látszólagos világ beszippantotta őket. Egyik nap Pannika fejfájásig nyomkodta a billentyűket. Megisméltódott a múltkori rosszulléte, csak sokkal erősebben. Zsongott a feje, szédült, kettős látása volt, és az érzékszervei eltompultak.

– Valami bajom van – szólt a szüleinek kétségbeesetten –, szinte remegek.

Az anyukája zokogva kiáltott fel:

– Mi jöhet még? Hát nem volt már így is elég bajunk?

Az apuka csak fel s alá járkált a szobában, és ellentmondást nem tűrve szólt a gyermekéhez:

– Pannika! Azonnal menj ki a friss levegőre!

A kislány szót fogadott, felvette az átmeneti kabátját, meleg cipőt húzott a lábára, hisz a tavasz még éppen csak megérintette a természetet. Már jó ideje, hogy tudomást sem vett a kertjükről, pedig kicsi korában mennyire szerette. Lassan bicegett ki, mert szédült, és fájdogált egy kicsit a sérült lába is. Nem számított semmi különlegesre, csak bízott a friss levegő jótékony hatásában. Leült a kerti padra, és akkor valami varázslatos történt. Hallotta a szellő lágy suttogását, érezte, ahogyan végigsimogatja az arcát, és a szeme láttára a kertben lévő néhány gyümölcsfa pillanatok alatt virágba borult. A pompás virágok illata odacsalogatta a méhek hadát. Mintha a környék összes méhecskéje náluk kereste volna a nektárt. Így is volt, mert a szomszédos kertekben még csak bimbóztak a fák, itt pedig terített asztal várta őket. Pannika csak ámuldozott, és olyan könnyűnek, gondtalannak érezte magát, mint valamikor kiskorában, amikor még önfeledten rohangált a kicsi kertjük biztonságában. A rosszulléte is elmúlt. Nem értette, mi történik, nem is gondolkodott rajta, mégis tudta, érezte, hogy csoda történt, és mindez őérte.

– Pedig meg sem érdemeltem – sóhajtott fel –, ilyen szépnek még sohasem láttam a világot. Vajon kitől kaphattam ezt az ajándékot? Nagymamának lenne igaza? Ő hisz az angyali érintés erejében, sokszor beszél róla.

A kislány elérzékenyülten mélyedt a gondolataiba, de ekkor halk suttogásra lett figyelmes. Az enyhe szélről finoman hajladozó ágak hangja hallatszott mindenfelől.

– Pannika! Néha ránk is figyelhetnél! Érintsd meg a szirmainkat, simogasd meg a törzsünket! Nyáron majd megháláljuk neked a zamatos termésünkkel. A gyerek kétkedett:

– Vajon tényleg szóltak hozzám a fák, vagy csak a fülem zúgott?

– Ha tényleg hozzám beszéltek, kérlek, ismételjétek meg! Annyira szeretnék hinni a csodában!

A fák pedig újra halkán zúgtak, sugdostak.

– Igen, mi szóltunk hozzád, Pannika, mert szeretnénk, ha újra igazán élnél, mint kicsike korodban, és látnád-hallanád azt a sok-sok szépet, amelyet csak a természet adhat neked.

– Ha most megmozdulok, akkor is így marad minden? Nem fogtok újra szürkébe öltözni és elhagyni engem?

– Mi sohasem vagyunk szürkék. Csak néha pihenünk egy kicsit – válaszolták a fák kissé sértődötten –, de abban biztos lehetsz, hogy mindig veled leszünk.

– Anya, apa, gyertek ki! – kiáltotta. – Itt jártak az Angyalok!

Ekkorra értek ki a szülők is, és ugyanolyan ámulattal nézelődtek, mint a 11 éves kislányuk. Mintha ők is csak most eszméltek volna fel a bezárkózott világukból.

Sokáig álltak ott némán, a szívük mélyéig meghatódva.

– Mégiscsak vannak csodák? – tette fel a kérdést anya. – És eddig miért nem vettük észre?

Apa alig mert hinni a szemének.

– Vajon a Nádas-tónál is virágba borultak a fák? Nem várt semmilyen válaszra, mert a lelke mélyén tudta, hogy ez a csoda itt és most értük történik.

Néhány perce még úgy érezték, hogy nem tudnak megbirkózni a nehézségekkel. Most meg minden olyan egyszerűnek, könnyűnek tűnt, és legbelül mindhárman tudták, idővel majd szép lassan megoldják a problémáikat.

Egymás között halkán, elérzékenyülten még évek múlva is felemlgették ezt a mesés történetet. Soha senkinek nem merték elmondani, csak a nagynak, mert ő a csodát mindig is az élet részének tekintette.

SZEMLE

PÓSA ZOLTÁN

EGY KORÁN ELMENT BARÁT POSZTUMUSZ KÖNYVBEMUTATÓJA¹

GONDOLATOK PARCSAMI GÁBOR GARZONMAGÁNY VALAMINT
AZ IHLETETT VERSEK – SZOBROK KÖLTÉSZET CÍMŰ KÖTETÉRŐL

PARCSAMI GÁBOR (Győr, 1965. szeptember 10 – Budapest, 2025. augusztus 14.) A kiváló költőt, író, újságíró, szerkesztőt a Teremtő alig egy hónappal a hatvanadik születésnapja előtt szólította magához, így nem léphette át a szenior időszak, az úgynevezett szépkor legalsó határmezsgyéjét. Gábor pályáját szinte a kezdetektől figyelemmel kísértem, 1993 Újévetől kezdve majd másfél évig dolgoztunk együtt az Új Magyarország kulturális rovatában. 1965-ben született Győrben, 1985 óta van jelen költőként, íróként, 1990 óta újságíróként, szerkesztőként is napi, hetilapok folyóiratok (*Hitel, Kapu, Élet és Irodalom, Unió, Polisz, Literátor, Életünk Magyar Napló, Magyar Nemzet, Napi Magyarország, Pesti Hírlap, Új Magyarország* stb.) hasábjain Utolsó munkáját az MTVA szerkesztőjeként végezte. Korábbi kötetei: *Gyermekcsontok* (Unió szerkesztőség, 1991), *ZanZánia* (Folyam Alapítvány, 1992), *Vigyél haza* (versek, Omnis Fabula, 1993), *Fehérlábú cigányok* (monodrámá, Tordas Kiadó, 2017).

1993-tól a 2025-ös ÉV ELEJÉIG nem látott napilágot verseskötete. Így hát a költő Parcsami Gábor lelkében hosszú, hosszú hallgatás gátja szakadt föl *Garzonmagány* című, még az életében kijött új verskönyvének megjelenésével, melyet még önfeledten ünnepeltünk ugyanebben a felállásban idén februárban ugyanitt, az Idegen Nyelvű Könyvtárban, nem sejtve az augusztusi tragédiát. Gábort mindig is titokzatos lírikusnak éreztem, kinek eddigi életművében kibékíthetően élnek együtt a lecsupaszított szikár célba fogalmazás és a kozmosz végtelenségét magában foglaló bibliai enigmatikusság félelmetes végletei. A címadó vers, a *Garzonmagány* a konkrét földi élet tárgyaiból,

¹ Budapest belvárosában, az V. kerületi Molnár utcában van az Idegennyelvű Könyvtár, ahol 2025. december 10-én idéztük meg egy váratlanul eltávozott barátunk felejthetetlen alakját. A megemlékezés egyben Parcsami Gábor: *IHLETETT VERSEK – SZOBROK KÖLTÉSZETE* című posztumusz, Párkányi Raab Péter opusaira hangolt verseskötetének bemutatója is volt. A könyv érdekessége, hogy harmincnégy költeményt tartalmaz, melyeket a jeles képzőművész, Párkányi Raab Péter szobrai inspirálták, s a kompozíciók hiteles képét is láthatjuk a kecses kivitelű reprezentatív kötetben. Az est házigazdája Szondi György József Attila-díjas költő, műfordító, bolgarista irodalomtörténész, a korpust sajtó alá rendező Cédrus Művészeti Alapítvány igazgatója volt. Parcsami Gábor verseit Pásztor Edina Jászai Mari-díjas színművész szólaltatta meg. A főlemelő, megható irodalmi esten Ditzendy Attila Arisztid, a jeles drámaíró, a Magyar Nemzet színház és irodalomkritikusa és az MTVA szerkesztője vezette a beszélgetést, melyen Parcsami Gáborné Marika, a költő múzsája és felesége, Párkányi Raab Péter Kosuth, Munkácsy díjas szobrászművész és e sorok írója, Pósa Zoltán József Attila, Herczeg Ferenc-díjas író-költő, a Magyar Nemzet emeritus főmunkatársa vett részt.

emlékeiből építkezve mutatja föl az univerzum létfilozófiai magányának és a magára hagyatott köznapi ember nyomasztó, már-már feloldhatatlan egyedüllétének rémképeit. Szemezgetve a versekből, a valódi társ hiányának, vagy csak távollétének ordító kínját jelképező üres boros és sörösüvegek garmadája mindönk ifjúságából ismerős konkrét metaforaként köszön vissza, ám az az igazi varázslat, amikor minden útmenti hordalék és törmelék, konkrét és irodalmi emlék látomássá finomul. Vérző könnycseppé válnak a nagykorúti szentjánosbogarak, megkékülnek a Boroszlói törpék, s életre kél a prágai ködben Kafka, csüggedten legyint a világ hitványságára korán elhunyt költőtársunk Restár Sanyi, s tisztára mossa földünket a koromfekete eső a költők költőjét, Juhász Ferencet idéző versben. Ám költőnk megtalálja kiváló kötetében a Garzomagány vezérmotívumának ellenszerét az egyetlen kedvesnél, Marikánál, a hitvesnél. Gyönyörű kifejezése a magányt feloldó többes számnak az „Álmomban álmod, Álmomban álmod sor”. Aki képes az igaz szerelemről ily tisztán és sallangmentesen szólni, az IGAZI KÖLTŐ

PARCSAMI GÁBORRÓL MINDEN BARÁTJA, KOLLÉGÁJA TUDTA, HOGY MAGÁNEMBERKÉNT, FÉRJKÉNT, APAKÉNT, CIMBORAKÉNT IS IGAZI SZÍVEMBER! Nagy szíve megállt azon a szomorú, tragikus augusztusi napon, már NEM élhette meg annak a szívének kedves kötetnek megjelenését, amely a Garzomagányt is illusztráló kiváló, Kossuth és Munkácsy díjas képzőművész, Párkányi Raab Péter szobraihoz írt. Az új kötet címe IHLETETT VERSEK – SZOBROK KÖLTÉSZETE s a két szerző feltüntetése IS elárulja, hogy A VERSEK Párkányi Raab Péter egészen különleges, misztikus képzőművészeti alkotásainak, kompozícióinak erudíciójából, fluidumokkal telített empátiájából fakadnak. Párkányi Raab világa abban az értelemben mutat távoli (vagy talán közeli) rokonságot akár Parcsami Gábor, akár a hozzánk hasonló sem népi, sem urbánus, hanem lélekből keresztény alkotók világával, hogy a képzelet és a valóság elemei egészen egyedi ötvözetet teremtenek. Akár Párkányiról, akár Parcsamiról is elmondhatjuk: nem népiznek, nem posztmodernkednek, nem IGAZÁN figuratívok, nem kimondottan nonfiguratívok, hanem a lélek legmélyebb tájairól fakadó valós és képzeletbeli látomáselemeket fésülnek össze egészen egyedi összegzést, szintézist teremtve.

A POSZTUMUSZ kötet öt markáns ciklusból áll.

1. A FLUID LIFE elképesztően telitalálatos fluidummal fogalmazza meg a címadó versben a hazaszeretetet: TENYERÜNKBE TEREMTETT / HONTALANSÁGUNK / MOSSA-MOSSA MAGYARSÁGUNK ARANYÁT. A tenyérbe szűrt krisztusi stigmát asszociálja először bennünk e komplex képsor. A költészet szikeéles, tűpontos, egymással ellentéteket teremtő elemei a huszadik századvégi, huszonegyedik század eleji EMBER egyik meghatározó alapérzését, az AMBIVALENCIÁT fogalmazzák meg. TUDOD, A MÚLT A JÖVŐ, S A JÖVŐ A MÚLT. Ám éppen e kétarcúság következtében mondhatjuk ki, hogy e költészet nem derűs, nem is borúlátó, hanem az emberi létezés pozitív alternatíváit is megfogalmazón sokrétű, polifon, akár a Párkányi Raab szobrok: az

elmúlást szükségképpen követi az újjászületés. A STILLA vers szintén szervesen fakad Párkányi Raab vizuális szoborköltészetéből: A szerelem örök, soha el nem múló, mint a csönd egyetemessége, mely a magányt és az együtt-létezést is híven egyberostálja. S egészen eredeti módon értelmezi Parcsami Éva ösbűnét, az ÉVA című költeményben, amely szerint nem is Ádám harapott bele a hamis tudás, a ráció almájába, amely, mint ilyen, kocka alakú, hanem „a bennünk élő kígyó, a kígyó harapott meg bennünket,” de mégis, s ennek köszönhetjük ugyanakkor halál és újjászületés örök, evilági körforgását is, mely bizonyítja, hogy a Teremtő, a Megváltó és a Vigasztaló Szent Háromsága a vétkeinket is képes erénnyé átfordítani. A hit és a hazaszeretet szerves összetartását bizonyítja költőnk érnyeink demonstrálásával is. A versekből élénk rajzolódik Hunor és Magor száguldása a Csodaszarvas nyomán, Csaba királyfi bolyongása a Csillagösvényen, s mindezek együtt kötötték-csomózták össze a szövetséget, melynek eredményként e földön, Hunniában-Magyarhonban élünk, s halnunk kell, a hazaszeretet és a mértékletesség irányítóját követve.

2. S mindezek végső summázata az Emberhajók ciklus ÖSSZETARTOZUNK című költeménye, mely szerint egy vérből valók vagyunk MI, HATÁRON INNENI, TÚLI, TENEREN INNENI ÉS TÚLI MAGYAROK. „igen, / mi összetartozunk / a csöndben. Ebben a világnagy/magyar csöndben, / bolygónyi csöndben. Azaz, bárhol is élünk, a világnak bármely útjára sodorjon is bennünket sorsképletünk, mi mindenünnen „hazavit-tük, / magyarságunkat/, könnyező szívünket”. S e ciklusból még erősebben kikristályosodik a magyarság és a kereszténység megannyi enigmája és aforizmája, titokzatos és célba fogalmazó együttélésének kifejeződése. „Hányfelé szakítottál bennünket, Istenünk”. S erről eszembe jut az, amit áldott emlékezetű Jókai Annánk az Írószövetségben elmondott nekem éppen a hatvanadik születésnapjára köszöntésében: „A istenes költészet nem lehet mindig csak szelíd lamentáció, az Ég Ura elé kell tárnunk panaszunkat. Jeremiádjainkat, még akkor is, ha belenyugszunk az ég akaratába, a Boldog Feltámadás reményében, hitében”, ahogy erről tanúskodik a „TRIANON EMLÉKMŰ” Gábor és Péter közös vers és szoborimáiban ott a kérelem, hogy Isten hozza helyre azt, amit az embrenyomorító nyugati hatalmak róttak és rónának ma is reánk! E ciklus másik érzelmi tetőpontja a MÁLENYKIJ ROBOT. S benne a keserű kérdés: Vajon csak Isten országában, a Meny-nyei Birodalomban kapnak -e elégtételt azok, kik az újkori világtörténelem legszörnyűbb gyilkos kommunista botrányának elszenvetői voltak. Gábor a Fehérlábú cigányok című drámájában, melyet én szerkesztettem, Toót-Holló Tamás látott el előszóval, megírja saját felvidéki magyar kitelepített őseinek kálváriáját is. „Ítélni élőket és holtakat, / s országának nem lesz vége / - nem lett vége még ebben a fagyott, tajgai, antikrisztusi történelemben sem.

3. A SZÓ SZOROS ÉRTELMÉBEN BESZÉDES A BESZÉDES MAGÁNY CIK-LUSCÍME, melyet „a pesti Duna parton, / a nemzeti színház előtt görnyedő, / két nehéz bőröndöt cipelő / Tímár József” szobor fogalmaz meg. Parcsami a szobor pár-versében ezúttal is kiragadja a leglényegesebb motívumot. Tímár József, a kiváló szín-művész színpadi életművének csúcsteljesítménye, emblémája Arthur Miller Az ügy-

nők halála című drámájának cím és főszereplője, az álomvilágba tévedt Willy Loman, a zavaros valóságtól, a kegyetlen, „modern” világtól elszakadó NAGYBETŰS EMBER tragédiáját fogalmazza újjá. Ahogy Latinovits Zoltánról a dermesztően telitalálatos Savonarola és Cipolla alakítás jut eszünkbe Thomas Mann két drámafeldolgozásából, valamint a Szindbád című Huszárík Zoltán, Tóth János, Sára Sándor, Morell Mihály Krúdy Gyula látomásfilmjének címszereplője, ugyanúgy vált Tímár emblemikus idolumává az ügynök alakja, kinek figurájából a kiváló színész a magányos alkotó szimbólumát is megteremtette, s ez ihlette mind Párkányi Raab Pétert, mind Parcsami Gábort az újra fogalmazásban. E ciklusban kiemelkedő színművészek, a Körhintán röpdülő Sarkadi Imre regény nyomán fölépített főhős, Soós Imre, a tragikus sorsú, az új világ forgatagában elvérzett színészlegenda, az értünk könnyezve nevető kirobbanón talentumos komikus, Latabár Kálmán, a szocializmus elkopott eszméjében haláláig Don Quijoteként bizakodó jellemszínész Gobbi Hilda, s a robusztus Sarkadi Imre Tanyasi dúvadja, Ulveczki, a Jókai féle (Egy) Magyar Nábob, a Kósa-Csoóri-Sára film-béli Dózsa hasonmás, Bessenyei Ferenc életsorsának fölemelő diadala és tragikuma is együtt tárul elénk. S amikor azt hinnénk, a fájdalomdús alkotói magány, a SOLITUDE, az alkotói egyedüllét metaforasora már nem fokozható tovább, megjelenik a legmagányosabb, talán egyik legzseniálisabb, keresztény magyar költőnk, József Attila alakja is. Szívbe markoló a kép, (mit én 2023. április 20-a, feleségem, múzsám, egyetlen szerelmem Barna Márta Mennybe menetele óta naponta átérzek): „a magányos ember képtelen naponta hazamenni.” És a ráadás, a színpadon összegörnyedve, összetörve, összeroskadva váró” MARIONETT képe. Mily revelációs erőjű, mind a művész, mind az ember szemszögéből e bábfigura, ki talán egykor szabad akart lenni, de rá kell ébrednie, hogy dróton, zsinórion rángatja VALAKI, VAGY VALAMI”. Nem, nem szabad hagynunk, hogy az újkori Marionett legyen az emberiség és a magyarság emblémája. Ne legyünk soha – idősorrendben Németh Lászlót, Fekete Gyulát, Csúrka Istvánt is idézve a süllyedő hajó, az EU marionettje.

4. A FEKETE CSÓK ciklus két fő részből áll össze. Az elsőhöz tartozik az égi és a földi szerelem szavakba öntése, mely a világ legnehezebb alkotói feladatai közé tartozik. Minden gondolkodó ember számára nyilvánvaló, hogy könnyebb a szerelemnek is a diabolikus, a sátáni szféráit hitelesen megjeleníteni, ugyanis az angelusi érzések, a jószág, s szépség, a szerelem, a szeretet ábrázolása könnyebben tévedezhet a frázisok, a közhelyek tartományába. Parcsami Gábor is azok közé az alkotók közé tartozik, akik képesek a létezés pozitív variációit, s a tündérvilági szerelmet is hitelesen megragadni. A Múzsák című költeményben a hitvesi szeretetnek és az odaadásnak olvashatjuk legmeghatóbb vesszorait: „vigyázz rám / és én feltámasztalak / annyira szeretlek/vigyél magaddal kedves, / mert hiányod fájóbb, / mint szerelmed. S a sors fájdalmas dramaturgiája különös új értelmet ad a záró soroknak: Holnap, amikor hazaérsz / Nyisd ki az erkélyajtót/ s integess, /mert elrepültem”. Hasonlóképpen csodálatosan képes a költő a hitvesi élet meghittségét megeleveníteni A gyöngy születése, a Papírhajó, a Teremtés című költeményekben. Öröm olvasni e verseket a bűnökkel való, immár unalmassá vált kacérkodás divatjának huszonegyedik századi pokolforgatagában. Mintegy

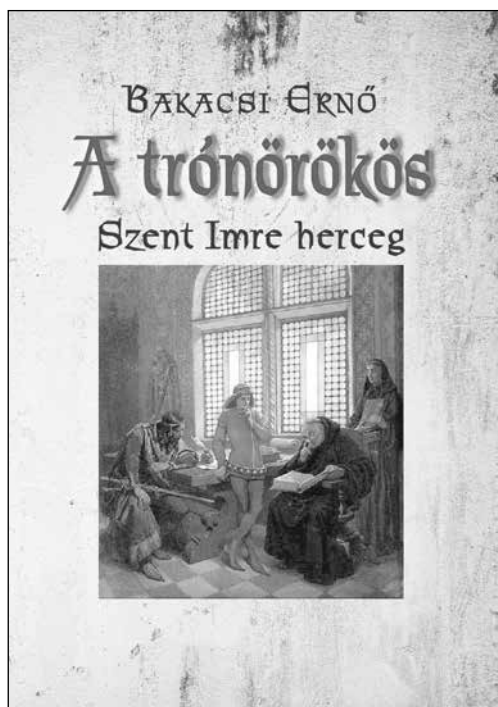
ellentéte e kis remeklések pasztell finomságának a Parcsamira jellemző zanzásítás,” zazuulás”, groteszk öníronia tónusaira hangolt Főbűnökről szóló öt vers. Mint tudjuk, a katolikus liturgia szerint van hét olyan bűn, mely nem tűnik oly látványosnak, mint a Tízparancsolatban megfogalmazott vétkek, ám ezek a látszólag kisebb bűnök alattomosan sodornak bennünket a Tízparancsolat megszegéséhez. Ezek a kevélység, a fősvénység, a bujaság, az irigység, a torkosság, a harag és a jóra való restség, alias lustaság (acedia). Parcsami a kevélységről és a lustaságról, másként fogalmazva: a jóra való restségről nem ír külön költeményt, ám a másik ötről szóló versbe foglalja azoknak veszélyeit is. Csak ízelítőként villantom meg a torkosság groteszk, vidám megjelenítésének befejezését: „elárulok egy titkot / csak neked / a gyors fogyáshoz / cseréld le tükrödöt” S zárja a ciklus az Angyali üdvözlet imája: Azok az ima nélküli/estém – fájnak, mint / a belé vert szögek, véres könnycseppek hullanak az égből / villámlík/ reng a föld / (félek) – mikor jössz Uram.

5. S MI MÁS LEHETNE A RÖVID ZÁRÓCIKLUS VEZÉRLŐ MOTÍVUMA A FÉNYNÉL. Fényben játszadozik titáni infantilizmussal a költő szavakkal mondatokkal gondolatokkal „éppúgy, mint a költőfejedelem, / Weöres Sándor. E ciklusban elszabadul az, amit a fülszövegben Tompa Imre zanzásított Szindbádként, kicsinyített Gulliverként, Mrozeket idéző abszurdként, vagy inkább Páskándi Géza szavával abszurdoidként értékel Parcsami univerzumában. Eszerint a realizmus halott, felváltotta a szerelemizmus, mely sokkal erősebb a realizmusnál. A múlt a jelen, a jövő egyberostálódik. Ezek az önfeledten titáni ujjgyakorlatok egy homo ludensi meditációban összszegződnek, melyet talán Weöres Sándor is irigyel odaát a csipkelődő játékosságtáér.

IHLETETT VERSEK – SZOBROK KÖLTÉSZETE E csodás kis kötet-etűd gyönyörködtet és vigaszt nyújt szeretteinek, azt a hitet és tudatot erősíti bennünk, hogy Parcsami Gábor barátunk értékes hagyatékot testált szeretett feleségére, gyermekére, s bár a költői életmű nem igazán testes, ám minőségi szempontból étékes Parnasszus vitézzé avatta Gáborunkat a halhatatlanok lovagrendjében.

*(Parcsami Gábor, Garzonmagány, versek, Cédrus Művészeti Alapítvány, 2025.
Parcsami Gábor, Párkányi Raab Péter Ihletett versek – szobrok költészete,
Cédrus Művészeti Alapítvány, 2025)*

„Kiválasztott vagy”

A történettudomány mindmáig nem tudta pontosan feltárni, hogy mi történetelt valójában Szent István királyunk fiával, a később szintén szentté avatott Imre herceggel. A krónikások leírása alapján vadászbaleset áldozata lett a bihari erdőben, ám a magyar történelemben akad néhány hasonlóan gyanús eset – elég, ha csak Zrínyi Miklóstra rejtélyes halálára gondolunk, akivel állítólag szintén egy megsebzett vadkan végzett –, s ez a történetek tovább gondolására készítette Bakacsi Ernőt is. Bár az író nem mondja ki, hiszen a regény cselekménye négy nappal a tragikus kimenetelű vadászat előtt lezárul, ám sejtetni enged, hogy a herceg ellen merénylet készült, és vélhetően ez vetett véget az életének.

A mű azt dolgozza fel, hogy vajon mi is vezethetett odáig, hogy a környezetétől tisztelt és nagyra becsült, hitében

megingathatatlan, és szinte aszkéta életet élő herceg célponttá válhasson.

A regény révén az olvasó a korai gyermekkortól beavatott szemlélője lesz a trónörökös életének.

A kiindulási pontot azzal teremti meg a szerző, hogy a Jeruzsálembé készülõ Gellértet – akit a súlyos betegségből való gyógyulását meghálálva adtak szülei szerzetesnek, s akinek híre rövidre tervezett magyarországi tartózkodása alatt eljut a királyi udvarba is –, István király megbízta fia nevelésével, taníttatásával.

A tanítómaster mély benyomást gyakorol a nyolcéves gyermekre, s ez viszont is igaz. Gellért ráérez arra, hogy a kíváncsi természetű és minden iránt érdeklődő ifjú herceg egy igazán különleges figura. Távol áll tőle a gőg, a felsőbbrendűségi tudat, senkivel nem érezheti, hogy ő egy királyi sarj. Így ő sem szimpla munkának tekinti az Imrével való foglalkozást, hanem igazi törődés jellemzi a kapcsolatukat. A herceg erős Isten felé fordulása, hitének megingathatatlanná erősítése ennek a különleges neveletésnek köszönhető.

Amikor 15 évesen apja nagykorúsíttatja, és kijelölt trónörökösként a bihari dukátus urává teszi, már felnőttként kell viselkednie. A harcművészet fortélyait eddig is tanulta, de most igazi kiképzéseken, hadgyakorlatokon kell részt vennie, és István személyes utasítása, hogy nem kivételezhetnek vele. Keményen meg kell küzdenie

mindenért. Ehhez is kap társat egy gyerekkorból ismert fiatalember, Bulcsú személyében, akivel aztán szinte összenőnek, együtt járják a természetet, a pilisi erdőket és a Balatonfelvidéket, a vadásznak, ismerkednek az alattvalók a köznapi életével, együtt lakmároznak a halászokkal – azaz felfedezik a való világot. De át kell élnie az ifjúnak kemény pillanatokot is: a vadakkal való küzdelmet, a farkasok támadását is. Bakacsi Ernő – akitől a természetjárás és a vadászat szintén nem áll távol – hitelesen tudja ábrázolni ezeket az epizódokat.

Imre – kijelölt trónörökösként – szükségszerűen belecsöppen a politikába is. Bakacsi Ernő ezt sem csak egy magától értetődő epizódként vezeti fel, hanem a kérdéseket megfogalmazó embert igyekszik bemutatni, aki nem csupán tudomásul veszi a dolgokat, hanem akit az ok-okozati összefüggések is érdekelnek. Az egyik ilyen jelenet, amikor Imre herceg a Koppány-féle lázadás miérettjeit kutatva érdeklődik az apjánál, hogy megismerhesse és megérthesse a történetek hátterét, a döntések mozgatórugóit.

Az író fontosnak tartja hangsúlyozni azt is, hogy a herceg – bár szíve szerint nem akar király lenni, szívesebben töltené az életét Isten szolgálatában –, nem térhet ki a rászabott feladat elől. Ezt is az isteni gondviselés iránymutatásának tekinti.

Az események több szálon futnak. A regény első szakasza Gellért utazását, magyar földre érkezését mutatja be. Ezt követően Imre herceg életének alakulását követhetjük nyomon, de párhuzamosan a királyi udvar történéseit is láthatjuk, majd újabb színterek kapcsolódnak be, hogy világosabb legyen a paletta. Ebben egyrészt a főúri kör néhány tagjának törekvéseit, gondolkodásmódját ismerhetjük meg (Aba Sámuel vagy éppen a lázadó Ajtony), illetve az Európát igájába hajtani akaró II. Konrád német-római császár és az őt kiszolgálni törekvő Brúnó érsek szemszögéből is rálátást nyerünk a korabeli viszonyokra.

Nem maradnak el a romantikus fordulatok sem. Ilyen például Bulcsú szerelmi története, házassága, ami tragikus fordulatot nyer Imre herceg barátjának, harcostársának váratlan halálával. De idesorolható Imre házasságának története is, hiszen a regényben a lengyel királyi családból szemelnek ki számára egy kedves hercegnőt, Mieszkó király lányát. Ennek a házasságnak a történeti valóságát máig sokan vitatják, bár valóban több krónikában is utalnak rá. Bakacsi Ernő itt azzal színesíti a romantikusba hajló epizódot, hogy Imre egy ideig a házasságkötést követően is megtartja szüzességi fogadalmát, ám végül mégis felülkerekedik a szerelem érzése.

Mindenképpen meg kell említeni azt is, hogy a szerző egy teljes fejezetet szán István király fiához írott intelmeinek, amellyel első királyunk az uralkodásra, a nemzet vezetésére igyekszik felkészíteni gyermekét.

Ugyancsak fontos kiemelni a Konrád által indított támadás elhárítására alkalmazott taktikát, amelynek szellemi atyja István, de a kivitelezést a fiára bízta, akinek ez az első hadjárata, ahol a seregek vezéréként, irányítójaként tevékenykedhet, s valójában az itt aratott győzelemmel történik meg a közvélemény szemében a trónörökössé avatása.

Bakacsi Ernő regénye nem csupán azért fontos, mert emléket állít Szent Imrének (s mellette még másik két szentünknek: Istvánnak és Gellértnek is), hanem mert rányitja az olvasó szemét a politikai csapdák veszélyére, az önös érdek érvényesítése

érdekében indított az áskálódásra, ellehetetlenítésre, bemocskolásra, a kétszínűsége, a köpönyegforgató alattomoságra, álnokságra.

Nem véletlen, hogy a regény maga is egy figyelmeztetéssel zárul, amit Gellért fogalmaz meg a német követeket váró Imre herceg számára: „nem lehet megbízni bennük. Hízelegnek majd, de nem tudod, hogy közben mire gondolnak”.

Mindemellett az alkotó szempontjából is sarokkő ez a mű, hiszen – mint azt a fűlszöveg ajánlószóiraiban Dr. Lisztóczy László megfogalmazta –, „A közelmúltban Pro Agria szakmai díjjal kitüntetett prózaíró, Eger irodalmi életének kiváló alakja új színekkel és vonásokkal gazdagította arcképét.”

Bakcsi Ernő ezúttal is a rá jellemző lélektani érzékenységgel és történeti hűséggel ír. Alakjai ugyan a távoli múltból bukkannak fel, ám szerepük – mint az a korábbi (szintén az Árpád-kort megelevenítő) regényében is jól érzékelhetően felsejlett –, ezúttal is iránymutató a XXI. század dezinformációs csapdájában élő olvasó számára.

Bakcsi Ernő: A trónörökös (Hungarovox Kiadó – Budapest, 2025)

Karádi Zsolt felvétele

KOPOGTATÓ

POLACSEK ESZTER

Halálsoron

Dédelgetett délibábod
Durván dúlőre döntöm
Tekinteted tova tartsad,
Türelmet tébolyod töltsön.

Peregjen perceid pengéje,
Pillanat porrá perzseli.
Mondjad mesterkélt meséd még,
Meghallgat majd másvalaki.

Zengjed zajos zűrzavarod,
Zúdítsd zendülő záramra,
Lakatát letépni lehetetlen,
Láncai lemerednek lármádra.

Soron sántítasz sikertelen,
Süvít sivalkodó sóhajod,
Rivalkodásod rovására
Rozsdásodik rabláncod.

Belevág bőrödbe börtönrács,
Bizonygatja balsors bűnödöt.
Ha hallod, hogy hahotáznak,
Hevesen hantold hitedet.

Fenyeget fejsze fénye,
Figyelheted feszülten fémjét,
Keresheted kiváltásod,
Korom kősír keserves képét.

E föld ölében

Van egy hely e föld ölében,
hol levegőt venni könnyen lehet,
légies tér, selymes álom,
titkon hívogat s elvezet.

Magas lépcsők felfelé hívnak,
lépteim maguk után lágy dallamot hagynak.
S ahogy egyre feljebb érek,
már érzem, hogy talán te vársz.

Minden léptem hozzád vezet,
szellő kísér finoman s lágyan,
csipkefátyol leng utánam,
árnyak tűnnek fel fényárban.

Minden léptem hozzád vezet,
minden sóhaj közelebb visz,
a szívem majd tiédhez simul,
s az idő majd megpihen itt.

S akkor ott állsz előttem,
kezed kellemesen érint,
jelenléted melegsége,
felold minden messzeséget.

Dobbanásunk egy ütemre szól,
egy világot felold most,
s a nagy szentség megnyílik,
fényes ég ránk ragyog.

Lélegző lelkek táncot járnak,
mi pedig a légies tér közepén,
a szél muzsikál körülöttünk,
s vígan éljük meg a pillanatot.

Körbefon a csodák árja,
oly gazdag minden perc,
s ahogy rám nézel, tudom már,
nincs más út, csak amin épp megyek.

Itt vagyok most, itt veled,
már nincs múlt és nincs jövő,
csak a pillanat, a fényár,
s hogy szerelmünk égbe nő.

Veled együtt lélegzem most,
bennünk zeng a tiszta fény,
álombeli méz a csókod,
érintésed éltet még.

Fényes nagy szentség borul ránk,
égi dallam hull alá,
minden mozdulat egy ének,
minden percünk új csodát áld.

S a csipkefátyol könnyen lebben,
két szív táncol, egy ritmusban,
s míg a szél a dalát fújja,
szerelmünk az égbe szárnyal.

Álombeli méz a csókod,
szívemben őrizni fogom míg élek én,
s a szél tovább viszi hangunk,
hisz most minden rólunk szól.

S szemeim szemeidben,
Kezeim kezeidben,
s míg a nagy szentség fényben tart,
örök táncunk benne él.

Mátyás álarcosbálja

Mátyást nemrég hozták haza Magyarországra Csehországból, ahol fogságban volt. Hazatérve azzal szembesült, hogy megválasztották királynak, vagyis – jobban mondván – kikiáltották annak. Szóval ő lett a király. Tizenöt évesen ez meglepő lenne egy huszonegyedik századbeli embernek, de akkoriban még az is előfordult, hogy négy éves volt a király, amúgy meg Mátyásnak ez meg se kottyant: egyből a kezébe vette a hatalmat sok főúr rossznevű megjegyzése ellenére.

Persze mellette volt édesanyja, Szilágyi Erzsébet, meg a nagybátyja, Szilágyi Mihály, aki az újdonsült király kiskorúsága miatt a királyság kormányzója volt. Azért Mihálynak sem tetszett, hogy unokaöccse, akit ő juttatott a trónra, ennyire aktívan részt vesz az állam vezetésében, de Mátyás meghallgatta az ő tanácsait is. Ez van, ha már kiskortól kezdve mindent megtanítatnak a gyerekeknek, mivel nem lehet tudni milyen körökben fog járni vagy király lesz-e, mint Mátyás.

1459 februárja. Mátyás lassan tizenhat éves lesz, de még a születésnapja előtt egy héttel a fáradt, ifjú király felkereste édesanyját annak lakosztályában és ezt mondta neki:

– Anyám, lenne egy óhajom: vigyél el engem arra a helyre, ahol születtem, Kolozsvárra! Szeretném látni, hol láttam meg a napvilágot! Szeretném látni Erdélyt, ahol apám vajda volt mielőtt meghalt volna. Vigyél el engem oda, édesanyám!

Erzsébet nem nagyon foglalkozott a politikával, de mint anya tudta, hogy fia számára ez megterhelő és jót tenne neki egy kis országiárás, addig is Mihály kormányozna, ha már kormányzó, szóval mindenkinek jó lenne. Meg persze tizenhat évesen uralkodni kicsit kellemetlen és megterhelő, még akkor is, ha az ember olyan talpraesett, mint Hunyadi Mátyás, a híres Hunyadi János fia.

A király anyja megparancsolta a kocsisnak, hogy fogjon be lovakat a hintó elé, majd a Mihályra bízva a kormányzást a fiával együtt beült a hintóba és elindultak Erdélybe.

Amerre jártak mindenféle felismerték a királyi hintót és köszöntötték a királyt. Sokszor torlaszolták el az utat a földesurak jobbágyai, mivel gazdáik oda küldték őket a királyhoz. Majd nemsokára megérkeztek Váradra, ahol tisztelegtek Szent László előtt. Mátyásnak tetszett a vidék, amerre jártak, de ennek ellenére még mindig nagyon várta, hogy láthassa Kolozsvárt.

Nem kellett sokat várnia, csak néhány napot, mire Erdélybe értek, majd felbukkant a láthatáron a híres kolozsvári várfal. Jó magas építmény volt, az ifjú királynak még a lélegzetét is elállította a látványa. De nem bámulhatta sokáig, mivel a hintó ment tovább, be a városba.

Kolozsváron a polgárok amint meglátták a hintót összegyűltek a piactéren és mikor az odaért hangosan kiáltották:

– Éljen soká' Hunyadi fia! Éljen soká' a király!

Mátyás, amint kiszállt a hintóból egy emelvényre mászott, ahonnan láthatta az összegyűlt népet. A polgárok csak éljeneztek és éljeneztek. Az ifjú király csak nézte a tömeget,

de nem tudta, mit mondjon nekik. Anyja látta ezt és visszahívta a hintóba, hogy folytassák útjukat abba a házba, ahol szállásolták Erzsébetet, mikor megszülte kisebbik fiát.

Lassan meg is lelték az emeletes, fehér házat, majd Erzsébet szállt ki először a hintóból, odament az ajtóhoz és bekopogott rajta. Néhány másodperc múlva egyszerű, hétköznapi ruhákba öltözött férfi nyitotta ki az ajtót. Amint meglátta a király anyját az özvegy kezét csókolta és így szól hozzá:

– Asszonyom, micsoda meglepetés ez! Nem hittem, hogy még meglátogat bennünket szerény hajlékunkban!

Erzsébet felnevetett.

– Ó, Méhffi úr! Hát miért ne látogatnám meg magukat, ha fiam itt született meg?

– Hölgyem, nem jó ott Budán? Fáradjon csak be! Adunk önnek meleg ebédet, szállást, akár több napig vagy hétig is itt töltheti idejét, ha szeretné, mi megadunk mindent.

– Köszönöm, uram, de nem egyedül jöttem...

– A kocsis is kap ebédet meg szállást!

– Velem jött Mátyás. Ő kérte, hogy jöjjünk ide, hadd lássa hol született. Mégis jobb, ha a hazájában születik az ember és Csehországban ki se tehette a lábát Prágából.

Méhffi megdöbbsent. El se tudta hinni, hogy ott van a fiatalember, akit még csecsemőként ringatta az anyja a szeme láttára és most király. Ezt tudta, mivel a hírek eljutottak Kolozsvárra is.

A férfi kérte, hogy lássa a fiút és amikor Mátyás kiszállt a hintóból átölelte mondván:

– Én házamban születtem, házam gyermeke vagy, ó király!

Behívta anyát és fiút a házba, megterített nekik és azok jóízűen ették a sok finom ételt, mit kínáltak nekik. Méhffi nézte őket közben mesélte a kolozsvári híreket, hogy Mátyás tudjon róluk.

– A polgárok mulatni akarnak, van ez a farsang nevezetű ünnepély, a parasztok busóknak öltözve járnak az utcákat. Űzik a telet, azt mondják. A városiak meg veleneci módra bált akarnak, ahova mindenféle maskarába beöltözve akarnak táncolni más álarcosokkal. Nem tudom, honnan eredt ez, de nagyon ráragadt a népre.

Mátyás figyelemmel hallgatta e beszámolót, majd az evés végeztével felállt, illedelmesen megköszönte az ételt, majd így szól:

– Tetszik nekem ennek az álarcosbálnak a gondolata. Szervezhetnénk egyet itt, Kolozsváron.

Az anyja ránézett:

– Biztos vagy benne, fiam?

– Biztos vagyok benne, anyám. Prágában fogságom alatt sokszor hallottam ilyen bálról és mindig arra vágytam, hogy egy ilyen bála kijussak és álruhában megszökjem. Csak aztán érkezett édesanyám levele és Podjebrád György is nekem ígerte lányát, Katalint, ha kienged. Így még nem is vehettem részt egy álarcosbálon.

Miután e szavakat mondta, odafordult Méhffihez és kérte, hívjon oda egy futárt, hírvivőt. Az meg is érkezett nagyon gyorsan, majd Mátyás a következő üzenetet küldte vele Kolozsvár urához:

„Mélyen tisztelt uram!

Szeretném, ha születésnapom alkalmából az ön várának a báltermében rendeznék egy álarcosbált a kolozsvári polgároknak, hadd vigadjanak. Lassan itt a tavasz.

Tisztelettel köszönti,

Hunyadi Mátyás, a magyarok királya

Ellátták a királyi pecséttel, majd estére visszatért a futár a nemes válaszával, amelyben megengedi a bál szervezését. Másnap Kolozsvár-szerzte hirdették, hogy február huszonharmadikán a király születésnapja alkalmából álarcosbál lesz nekik, a polgároknak. Úgy megörültek az emberek, hogy a varrodákban megduplázódott a munka, mivel jelmezt is kellett készíteni, amiért jópénzzel fizettek. A várban is a szakácsok sok munkát végeztek, mivel egy csomó ételt kellett főzniük egy csomó embernek. Nagyon fárasztó volt nekik, de ahány ember, annyi éhes száj.

Majd eljött végre a várva várt nap is. A várba egy csomó álarcos érkezett a város minden szegletéből megtöltve a báltermet.

Mátyásék is jelmezt öltöttek: Erzsébet bécsi méltóságnak, Méhffi velencei dózsának, a király meg egyszerű, parasztleánynek. Az álarcok nagyon jól sikerültek voltak: senki se ismerte fel a királyt meg annak anyját. Az ünnepelt élvezte, hogy emberek közelében lehetett anélkül, hogy felismerték volna, ki ő. Együtt iszogattak, beszélgetett és nevetett a néppel, olyan vidám multság még nem volt azelőtt még Bécsben se, nemhogy Prágában.

Majd jött a tánc. Senki se tudta, kivel táncolt, de mégse engedték el a másik kezét, mivel jól mulattak. Mátyás is kivette a részét ebből is: táncpartnere egy gyönyörű szép lány volt, ruhája égszínkék, álarc pávatollas, haja a kor divatja szerint befonva és virágokkal díszítve. Addig keringőztek és keringőztek együtt, hogy már olyan volt, mintha nem is egy bálon lennének.

Persze a táncnak is félbe kellett szakadnia, jött a lakoma. Ekkor el kellett engedniük egymást és leültek enni.

A parasztleánynek öltözött király néhány hajdúnak öltözött polgár mellett kapott ülőhelyet. Sokat beszélgetett velük, elnyerte a bizalmukat, iszogattak, majd egyszer csak mondja az egyik:

– Még nem láttam a királyt, pedig őt ünnepeljük ma, nem? Talán ő van az egyik álarc alatt. Jó lenne, ha éjfélkor tartanánk egy nagy leleplezést, ahol mindenki leveszi az álarcát és fölfedi magát.

Mátyás úgy érezte, ez az ember valami rosszban sántikál. Érdekelte, hogy mit akarat ez az ember, ezért megkérdezte tőle:

– Uram, miért akarja ezt?

– Fiam, te azzal ne törődj. Csak látni akarom a királyt, ha már ide hívott bennünket – válaszolta az ember.

– Mi van, ha nem akarja felfedni, melyik álarc alatt van? – kérdezte tovább az ifjú.

– Mi ez a sok kérdezősködés, te legény? Mit érdekel ez téged? – förmedt rá a hajdú.

Az parasztleány nem tudta mit feleljen, az ember meg békén hagyta, de nem vette le róla a szemét.

A vacsora után folytatódott a tánc. Sokan új párt találtak maguknak, de Mátyás megmaradt a kékruhás lánynál. A hajdú közben nem táncolt, hanem figyelte a parasztlegényt és összesúgott a társaival. Az álarcos király meg látta ezt a szeme sarkából.

Az óra már ütötte az éjfélt. Az emberek még mindig táncoltak és mulattak, nem hagyták abba a szórakozást, de másokat ez nem érdekelt. A hajdúék egy pillanatra eltűntek a teremből, bár senki nem hiányolta őket. Olyan volt, mintha ott se lettek volna egész végig.

Mátyás elkezdett aggódni. Nem tudta, mi fog történni, de azt tudta, hogy nem valami jó. Akkoriban is így volt, amikor a bátyjához ment, majd fogságba vitték, Lászlót meg kivégezték. Valami volt a levegőben akkor is meg most is.

Egyszer csak megjelent egy ember a bálterem küszöbén. Nem volt rajta se álarc, se jelmez. Kakukktojásnak tűnt az álarcos sokaság mellett, de nem vette észre senki, míg nem állította le a zenét. A csendre mindenki felfigyelt és nézték a jövevényt, az meg körbenézett, majd hangosan felkiáltott:

– Hol van a király?

Az emberek elkezdtek sugdolózni egymás között:

– Ez a kormányzó!

Igen, Szilágyi Mihály kormányzó volt az, személyesen. Eljött egészen Kolozsvárra, hogy láthassa unokaöccsét és felköszöntse, de hangneme alapján nem tűnt túl ünneplőkedvűnek.

Mátyás nem mozdult el a lány mellől. Előfordult már, hogy nagybátyja szövetkezett ellene, de nem ilyen nyilvánosan tette. Ez pedig annak tűnt, főleg azután, hogy Mihály a következőket mondta:

– A király kijátszott engem, majd mikor rám hagyta a kormányzást elment bálozni. Fiatal még e fiú, nem tudja, mit tesz, még akkor se, ha olasz humanistákkal beszélgett szabadidejében. Rossz ötlet volt őt helyezni a trónra, az én rossz ötletem. Hol van a király, hogy kardom lemondásra bírja?

A nép hátrálni kezdett, vele együtt Mátyás is, meg Méhffi is. Csak Erzsébet maradt középen, aki lassan közeledett testvére felé, levéve álarcát.

– Mihály, hát mihez folyamodtál? Megölnéd unokaöccséd, testvéred gyermekét?

De a kormányzóban nem volt semmi jele annak, hogy szégyellné, bánná, csak ráfőrdedt testvére.

– Te mindig is csak gyermeknek nézted, Erzsébet. Én is annak néztem, erre kijátszott. Ha te lennél kormányzó, te is így éreznél, de te anya vagy szóval ne avatkozz bele.

– Az anyja vagyok, szóval beleavatkozhatok.

– Jaj, drága testvérem! Te még mindig gyermeknek nézed.

Erre Mátyás már nem bírt nyugton maradni. Odarohant nagybátyjához, levette álarcát és hozzászólt:

– Itt vagyok, Mihály bátyám! Mit akar? Talán nem jól kormányozza a országot távollétemben? Vagy valamivel vétettem ellened?

Mihálynak betelt a pohár.

– Fiatal is meg szemtelen. Kijátszottál, majd a felelősség elől futva Kolozsváron mulatoztál. Ha már ilyen nagy királynak tartod magad légy az. Mondta Garai is, hogy nagyon élvezed az ünnepélyeket, főleg, ha ilyen szép leánygyermek is vannak ott.

Mátyásnak eszébe jutott a hajdú és minden összeállt. Garai hajdúnak öltözve kémkedett utána Mihálynak, majd felismerte a beszélgetésük során és megfigyelte minden cselekedetét. Éjjelben kiadta a kormányzónak, az meg jött. A király csak saját magára hagyatkozhatott.

– Mégis hogy játszhattam ki?

A nagybátyja ránézett, mintha azt akarná sugallni, hogy ő is tudja.

– Először amint kiszabadítottunk megszegezt az egyezményt, amit Garaival kötöttem, elhatározván ki légyen a feleséged, de te a Podjebrád lányt választottad. Majd a hatalmat a saját kezvedbe vetted gyermek létedre. Ez nem lenne elég ok?

Mátyás elgondolkodott, majd Mihályra nézett és ezt mondta neki válaszul:

– Elég volt, de nem kellett volna ezért idejönni, bár úgy hiszem, több dolog is van látogatásod mögött. Most megparancsolom a kocsisnak, hogy vigyen téged vissza Budára, én is indulok majd reggel édesanyámmal. Addig is katonai őrizet alá vonlak, kormányzói hatalmad gyakorlásáról felfüggesztelek. Minden fegyvert elkobzunk tőled és nem hagyhatod el a lakosztályod, míg be nem hívatlak. Most menj!

Amint mondta jöttek a katonák, akik lebilincseltek a felfüggesztett kormányzót és elkobozták tőle fegyvereit, majd kikísérték a hintóhoz és beülvén elindultak Budára.

Közben a bálteremben fojtott maradt a levegő, a király le lett leplezve, de már senki se ment hozzá bújával, bajával. Síri csend honolt a teremben, amit Mátyás megtört azzal, hogy kérte a zenészeket, daloljanak tovább. A zene felcsendült és a tánc folytatódott.

Csak négyen nem táncoltak: Mátyás, Erzsébet, Méhffi és a pávaálarcos leány.

Az ifjú király maga elé meredt és nézte a sokaságot. Mellette állt édesanyja, aki próbálta nyugtatni, és Méhffi meg mesélte ott neki milyen borokat látott a bálon és melyek voltak az övéi, de egyikőjük se tudott segíteni Mátyás felkavart lelki állapotán. Mihály már többször szövetkezett ellene, bár ilyen nyíltan még sose. Nem tudta, mit hozhat a jövő. Királynak lenni nagy felelősség.

A lány odament hozzá, ő meg csak nézte, nem kérte fel táncolni. Az meg leült mellette és levette az álarcát. Mátyás mikor ránézett egyből felismerte: Podjebrád Katalin volt, az ő menyasszonya.

Ez volt az első és utolsó álarcosbál, amelyet Mátyás király szervezett. Szilágyi Mihálynak megkegyelmezett és kinevezte erdélyi kormányzónak, bár az még szervezkedett ellene, majd 1460-ban török fogságba esett és a szultán kivégeztette. Garai még abban az évben meghalt a szervezkedések közepette.

Podjebrád Katalinnal 1463-ban házasodott össze, majd az újdonsült királyné 1464 márciusában meghalt gyermekük születése után néhány nappal. Még csak tizennégy éves volt.

Hunyadi Mátyás meg az álarcosbálon szerzett tapasztalatai alapján álrühában kezdte járni az országot, ahogy azt később ükanyáink meg ükapáink mesélték tovább a világnak.

EMLÉKEZÉS

**Öt évvel ezelőtt ugyanazon a napon
– 2021. március 15-én – hunyt el
Felhős Szabolcs, a Partium folyóirat lapigazgatója
és Dinnyés József zeneszerző, énekes-gitáros**

Felhős Szabolcs 1943. november 21-én született Karcagon. A nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán és az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen szerzett magyar-országi tanári diplomát.

Nyugdíjazásáig Vásárosnaményi Rákóczi Ferenc Gimnázium és a Városi Könyvtár alkalmazottjaként dolgozott tanárként és könyvtárosként. Ebben a minőségében számtalan irodalmi rendezvényt, író-olvasó találkozót, könyvbemutatót szervezett.

Hitéleti feladatait a beregi unitárius szórvány létrehozójaként és gondnokaként teljesítette.

A rendszerváltás idején alapítója volt a Magyar Demokrata Fórum vásárosnaményi szervezetének, kezdeményezője és működtetője a Balázs Ferenc Népfőiskolának, a Kelet-magyarországi Szabadelvű Protestáns Körnek, a Partium Műhelynek és az UART-nak.

1994-től szerkesztője és kiadója volt a Partium irodalmi és művészeti folyóiratnak.

Felhős Szabolcs (1943-2021)

Dinnyés József (1948-2021)

Dinnyés József 1948. augusztus 4-én született Szege-
den. 1963-ban kezdett énekel-
ni, 1967-ben az első magyar
pol-beat fesztiválon Veress
Miklóssal közösen írt dalával
lett országosan ismert.

Egy szál gitáros, szájhar-
monikás, közéleti témákat
megéneklő dalai miatt egy
ideig magyar Bob Dylanként
emlegették.

Dinnyést egyre jobban fog-
lalkoztatta a magyar költészet.
Az 1970-es években a saját
dalok mellett már a megzené-
sített versek kaptak nagyobb

hangsúlyt, de a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat egészen 1985-ig nem volt hajlandó
nagylemezt készíteni vele, akkor is kicenzúrázták a *Határtalanul* című dalát.

A lemez megjelenése után öt évvel megjelent a *Kín és dac* című, 35 dalos albuma
költők verseire. Ezt követte az *Ezt nem fújta el a szél* (1992), *Törtelen hittel* (2000),
továbbá 14 kazettán népballadák, zsoltárok, énekelt versek.

Az 1990-es években alapított Aranyalmás Kiadó sorra megjelentette a hosszú évek
során összegyűlt szerzeményeit. Öt évszázad magyar nyelvű költészet verseiből előa-
dássorozatot szerkesztett. Szabadiskolát alapított, melynek keretein belül a történe-
lem, irodalom és a zene hármasságát mutatta be az érdeklődő kisközösségeknek.

Igazi népművelőként járta az ország településeit, a Kárpát-medence magyarlakta
területeit.

Dinnyés Józsefet 2001-ben a Magyar Kultúra Lovagja címmel tüntették ki. 2018-
ban a Magyar Érdemrend Lovagkereszt polgári tagozat kitüntetésben részesült.

Búcsúzunk Bágyoni Szabó Istvántól

2026. január 28-án elhunyt *Bágyoni Szabó István* költő, író, műfordító, a Partium egykori munkatársa

Bágyoni Szabó István (1941–2026)

Bágyoni Szabó István 1941. június 10-én született Bágyonban; szülőfalujának nevét 1972-ben vette fel írói előnévként. Középiskolai tanulmányait Tordán végezte, majd Kolozsvárott szerzett magyar nyelv és irodalom szakos diplomát. Előbb Nagysármáson, majd Tordán tanított, ahol a líceum aligazgatója lett.

Lászlóffy Aladárral és Vásárhelyi Gézával megszervezte a tordai Jósika Miklós Kört, melynek 1970–1976 között elnöke volt. 1974-től 1989-ig az Utunk irodalmi hetilap szerkesztőjeként dolgozott.

1989-ben áttelepült Budapestre, ahol az Unio című folyóirat rovatvezetője, majd az Új Magyarország kulturális rovatának munkatársa lett. 1992-től a Pest Megyei Hírlap szerkesztője, illetve a PoLíSz versrovatvezetője volt. Felhős Szabolcs felkérésére – és Páskándi Géza ajánlására – néhány évig a Partium folyóirat szerkesztésében is közreműködött.

Első verseskötete (*Földközelen*) 1976-ban jelent meg, de írt regényt, esszét, és műfordítói munkássága is jelentős. *Erdélyi hármassoltár* címmel 2016-ban látott napvilágot regénytrilógiája.

1983-ban megkapta a Romániai Írószövetség műfordítói díját, 2021-ben a Magyar Érdemrend lovagkeresztjével tüntették ki.

Emlékét kegyelettel megőrizzük!

